

Vatra veche

4

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul III, nr. 4(26), aprilie 2011 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de MAGDALENA CHIRILOV (Coperta I: "Balerina")

Antologie *Vatra veche*

DOAMNE, DACĂ-MI EȘTI PRIETEN

Doamne, dacă-mi ești prieten,
Cum te lauzi la toți sfinții,
Dă-i în scris poruncă morții
Să-mi ia calul, nu părinții.

Doamne, dacă-mi ești prieten,

N-asculta de toți zurliii,
Dă-i în scris poruncă morții
Să-mi ia calul, nu copiii.

Doamne, dacă-mi ești prieten,
Nu-mi mai otrăvi ursita,
Dă-i în scris poruncă morții
Să-mi ia calul, nu iubita.

Doamne, dacă-mi ești prieten,

Cum susții în gura mare,
Moaie-ți tocul în cerneală
Și-nainte de culcare,

Dă-i în scris poruncă morții,
Când și-o ascuți pumnalul,
Să-l înfigă-n mine, Doamne,
Și să lase-n viață calul.

SPIRIDON POPESCU

Mari duhovnici români la Muntele Sfânt
Părintele Dionisie Ignat de la Colciu

SUMAR

Antologie „Vatra veche”/1
 Prietenia/dușmănia literară, de Nicolae Băciut/2
 „Vatra veche” dialog cu Părintele Dionisie Ignat, de la Muntele Athos, de Nicolae Băciut/3
 Meditație eminesciană. Sensuri tragice, de Bianca Osnaga/8
 Vasile Voiculescu – poet religios, (II), de Cosette Herța/11
 Cronica ideilor. Întronizarea adevărului se amână, de Ion Nete/14
 Spre un echilibru necesar, de Mircea Moț/15
 Dulcea povară a biografiei. Hortensia Papadat Bengescu și Simone de Beauvoir (III), de Carmen Ardelean/17
 Nebunii vechi și noi ai orașului, de Mihaela Bal/19
 Poemul dramatic „Meșterul Manole”, de Valeriu Anania, de Lucreția Bogdan/21
 Ioan Alexandru – *Imnele bucuriei*, la o nouă lectură (II), de A. Hancu/23
 Enciclopedia zmeilor (M. Cărtărescu) (II), de Adela Lungu Schindler/26
 Condiția umană și arta, de Tamara Constantinescu/28
 Alpha. Omul romantic – dinspre ocultism spre viziunea logosului, de Anda Laura Silea/31
 Măna, de Andrei Fischhof/32
 Omul se înalță, de Daniel Mureșan/33
 Direcția nouă. Momentul unui interviu, de Elena M. Cîmpan/34
 Eseul de cleștar (Elena M. Cîmpan), de Menuț Maximinian/35
 Cronica literară. Literatura ca spectacol (Marin Sorescu), de Tudor Negoescu/36
 Muzica și muzicanții cetății (Constantin Catrina) de Iulian Chivu/37
 Vatra junilor (Alexandru Surdu), de A.I. Brumaru/38
 Poezia ca icoană (Valentin Marica), de Elena M. Cîmpan/39
 Reconfigurări literare vrâncene (Mircea Dinuț), de Carmen Ardelean/40
 Un Candido în căutarea timpului pierdut (Iulian Dămăcuș), de Laura Cricovean/41
 Insomnii lirice (Anica Facina) de Adrian Dinu Rachieru/41
 Pentru o poetică a elementarului (Lăcrămioara Solomon), de Mircea Moț/42
 Duminica orbului (Dorin Ivan) de Ion Roșioru/43
 Cuvinte pentru suflet (Alexandru Vidican), de Menuț Maximinian/44
 Iluzie și destin (Nicolae Bălașa), de George Sorescu/45
 Constantin Câmpean, o carte și mai multe poeme, de Dumitru Velea/46
 Andrei Moldovan, un pas nou în critică, de Menuț Maximinian/47
 Scriitori din diaspora. Universul într-un bilet de autobuz (Anni-Lorei Mainka), de Cezarina Adamescu/48
 Poeme de Andrei Fischhof/49
 Flavia Cosma și expresia poetică a răului de a fi, de Geo Constantinescu/50
 Documentele continuității. Î.P.S. Sălăjanul, Dialog despre cinstirea sfintei cruci, de Luminița Cornea/51
 Scrioare deschisă către Î.P.S. Andrei, de Nicolae Băciut/54
 Nou egumen la Schitul Prodromu, de Nicolae Băciut/54
 Mistica între convențional și teologic, de Mihai Andrei Aldea/55
 Basme populare românești (Grigore Crețu), de Iulian Chivu/58
 Dulcea harababură. Aurel Dragoș Munteanu, un scriitor cu un destin neobișnuit, de Cleopatra Loringiu/59
 Starea prozei. Lisa, de Magdalena Chirilov/62
 Rabindranath Tagore, Gitanjali, de George Anca/64
 Vatra veche dialog cu Mircea Dinuț, de Rodica Lăzărescu/65
 Starea prozei. Dragoste și circ, de Daniel Drăgan/67
 Vatra veche dialog cu Ovidiu Pecican, de Liliana Moldovan/69
 Poeme de Teodora Jurma/70
 Un român în India. File de jurnal (XI), de Ovidiu Ivancu/71
 Poeme de Vasile Mic/73
 Scrisori și felicitări pe hârtie „trucată”, de Alexandru Drăghici/74
 Vatra veche dialog cu Dorel Cosma, de Menuț Maximinian/75
 Aniversări. Pe vremea Lidiei Kulikovski, de Nicolae Băciut/76
 Doamna cărților din Chișinău, de Dimitrie Poptâmaș/76
 Bibliocultural basarabean. Arhipelag, de Raia Rogac/77
 Grigore Vieru, flacăra aprinsă a neamului nostru, de Claudia Șatravca/78
 Sintaxa imaginii (Sergiu Lupșe), de Mirela Corina Chindea/79
 Constantin Severin, Simbioza..., de Gheorghe A. Stroia/81
 Literatură și film. De la Veneția la Sorrento, de Alexandru Jurcan/82
 Un secol de arte frumoase în Moldova (Valentin Ciucă) de Ana Irina Iorga/82
 Pamflet. A patra scrisoare franco-afonă, de H.Y. Drant/83
 Curier/84
 Prietenii mei internați: Magdalena Chirilov, de Mariana Cristescu/86
 O întrevedere, de Mirela Hubali/88

Prietenia/dușmănia literară

Prietenia, dușmănia (fie ele și între scriitori) rămân o temă interesantă de cercetat. Atât în dimensiunea lor istorică, cât, mai ales, în viața la zi.

Reflex, sintagma „prietenie literară” e asociată, ușor mitologizant, cu relația dintre Eminescu și Creangă. O legătură nu chiar foarte simplă de definit, de evaluat. Cum nu e la îndemână oricui să decripteze vocația prieteniei literare în cazul Nichita Stănescu, înconjurat mereu de cete gălăgioase de tineri care, mai degrabă, se simțeau importanți, protejați de „prietenia” acestuia.

Poate fi pusă prietenia literară în balanță cu dușmănia literară, chiar dacă aceasta se manifestă mai vehement și mai radical decât prietenia, care, de cele mai multe ori, rămâne discretă, neostentativă. Prietenii nu se văd, certurile în lumea literară, în schimb, fac prima pagină, mai ales când antrenează nume sonore de scriitori.

Iar prietenia literară de grup, un soi de solidaritate de intenții, cum au fost la multe dintre generațiile, grupările, promoțiile, valurile literare înregistrate în nu mult peste două secole de viață literară „organizată” în spațiul culturii române, s-a consumat de îndată ce unui și-au câștigat oareșce notorietate, ceea ce pune sub semnul întrebării „prietenii” literare de altădată.

Câte din prietenii induse de grupări celebre, de la *Viața Românească* la *Sburătorul*, de la *Cercul de la Sibiu* la *Echinox*, *Cenacul de Luni* s-au conservat, câte s-au transformat în adversități, dușmăniile chiar?

De fapt, în ce ar putea consta prietenia literară? În susținerea reciprocă a elanurilor creatoare în registrul sincerității și nu al perierii, în antrenarea în acțiuni comune în viața literară, în sprijinul sub orice formă a celui alt pentru a trece și peste rău și peste bine fără să-și iasă din minți?

Fănuș Neagu ne-a oferit o „Carte cu prieteni”, dar supremația prietenilor o deține anecdotul.

Unde ar putea fi plasate „prietenia” dintre St. O. Iosif, Natalia Negru și Dimitrie Anghel? O prietenie care a degenerat într-un triunghi conjugal otrăvit.

Cum l-au lăsat și pe Nichita fără iubite, tot prietenii.

Vatra veche lansează invitația la o dezbatere pe această temă cu o polaritate accentuată: prietenii/dușmăniile din viața literară.

Așteptăm, așadar, puncte de vedere legate de acest subiect, ele urmând să fie găzduite în revistă în ordinea sosirii lor la redacție.

NICOLAE BĂCIUT

Vatra veche dialog cu Părintele Dionisie Ignat

”Noi ne rugăm pentru tot neamul nostru și pentru toate neamurile, pentru pacea a toată lumea.”

În septembrie 2003, ajungeam la Chilia Colciu, din Sfântul Munte, într-un grup de pelerini, împreună cu ierarhul nostru ÎPS Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei. Atunci aveam să-l cunoaștem și pe Părintele Dionisie Ignat.

Vizita la Chilia Sf. Gheorghe din Colciu ne-a oferit prilejul întâlnirii cu cel mai în vârstă monah român de la Muntele Athos, ieromonahul Dionisie Ignat, duhovnic cu faimă la Muntele Athos. Deși era orb de zece ani, la cei 94 de ani ai săi, părintele Dionisie era lucid, senin, împăcat cu sine și cu Dumnezeu.

Ajuns la 17 ani pe Muntele Athos, în 1926, părintele Dionisie se numără printre longevivii într-o credință ortodoxă de la Muntele Sfânt.

Născut în anul 1909, în comuna Vorniceni, județul Botoșani, ajunge orfan de tată de mic, în grija mamei sale rămânând opt copii.

Încercarea lui de a rămâne la Schitul Prodromu nu se împlinește, de aceea, în 1927 cumpără împreună cu un alt călugăr român - schimonahul Sebastian, Chilia Buna Vestire, de lângă Mănăstirea Pantocrator. În 1927 e tuns în monahism, cu numele Dionisie. În 1933, frații Ignat merg la Chilia Sfântul Tihon de Zadonsk, din Capsala, la Staretul Ghedeon, ca în 1937 să vină la Chilia Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, din Colciu, părintele Dionisie Ignat fiind hirotonit preot. Părintele Dionisie Ignat va fi rânduit duhovnic abia în 1945.

Duhovnicii săi au fost ieromonahul Antipa Dinescu, Elisei Cilipiu și Dometie Trihenea. El va deveni unul din marii duhovnici de la Muntele Athos.

A plecat la cele veșnice în 11 mai 2004, la înmormântarea sa fiind prezent și Prințul Charles.

*

În 19 septembrie 2003, ne-a primit cu entuziasm și nereținută emoție, în paraclisul chiliei de la Colciu. “Părinte Mitropolit, începe părintele Dionisie, cu un ușor tremur în glas. Prea cucernici preoți și onorabilă adunare, care a venit cu acest grup. Nu am cuvinte alese ca să pot exprima marea bucurie, titanica bucurie pe care a simțit-o sufletul meu, când am auzit că v-ați hotărât să veniți să ne vizitați și să ne aduceți binecuvântarea Arhiepiscopiei aici, în pustia Colciului, la locașul Sfântului Gheorghe, unde sunt români care se nevoiesc în acest loc sfânt. În adevăr, de aceea am atâta mare bucurie, că au fost timpuri că 40 de ani întregi nu m-a vizitat niciun român în Sfântul Munte, nici n-a intrat niciun român în Sfântul Munte, nu ca să se facă călugăr, dar nici ca vizitator. Chestiuni politice. Și tare mult s-au împuținat românii în timpul celor 40 de ani de când n-a mai intrat român în Sfântul Munte. Așa că multe colibi, sihăstii, multe peșteri unde locuiau românii s-au pustiit, căci mulți români s-au dus către Domnul, căci erau în etate. De aceea s-au împuținat simțitor românii la Sfântul Munte. Dar s-au împuținat și lăcașurile sfinte, după ce-au fost multe colibe duhovnicești, au fost peșteri multe unde se nevoiau părinții. De aceea mă minunez cum s-a întâmplat să veniți acum să aduceți binecuvântări arhieresti în pustia Colciului, știind cât timp n-a venit nimeni să ne viziteze. Bucuria noastră este titanică și mulțumesc lui Dumnezeu și Prea Sfinției Voastre că v-ați ostenit să veniți aici cu binecuvântare, ca să

putem termina viața aceasta trecătoare, în care avem scopul numai să putem căpăta împărăția cerurilor. Aici stăm nu numai pentru noi, ci și pentru slava neamului nostru, căci aici toți ne rugăm în limba noastră. Și așa sunt rugăciunile noastre de zi și de noapte, nu numai pentru noi înșine dorind mântuirea sufletului și dobândirea împărăției cerurilor, ci pentru tot neamul românesc care e ortodox și aceeași credință cu noi are și aceeași dorință de a căpăta împărăția cerurilor. Că aici, oricât de mult am trăi, oricât de minunată ar fi viața, suntem musafiri, oricât ne-am osărdi să facem, nu suntem decât musafiri. Așa să-l rugăm pe Bunul Dumnezeu, că așa zice Mântuitorul, “fără mine nu puteți face nimic”, ca să putem căpăta împărăția cerurilor.

Vă mulțumim din tot sufletul, Prea Sfințite Părinte și prea cucernici preoți și toată adunarea, că v-ați ostenit să veniți să ne vizitați pe noi în pustia Colciului. Domnul să vă binecuvânteze. Fiecare avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Iar Prea Sfinția Voastră sunteți într-un post înalt, din care sunteți văzut de multă lume, fie prieteni, fie mai puțin prieteni, iar în viața aceasta sunt destui care caută să găsească pricină de sminteală, care sunt și dușmanii adevărului, iar dușmanii adevărului sunt dușmanii ortodoxiei. Mulți caută pricină de gâlceavă ca să distrugă ortodoxia. Dar Dumnezeu o să ne fie de ajutor. Bine ați venit sănătoși!”

“Bine v-am găsit, Părinte, și să nu uitați în Sfântul Munte să vă rugați pentru noi și pentru misiunea bisericii noastre în țară!” – i-a răspuns la cuvintele de bun venit Î.P.S. Andrei, la care Părintele Dionisie a replicat imediat cu “Da, da, veșnic, acolo suntem mereu cu mintea și cu rugăciunea. Călugărul nu se roagă numai pentru el. Atunci n-a făcut nimica. Noi ne rugăm pentru tot neamul nostru și pentru toate neamurile, pentru pacea a toată lumea.” “Ce bucurie frumoasă ne-ați adus din sfânta noastră Patrie, a continuat Părintele Dionisie. Am auzit că suntem în mare suferință, mai mult ca în orice țară din Europa, în toate chestiunile politice.” “Acum, părinte Dionisie, a continuat Î.P.S. Andrei, libertate este, mulțumim lui Dumnezeu, se poate face cât de mult pe tărâm duhovnicesc. →

NICOLAE BĂCIUȚ

Se fac biserici noi multe, sunt școli de teologie multe, se tipăresc cărți. Să dea Dumnezeu ca toate să fie cu folos și să meargă viața duhovnicească, pentru că și ispitele sunt pe aceeași măsură. Oamenilor le e greu deocamdată, pentru că e sărăcie, dar va trece și asta. Ne e teamă să nu vină, apoi, după ce trece sărăcia și vor fi oamenii bogați, vremea să fie oamenii indiferenți față de credință”.

“Da, trebuie să fim atenți, a spus părintele Dionisie. Sfinții Prooroci, Sfinții Apostoli și toți Sfinții Părinți au spus că în veacul al optulea omenirea se va schimba îngrozitor de mult. Adică se va depărta de adevăr și se va asocia de stânga. Sfânta Scriptură spune că atât timp cât va putea împărăți ortodoxia, nu va putea birui Anticrist. Apostolii lui Anticrist știu lucrul acesta și de aceea se osârduiesc în fel și fel de chipuri ca să ne înșeluneze. Dar să avem nădejde la Dumnezeu, că numai bunul Dumnezeu poate să ne ajute. Sunt timpurile de acest fel că omenirea s-a schimbat, dar o să se schimbe și mai mult. Conducătorii omenirii sunt, ca să spunem așa, cam ateți, și schimbă pe cele bune cu cele rele. Dar noi să ne punem nădejdea la Dumnezeu și să facem rugăciune zi și noapte”.

“Ce credeți, Părinte Dionisie, biserica ortodoxă din România va avea succes în misiunea ei?” – a mai întrebat Î.P.S. Andrei.

“Numai Dumnezeu știe adevărul, dar noi, slujitorii bisericii, trebuie să ne dăm toată silința pentru asta. Împărăția lui Dumnezeu se silește zi de zi, spune Sfânta Scriptură, și silitorii o dobândesc pe ea. De aceea să nu ne aplecăm urechile la ceea ce nu înseamnă adevărul. Adevărul este ortodoxia. Ortodoxia are temelie cele șapte Sfinte Soboare ecumenice, care orice răutate a fost ne-au scos. La fiecare sobor a făcut Dumnezeu minuni titanice ca să se convingă omenirea întreagă că ceea ce au hotărât cele șapte soboare ecumenice este pur adevărul. De aceea să le respectăm cu sfințenie, ca să avem plată de la Dumnezeu și de la Sfinții Părinți care au întărit ortodoxia. O să vedem, nu ne lasă Dumnezeu, deoarece românul, de când ne-a adus Dumnezeu pe pământ, am fost ortodocși. Noi trebuie să fim mândri că nu ne-am închinat la alt Dumnezeu. De la întâiul sobor de la Niceea, noi am avut reprezentanți. De

aceea trebuie să ne osârduim, că nu ne va lăsa Dumnezeu. Acuma conducătorii bisericii trebuie să aibă mai multă osteneală ca să introducă în sufletele oamenilor, în sufletele ortodocșilor adevărul. Și Dumnezeu ne va fi de ajutor.”

*

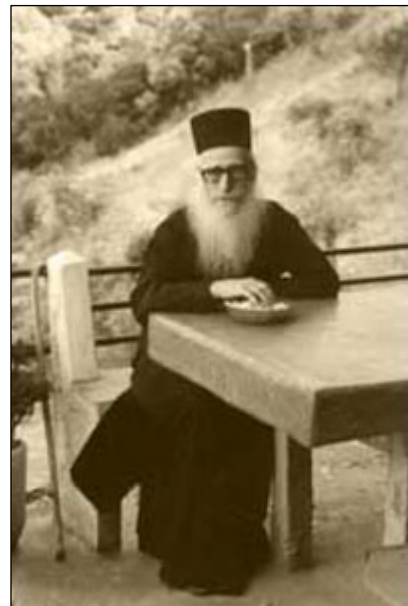
Pentru că paraclisul chiliei de la Colciu era prea strâmt pentru câți ne-am adunat acolo, am ieșit afară, în fața chiliei, în jurul unei mese, cu scaunele așezate ca într-un amfiteatru. Stăteam cu toții uimiți, cu ochii ațintiți la omul din fața noastră, care nu ne vedea, dar care simțea, cu siguranță, căldura cu care îl înconjuram. Nu contenea să mulțumească lui Dumnezeu pentru câtă purtare de grijă au cu el călugării de la Colciu, între care doi veniseră la acest schit din Eparhia de Alba Iulia.

Am fost omeniți cu câte un pahar de uzo, apă și rahat. Toți eram pregătiți să-l asaltăm cu întrebări, nerăbdători să ne facă mărturisiri despre o existență fără egal.

Unul dintre preoți, profesor de Noul Testament, se arată surprins de faptul că deși părintele Dionisie a plecat din țară de 77 de ani, a rămas un foarte bun vorbitor de limba română, spre deosebire de unii, din ziua de azi, care pleacă în Occident și, după un an-doi, când se întorc în țară, nu-și mai aduc aminte multe cuvinte, se exprimă foarte greu în română.

*

“Noi suntem plecați de acasă, spune părintele Dionisie, dar fiindcă biserica

merge în românește, sub niciun motiv nu am uitat să vorbim românește. Unii chiar au încercat să-mi reproșeze că, fiind plecat de atâta vreme din țară, eu nu mai sunt român. Eu nu sunt român? Eu am fost și sunt român și sunt mândru, mă bucur că sunt român. E mare păcat că sunt români care se leapădă de limba română. Mai vine câte unul pe la noi, cine știe de unde și spune că e român, dar nu știe românește.”

*

“Sunt profesor de Teologie, spune părintele Todoran. Facultatea noastră este la început. Mă interesează, pentru că dumneavoastră ați făcut aici Teologie duhovnicească multă de tot, ați crescut aici atâția ucenici și ați fost dumneavoastră însăși ucenicul unor mari călugări monahi de aici, ce-ar trebui să facem noi pentru Teologie și cum ar trebui să fie un profesor de Teologie pentru ucenici?”

“Să nu ne depărtăm de adevăr sub niciun motiv, pentru că adevărul este ortodoxie, spune părintele Dionisie. Tot ceea ce spune ortodoxia trebuie să respectăm cu sfințenie. Iar noi, românii, trebuie să fim mândri că n-am cunoscut altă credință. Și să ținem cu strășnicie ortodoxia la înălțime. Iar profesorii trebuie să țină aproape de neam și de ortodoxie. Ortodoxia și națiunea nu pot fi despărțite, una fără de alta nu pot trăi. Suntem mândri că suntem români și ortodocși”.

*

În cele din urmă, am simțit nevoie și eu să intru în pielea reporterului, cu

toate că nu eram "înarmat" suficient cu aparatură.

- Părinte Dionisie, Î.P.S. Andrei ne spunea cu câteva zile în urmă că noi, românii, avem nevoie de caractere, de modele. Cum credeți dv. că ar trebui să fie un model, în ortodoxie?

- Orice schimbare dacă nu corespunde cu sfatul bisericeștilor părinți, să știți că n-o să reușim să facem alte modele. În orice schimbare trebuie să avem temelia învățăturilor bisericii, că numai biserica e adevărul. Numai Evanghelia e adevărul. Și trebuie să ne osârdim, să ne respectăm cu multă atenție, ca bunul Dumnezeu să ne vină întru ajutor.

- Noi vrem, părinte Dionisie, să ducem în țară mesajul dv. și de aceea vrem să aflăm cât mai multe despre biografia dv. ortodoxă. Ce v-a făcut să alegeți acest loc, care nu e unul oarecare, la îndemâna oricui?

- (Râde) Îs multe de vorbit aici. Păi, totul începe cu familia noastră. Am avut un frate mai mare ca mine cu zece ani, care s-a hotărât să meargă la călugărie. Eu atunci eram mic. Am terminat școala primară, aveam 13 ani. Noi am fost opt frați. Cel mai mic am fost eu și tatăl meu a murit într-un accident, într-o nenorocire. Eu aveam nouă ani când s-a prăpădit el. Și i-am zis mamei, "Uite, mă duc și eu după bădița la mănăstire!" "Păi, mi-a spus, tu trebuie să stai aici, să ai grijă de mine, că ești cel mai mic." "Are Dumnezeu grijă și de matală". Și așa m-am dus și eu la mănăstire, după fratele meu, care era deja de doi ani acolo. Mănăstirea îl făcuse călugăr și îl făcuse și diacon.

- Unde era călugăr?

- La schitul Măgura, Târgu Ocna. Da' acum schitul Măgura a devenit mănăstire. În timpul comunismului, răuvoitorii dintre preoți nu sufereau schitul. Schitul avea vreo 15 părinți. Și avea și o icoană făcătoare de minuni. Nu era mare icoana, dar era făcătoare de minuni. Din Ardeal veneau foarte mulți unguri, care nu știau să vorbească românește, dar veneau și se închinau la Sfânta icoană, făceau rugăciuni și se făceau sănătoși. Și preoții din Târgu Ocna, unde erau două biserici mari, frumoase, nu se împăcau cu aceasta. În Târgu Ocna erau și două gări. Și oamenii, ca să ajungă la Măgura, treceau pe lângă cele două biserici și

preoții îi opreau și îi întrebau: "Unde vă duceți, oameni buni, nu veniți la biserica aceasta?" "Nu, că noi ne ducem la călugări". Și a intrat o invidie mare în preoții de-acolo și au băgat zăpădă pe vremea comuniștilor ca să strice schitul.

- Cât ați stat la schit?

- Trei ani. Dar nu am stat la schit, pentru că starețul nu m-a primit, că eram mic. Și m-a dus la o școală din Târgu Ocna și mi-a zis să stau acolo și să fac carte.

Dar când s-a schimbat calendarul, în toate bisericile, schiturile, mănăstirile, a fost o mare zarvă, o mare tulburare, cum să spun?! În 1924, când l-a schimbat Grecia, egumenul de-acolo a zis: "Uite, măi băieți, în Grecia s-a schimbat calendarul vechi și acum merg cu calendarul papal. Dar noi n-o să ne lăsăm. Dar după un an de zile, Patriarhul Miron Cristea s-a hotărât să se dea și la noi un calendar îndreptat. L-am întrebat pe egumen ce să facem și el a zis să avem răbdare. Și mulți de pe la mănăstiri și-au luat lumea în cap

și s-au dus pe la Ierusalim, prin alte părți să vadă cum să facem cu calendarul papal. Și cu ocazia aceea, am venit și noi, patru inși, un călugăr, doi diaconi și eu, care eram cel mai mic. Și am venit în Sfântul Munte, că să ținem ortodoxia. Pentru că la noi s-a trecut pe calendarul papal, ca și cum ne-ar fi făcut catolici. Mulți călugări au plecat atunci din mănăstiri și unii au ajuns în America, alții în Sfântul Munte, pe la Ierusalim, mare tulburare a fost atunci. Cu ocazia aceea am venit noi în Sfântul Munte. Și noi am venit aici și ne-am pus pe lucru, cum am fost învățați la mănăstire.

- Care au fost încercările mai deosebite prin care ați trecut în viața monahală de aici, de la Sfântul Munte?

- Atunci când am venit era o sărăcie mare aici. Și noi am venit ca și călugări, fără un ban, fără nimic. Și toate chiliile, colibele românești aveau personal. Dar s-a întâmplat că trei părinți care aveau o chilie s-au reîntors în România. Și chilia aceea au vândut-o. "Luați chilia noastră că noi ne ducem în țară." Dar a trebuit să plătim zece mii de drahme. Și ne-am împrumutat de la un negustor român care fusese la Ierusalim și care venise în Careia ca negustor și el avea bani. "De-unde o să-mi dați voi mie banii ăștia?", ne-a zis el. Dar dacă vine duhovnicul vostru să dea garant, atunci vă dau. Și ne-a dat. D'apoi ca să dăm cele zece mii de drahme înapoi am avut zile grele. A trebuit să lucrăm la mănăstire, la Iviru. Acolo ne dădeau 20 de drahme pe zi, pentru lucru de la răsăritul soarelui până la asfințit. Și mâncarea era pâine și fasole. Fasole în toată ziua. Dimineața, seara, tot fasole. Și dădeau măsline și sardele sărate, ca să poți bea apă. Și aceea era tot. Și-ți plăteau douăzeci de drahme pe zi. Și ce puteai lua cu douăzeci de drahme? Mai nimic. Două pâini și jumătate, că o pâine era opt drahme. Și am lucrat pentru două pâini și jumătate pe zi. A trebuit să lucrăm trei ani de zile ca să putem plăti datoria cu care am plătit noi casa. Atunci a fost mai greu. Pe urmă a dat Dumnezeu și a mers bine până astăzi.

- Părinte, când ați fost cel mai fericit la Muntele Athos?

- Totdeauna am fost mulțumit. Atunci când am muncit cu ziua cu argații era greu. Apoi aveam o bucurie mare că suntem în Sfântul Munte și că urmăm calendarul adevărat al ortodoxiei. Pe urmă, am avut părinți duhovnici oameni sfinți, oameni apropiați de Dumnezeu, care ne sfătuiau numai cele bune, și așa am petrecut foarte bine. Niciodată nu mi-a trecut prin gând să spun că mai bine nu veneam în Sfântul Munte. Niciodată, niciodată. Am fost mulțumit de viața monahală. Trebuie și să suferi ceva. A fost bine.

- Eu aș avea multe să vă întreb, dar n-aș vrea să monopolizez prezența dumneavoastră și cred că și prea cucernicii părinți ar dori să vă pună câteva întrebări.→

- ***Care sunt oamenii cei mai interesați pe care i-ați întâlnit aici, în Sfântul Munte?***

- Cei mai interesați s-au dus la Domnul. Toți erau, cum era părintele Antipa Dinescu, care fusese egumen la Prodromul, foarte sfătuitoari. Pe egumenul Antipa Dinescu l-au dat afară de la Prodromul și-apoi s-o liniștit la o chilie, la Stavronichita. Era foarte, foarte sfătuitoar. Foarte canonic. Era sfătuitoar pentru orice nedumirire aveai. Dar nu era numai el. Era și părintele Elisei Filibiu și mulți, mulți au fost la fel. Am avut conducători buni, foarte buni și apropiați de Dumnezeu.

- ***Ce ne puteți spune despre maestrul, despre duhovnicul dumneavoastră?***

- Duhovnicul? Pe el trebuia să-l asculți. Întâi l-am avut pe părintele Elisei Filibiu. El fusese stareț la un schit, Sfântul Sava, prin Moldova. Tot cu povestea cu calendarul a venit și el. Era om foarte sfătuitoar, foarte apropiat de Dumnezeu.

- ***Ce alți oameni deosebiți au mai trecut pe aici?***

- Noi am venit la 1926 aici. Și patruzeci de ani n-o venit nimeni, nimeni în Sfântul Munte la noi, nici cu închinatul, nici ca să rămână. De exemplu, ca să facă rugă în Sfântul Munte. Așa era atunci. Chestiuni politice. Sfântul Munte a fost închis. Cam după 1973 au început să mai vină în Sfântul Munte. Patriarhul Iustinian, când a fost aici, la serbarea din 1963, a intervenit foarte mult la Patriarhul Greciei ca să deschidă drumul. Și atunci s-a promis ca în tot anul trei persoane din țară să fie trimise la Sfântul Munte, pentru Prodromul și pentru chilii. Până în 1975, au venit trei părinți, și apoi, încet, încet, s-a mai deschis drumul și pentru alții.

- ***Ați avut și dv. ucenici, ați fost, sunteți multora duhovnic. Care v-au fost cei mai apropiați ucenici?***

- Patru părinți pe care i-am găsit noi aici mi-au fost ucenici. Noi n-am fost o chilie mare, niciodată n-am fost mai mult de 7-8.

- ***Părinte Dionisie, avea vreo importanță pentru Muntele Athos și pentru români să fie și o mănăstire românească de sine aici? De exemplu, Prodromul să fie ridicată la rangul de Mănăstire!?***

- Cum să nu! Ar fi fost foarte ușor. Și Prodromul, cum au restaurat-o atât de frumos, e mai frumoasă ca alte

mănăstiri. Da' autoritățile nu acceptă. A fost cândva când a căzut de acord tot Sfântul Munte ca Mănăstirea

Cutlumușului să fie lavră a românilor. Și mitropolitul din România era grec și a părăsit mitropolia ca să fie stareț la Cutlumuș. Și atunci s-a declarat că toți românii se vor duce la Cutlumuș. Dar la Cutlumuș erau și greci. Ei, da' românii, după cum ni s-a spus, au zis că de ce să stea ei aici în pustia asta, mergem în țară, unde erau mănăstiri frumoase, cu venituri. Unul s-a dus așa, altul altfel, și încet, încet s-au dus românii toți de la Cutlumuș.

- ***Să înțelegem că noi, românii, suntem de vină că nu avem o mănăstire românească în Muntele Athos?***

- Așa-i! Am citit undeva despre asta, n-aș putea să vă spun exact unde, într-o revistă de la Patriarhia Română. Și românii-s vinovați. Primejdia noastră e că, deși suntem creștini buni, nu suntem uniți. Avem ambiții, egoisme. Datoria ne obligă și veșnic ne rugăm pentru tot neamul românesc ca să-i fie bine, să fie unit.

- ***Părinte Dionisie, dar față de noi, ce-i din țară, mai aveți rezerve din cauza faptului că ținem de calendarul nou?***

- De exemplu, calendarul nou și calendarul vechi nu au deosebire. Numai au făcut schismă. Nu e o greșeală dogmatică. Noi suntem una

și aceeași credință. Numai sărbătorile le ținem altfel. Dar dușmanii ortodoxiei sunt mulțumiți cu faptul că între cei vechi și cei noi au băgat urăciune. O, tu ești nou, tu ești neîndumnezeit, tu ești vechi, tu ești mai rău decât oricine. Se bucură de asta Satana, căci Dumnezeu dragoste este.

- ***Ce sfat ați da dv. acum ca să fie unitate între cei de stil vechi și cei de stil nou?***

- Să avem dragoste unii față de alții. Să ne respectăm unii pe alții.

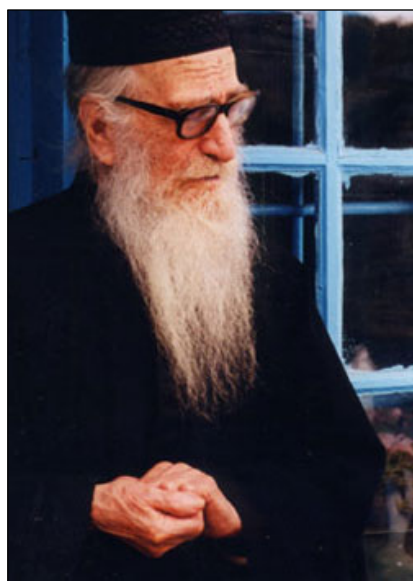
- ***Părinte Dionisie, acum, la plecare, vă rugăm să ne dați niște sfaturi duhovnicești.***

- Noi, cei care am ajuns aici, avem nevoie de rugăciune. Rugăciune zi și noapte ca Dumnezeu să ne lumineze mintea să nu acceptăm la dușmanii ortodoxiei să ne dărâme.

- ***În situația în care avem tot mai puțini părinți duhovnicești și modele tot mai puține, care să ne dea un imbold spre viața duhovnicească, cum ar putea tinerii să cunoască viața duhovnicească?***

- Toate-s bune, dar fără sfat anevoie introduci pe tânăr la adevăr. Citește, dar înțelege cum poate înțelege el. Numai cu sfat. Părinții, conducătorii bisericii trebuie să se osârduiască, să propovăduiască adevărul. Și tineretul nu trebuie să lipsească de la biserică. Oricât ar fi el de nepăsător, harul Sfântului Duh îl luminează ca să cunoască adevărul. Acuma preoții, cum sunteți dumneavoastră, duhovnicii, nu sunt așa bătrâni. Dar și cel tânăr, dacă-i duhovnic, după ce arhiereul a pus odată mâna pe capul lui, el este duhovnic. Și are putere, prin bunătatea lui Dumnezeu, să lege și să dezlege ceea ce se întâmplă în popor. →

Foto: Î.P.S. Andrei, Dionisie Ignat, Nicolae Băciuț, Colciu, 19 septembrie 2003 (sus)

De aceea, preotul este, ca duhovnic, apostolul lui Cristos, apostolul neamului. Apostolul a toată omenirea. Ce leagă și dezleagă este de la Dumnezeu. Că n-are multă experiență, el tot se osârduește să sfătuiască despre ceea ce este cu folos. Acuma, te-ai dus la el și te-ai spovedit. În momentul acela s-au șters toate păcatele tale. O să fie cei tineri duhovnici care sunt acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, să ajungă să capete experiență ca să conducă ortodoxia, așa cum au condus-o din timp în timp vechii părinți.

- Noi, părinte, constatăm că tinerii nu mai vin ca altădată la biserică. Ce-ar trebui să facem ca să-i aducem la biserică? Ce lipsește?

- Vedeți, cum să vină la biserică dacă mai toată noaptea stă la distracții? Cum să vină el la biserică după ce deschide televizorul și vede felurite de feluri de prostii, care e și rușine să te gândești la ele? Căci ispititorul de mici copii îi cercetează. Sfânta Scriptură spune: "Fiți sfinți, zice Domnul, căci eu Sfânt sunt". Copilul, când a ieșit din scâldătoarea botezului e sfânt. Dacă nu-l cresc părinții de mic copil în frică de Dumnezeu, atunci se silește Satana și seamănă sămânța celor rele în inimile nevinovate. Și-atunci copilul trage tot spre stânga, tot spre rău, cum se trage firea omului spre cele rele. Pe cei tineri, pe care-i cunoașteți, să-i pomeniți la Sfânta Liturghie și să scoateți din ei părticele bune pentru fiecare și harul Sfântului Duh o să lucreze și-o să-i înțeleptească. Să nu ne dăm lenevelii, să nu disperăm. Că dacă ajungi la disperare înseamnă că n-ai nici credință, nici nimica.

- Ne puteți spune programul unei zile liturgice de aici, de la dumneavoastră?

- Vara, seara, citim Vecernia la cinci. După ce se termină Vecernia, dacă nu-i luni, miercuri sau vineri, mergem la masă. În cele trei zile n-avem masă, și îndată după Vecernie, citim și Pavecernia și Mogrodișna. După aceea venim fiecare la chilii și la chilii avem program de canon. Nu facem toată noaptea canon. Când o bătut ceasul două, trebuie să te scoli să faci canonul, să faci 150 de metanii și 1200 de închinăciuni. Acestea se fac într-o oră și ceva. Acesta e tipicul în Munte la toate mănăstirile. Noi avem de la ora două, dar la unele mănăstiri sunt și alte ore. Apoi, bate

toaca și ne adunăm cu toții la biserică. Acolo preotul dă binecuvântare, întâi se pun metanii la starețul sau la strana starețului; fără blagoslovenie nu începem, că așa avem tipicul, și-apoi dă binecuvântarea și citim Mezonoptica, pe urmă șase Psalmi. Pe urmă sunt Catehismele, după aceea canoanele la Octoih și la Minei sau cum e timpul, că sunt și sărbătorile împărătești, care țin opt zile, după tipic. La ceasul întâi, citim acatistul Maicii Domnului, apoi la ceasul al treilea, al șaselea citim Obednița și Apostolul, dacă nu este liturghie, și Evanghelia pentru ziua respectivă.

După aceea, terminăm și la unu cântăm Axionul. Și ne ducem la chilii. Dacă este Sfânta liturghie, atunci mai întârziem o oră și jumătate slujba. La noi, aici la chilii, facem liturghie sâmbăta, duminica și sărbătorile. După ce ne-am dus la chilii, la ora hotărâtă, ne sculăm și facem ascultare în jurul chiliei. Unu-i grădinar, altul are altă ascultare, fiecare are câte o ascultare. Așa merge ziua, în mare, dar nicio zi nu seamănă, de aceea, cu alta.

*

Ne despărțim de părintele Dionisie cu strângere de inimă. Pentru că, Dumnezeu e mare, dar nu cred că ne vom mai putea vedea vreodată. A fost o șansă această întâlnire, pe care nu puteam s-o ratăm, dar nu știu dacă noi vom mai ajunge degrabă aici și, dacă vom ajunge, ne va mai întâmpina cu blândețea sa, cu chipul său senin părintele Dionisie? L-am lăsat însă pe mâini bune și, atât cât va mai trăi, mai tinerii săi ucenici, veniți din țară, se

vor ocupa cu grijă părintească de... părintele lor duhovnicesc.

Ne reîntoarcem la Vatopedu, cu cele două mașini care ne-au adus aici, conduse de călugări. Încet, Muntele Athos își schimbă fața, dacă luăm în calcul lucrările la drumuri. Să sperăm că nu va fi afectată și credința!

19 septembrie 2003

Foto: Părintele Dionisie Ignat, înconjurat de pelerini din eparhia de Alba Iulia

Părintele Dionisie Ignat **Sfaturile unei inimi iubitoare**

Fraților, păziți dragostea, că dragostea este de la Dumnezeu.

Să avem dragoste de aproapele, să nu avem dragoste vicleană, adică să facem alegere că acela e viclean, că celălalt este așa. Eu trebuie să îi iubesc pe toți ca pe mine însumi, că așa îmi poruncește Biserica. Aceasta este Adevărul și Ortodoxia. Adică să îi iubim pe toți - și pe turc și pe arab, și cei de alte neamuri sau religii. Dar Dumnezeu nu poruncește să-mi schimb și credința după a lor, sau după obiceiurile și patimile lor. Noi cunoaștem Adevărul - Credința Ortodoxă. Să o ținem, să o respectăm, iar ceilalți cu ale lor. Faptul că eu îl iubesc pe aproapele meu nu înseamnă că îmi însușesc sau aprob credința sau patimile lui.

MEDITAȚIE EMINESCIANĂ

SENSURI TRAGICE

În primii douăzeci de ani de după dispariția sa, Eminescu marcase posteritatea printr-un curent „toxic” pentru tânăra generație de poeți, pe care-l condamna o suită de „critici” la fel de necreativi și lipsiți de har și inteligență ca și tinerii care-l imitau. Sute de pagini de maculatură „critică” au fixat câteva clișee, nu multe, cu argumente puține, dar emfatic, uneori pretins definitive, a căror studiere pricinuieste, de la un punct, sentimentul unei munci sterile. Între clișeele acestea, cel mai strident este cel de „poet pesimist”, asociat, uneori, cu acela de „geniu” sau de „bolnav”, de „poet-filosof”, de ostracizat al societății opace la suferința lui etc. În aceste prime decenii, apar și criticii care *neagă pesimismul eminescian* sau care încearcă să-i explice nota personală, distinctă față de sursa leopadiană, schopenhaueriană, budhistă.

În disputa referitoare la această clasare, însuși conceptul de pesimism a fost studiat, interpretat, reinterpretat, pentru ca astăzi să apară aproape nerelevant din punct de vedere estetic, depășit de o viziune a cărei deschidere vine dintr-un orizont de cultură și mai vast decât bănuiau primii interpreți, dar și dintr-o intuiție excepțională, din modele anticipative construite de gândirea eminesciană.

Problema **răului** în lume, a **vinovăției** ființei umane prin însăși existența sa, a **finitudinii**, **nostalgia paradisului**, **nefericirea**, **căderea** sunt principalele determinări/motivări ale conștiinței tragice, dar și ale celei pesimiste. Problema răului și cea a „prețului” vieții au devenit majore în secolul al XIX-lea: „E adevărat că **lumea e rea**, că există un **rău radical, absolut**, invincibil, în natură și în omenire, că existența este o nenorocire și că **neantul valorează mai mult decât ființa**?”¹ (ss.n.), se întreabă Elme Marie Caro. O filosofie care blestema viața exista în secolul acela, câștigând teren cu iuteală și sfidând optimismul științific și industrial. Ca o maladie intelectuală, părănd un fel de „rafinament nesănătos și de corupție elegantă”².

Pesimismul ca atitudine, ca și romantismul, de altfel, existau independent de teoria lor în secolul acela, scrie Caro. Tristețea, disperarea, decepția au avut mereu ca sursă constatarea că omul se află în **dezacord** cu destinul său, cu istoria, cu natura chiar, cu propriile instincte, cu boala și moartea – acest dezacord fiind marea „ironie” a destinului. Lamentația, revolta, renunțarea sunt atitudini pe care acest dezacord le-a indus omului. O concepție

sistematică, o **doctrină a renunțării** apare (doar) în secolul al XIX-lea. În *Apologia* lui Platon, Hartmann a găsit ideea care l-a condus la formularea frazei fundamentale referitoare la pesimism: „**Dacă moartea e privarea de orice sentiment, un somn fără niciun gând, ce minunat avantaj este să mori!**”³.

Liviu Rusu⁴ remarcă aici un aspect de inconsecvență: de vreme ce filosofia lui Schopenhauer este un voluntarism în care este admisă existența unei ierarhii a tipurilor de conștiință și, deci, acesta ar avea ca atribut dinamismul, viziunea aceasta ar trebui să fie una activă. Și nu este, ci, dimpotrivă, are ca punct de referință ideea neînțelegerii și a Nirvanei (în înțeles occidental).

Este filosofia schopenhaueriană deprimantă? Am spune că da. Totuși, privind mai atent, „deprimante pot fi fatalismul sau scepticismul, doctrine care, adânc și sincer împărtășite, ar putea să conducă la depunerea armelor și renunțarea la luptă. Dar filosofia lui Schopenhauer face apel la energia «eroică», chiar în partea în care preconizează renunțarea la trăire și perpetuare. Uciderea voinței nu este doar un fapt care s-ar realiza prin încrucișarea brațelor, ci reclamă, dimpotrivă, un curaj și o înfrângere de sine de care nu pot fi capabili decât oamenii tari”⁵. E de semnalat că rămâne valabilă „stimularea unui «eroism» intelectual, /a/ unor preocupări înalt spirituale, recomandate ca principalul leac împotriva amărăciunilor și suferințelor”⁶.

Filosofia lui Schopenhauer este, în cele din urmă, una **ascendentă, asemănătoare religiilor optimiste care propun un paradis compensatoriu**, conchide Ion Petrovici. Și să nu uităm că ideile lui Schopenhauer au reverberat în spațiul cultural românesc, ajungând să instaureze chiar un crez – ideea „artei pentru artă” și aceea a contemplației pure și a uitării de sine ca scop al artei asupra cărora au insistat junimiștii. Sub influența aceasta s-a aflat și Eminescu, direct sau indirect.

În ceea ce privește sursa pesimismului european, budhismul, filtrul schopenhauerian execută modificări importante. Ștefan Munteanu⁷ și alți autori observă diferențe esențiale între cele două viziuni. Între acestea, încercarea de ridicare deasupra devenirii, proprie budhismului, este *idealul* concretizat în concepția asupra Nirvanei – stare existențială analoagă Absolutului: „Nirvana nu este neant, cum greșit a fost înțeleasă. Nu este nici sediul post-mortem al sufletelor, un loc paradisiac”⁸, ci starea la care se poate ajunge doar prin meditație, prin cunoaștere, așadar **Schopenhauer se înșela.**→

BIANCA OSNAGA

³ Ibidem, p. 4 (trad.n.).

⁴ Liviu Rusu, *Eminescu și Schopenhauer* : avec un résumé en français, București, Editura pentru Literatură, 1966.

⁵ Ion Petrovici, *Schopenhauer : monografie istorico-filozofică*, București, Editura Eurosang & Book, 1997, p. 138.

⁶ Ibidem, p. 139.

⁷ Ștefan Munteanu, *Filosofia indiană și creația eminesciană*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1997.

⁸ Ibidem, p. 37.

¹ E. Caro, *Le Pessimisme au XIXe siècle : Léopardi – Schopenhauer – Hartmann*, Librairie Hachette et Cie, Paris, 1878, p. I (trad.n.).

² Ibidem, p. III (trad.n.).

În budhism, constatării existenței răului îi urmează căutarea unui remediu prin luptă! G. Călinescu remarcă faptul că viziunea eminesciană asupra Totului e concretă, Nirvana „fiind anularea eurilor concrete, nu însă neantul”¹.

Problema lui *a fi* trebuie citită în relație directă cu viziunea asupra morții și sub acest aspect critica a comentat atitudinea estetică a lui Eminescu prin raportare directă la schopenhauerianism. Budhismul, brahmanismul, concepțiile filosofului german reverberază în poezia (și în proza) eminesciană prin formulări asupra *voinței de a trăi*, a *nefericirii*, a *Nirvanei*, a *resemnării*, a *cercului strâmt*, a *teatrului lumii* etc. Ne punem, în principal, problema **atitudinii** asupra acestor idei, atitudine interpretată cel mai adesea ca *pesimism*, în ciuda observațiilor prin care Eminescu e **distanțat de filosofia „la modă”**, atitudine revizuită ca *tragism* și *brahmanism*, dar care capătă sens și valoare doar prin comentariul semantic al variantelor și notelor din manuscrise.

În esență, ideile referitoare la pesimismul eminescian se rotesc în jurul câtorva puncte de referință: predispoziția nativă a poetului, influența leopardiană/schopenhaueriană, influența budhismului, societatea meschină, decepția din iubire, boala. Diferențele stau doar în poziția accentelor, în prioritatea unora sau altora dintre argumente.

Observațiile ar fi relevante pentru delimitarea conceptului de pesimism, în înțelegerea contemporanilor și a urmașilor imediați ai poetului. Pesimismul eminescian s-ar defini în termeni ca: absența oricărei speranțe de mai bine, (pesimism) pasiv (Ovid Densusianu), „(pesimism) crunt și dureros” (B. Brănișteanu), idealizare a nimicirii vieții, justificare a unui sentiment împotriva vieții, lipsă de energie în lupta cu viața, (pesimism) „nesincer” (G. Ibrăileanu), tristețe, pasivitate, melancolie, visare (P. Eliade), „principii sombre, întunecate, străine și de firea și de menirea poporului nostru”² (dr. E. Dăianu), predispoziție morbidă patologică (dr. Panaite Zosin), (pesimism) de sorginte schopenhaueriană „purificat și înnobilit”³, „element posterior și de a doua mână”⁴ (N. Sulică) etc. De reținut două viziuni fundamentale ale criticii: **pesimismul eminescian se explică fie biografic și/sau structural, fie ca atitudine filosofică și/sau mod de gândire.**

Marii critici ai secolului trecut au tratat problema pesimismului eminescian mai puțin impresionist, în termeni estetici cu altă deschidere. Câteva exemple merită a fi introduse aici.

Tudor Vianu leagă consistența pesimismului eminescian de *eșecul în iubire*: „Ceea ce s-a numit «pesimismul eminescian» este mai cu seamă deșteptarea

bruscă, în neîmpăcată lumină conceptuală, a omului care a dus până la capăt experiența iubirii. [...] Marea iluzie a iubirii sfârșește în această dezamăgită cunoaștere”⁵ a repetabilității sterpe cu fiecare cuplu. Ca o *reacție de apărare* (spune Vianu), poetul află soluția *resemnării stoice* și disprețuitoare sau a *mândriei eroice* de poet – detașat, asemeni Luceafărului. Ceea ce Dobrogeanu-Gherea înscria în „idealism progresist” sau „pesimism reacționar” rămâne generalizare și nu mai satisface, sub motivul că prima parte a creației eminesciene stă sub semnul unor modele.

Tudor Vianu distinge „blândețea relativă a pesimismului eminescian”: „Pesimismul eminescian se modifică și se nuanțează prin contactul pe care îl menține cu viața naturii. Pesimismul apusean este *activ*. Pesimismul lui Eminescu este *contemplativ*. Pesimismul apusean este un agent al individualității și al civilizației. Pesimismul eminescian este o *aspirație către stingerea individualității și reintrarea în marea unitate a naturii*. [...] În felul acesta, pesimismul eminescian se apropie mai mult de izvoarele străvechi și orientale ale oricărui pesimism, de spiritul *budhismului*”⁶ (ss.n.).

În literatura critică recentă referitoare la creația eminesciană, „glasuri” convingătoare au repus în circuit problema pesimismului. Unele dintre ele au redimensionat conceptul în raport cu viziunea eminesciană, constatând disproporția acestuia în raport cu pesimismul schopenhauerian sau al altor occidentali.

Numeroși exegeți admit pesimismul ca venind „mai mult din efortul meditativ, din sentiment”⁷. Poetul însuși, în binecunoscutul articol din „Fântâna Blanduziei” (4 dec. 1888), scria despre necesitatea purificării atmosferei științifice de frazeologia seacă (hegeliană) și despre contradicția între ideile contemporanilor și formele civilizației.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „COȘMAR”

¹ G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1934-1936, vol. I, p. 84.

² Dr. E. Dăianu, *Eminescu în Blaj*, în *Corpusul receptării critice a a operei lui Eminescu. Secolul XX*, București, Editura Saeculum I.O., 2009, vol. I, p. 219.

³ N. Sulică, *Pesimismul și budhismul în creația lui Eminescu*, în *Corpusul...*, vol. 2, p. 227.

⁴ Ibidem.

⁵ Tudor Vianu, *Mihai Eminescu*, în *Studii de literatură română*, 1965, p. 229.

⁶ Tudor Vianu, *Pesimism și natură*, în *Studii de literatură română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 269.

⁷ Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, trad.: Marian Papahagi, postf.: Mircea Eliade; ed. a 2-a, rev., Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003, p. 55.

În *Pesimismul eminescian și pesimismul schopenhauerian*¹, N. Tertulian discută asimilarea într-o formă personală, nu de puține ori *re-configurată de poet*, a concepțiilor schopenhaueriene. Spre exemplu, ideea dominației răului în lume are la Eminescu sens nu ontologic sau metafizic, ci istoric și polemic²; zădărnicia și neantul devin concluzii ironice, proiectate în viziune cosmică³; nihilismul devine „act suprem de răzvrătire”⁴, ducând spre ideea de titanism; antiidealismul eminescian se reconfigurează în atitudine de demistificare⁵; „anestezia voinței oarbe de a trăi” de la Schopenhauer are drept corespondent aspirația la „viața cosmică plenară” ori „sentimentul de totalitate a vieții”⁶. Nu rămâne decât să ne întrebăm dacă termenul de *pesimism* mai acoperă același semnificat...

Nicolae Steinhardt stabilește analogii care îmbogățesc analiza tropologică a *Luceafărului* (spre exemplu) – un fel de *Faust* goethean: „Eminescu pesimist de profesie și tanatofil îmi pare pur și simplu **un dublu clișeu didactic și kitsch**”⁷ (s.n.).

TRAGIC EMINESCIAN

Asupra dimensiunii **tragice** a conștiinței / operei eminesciene s-au pronunțat mai mulți autori. Bunăoară, **Eugen Todoran** vorbește despre „viziunea *tragică* a istoriei, a cărei semnificație se deduce din simbolurile poetice”⁸, cu alte cuvinte, modelul mitic românesc (Mitul Dochiei), constituit într-un arhetip, conferă sens tragic istoriei prin „*căderea* eroilor, într-un conflict a cărui tărie constă, ca urmare a înfruntării zeilor, în confruntarea mitului cu istoria”⁹. Sensul termenului, în accepțiunea lui E. Todoran, nu este, însă, cel pe care i-l atribuim noi pornind de la conceptul filosofic, adică acela care poate explica o mentalitate, nu un tipar estetic.

Tudor Vianu, Constantin Noica, Ioana Em. Petrescu, Mihai Cimpoi ș.a. susțin ideea tragicului la Eminescu. Sensul ascendent al viziunii, tentația Absolutului, eroicul, definirea lui ca poet al ființei, dar și al **singurătății**. *Am spune că acesta este cel mai grav dintre sentimentele poetului, care centrează toate emoțiile sale dureroase. Spaima de gol, jalea trecerii, durerea înfrângerilor în plan sufletească și uman, înfrângeri proprii sau ale poporului său, suferința pricinuită de ticăloșirea lumii și de decăderea ei spirituală etc., toate sunt trăite din centrul acesta gravitațional: singurătatea.*

O precizare ni se pare aici importantă. Admitem că pesimismul este un **concept filosofic** și că el corespunde unei atitudini umane exprimabile în artă. Tragismul are, însă, pentru literatura critică în general, doar accepțiune estetică. Mai bine-zis, accepțiunea filosofică e neluată în seamă, inexistentă în literatură sau asimilată celei estetice, cu toate distanțările care există între ele. Se consideră că literatura pe tema tragicului e imensă – confundându-se tema tragediei și a tragicului estetic cu tragicul conceptual, filosofic. În realitate, există doar **câteva studii** care tratează **tragicul în ordine filosofică**, iar acestea rămân, oricum, literă „moartă”, de vreme ce poeziei tragice i se aplică înțelesurile, criteriile *tragediei* (antice sau clasice)!...

Tragicul nu este atributul echivalent sensului de „sfâșietor”, „devastator”, „catastrofal”, ci o atitudine motivată în **conștiință**, în legătură cu o concepție de viață și cu o personalitate excepțională ale cărei trăsături majore sunt noblețea, altruismul, spiritul de sacrificiu, forța de a înfrunta răul suprem, voința, integritatea morală, eroismul. El nu poate opta *decât* în spiritul acestora, chiar dacă are mai multe soluții. Echivalent unui erou civilizator, menirea lui e aceea de a se pune în slujba omenirii.

Gândul/aspirația nemuririi îl definesc pe om, de aici decurg toate atitudinile esențiale prin care se conturează ca ființă tragică, spune Unamuno¹⁰. Această aspirație spre veșnicie se naște dintr-o necesitate interioară, vitală și, deci, irațională (sau antirațională); **a te supune** morții, dintr-o *rațiune* care implică imposibilitatea de a i te opune, este slăbiciune. Pe de altă parte, „consecința vitală” a raționalismului e **sinuciderea**. Dar Sfinxul trebuie privit în față, după cum e de preferat viața în suferință decât a înceta să mai fii – în pace. *Nevrând* să piară nici după ce moare, omul vrea *să știe* dacă e posibil aceasta, iar dacă nu e posibil, ce i se rezervă „după”. Răspunsurile la aceste dileme generează fie disperarea iremediabilă, fie resemnarea, fie resemnarea în disperare.

A lupta împotriva destinului, chiar fără speranță de victorie, presupune **eroism**, conchide Unamuno. Sensul **ascendent** al tragicului este, și în viziunea lui Unamuno, motivat de eroismul omului care *și-a asumat lucid* propriile limite. Această asumare presupune conștientizarea limitelor și **nevoia de a le transcende**. Absolutul, orice formă ar avea, deși i se refuză, îi cere căutarea, iar acțiunea pusă în slujba acestei căutări îl salvează pe om de spaime și de la neant.

În viziunea lui D.D. Roșca¹¹, *raționalitatea* universului (alcătuirea lui conform unor tipare ale rațiunii noastre) conduce la ideea că existența are o finalitate (întrucât legea fundamentală a spiritului e necesitatea unui scop). *Iraționalitatea* universului are ca explicație trăirile negative în vremuri tulburi, opresive. Dar este lumea o „proiecție antropomorfică”, este ea un text? Putem afirma că existența e rațională sau irațională? →

¹ Nicolae Tertulian, *Pesimismul eminescian și pesimismul schopenhauerian*, în *Eseuri*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 5-36.

² Ibidem, p. 6.

³ Ibidem, p. 11.

⁴ Ibidem, p. 12.

⁵ Ibidem, p. 8.

⁶ Ibidem, p. 35.

⁷ Nicolae Steinhardt, *Cele două tărâmurii*, în „Dacoromania” Jahrbuch für östliche Latinität. 8. Freiburg / München, 1991, p. 239. Și în Svetlana Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic*, cuv. înainte: N. Steinhardt, București, Editura Științifică, 1994, p. 9.

⁸ Eugen Todoran, *Eminescu*, București, Editura Minerva, p. 242, s.n.

⁹ Ibidem, s.n.

¹⁰ Cf. Miguel de Unamuno, *Despre sentimentul tragic al vieții la oameni și la popoare*, trad. și note de Constantin Moise; postfață: Diana Diaconu. Iași, Institutul European, 1995.

¹¹ D.D. Roșca, *Existența tragică : Încercare de sinteză filosofică*, București, Editura Științifică, 1968.

Cum experiența noastră e limitată și se aplică doar la trecut, nu putem răspunde decât într-un singur mod: „existența este și rațională, și irațională, și rezonabilă, și absurdă”¹. Viața spiritului e supusă aventurii, întrucât probabilitatea reușitei și a eșecului sunt egale în dialectica binelui și răului. A crede exclusiv în reușita binelui e **eroare**, ca și a crede exclusiv în izbânda răului. Optimismul și pesimismul, reacții psihologice, nu fac decât să scoată conștiința din orizontul faptei.

Sentimentul tragic al existenței și neliniștea metafizică presupun **asumarea** precarității ce țin de condiția noastră, angajează tensiuni generatoare de eroism intelectual, curaj moral, înnobilând viața cu demnitate. Sentimentul tragic al existenței apare în momentul în care omul devine *conștient de absoluta incertitudine* a destinului său și al civilizației. El își sporește intensitatea când speranța reparatorie, salutară, dincolo de moarte, se diminuează.

Această **asumare** – sentimentul tragic asociat cu neliniștea metafizică, generează atitudini opuse: **deznădejde** (și de aici mai departe protestul, resemnarea sau detașarea; deznădejdea poate lua o singură formă „grandioasă”: *protestul*, așa cum l-a formulat deja Pascal; omul este mai nobil decât ceea ce-l strivește, pentru că știe că moare) și **libertatea activă** sau **eroică**, creatoare, rezultat al *lucidității acestei asumări* a incertitudinii destinului individual și al civilizației. Deci neliniștea metafizică, tragică, generează libertatea spiritului. *Nonconformismul, opțiunea conștientă și spiritul critic* exprimă această libertate. **Luciditatea** aparține conștiinței tragice care realizează spiritual tensiunea creată între ea însăși și lume. Această perspectivă filosofică exclude ca nonsensuri optimismul și pesimismul, întrucât ele sunt percepții generale (totalizări) ale parțialului (fie negativ, fie pozitiv).

„Artistul tragic nu e pesimist, el spune **da** la tot ce e problematic și teribil”, scria Nietzsche în *Nașterea tragediei grecești*. Sensul acestei atitudini este unul **activ** în măsura în care și *atitudinea reflexivă se consideră nu una de contemplație, ci încercare activă de a da răspunsuri problemelor grave ale existenței*.

Aceasta este mentalitatea europeană, profund marcată de gândirea religioasă, de pragmatism și de o morală relativ rigidă.

Pentru brahmani, cu istoria lor culturală și cu deschiderea lor față de tainele ultime ale universului, moartea nu este o problemă care trebuie rezolvată. Ea este o componentă a vieții înseși. Adevărul spre care tinde spiritul e **interior**, el singur poate salva eul din cercul strâmt – *samsara* – al suferinței, al nestatorniciei sorții.

VASILE VOICULESCU – POET RELIGIOS

(II)

Cu fiecare volum extazul pălește, clepsidra îi cuibărește în spirit o teamă ce-l face mai misterios, pasul de acum voiculescian apropiindu-se de liră, cu sfiala declanșată doar de revelația că poezia a devenit „o *rună magică ce ne ajută să deschidem enigma creației și să pipăim lucrul în sine*”². Modul conclusiv de formulare a atitudinii lirice din cea de-a șasea etapă conține pentru cititorul operei complete accente profetice și axiomatiche: poezia voiculesciană e acum un instrument al viețuirii, ori, cum spune poetul însuși: „*mi-a fost chiar viața cu meandrele și înfățișările ei*”³. Azi acordul final al întregii vieți și al întregii opere ar folosi fără îndoială aceleași cuvinte și ar fi înclinat spre același gând („*poezia mi-a fost viața*”⁴).

Sintagma lirică ce revine stăruitor în propria-i poezie și prin care rămâne mereu definibil e frântura de vers „*omul dintre umbre*”. În tabloul frământat și expresiv al poeziei din epocă, Voiculescu e o prezență discretă ce produce însă efecte interesante, de multe ori contradictorii, alegând – cum s-a mai spus – „o *cale foarte dificilă pentru afirmarea unei personalități originale*”⁵. Pe alte căi decât mulți dintre poeții contemporani ce au abordat lumea în marginile acelorasi teme, el caută desăvârșirea luptând cu umbrele, dobândind la răspântii de timp neașteptate o înălțare ce-l menține mereu proaspăt, ridicându-l deseori „dintre imagini”. Un critic contemporan, la finalul analizei, îl așeza „*în loc de vază la masa unde Arghezi, Blaga, Bacovia, I. Barbu și alți câțiva până la 12 stau la cina de taină a modernului vers românesc*”⁶.

O târzie întoarcere în sine va deveni prilejul îndelung dorit al înălțării în lumină, la o vârstă de la care, în mod obișnuit, nu se mai așteaptă mari revelații, ci „*repetări în minor*” ale temelor. Însă orizontul e aici răsturnat prin suspendarea neașteptată a limitei acestei vieți pamântene, într-o platoniciană peșteră unde, în mod miraculos, tiparele eterne ar deveni brusc accesibile. Miracol datorat nu unei stări de grație, ci unei ființe devenite ea însăși de grație, păstrându-și simplitatea – ce condiționează, într-un neîncetat „*urcuș liric*”, desăvârșirea. →

COSETTE HERȚA

² Vasile Voiculescu, op.cit., p. 442.

³ Ibidem, p. 442

⁴ Ibidem, p. 442

⁵ Ion Pop, *Poezia lui V. Voiculescu*, în *Recapitulări*, București, 1995, p. 66-78.

⁶ Aurel Rău, *Poezia lui V. Voiculescu*, în *Prefață* la ediția *Poezii*, I-II, 1968

¹ Ibidem, p. 70.

O parte substanțială a studiilor critice de care s-a bucurat poezia voiculesciană ce a văzut lumina tiparului în perioada interbelică (printre nume sonore precum George Călinescu, Adrian Maniu, Dumitru Micu, Ovidiu Papadima, Perpessicius, Ion Pillat, Vladimir Streinu, Tudor Vianu etc.) prezintă etapa interbelică drept o experiență finită, organizată în timpi distincți. Exegetului plasat într-un unghi istoric diferit, acest prim continent artistic îi apare doar ca o vârstă înscrisă într-un plan evolutiv mai vast. Progresul sesizabil dintre volume va fi, în această ordine de idei, doar o întregire a unei imagini ce tinde înspre desăvârșirea gestului artistic complet. În întreaga sa creație antumă însă, imaginea rămâne în limite „destul de particulare”¹, în pericol de a se încălca de fiecare dată de lutul căutărilor. În conștiința cititorului, ce are acum acces la ceea ce a fost simbolic numit „*redebuit postum*”, s-a deschis o a doua imagine, ce a relativizat brusc toate judecățile de valoare exprimate anterior. Enunțurile ce-l consacraseră în istoriile literare interbelice pe Voiculescu au fost înscrise în mod imprevizibil într-o dialectică neliniștitoare a spiritului uman. Adevărurile de necombătut până atunci au devenit puncte de pornire pentru noi și mereu mai îndrăznește exerciții de lectură. Ca într-o mișcare de val ori ca într-o înălțare de aripă, textul întreg al unei vieți a depășit o barieră, răsfrângându-se purificator dincolo de natura duală-trecătoare. Eliberată de captivitatea în orizontul ce-i dăruia până atunci parțială „*întrezăriri*”, vocea lirică găsește firesc tonul simplu și clar, transparent și profund, dăruit doar marilor creatori, atât de împletit cu apropierea misterioasă a „*marii treceri*”.

Zaharia Stancu definea personalitatea lui Voiculescu drept un „*complicat profil de camee pură, ce nu numai că nu s-a trădat prin vreo concesie tentațiilor de orice fel, dar și-a articulat prin adăugare sau retopire vecină miracolului, o nouă și surprinzător de simplă etică*”². Recapitulând tabloul complet articulat de tipologia oferită de personalitățile lirice ale epocii, Elena Zaharia-Filipaș identifica în maniera călinesciană apartenența lui Voiculescu la categoria „*autorilor cu o creștere de organism normal*”. În jurul său, contemporanii, poeți valoroși și originali se înscriau fie în categoria creatorilor „*cu debut decis, printr-un volum care exprima o notă lirică specifică (...), debutul reprezentând valoarea de maturitate a artei lor, fie în categoria precocilor, pentru care precocitatea devine o piedică, un punct competitiv cu sine însuși greu de egalat*”³.

Deci, din unghiul schimbat dramatic de raportul între antume și postume, concluziile produse de opera

completă, de „*integrala voiculesciană*” au acoperit o zonă tot atât de întinsă ca aceea parcursă de receptarea primelor șapte volume: *Poezii* (1916), *Din țara zimbrului* (1918), *Pârgă* (1921), *Poeme cu îngeri* (1927), *Destin* (1933), *Urcuș* (1937), *Întrezăriri* (1939). Secțiunea dintâi devine acum „*o gestație prea îndelungată*”⁴, o exersare ce epuizează posibilitățile „*unui vechi sistem de semne*”⁵, o necesară decantare de tipare vechi, a căror dulce tiranie poate fi anihilată doar printr-o epuizare a formulelor lirice consacrate⁶.

Lirica dintâi, aflată în evidentă creștere valorică și resimțită ca experiență tot mai perfecționată, dobândește tot acum valoare de „*exercițiu spiritualizat ce consolidează un cod literar*”⁷. Acesta, la sorocul scris de ritmarea timpului cel necuprins al lumii, va da neașteptatele roade ale „*cărților sacre postume*”. Comoara îngropată și-a arătat acum, himeric și ademenitor, flăcările albastre. Depășind pragul omenesc al înțelepciunii și cunoscând târzia înserare a ființei lumești, atinge puritatea și înțelege prețul ascezei, al ieșirii din lume. În acest din urmă chip doar înțelege poetul, înțelege și cititorul de oricând al acestuia, că e conținută puterea sfințeniei. Nu în fiecare înveșmântare a sacrului, ci doar la capătul misterului parcurs, nu în numele tău, ci ca **poeta vates**. Goethe intuia că acest drum e croit pentru pușinii aleși, taina deschisă neaflându-se la capătul viețuirii, ci în oglindirea lor într-o cunoaștere superioară, numită dintotdeauna înțelepciune.

Pentru Vasile Voiculescu, perioada celor șapte volume a devenit măsură a multor trepte ostile ale destinului său. Un debut publicistic modest, un prim volum de poezii ignorat în răvășeala intrării în război, boală și lipsuri, experiența medicului de front copleșit de epidemii și răni inimaginabile – toate acestea erau complicate de o mișcare lăuntrică stăruitoare, prelungire a unei așteptări mai vechi, ce-l urmărea din copilărie. Poetul mărturisește singur cât de greu poartă „*povara rodului presimțit ce trezește insatisfacții și întrebări chinuitoare adresate unui viitor mereu nedeslușit*”⁸.

Ca și în trecut, însă, poetul continuă să trăiască sub același semn biblic al *talantului* primit cu binecuvântarea rodirii. Sentimentul de așteptare pe care obsesiv i-l evocă imaginea copilului ce a fost cândva pe malul cu flori de acasă de la Pârscov, „*revenea chinuitor și necurmat*”⁹. Shakesperian încă de acum, era sub semnul unei întrebări ce părea fără răspuns: „*de unde nestăpânita asta dorință de a face ceva deosebit, mare chiar, măcar de nu s-ar cunoaște mărimea decât după o sută de ani, și măcar de*

⁴ Ibidem, p. 5.

⁵ A. Marino, *Opera postumă a lui V. Voiculescu*, în *Prezențe poetice*, Buc., 1968, p. 12-20.

⁶ Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978, p. 47-68.

⁷ Ov. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, I, București, 1972, p. 79.

⁸ V. Voiculescu, *[Autobiografie]*, op. cit., p. 443.

⁹ V. Voiculescu, *Confesiunea unui scriitor și medic*, op. cit., p. 456.

¹ Elena Zaharia-Filipaș, *Introducere în poezia lui V. Voiculescu*, București, 1980, p.9.

² Zaharia Stancu, *Locuri de mormânt*, în „Luceafărul”, XIV, 1971, nr. 47.

³ E. Zaharia Filipaș, op. cit., p. 6.

aș suferi pentru acel ceva – nu știu ce e, fapt ori cuget – întreaga mea viață?”¹.

Perioada trăită la Bârlad are multe și importante semnificații pentru destinul artistului. Viața sa era o veșnică pendulare între spitalul de front și tihnitele ședințe literare din casa modestă a lui Alexandru Vlahuță. Curând acesta a devenit maestrul înspre care tânărul poet se va întoarce de fiecare dată cu sentimentul că are în preajmă un spirit înalt, despre care el însuși își amintea: „nu a fost gând al meu pe care să nu i-l spun, n-a fost vers al meu pe care să nu i-l citesc, n-a fost fapt de care să nu știu... Mă agățam ca un înecat de gândurile neșovăielnice ale lui Vlahuță”². Amfitrionul patrona un cerc literar cu valoare compensativă pentru toată sărăcia și pribegia războiului, dar și de modelare spirituală a intelectualilor prinși în mișcarea de brutală ruptură a unei istorii contorsionate, condamnați de seisme ce n-aveau soluție pentru indivizi răzleți. „Izbăvirea era cu puțință doar prin strângerea în jurul idealurilor comune”³.

În acest context și în această manieră marcată de idealuri patriotice și devoțiune literară, se cristalizează volumul *Din țara zîmbrului – poezii de război* (1918). În urma frecventării cercurilor moderniste se decantează, piesă după piesă lirică, ciclul plasat deja în perioada de maturitate⁴, având de fapt un nou titlu simbolic: *Pângă* (1921). Întregul volum se resimte de frecventarea principiilor profesate în epocă de Arghezi.

Critica e unanimă în a accepta drept salt calitativ volumul din 1927, *Poeme cu îngeri*. Piese importante ale acestui volum, încă din 1922, sunt publicate – într-o inițială confruntare cu publicul – în revista „Cuget românesc”, ce devenise prin atmosferă și prietenii literare un univers stimulat aflat în continuă mișcare. Raporturile lui Vasile Voiculescu cu intelectuali de marcă, mai toți personalități complexe ce au impus direcții noi unui climat împins astfel înspre o nouă vârstă a culturii românești, toate aceste prietenii marchează în mod distinct un intelect având el însuși o mare deschidere. Perfect integrat în epoca sa, Voiculescu își păstrează pe tot acest traseu spiritual diferența specifică. Volumul deja amintit are un titlu adoptat imediat drept emblemă a sensibilității voiculesciene. Deși continuă cele două mari modalități lirice prezente pe șantierul literar al poetului chiar de la început (alegoria și meditația în formă de rugăciune), acest volum este acum descoperit ca expe-

riență ce îmbogățește formele lirice ale epocii cu „*poemul cu îngeri*”, definit de istoria și teoria literară prin tehnici și modalități înnoitoare, concentrate înspre reînstituirea în lume a sacrului. Fără să fie simple glosări în jurul textelor sacre, depășind deseori scenele biblice canonizate, poemele cu îngeri rămân o formă lirică înspre care poetul se va întoarce constant (explicit sau nu) de-a lungul întregii sale creații. Aflat într-o simbolică descendență a vechilor cărturari ce au folosit constant alegoreza biblică, Voiculescu resimte drept expresie firească a naturii sale spirituale toate particularitățile ce definesc poemul cu îngeri (personificarea conceptelor abstracte; întoarcerea realității în contrariul ei etc.). Interpretat din acest unghi, acest tip de poem – practicat în multiple variante în epocă – devine expresia cea mai clară a concepției religioase a unui poet a cărui operă nu poate fi redusă la figurile parabolice ale creștinismului. Un exeget observa că, în acest moment al evoluției, „*dacă îngerii ar fi dispărut,*

dacă Dumnezeu nu ar mai fi fost numit de-a dreptul, ar fi dispărut atunci și sensul mistic al poemelor sale”⁵. Cel puțin prin această nouă structură Voiculescu va continua seria întemeitorilor de specii lirice, „*poemul cu îngeri*” având în lirica ulterioară o dezvoltare importantă și păstrându-și drept caracteristică fundamentală traducerea semnelor metaforice, nu după legile corespondenței cu o realitate, ci după acelea ale unei posibile aventuri spirituale mascate de o experiență palpabilă. De fapt, în această formulă, poem cu îngeri nu se mai scrisese, sau cel puțin nu-și adăugase încă simplitatea de icoană asociată unei sugestii muzicale liturgice. Din acest motiv, volumul este însă prezentat drept izbânda unui poet tradiționalist capabil de a se desprinde de gesturile lirice moștenite și de a-și constitui propria voce, inconfundabilă. Diferit de *rugăciune* (intens utilizată în epocă), de *psalm*, de *creionul* arghezian, *poemul cu îngeri* va contura subiecte în orizont sacru, fiind încă o manifestare a fenomenului palingenezei ce caracteriza întreaga epocă. Se întâlnesc în conturul acestui tip de poezie tehnici fundamentale în textele Evului Mediu, este redescoperită savoarea meșteșugului de iconar și catifelarea de sunet a psalmistului. În acest fel, poezia devine spațiul de suflet în care încapă ființa și „*lumina neapropiată*”, lutul și spiritul pe care se întemeiază ca pe o „*temelie neclintită*”⁶.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „LACRIMA”

¹ V. Voiculescu, *[Autobiografice]*, op. cit., p. 442.

² Ion Apetroaie, *Vasile Voiculescu – studiu monografic*, București, 1975, p. 28.

³ Ibidem, p. 34.

⁴ Roxana Sorescu, *Inițierea prin eros*, în *Interpretări*, Bucu-rești, 1979, p. 110-132.

⁵ Ibidem, p. 128.

⁶ Leonid Uspensky, *Teologia icoanei – în biserica ortodoxă*, București, 1994, p. 217.

ÎNTRONIZAREA ADEVĂRULUI SE AMÂNĂ...

Gând cu Eminescu. Post-festum și post... Ziua Culturii Naționale...

Din păcate, persistă gustul amărăciunii... Pentru că, după ce, într-o veselie nebună, ne-am dat duși cu Sorcova, Steaua și Plugușorul, am sfârșit prin a o scălda în Iordane... Ziua cu pricina, vreau să zic. Dacă Eminescu, conștient de valoarea sa, mărturisea că a fost, este și va fi, acum venea, nu știu pentru a câta oară, rândul nostru să-i dovedim că suntem și vom fi demni de el, odată ce pretindem că nu ne lasă reci înțelegerea operei sale. Adică, trup și suflet, eminescieni! Mai ales că după cum navigăm pe (prin) nisipuri mișcătoare nu suntem prea departe de vremurile în care a viețuit și Eminescu. Nu mai departe decât faptul evident că, în timp ce alte state își orânduiesc refacerea, la noi se ambiționează cu îndărătnicie nici mai mult nici mai puțin decât rescrierea Facerii, făcând explicabilă zavera sterilă în strigăte de ura înecate în ură. Urmarea venind firesc: mersul specific românului, săracu', adică tot dând înapoi, ca racu'!

Dacă nevoia regenerării stă, încă, la ordinea zilei, acută prioritate, e semn sigur că s-a ignorat sacrificiul lui Eminescu, într-o a cărui înfăptuire n-a pregetat să-și smulgă inima din piept și să stoarcă cu o mână crudă, rece „tot focul sfânt din el, ca în scânteie să se risipe, pân-se va-njosi să animeze pe deșerti și răi”.

Firesc ar fi fost ca, măcar în aceasta zi, să renunțăm la a ne etala dibăcia în croitul planurilor din cuțite și pahare și, dacă puterile nu ne ajută decât spre dezbinare, măcar să ne întrebăm, într-un fel de rugăciune, de ne va veni vreodată gândul să ne ridicăm acolo unde versurile sale ne-au vrut sau preferăm să rămânem, pe mai departe, nepăsători dinaintea chipului său din biserica din Ipotești, împresurat de sfinți cu aura îndoliată...

Doar atât, întrebându-ne, poate s-ar fi petrecut minunea de a ni se aprinde-n suflet dorința animării de crezul prin care Eminescu a creat curentul de simțire și gândire care ne legitimează în univers și nemurire, învățându-ne, solomonic, ne-teama și ne-amăgirea, povățuindu-ne, profetic, a ne întreba și socoate, ce e rău și ce e bine, trezindu-ne, socratic, să luăm seama că vremea vremuiește, iar omul îmbătrânește, cuvenindu-se, așadar, a mai lăsa deșertăciunile în seama deșertăciunilor și a trece degrabă la asumarea a grijii pentru păstrarea sufle-

tului în curățenie ! Sens în care însuși poetul stă pildă, mărturisindu-se:

„Am fost un om ce spune Adevărul / nu merita o lume rea, nedreaptă / ca să minți pentru ea ! / Și-așa-s de mulți / ce mint cu gândul, vorba, fapta / ba, se mint pe sine însuși chiar încât/ ÎN MINE S-A STĂRNIT MÂNDRIA CRUNTĂ / DE A SPUNE ADEVĂRUL, DACĂ CHIAR / PRIN EL S-APRINDE LUMEA !

Și tot Eminescu ne amintește:

„De două mii de ani aproape ni se predică să ne iubim și noi ne sfâșiem. În numele celui care propovăduia iubirea s-au ridicat în nenumărate rânduri sabia! Vedem cele bune și le aprobăm, dar urmăm cele rele!... Strânsu-s-au în deșertăciune zilele noastre; batjocură și râs ne-am făcut celor dimprejurul nostru (...) Vin zile de înviere și trec. Și de nu va sosi niciodată acea zi din care să înceapă veacul de aur al ADEVĂRULUI și al iubirii de oameni, totuși, e bine să se creadă în sosirea ei !”

Aceasta fie-ne speranța! Numai pentru a aprinde focul avem nevoie de ADEVĂR, adică, exact de ceea ce ne ferim cu osârdie!

Altfel, cum s-ar explica faptul că, după 161 de ani, suntem în dubiu cu data sa naștere (facem pluta -, precum ne-am obișnuit de când ne tot lăsăm vânturați de apele istoriei -, printre surse...), ne contrăm asupra cui a fost dedicată anume poezie, ba chiar asupra sensurilor LUCEAFĂRULUI, numai și numai pentru a-l aduce cât

mai aproape de pământescul la îndemână percepției noastre, îi cântărim anii de studii în diplome, îl compătimim că n-a trăit decât 39 de ani, ca și cum numărul lor ar fi determinant în ecuația valorii, și sfârșim, evident, pierzându-l în nebuloasa morții...

Așa după cum, începând cu acest an, ZIUA LUI EMINESCU stă să se dizolve în ZIUA CULTURII NAȚIONALE... într-un fel

de deschidere a porților spre ...desăvârșirea lustruirilor de sine...

Nu pot să închei fără a mă întreba : chiar, nu suntem în stare să punem în mișcare un proiect național prin care să se meargă până în pânzele albe pentru traducerea poeziei eminesciene cât mai aproape de original, spre a o aduce la adevărata și meritata cunoaștere în lume, rezultatele acestuia urmând să desemneze pe cel demn de PREMIUL NAȚIONAL MIHAI EMINESCU ? E dureros să auzi că la ridicarea unei statui, într-o țară europeană, careva din oficialități întreabă nedumerit: da, cine a fost Eminescu ?

Ne va fi dat să trăim și noi odată și ziua regăsirii, prin asumarea ADEVĂRULUI, a cărui întronizare o tot amânăm... privitori ca la teatru ?

ION NETE

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, “PĂDUREA CUGETELOR”

Spre un echilibru necesar

Semnificațiile simbolice ale cocoșului trimit în general spre ideea de spiritualitate, care, de cele mai multe ori, temperează prezența agresivă a materialității, pentru a asigura în ultimă instanță un necesar echilibru al lumii și al creației.

În *Dicționarul de simboluri* al lui Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, cocoșul e considerat un simbol solar, „acela care vestește răsăritul

soarelui (...) Poziția cocoșului în vârful lăcașurilor de cult poate evoca supremația spiritului în viața omenească, originea divină a iluminării izbăvitoare, veghea sufletului doritor să perceapă în tenebrele nopții pe sfârșite primele licăriri ale spiritului care se trezește.” În egală măsură, el este și „un simbol al vigilenței și al reînvierii și deci al nemuririi” (Paul Clebert, *Dicționar de simboluri animale*, București, Editura Artemis, 1995).

Povestea lui Ion Creangă *Pungața cu doi bani* (titlu ce atrage atenția asupra nucleului în jurul căruia se conturează semnificațiile narațiunii, banii pe care-i conține conținând nu atât prin inconsistența bogăției materiale pe care o conține pungața, ci ca sugestivă expresie a materialității lumii înseși) impune cocoșul în primul rând prin lipsa lui de utilitate și de importanță.

Situația din amintita poveste, cel puțin din unghiul relației dintre personaj și animalul din curtea sa, e vizibil diferită de aceea din *Dănilă Prepeleac*. Dacă pentru Dănilă Prepeleac boii constituiau o autentică emblemă a superiorității și a singularității sale, semnul gratuității în lume și al lipsei de implicare în realitatea imediată (să ne amintim că lui Dănilă îi lipseau tocmai uneltele care i-ar fi asigurat condiția de autentic gospodar), în *Pungața cu doi bani* cocoșul ca simbol al spiritualului e greu de suportat în curtea sa de către un individ cât se poate mai bine ancorat în realitate, mânat de poftă și, în general, rob al instinctelor, al trupului (să ne amintim că îi cere babei, care se bucură de serviciile unei anoste găini, niște ouă, „ca să-mi prind pofta măcar”). Nu-i de mirare, atunci, că moșneagul se bucură din plin de ironia femeii (textul nu ne spune dacă aceasta e și consoarta moșneagului, lăsând cititorului posibilitatea să aibă în vedere în primul rând doar prezența masculinului și a femininului în narațiune). „Dacă ai poftă de ouă - îi spune așadar baba - bate și tu cucoșul tău, să facă ouă, și-i mănca; că eu așa am bătut găina și iacătă-o cum se ouă”. Înșiruirea trăsăturilor negative ale moșneagului poate continua fără îndoială: el e (și) „hapsân”, lipsit de personalitate („se ia după gura babei”) și violent („prinde iute cucoșul și-i dă o bătaie bună”).

Toate aceste însușiri ale moșneagului sunt consecința frustrării, a absenței materialității din spațiul său, din „casa mea”, casă ce coincide cu un univers închis, în care spiritualul și gratuitatea reprezentate de cocoș domină vizibil partea materială.

În acest univers s-a produs un vizibil dezechilibru. Fiindcă universul moșneagului este saturat de spiritual, în detrimentul materialității. În planul semnificațiilor simbolice ale textului, nu sărăcia determină reacțiile violente ale moșneagului (nu avem motive să credem că baba ar fi într-adevăr bogată), ci tocmai ruperea echilibrului, supremația spiritualului, ce nu poate fi deocamdată temperată prin materialitatea care să-i dea replica întru deplina armonie a creației.

Moșneagul îl alungă așadar pe cocoș din acest spațiu în care prezența lui devenise nu doar stânenitoare, ci de-a dreptul primejdioasă pentru echilibrul micului univers. Iată ce-i pune în vedere moșneagul înainte de a-l izgoni: „Ori te ouă, ori du-te de la casa mea. Ca să nu mai strici mâncarea degeaba.” El nu-i cere așadar cocoșului să-și schimbe doar condiția, ci și să-i asigure, în universul domestic, oul, care pentru moșneag, precum pentru tristul norod al poemului barbian, nu este simbolul în toată mărirea lui, ci modesta hrană înainte de toate. Dacă nu e în stare să asigure această materialitate, cocoșul trebuie să se retragă, pentru ca, în absența gratuității pe care o reprezintă și care produce amintitul dezechilibru, moșneagul să-și poată trăi viața într-un echilibru cuminte, caracteristic în primul rând omului comun.

Ieșind din casa moșneagului (care este până la un punct propria-i casă, propriul univers), cocoșul intră în lume, adică într-un spațiu „profanat” de prezența grea a materialității, spațiu care-l copleșește vizibil, din moment ce „umbla pe drumuri bezmetic”, situația cocoșului trimițând cu gândul la Ivan Turbincă, acela care părăsise universul riguros al armatei, pentru a intra în necunoscut, având și el o explicabilă buimăceală.

Expunându-se materialității lumii „de afară”, cocoșul este total lipsit de o strategie și de un plan (ce ține până la urmă de rațional) care să-i confirme minime aptitudini practice (pe care, oricum, cocoșul nu le poate avea).

Cocoșul este ajutat în mod semnificativ mai ales de hazard, de întâmplare. El găsește, așadar „pungața cu doi bani”, pe care intenționează să i-o ducă moșneagului. Ca și în situația lui Dănilă Prepeleac, punga (aici punga este nu întâmplător „pungața”) devine echivalentul simbolic al materialității lumii, cu mențiunea că de data aceasta „pungața” nu mai este goală pentru a determina conștientizarea unui gol al lumii înseși, al deșertăciunii acesteia, ci conține doar atâția bani cât aceștia să conteze ca simbol în primul rând, nu ca valoare în sine, ci ca un semn al valorii, așa cum este acceptată aceasta într-o lume a utilului: „Cucoșul, cum scăpă din mâinile moșneagului, fugi de-acasă și umbla pe drumuri bezmetec. Și cum mergea el pe-un drum numai iată găsește o punguță cu doi bani. Și cum o găsește, o și ia în clonț și se întoarce cu dânsa înapoi spre casa moșneagului.”

După cum bine se știe, cocoșul este depozitat de pungă, pe care încearcă s-o recupereze printr-o versificație având valoarea unui descântec ce ar putea, prin accentele sale magice, să influențeze realitatea: „Cucurigu, boieri mari,/Dați punguța cu doi bani!”

Total lasă în fond să se înțeleagă că prin acest distih-descântec cocoșul nu urmărește numai recuperarea punguței în sine, ci a bogăției, a ideii de materialitate, care se cuvine căutată în special la „boieri mari”. Total inapt pentru perceperea dimensiunilor lumii materiale, cocoșul, după

cum ne va convinge de altfel textul, cere insistent punga, "figura" sugestivă a bogăției și a materialității lumii.

Pe parcursul experienței sale esențiale, cocoșul stabilește mai întâi o relație sugestivă cu elementarul, cu apa, în ipostaza ei concretă de fântână, nelipsită, ca și în **Povestea lui Harap-Alb**, de sugestii thanatice. Apa este absorbită tocmai de spiritualul pe care-l reprezintă cocoșul, de „golul” gratuității sale: „Cucoșul, văzând această mare primejdie, ce să facă? Începe-a înghiți la apă; și-nghite și-nghite, până ce-nghite toată apa din fântână.”

Biruința cocoșului este transcrisă ca biruință a spirii-tului care se eliberează printr-o mișcare ascendentă, printr-un zbor cu valoare simbolică: „Apoi zboară de-acolo afară și iarăși se ia în urma trăsurii”, solicitând cu insistență nimic altceva decât simbolul condiției materiale a lumii: „Cucurigu! boieri mari,/Dați punga cu doi bani!”

Experiența apei este urmată de aceea a focului, pe care apa nu trebuie să-l anihileze - nici nu o poate face de altfel la nivelul elementar -ci să-l tempereze, să-i anuleze manifestarea și să-l aducă în stare latentă. Secvența se cuvine notată pentru felul în care detaliul „realist” maschează cu destulă abilitate semnificațiile majore ale textului: „Cucoșul, cum vede și astă mare nedreptate, începe-a vărsa la apă, și toarnă el toată apa cea din fântână pe jăratec până ce stinge focul de tot și se răcorește cuptorul, ba încă face și-o apăraie prin casă de s-au îndrăcit de ciudă hârca de la bucătărie.”

Și de data aceasta, ieșirea din cuptor este transcrisă ca un triumf asupra morții (asemenea fântânii, cuptorul este aici o imagine particulară a mormântului): oricum ieșirea din acest cuptor-mormânt are accente ce amintesc binecunoscute detalii ale unui profund scenariu mitic: „Apoi dă o blandă lespezei de la gura cuptorului, iesă afară teafăr și de-acolo...”

După confruntarea cu manifestarea elementarului - autentică probă din care cocoșul iese triumfător, spre a dovedi superioritatea condiției gratuității sale în lume - urmează fascinantă aventură a contactului cu ipostaza cea mai violentă a lumii, cu agresivitatea animalului: „Ia-l de pe capul meu și-l zvârle în cireada boilor ș-a vacilor, poruncește boierul, poate vreun buhai înfuriat i-a veni de hac: l-a lua în coarne ș-om scăpa de supărare.”

Nu numai că supraviețuiește și de data aceasta, dar cocoșul absoarbe realitatea și se împovărează de această materialitate, se impregnează până la urmă de lumea ce dorea să-l anuleze: „Atunci, bucuria cucoșului! Să-l fi văzut cum înghițea la buhai, la boi, la vaci și la viței.”

Consecința nu poate fi decât asumarea, vremelnică, a dimensiunilor materialității, în mod concret redimensionarea cocoșului și proiectarea acestuia pe un fundal cât se poate de generos: „Ș-a făcut un pântec mare, mare cât un munte. Ș-apoi vine la fereastră, întinde aripile în dreptul soarelui, de-ntunecă de tot casa boierului.”

În sfârșit, ultima încercare la care este supus cocoșul constă, după cum bine se știe, în aruncarea acestuia în haznaua cu bani, ca o confruntare directă cu semnul conventional al bogăției: „Atunci cucoșul înghite cu lăcomie toți banii și lasă toate lăzile pustii. Apoi el iese și de-acolo, el știe cum și pe unde...”

Normal ar fi fost ca aici cocoșul să se oprească. Doar avea toată bogăția boierului/boierilor mari, vitele, păsările

și, mai ales, toți banii. Și totuși, de ce se duce din nou la fereastră boierului și-și spune netulburat, descântecul:

”Cucurigu!boieri mari

Dați punga cu doi bani?”

Gestul cocoșului se înscrie, credem, pe deplin motivat în logica poveștii lui Creangă, legitimând o lectură ce se ambiționează să configureze semnificații de profunzime ale textului. Căci cocoșul lui Creangă în condiția pe care i-am conturat-o nu bogăția concretă a lumii o are în vedere, cum ar fi dorit moșneagul, desigur, ci semnul acestei bogății, „punga cu simbol”, dacă îmi este permis.

După această exemplară aventură în exterior, în inima lumii fenomenale, cocoșul se întoarce la casa moșneagului, însă total metamorfozat și „împovărat” de real. Moșneagul însuși, în evidenta sa limitare, cocoșul i se impune prin două însușiri, *mare* și *greoi*, atribute care nu trebuie deloc trecute cu vederea: „Cucoșul său era ceva de spăriet! elefantul ți se părea purice pe lângă acest cucoș, ș-apoi în urma lui veneau călduri nenumărate de paseri, care de care mai frumoase, mai cucuiete și mai boghete. Moșneagul,văzând pe cucoșul său așa de **mare** și de **greoi** (...) i-a deschis poarta.”(s.n.)

Finalul narațiunii aduce cu sine eliberarea gratuității, a spiritualului de materialitatea cu care s-a impregnat. Întors la casa moșneagului, cocoșul „se așază pe țol, scutură puternic din aripi și îndată se umple ograda (se umple golul, imaterialul, s.n.) și livada moșneagului, pe lângă paseri, și de cirezi de vite, iară pe țol toarnă o movilă de galbeni, care strălucea la soare de-ți lua ochii.”

Este normal ca în final să se modifice și atitudinea moșneagului față de cocoșul său: „Moșneagul, văzând aceste mari bogății, nu știa ce să facă de bucurie, sărutând mereu cocoșul și dezmiardându-l.”

Acest final trebuie citit de altfel cu toată atenția. Îmbogățit, având de-acum „case mari și grădini frumoase” (posibilă sugestie a unei existențe paradisiace), moșneagul găsește, cred, expresia potrivită pentru a-și manifesta recunoștința față de cocoș: „Pe cocoș îl purta în toate părțile după dânsul, cu salbă de aur la gât și încălțat cu ciuboțele galbene și cu pinteni la călcăie, de ți se părea că-i un *irod de cei frumoși*, iară nu un *cucoș de făcut cu borș*.”(s.n.)

Cu subtilitatea sa de necontestat și cu plăcerea vorbei alunecoase, Creangă întărește ideea că povestea cocoșului e, până la un punct, transcrierea sugestiilor unui scenariu de profunzime, grav, textul însuși pendulând între cele două ipostaze ale cocoșului, cea de „irod” (reprezentând ceva mult mai grav) și cea prozaică, a poveștii simpliste, în care cocoșul este bun doar „de făcut cu borș”.

Lectura admirabilei povești a lui Creangă nu poate ocoli însă o întrebare cât se poate de firească. După cum s-a văzut, cocoșul i-a dat moșneagului absolut toate bogățiile materiale pe care le-a adunat în timpul expediției sale. Nu este cazul să le mai amintim.

Dar punga? I-o fi dat oare cocoșul stăpânului său, pe lângă toate bogățiile, și modesta punguță? Naratorul/textul nu o spune, însă cu siguranță că nu i-a dat-o, cocoșul fiind conștient că în condiția sa limitată, moșneagul nu ar fi putut pricepe oricum semnificațiile simbolului.

MIRCEA MOȚ

DULCEA POVARĂ A BIOGRAFIEI

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ȘI SIMONE DE BEAUVOIR

(III)

Imaginea idilică, paradisiacă a familiei „numai trei inși, toți trei mari, însemnați, deosebiți de tot ce era ins pe lume: Tata, Mama și Fetița” (p. 49) e regăsită și în povestirea *Am vrut să bat pe Tata* unde, renunțând la directa portretizare a părinților, încearcă o creionare a relațiilor existente între membrii familiei. Fraza pare să ilustreze perfect ipoteza lui Freud, preluată de Marthe Robert, conform căreia: „mult timp copilul vede în părinții săi puteri tutelare care îi dăruie fără încetare dragostea și atențiile lor, în schimbul cărora el îi investește spontan nu numai cu o putere absolută, dar și cu o capacitate de iubire nemăsurată, considerându-i desăvârșiți, cu însușiri care îi plasează într-o sferă aparte, deasupra lumii omenești”¹. Aceeași imagine perfectă a armoniei din familie apare și la Simone de Beauvoir: „Îmi priveam părinții, sora și mi se încălzea sufletul. *Noi patru!* îmi spuneam cu încântare. Și gândeam: «Ce fericiți suntem!»” (p. 67). Raportându-se constant la vârsta maturității, memorialista ajunge să defloreze imaginea edenică a cuplului matrimonial, considerând incomprehensibil gestul părăsirii părinților „fără a muri de durere, ca să-l urmezi pe un necunoscut [...] să îndrăgești de azi pe mâine un bărbat care nu-nseamnă nimic pentru tine” (p. 67).

Rolul de catalizator al familiei, al cuplului pe care îl are Fetița, nu e susținut numai de egoista și unilaterală certificare a sentimentelor: „Tata, pe care Fetița îl iubea, Mama, care iubea pe Fetiță!” (p. 49), ci și de atitudinea categorică pe care o are atunci când e vorba de un puternic conflict familial pe care reușește să-l aplaneze grație unei strategii cu puternice repercusiuni (de ordin afectiv) chiar asupra protagoniștilor. E ceea ce Freud, parafrazat de Marthe Robert, numea „prima decepție care amenință să-i năruie idila familială”. Conștiință de puterea pe care o exercită asupra tatălui, ilustrată în nenumărate situații, dar și de poziția de egalitate de pe care își privește tatăl, prin „îndrăzneala gândului mic și semeț” și „dragostea încrezută”, Fetița decide să acționeze pentru a-și salva de la dezastru paradisul familial. Schimbarea de optică e evidentă și sugestivă; adoratul tată devine, sub impulsul urii, „omul îmbrăcat deodată în răutate”, iar Mama, față de care nu resimte decât parțial sentimente filiale („dacă și ea își iubea Mama, era o întrebare care încă nu se iscase în creierul mic”) devine „femeia speriată” cu care, în mod nesperat chiar de copil, decide să pactizeze.

Perspectiva infantilă e strălucit ilustrată aici prin refacerea întregului traseu mental în vederea înțelegerii conflictului, a cauzelor acestuia. Percepția spațio-temporală este dublată de un lanț al cauzalităților care-i permite depistarea inocentului motiv al conflictului prin corelarea cuvintelor disparate ale Tatălui, „cărți... la cărți... ai jucat cărți”, la imaginea experienței anterioare la care fusese martoră, trezirea amintirilor prin acea „adunare a fărâmelor” de care vorbește.

Ca și în celelalte fragmente, nu fabula e interesantă, ci mecanismul psihologic pe care autoarea îl surprinde magistral, dilema profundă trăită de copilă. Nutrind sentimente puternice pentru tată, Fetița e în situația de a pune în balanță iubirea supremă pentru acesta și sentimentul de milă pe care i-l trezește omul slab,

neajutorat, în cazul de față, Mama „cea slabă, cea neputincioasă”. Actul e simțit ca o primă trădare a tatălui și, mai mult, a adevărului.

Strategia perfidă a manipulării tatălui e un prilej de contabilizare a registrului emoțional extrem de variat, a „recuzitei” romantice specific feminine: *divorțul* de mână protectoare a Tatălui, sfidarea supremă prin trecerea în tabăra mamei, lacrimile (care vin, totuși, dintr-o nemărturisită părere de rău că-și trădează tatăl), infantilă încercare de violență și, evident, leșinul. Fraza care încheie povestirea sintetizează două aspecte fundamentale cuprinse în cele câteva pagini: antagonismul mișcărilor sufletești și trupesti și conștientizarea existenței unor spații-tabu, „locuri rele”, sugerate metaforic prin „indecența uliței de pasiuni omenești”.

Mai puțin detaliată, dar cu un impact la fel de puternic asupra conștiinței și memoriei afective a copilei, este primul conflict al părinților pe care Simone de Beauvoir îl reține ca declanșator al unei stări edificatoare: „am crezut că îmi fuge pământul de sub picioare” (p. 15). Cele două siluete și cele două voci iritate care capătă identitate prin confirmarea bonei: „Uite-i pe Domnul și pe Doamna cum se ciorovăiesc” (p. 16) vor declanșa în sufletul copilei o stare metaforic asociată prăbușirii „în haosul dinaintea Creațiunii” (p. 16).

Cu *Peisaj*, asistăm la o deschidere a orizontului îngust al familiei prozatoarei interbelice spre perceperea peisajului și a celorlalți, realizată de Fetița cu aceleași instrumente. Natura și oamenii își păstrează fascinația, frumusețea doar atâta vreme cât nu sunt prinși în receptaculul înșelat de cunoaștere al copilei. „Țări fără nume”, oameni și locuri își așteaptă exploratorul infantil care, din cauza vârstei fragede, se mulțumește cu „iluzia independenței, a solitudinii și bucuria exploratorului” (p. 55), curajul fiind întreținut, ca în basmele cu alură de bildungsroman, de adjuvantul care o secondează din umbră.

Nevoia explorării e resimțită puternic și pe deplin savurată de Simone care, în vacanțele petrecute la bunici, se aventurează în lungi plimbări, însoțită de sora sa: „Exploram pe kilometri întregi de jur împrejur crângurile de castani, câmpiile, stepa înaltă. Făceam mari descoperiri: iazuri, o cascadă [...] escaladam ca să putem

¹ Marthe Robert, *Romanul începuturilor și începuturile romanului*, Traducere de Paula Voicu-Dohotaru, prefată de Angela Ion, București, editura Univers, 1983, p. 71.

zări în depărtare linia albastră a masivului Monédières [...]” (p. 74).

O lectură mai profundă a textului Hortensiei Papadat-Bengescu (de ce nu, psihocritică) ar permite interpretarea acestei nevoi de evadare supervizată, a sistematicei nevoi de cercetare ca pe o schițare a destinului scriitoricesc. Fără sprijinul și încurajarea permanentă a lui Ibrăileanu și Lovinescu care-i înțeleg, asemenea tatălui sau ordonanței, nevoia de evadare, elanul secondat de teamă, e evident că autoarea n-ar fi avut curajul necesar publicării și, de ce nu, chiar al scrierii. Mai mult, diferența dintre imaginea feerică a orizontului (chiar și a celui de așteptare al lectorului) și dezamăgirea dată de absența frumuseții întrezărite, bănuite e cea dintre imaginea inițială și cea finală a personajului. Urmărit la început printr-o lentilă convexă, homo fictus va fi supus mai apoi cercetării cu o lentilă concavă ce va permite urmărirea segmentelor inaccesibile cititorului și care, în fond, dezvăluie esența personajului și permite accesul la sertarele existenței sale. „Buna Lina” își pierde onorantul atribut atunci când e vorba de a-și ajuta propria fiică; Elena e fascinată de tot ce înseamnă artă și bun gust până la divorțul de Marcian, mulțumindu-se cu o existență casnică, placidă, la moșia de la Prundeni. E aici un perfid joc al măștilor realității și ale iluziei, al mitizării și al demitizării. Contestata utilizare a personajelor reflector, ambadori, dar și preferința pentru un roman-fluviu căruia i s-a reproșat ba inconstanța stilistică, ba situațiile ce amintesc de tehnica dramatică a quiproquo-ului e explicată, argumentată printr-o frază aparent lipsită de semnificație: „schimbare punctul de unde contempla și iată că i se așternea o nouă vedenie a naturii” (p. 57). Acuzația de inacțiune a romanelor sale e explicabilă chiar prin stilul de viață, ritmul existenței infantile, obsesia visului, a reveriei și importanța acordată trăirilor personajului, în defavoarea acțiunilor, faptelor, teză susținută și de Flaubert în *Memoriile unui nebun*: „A scrie tot ceea ce-l privește în adâncul ființei sale, și a nu scrie decât acesta – acesta este scopul esențialmente narcisist al «eului» care se pregătește să-și povestească viața, căci, spune el, «viața mea nu sunt faptele; viața mea este gândul...». Un gând neclar desigur, tot atât de neclar și de insondabil ca și visul care îl hrănește, dar ale cărui obsesii, datorită chiar proprietăților visului, se vor dezvălui totuși cu o ciudată claritate.”

Gustului pentru pitoresc, trădat de preferința pentru pestrița cameră a Mamei Tica i se opune senzația de sufocare pe care Simone o trăiește în sufrageria „mai ticsită decât odaia din fund a unei prăvălii de anticar” și pe care, din dorința de a transmite aceeași stare și cititorului, o prezintă printr-o enumerare amalgamată a obiectelor, culorilor care stăpânesc interiorul. Nestăvilita dorință de explorare a lumii guvernate de sunete, mișcări, imagini pe care Hortensia Papadat-Bengescu le contemplă în aceeași manieră statică pe care o regăsim în romane, iar Simone

de Beauvoir le energizează prin prezența sa dinamică e, de altfel, constanta celor două opere memorialistice. Imaginea tatălui care, asemenea lui Drăgănescu sau a lui Hallipa, „era pregătit permanent [*doar*, n.n.] pentru bucuria fără obstacol a vieții familiale”, preferința pentru evocări autentice și respingerea basmelor: „Frânturile de povestire de la Bârlad, la ea acasă [...] erau pentru Fetiță basmele adevărate ce-i plăceau mai mult.” (p. 69) sunt câteva dintre constantele scrisului bengescian. Trăind și suferind alături de eroina de basm Charlotte astfel încât

savurează reușita ieșirii „vii și nevătămate” din lumea poveștilor, autoarea franceză va recunoaște supremația adevărului, a evenimentului cu reverberații în realitate, în școală, când: „Istoria Sacră îmi părea încă și mai atrăgătoare decât basmele lui Perrault, întrucât minunile pe care le înfățișa se născuseră aievea.” (p. 21). În *Poveste de demult* I, ar fi de remarcat acceptarea nașterii proprii ca pe un miracol și negarea unor

evenimente reale (existența Mamei Tica înainte de nașterea Fetiței) atunci când acestea ar complica, ar încălca tabloul deja înrămat al zilelor sale, așa cum se întâmplă cu Mika-Lé, Sia sau Nory, surprinderea laturii fabuloase a existenței anterioare, acuta percepție a prezentului care surclasează trecutul și neagă viitorul.

Evadarea din realitate, prin închiderea canalelor („vederea și auzul și trupul”), atunci când aceasta nu-i mai oferă confortul psihic necesar, are drept corespondent în roman amplele reflecții, tehnica monologului interior, așa cum evadarea propriu-zisă: „Fetița pleca din cameră, ca o manifestare de dispreț pentru zadarnicele cu care oamenii mari întrerupeau torsul vieții.” se regăsește în adesea inexplicabilele decizii de evadare ale personajelor din sânul familiei sau din viața apropiaților atunci când apare o alternativă calitativ superioară (Elena își părăsește căminul conjugal pentru Marcian, Lică rărește considerabil vizitele la Sia după ce relația cu Ada începe să capete un contur clar) sau când fascinația diabolică a orașului, a Cetății Vii e de nestăvilat, chiar dacă dezavantajele sunt majore, ca în cazul lui Costel, eternul logodnic, și al Anetei Pascu din *Rădăcini*.

La autoarea *Memoriilor...*, evadarea din realitate e declanșată de nevoia înțelegerii mai profunde a obsesiilor personale de la acea vreme: problema incontrollabilei furii și a violenței, ideea individualității complete, dihotomia Bine-Rău, nuanțele și treptele acestora, relația cuvânt- limbaj-realitate („magia neagră a cuvintelor”), încercarea de a demitiza tainele creștine, cochetarea cu atitudinea șovină, metamorfozarea în „fetiță-model”, dând astfel viață personajului creat special pentru ea într-o povestire cu rol moralizator.

CARMEN ARDELEAN

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „LA VÂNAT”

NEBUNII VECHI ȘI NOI AI ORĂȘULUI

după Craii de Curtea Veche

Am ales acest titlu care amintește de romanul **Ciocoii vechi și noi** al lui Nicolae Filimon, întrucât chiar de la început unul din personaje este caracterizat de narator cu o sintagmă de marcă: „*Pașadia era un luceafăr*” (Mateiu Caragiale, **Craii de Curtea Veche**, Craiova, Ed. Cartea Nouă, 1991, p.10) și, într-adevăr, cei trei crai chiar sunt „*strălucii luceferi ai viciilor*”, dar cu o deosebire: viciul ascunde nebunia. Nebunul aparține imaginarului social și reflectă mitul

modern al nebuniei orașului.

Mateiu Caragiale, în romanul **Craii de Curtea Veche**, prezintă orașul-haos și ruină. Bucureștiul văzut astfel este orașul care, în ciuda aparenței, conține viața, este pentru cei ce-l locuiesc singurul univers posibil. Insist asupra prezentării spațiului, întrucât din perspectiva mitologiei moderne orașul este un spațiu matrice.

Momentul ales de autor este anul 1910, când regele Carol I puneau piatra de temelie bisericii Antim, aflată în apropierea locurilor unde „craii” ies la obișnuitele întâlniri, iar orașul pare că se primenește, cel puțin la suprafață. Din informațiile culese din arhivele mănăstirii, se știe că multe case de pe strada Antim de astăzi au fost construite la începutul secolului al XX-lea, ca expresie a modernizării țării.

De la început, există două orașe: cel vizibil, de deasupra, și orașul de sub oraș, amândouă legate printr-un liant: nebunia și nebunii.

Orașul de sub oraș este Curtea Veche. „*Se deschise vorba despre Curtea Veche...Pașadia ne înșiră cam tot ce știa despre acele locuințe ale vechilor domni. Nimic de seamă pe cât pare. Ca întreg târgul, Curtea fusese arsă și rezidită de numeroase ori și trebuie să fi acoperit o arie extinsă, rămășițe de temelii bolțite găsimu-se în întreaga mahala, de pildă sub birtul unde ne aflăm. Cum fusese Curtea era lesne de închipuit, semănând în mare cu mănăstirile, cu trupuri de clădiri multe, pentru a putea sălășui toată liota și țigănia...*” (p. 13)

Orașul de deasupra se întinde peste ruinele celui vechi, amintind de Strada Mântuleasa și de misterele pivnițelor descrise de Mircea Eliade, prin fundul cărora se putea trece într-un univers paralel.

Pe străzile orașului, Nebunul este o apariție zgomotoasă, carnavalescă, adună lume în jurul său și provoacă o veselie perversă. Iată, de exemplu, apariția Penei Corcodușa, la o oră de noapte, în Lipscani: „*Dar la ieșire, trăsura închisă care îl aștepta pe Pașadia în ulicioara îngustă din fața birtului nu putu să miște înainte din pricina unui ghem de oameni ce, în râsete și țipete, se rostogoli până lângă noi. În mijlocul învălmășelii, urlând ca o fiară, o femeie se lupta cu trei vardiști țepeni ce abia puteau s-o dovedească. Pomenindu-ne aproape cu ea în brațe, toți patru dădurăm un pas înapoi.*” (p.18).

În roman, se întâlnesc cele patru aspecte ale nebuniei: medical, filozofic, cultural și social, practic de neseplat: „*...desfrâul mă uimi mai puțin decât descreierarea ce domnea în toate rândurile, mărturisesc că nu mă așteptam să văd dospind țicneli atât de numeroase și de felurite, să întâlnesc atâtea nebunii slobodă. Cum nu-mi fu dat să găsesc aici pe nimeni la care, mai curând sau mai*

târziu, să nu dea pe față vreo meteahnă, pe care, pe neașteptate, să nu-l aud auzind, la sfârșit pierdând nădejdea să cunosc, în carne și oase, făptură omenească pe deplin teafără la minte.” (p. 23).

Mitul nebuniei își găsește expresia cea mai profundă și completă ca prăbușire interioară și sfârșire tragică la Pena Corcodușa. Ea aparține orașului de sub oraș, Curții Vechi.

Nicolae Manolescu, în **Istoria critică a literaturii române**, avansează ideea că atunci când vorbește despre lumea dispărută, Mateiu Caragiale folosește un registru „nobil”, identificat în povestirea lui Pantazi despre Pena Corcodușa.

Femeia nebună devine un simbol al lumii vechi, un mit, care precede mitul modern al nebuniei.

Ea reprezintă nebunia sub aspect medical, ca boala mintală, are în jurul ei o aură de mister pentru că nu se știe de unde vine. Deseori, fiindcă Dumnezeu le-a luat mințile, nebunii sunt izgoți de oameni și izolați. Pena Corcodușa are însă adăpost la biserică, fiind ocrotită de Dumnezeu. Povestea ei romantică semnaleză faptul că ea trăiește cu mintea în altă parte, în alteritate. În timpul Războiului de Independență, din 77, un locotenent rus, nepotul împăratului, se îndrăgostise de ea: „*...o pătimașă iubire se aprinse între floarea - de maidan și Făt-frumosul în ființa căruia se răsfrângeau, întrunite, strălucirile a două cununi împărătești. Rămăsese lucru hotărât ca după război Pena să-și urmeze domnul și stăpânul în Rusia. Leuchtenberg s-a dus să moară ca un cruciat în Balcani. I-am însoțit trupul până la Prut. În seara de 19 actomvrie, șaptezeci și șapte, trenul mortuar, cu un vagon preschimb în paraclis arzător unde, între risipă de făclii și de candelă, preoți în odăjdii și cavaleri-gărzi în platoșe poleite privegheau racla ascunsă sub flori a eroului, a trecut prin București, oprindu-se numai câteva clipe pentru a primi onorurile. Din mulțime se ridică un țipăt sfâșietor și o femeie căzu grămadă. Ați înțeles cine era. Când s-a deșteptat, a trebuit s-o lege.*” (p.20).

Bolnavul-mintal este personalizarea Nebuniei-boală. Azilul devine o „rezevație” a realității lumii posibile, dar separată de aceasta, un spațiu paralel, cel al realității virtuale, specific alienării psihice, o Lume a Nebuniei.

Pena Corcodușa „ocărăște” pe cei trei: Pașadia, Pantazi și naratorul (de ce n-ar fi și Pîrgu unul dintre ei?): „*Crai de Curtea Veche*”. Pantazi este singurul care simte o bucurie lăuntrică la auzul „neprețuitei ocări”. Pentru el cuvintele sunt ca o întoarcere în acele timpuri istorice de bravuri și eroism. De la distanță, el aparține familiei spirituale a Penei Corcodușa, dar nebunia sa este culturală, cuprinde răsturnarea sau negarea valorilor vieții sufletești, morale și spirituale, cuprinde în sine ideea de alteritate a ceea ce este străin sau diferit. Nu mai este boală mintală, ci boală culturală, întreținând iluzia normalității lumii. Pantazi vine din alte lumi: „*omul pătimaș după Frumos și adăpat la izvorul tuturor cunoștințelor, care citea în original pe Cervantes și pe Camoens și vorbea cu cerșetorii țigănește, cavalerul Sfântului-George al Rusiei...*” (p. 28).

Pantazi a lăsat în urma sa, în călătoriile sale, un alt om, pe care nimeni nu-l va cunoaște, și se refugiază în București. Văzând-o pe Corcodușa, Pantazi trăiește sentimentul apartenenței la o lume care până atunci i se ștersese din memorie. Nebunia manifestată a femeii îl ajută să treacă din tărâmurile exotice, în spațiul său de obârșie. E parcă mândru că, în fine, cineva l-a recunoscut.

Întâlnirea dintre Pantazi și Pașadia este momentul în care se reunesc două spirite. Pașadia ilustrează nebunia filozofică și controlată: „*...acesta avea, în răstimpuri, furii, «pandalii» groaznice, dar că, simțindu-se când îi vin, se-nchidea el singur înainte și sta ascuns până-i treceau*” (p. 40). Pașadia trăiește singur, în lumea cărților ziua și în plin desfrâu noaptea, alături de Pîrgu, initiatorul său. aliindu-se apoi și cu Pantazi și cu Naratorul însuși. Pașadia a avut un părinte „*cartofor, crai și bețiv*” care moare „*în furiile nebuniei*”. El moștenește boala neamului său, luptând cu nebunia mai mult decât cu dușmanii din afară.→

MIHAELA BAL

Din sfera nebuniei culturale, se trece în sfera nebuniei filozofice, adică de la Pantazi, la Pașadia. Morala interpretează manifestările Nebuniei drept vicii, ca forme ale corupției morale, pe lângă alienare (cum s-a observat în cazul personajului Pantazi).

Pașadia reflectă viciul necontrolat:

„Pașadia trăia cu schimbul două vieți. De dimineață până seara el nu se mișca de acasă, nu se ridica de la masa de lucru dintre cărți și hârtii, citea, scria fără răgaz. În timpul acesta nici nu fuma, sorbea câte puțin numai dintr-o ceașcă de cafea fără zahăr și tare. Mergeam din când în când să-l văd și era de atâtea ori

pentru mine o sărbătoare. Ce ființă aleasă, câtă deosebire între dânsul și ceilalți, ce prăpastie! De vulgaritatea conștințită de obiceiul pământului, nici umbră de el, nici urmă – nimic balcanic, nimic țigănesc; pășindu-i pragul treceai granița, dădeai de civilizație. Acolo era sălașul desfătărilor grave ale duhului. Cum era cu puțină atunci ca omul de carte și de Curte care ar fi făcut podoaba zilelor de la Weimar, să se fi învoit a împărtăși de seara până dimineață dezmățarea unui Pirgu, ca apuseanul subțire în gusturi și lingav să guste pastrama și turburelul, schembeaua și prăștina, ca vechiul vienez pierdut în vraja visului mozartian să asculte ciamparalele și bidineaua? Îi ațipea estimp oare voința, era cumva victima fără răspundere a vreunei sminteli străni? Eu unul am crezut că da și mă îndoiesc ca o altă tâlmăcire să fi părut mai firească oricui ar fi știut ce îngrozitoare clironomie împovăra în privința aceasta pe Pașadia.” (p. 31)

Pena Cocardușă, Pașadia și Pantazi reflectă acel caz particular al mitului nebuniei descris încă de Schopenhauer în **Studii de estetică**, drept stare de pierdere voită a memoriei. Fiecare vrea să uite părți din trecut. Pena Cocardușă este bolnavul mintal, la ea memoria s-a șters odată cu moartea iubitului, stările de luciditate nu mai există. Pașadia și Pantazi sunt oameni care au tipuri de nebunie rafinată, boierească, manifestată în atracția către viciu și în cultivarea relației cu Gore Pirgu.

Arnotenii concretizează nebunia socială. „Deschisă vraiște oricând, oricui, casa lor, contopire de ospătarie și han, de tripou, de bordel și de balamuc, era locul de întâlnire al lumii deocheașilor și desucheșilor timpului: jucătorii și cheflii de meserie, destrumații, poticniții și căzuții, curățații rămași în vânt, chinuții de pofta traiului fără muncă și mai presus de putere, gata de orice ca să și-o satisfacă, cei cu mijloace nemărturisite sau necurate, cei fără de căpătâi și cei afară din rândul oamenilor, unii foști în pușcărie, alții pe cale de a intra, și apoi femeile, mai respingătoare încă: bătrâne mucigăite la masa verde, somnoroase și arțăgoase, cu mâinile tremurând pe bani și pe cărți, tinere desmăritate și de timpuriu borșite de avorturi și de boale, la pândă după vânat...” (p. 51)

Casa Arnotenilor este imaginea haosului social, a nebuniei colective. Totuși, asupra lor Naratorul insistă cu milă, căci această familie cândva nobilă, acum este prăbușită în viciu: „Hotărât, punându-le în cumpănă bunele și relele, niciunul dintr-inși nu-și merita soarta.” (p. 81). Cei din casă trăiesc într-o lumea a lor, una care a apus și de care ei nu sunt conștienți, alta în care își trăiesc viața păcătoasă. Atinși de nebunie, nu mai pot deosebi răul de bine, astfel tatăl (Maiorică) are un copil, fetița mută, conceput cu una din fiicele sale. Pirgu spune obsesiv „adevărații Arnoteni”, prin această remarcă înțelegându-se noblețea familiei, acum existentă doar în istorie sau vechimea degradării societății.

Gore Pirgu este regizor în acest balamuc. El este simbolul acestei lumi, definindu-se ca oricare bucureștean, vajnic cetățean al universului, ca o variantă malefică de Mitică: „Cine nu mă cunoaște aici și oriunde, cine nu mă iubește, unde nu sunt la mine acasă?” (p. 12). Fără a face parte din cei atinși de nebunie, este cu siguranță cel care o generează. Este un Mefisto al lumii bucureștene, dar fără răsucirea în Bine precum o face cel al lui

Goethe. Pirgu este fericit făcând doar răul, unicul scop al său: „Nesăratele lui giumbușlucuri de solitar obraznic îi scosese răul de băiat deștept, la care să adăogase – de ce nu se știe – și aceea de băiat bun, deși bun nu era decât de rele. Acest chimiță avea un suflet de hengher și de cioclu. De mic stricat până în măduvă, giolar, rișcar, slujnicar, înhăitat cu toți codoșii și măsluitorii, fusese Veniaminul cafenelei „Cazes” și cherubinul caselor de întâlnire. Mi-a fost silă să cercetez mai cu de-amănuntul ițele acestei firi uscate și triste care simțea o atragere bolnavă numai pentru ce e murdar și putred. Pirgu avea în sânge dorul vieții de dezmățare țigănească de odinioară de la noi, cu dragostele de mahala, chefurile la mânăstiri, cântecele fără perdea, scârboșeniile și măscările. Cu jocul de cărți ce-i slujea de meserie și cu boalele lumești ce-l istoviseră înainte de vreme, acestea erau singurele lucruri de cari știa să vorbească, întocmindu-i tot temeiul hazului cu care le încânta celor ce-i prețuiau dobitocia. Și totuși pe altcineva nu găsisese ca să și-l facă tovarăș Pașadia care, de altminteri, îl disprețuia fățiș, jignindu-l fără cruțare de câte ori se ivea prilejul.” (p. 15).

Povestea de dragoste din final nu aduce decât descătușarea nebuniilor din amor la cei doi „crai” bătrâni: Pașadia și Pantazi. Aparatul de fotografiat, prin care Ilinca, fata Arnotenilor, ieșită normală ca prin minune, de care se îndrăgostesc cei doi, își găsește moartea, este expresie a privirii deformate. Fotografia este un act de contemplare a lumii, care transformă subiectul contemplat în obiect decorporeizat. În fond, tânăra imortalizează un copil bolnav, maladia nu este fotografiată, este transmisă. Aparatul reține imaginea, omul suportă consecințele: Ilinca se stinge bolnavă de scarlatină, craii se despart. Pașadia moare „la zenit” (el n-a meritat „nadirul” lui Ion Barbu), Pantazi părăsește pentru totdeauna Bucureștiul, Pena Cocardușă se stinge alături de biserica de lângă Curtea Veche (Sfântul Anton).

Din reprezentările desprinse din roman am ales să vorbesc mai mult despre nebunie ca marcă a orașului. Nebunii de la începutul secolului al XX-lea sunt cei vechi, dar literatura oferă suficient material pentru un studiu asupra nebunilor noi.

Mihaela Bal, profesor de limba și literatura română la Colegiul Național „Iulia Hasdeu”, București. Studii absolvite: Facultatea de Litere, Universitatea din Craiova, cu specializările română-italiană, master cu specializarea *Politici publice*, conferit de Facultatea de Filosofie a Universității din București, master cu specializarea *Literatură și cultură românească în context european*, conferit de Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, doctorand al Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia. Colaborări cu MECT în programul internațional PISA (2006-2007), colaborări cu Facultatea de Litere a Universității din București ca mentor (2004-2011). Publicații: *Caiet de critică și istorie literară „Ion D. Sîrbu”*, Ed. Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, Petroșani, 1996, articole publicate în reviste: „Rostirea românească”, Sibiu, (1996), revista „Prosaeculum”, Focșani (2009, 2010), „Gând românesc”, Alba Iulia (2010), „Vatra Veche”(2010), Târgu Mureș, publicații în vol. *Incursiuni în imaginar*, vol. III și vol. IV, Ed. Imago, Sibiu (2009, 2010), „Jertfe”, Ed. Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, Petroșani, 2009. Participări la simpozioane cu publicații în Analele universitare: *Annales Universitatis Apullensis*, seria Philologica, Alba Iulia, 2009, cu eseul *Cuvinte fără orizont*; *Analele Universității „Constantin Brâncuși”*, seria Științele Educației, 2010 cu eseul *Sisteme pedagogice în texte literare*.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „VAS PENTRU VISE”

Poemul dramatic *Meșterul Manole*, de Valeriu Anania

Poemul dramatic *Meșterul Manole* este publicat de Valeriu Anania în anul 1968, la Editura pentru literatură, București. În ianuarie 1969, acest poem este transmis de Televiziunea Română, iar la 30 martie are loc premiera acestuia la Teatrul *Al. Davila* din Pitești, regizat de Marietta Sadova. În același an, poemul e jucat și la Teatrul *Cassandra*, de către promoția clasei Ion Olteanu a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică București.

Piesa se încadrează în teatrul poetic românesc interbelic. Dumitru Micu apreciază că ceea „ce o individualizează la nivelul subiectului și al construcției în raport cu celelalte piese de factură prozodică notabile despre edificarea mănăstirii de la Curtea de Argeș (*Zidirea Mănăstirii Argeșului*, de N. Iorga, *Meșterul*, de Adrian Maniu, *Meșterul Manole*, de Victor Eftimiu, *Icarul de pe Argeș*, de Ion Luca) e, desigur, conținutul specific al componentelor sale inventate de dramaturg (și nu împrumutate legendei), al așa-numitelor de către V. I. Propp *mărimi variabile*, modul cum acestea se leagă de componentele neschimbătoare (*mărimile constante*) și ponderea lor în context”^[1]. Laitmotivul dramei este umbra, spre deosebire de baladă, fiind vorba „de o percepție eliadescă a adevărului ascuns în mituri, în eresuri, în folclor sau în povești, cum spune Anania, unde descoperă izvorul irațional care le-a dat naștere (Mircea Eliade)”^[2].

Arta este *mimesis*, doar o umbră a realității, în conformitate cu teoria estetică, care devine desăvârșită în cazul omului, atunci când este furată de la divinitate. Astfel, umbra devine esența vieții în uman și esența divinității în artă. La fel ca Blaga, Anania transcende esența feminității demonice în arta unei biserici ca o reabilitare a Evei pentru păcatul original.

Poemul este structurat în opt tablouri și se termină cu un epilog. Există în piesă o axiomă care se repetă și care desăvârșește conflictul: „Când firea izvodește frumosul măiestrit./ E osândit izvodul să piară-n cea rodit”. Dramaturgul relevă aici o altă teorie a esteticului, catharsisul. Purificarea omenirii prin artă nu se poate realiza decât prin transformarea efemerului în esență, aceasta fiind o alchimie a *eterniei reîntoarcerii*, prin destinul tragic al omului. Acest lucru ține de structuri arhetipale ale *inconștientului colectiv* într-o similitudine dintre construcția omului și construcția universului. De la începutul piesei, surprinde reflecția meșterului vizavi de creația femeii în copilășul plămădit din dragoste și condiția lui umană tragică, neînțelegând structurile realității:

„...Iar eu, Manole, meșter cu simbrie./ Nici nu zidesc, nici mintea mea nu știe/ De ce-a plecat din mușuroi furnica./ De ce din rai se-ntoarce rândunica./ De ce-nfloresc salcâmi către toamnă, mi-i firea steapă... Poruncește, doamnă!” (*Tabloul I*)

Inspirația noii zidiri după imaginea femeii ridicând pruncul să prindă luna în brațe demonstrează că arta este condiționată de realitate, mai exact, de armonia integrării omului în univers.

Acțiunea se petrece la Curtea domnească a lui Neagoe Basarab, domnul Țării Românești. Aceasta este mult mai complexă decât în piesele cu aceeași temă, deoarece alături de zidirea de vie a soției meșterului este prezentat eresul referitor la zidirea umbrei, drama călugărului pictor care realizează icoana Maicii Domnului cu chipul iubirii pătimase pentru nepoata doamnei Milița, precum și drama meșterilor, care fură umbra soțiilor pentru a face piatra să cânte. Astfel, acest eres se reia pe tot parcursul piesei și se multiplică în situații diverse. Apare deci, un conflict secundar și paralel, trăit de călugărul Safirin, care își ucide iubirea, trecând-o în imaginea Sfintei Marii prin conturarea umbrei trupului iubitei pe pânza imaculată. Apar personaje noi, pe lângă personajele canonice. Soția meșterului este Simina, soră cu călugărul Safirin, un zugrav iscusit. Iubirea dintre soț și soție este prezentată într-o

lumină diferită față de iubirea pătimasă dintre nepoata doamnei, Iovanca și călugăr. Al treilea personaj nou este femeia tristă, personaj simbolic care reprezintă arhetipul jertfei. De la început

ea cere umbra copilășului său furată de meșteri pe trestie și care a fost zidită în temelia bisericii. Manole nu crede acest eres, dar femeia revine de mai multe ori până în tabloul III, când copilul este adus în cărcă, apoi în tabloul al IV-lea, când apare în negru cu o cruce pe vârful că-reia se află o pasăre, și în tabloul VII, dezbă-luind prin zborul păsării taina prăbușirii zidurilor.

Personajele sunt numeroase și pendulează în jurul modului de afirmare națională în care se transferă jertfa supremă, la fel ca în drama lui Iorga sau a lui N. Davidescu. Acestea sunt: Manole, Simina, Neagoe, Safirin, Sfetea, Milița, doamna, Iovanca, nepoata și soția boierului Părvu Calapăr, Gru, tatăl celorlalte două meșteri (Dan, Vlad, Ichim, Iașu, Miron, Vâlcu, Fane, Lazăr, Mitru) și soțiile lor (Sanda, Ana, Chira,

Rada, Ioana, Tinca, Zinca, Nina, Petra). Personajele secundare sunt: curteni, logofeți, slujitori, jupânești de la curte, femei din norod, meșteri mărunți.

În poem, tragicul este un aspect al eroicului. Meșterul Manole și Simina trec pe planul secundar, protagoniștii fiind Neagoe Basarab și doamna sa, Milița. La fel ca în drama lui Iorga sau în cea a lui N. Davidescu, jertfa supremă se transferă în modul de afirmare națională. Arta se supune legii, așa cum se supune frumosul, dreptății.

În primul tablou este înfățișat motivul zidului părăsit în timp ce își face apariția femeia a cărui copil i-a fost furată umbra, apariție cu caracter de ritual. Ea îl sfătuiește pe Manole să nu zidească pe un astfel de păcat, în timp ce el îi răspunde că nu crede în astfel de povești. Simina află unde va construi Manole: „Pe temelie / De mănăstire veche și pustie” (*Tabloul I*)

Tot acum aflăm de la Simina că pruncul îi este bolnav și-i cere fratelui ei care este vraci să îl vindece repede. Manole află că Safirin vrea să plece din cauza iubirii pătimase pentru Iovanca. Îi cere însă să își respecte jurământul și să rămână zugravul mănăstirii.

Între timp, sosește boierul Părvu cu a lui jupânească și îl anunță pe meșter că Vodă este nevoit să renunțe la construirea mănăstirii din cauza birurilor grele. Manole jură că tot va face o mănăstire în altă țară. Iovanca îi cere lui Părvu să își dea toată averea pentru a o face pârtașă în ctitoria lui Vodă, alături de Milița doamna, mătușa ei. Părvu acceptă. Astfel, mănăstirea se va ridica. Tabloul I se încheie cu premoniția lui Safirin, care va fi reluată mai târziu: „În orice biruință-adevărată/ O-nfrângere se cere îngropată.”

În Tabloul II, Safirin îi prinde umbra Iovancăi pe marginile unei pânze și povestește Siminei că a fost ucenicul lui Leonardo da Vinci, fiind martorul realizării picturii celebre: „...Și rodul/ Acesta-i: în icoană trăiește Mona Lisa./ Dar tot aici pierit-a, căci meșterul ucis-a/ Mândrețea după fire-n mândrețea după har./ Pricepi, aceasta-i legea cu gustul ei amar./ Când firea izvodește frumosul măiestrit,/ E osândit izvodul să piară-n ce-a rodit./ Aici, pe pânza asta și-n zid am să închid/ Eu umbra, umbra doamnei, s-o-nchid și s-o ucid!” (*Tabloul II*)

Tot acum, Manole își vede transfigurată mănăstirea în imaginea femeii care-și ridică pruncul să prindă luna: „...Și iată./ Din trupul tău cu veșnică-zilire/ Crescu-n văzduh biserică subțire./ Din capete cu plete lungi pe spate/ Crescură turle drepte și-nflorate./ Zburară brațe mici de zodier./ Și turle noi se răsuciră-n cer./ Din ie, din veșmânt, din cingătoare./ Mândreți de piatră se căzneau să zboare./ Iar de pe umeri fragezi, cu alțițe./ Se revărsau cununi cu șurubițe/ Și râuri împlețiți și desplețiți/ În ochii mei flămânzi și năpădiți.../ Simino, azi prin tine har intrat-a/ În visul meu!... Biserica e gata!...! (*Tabloul II*) →

DRD. LUCREȚIA BOGDAN

Foto: I.P.S. Bartolomeu, 3 martie 2006, la Patriarhia Română, la ședința Adunării Naționale Bisericești (foto: N.Băciuț)

Simina își amintește despre premoniția lui Safirin și se sperie.

În tabloul III este prezentat șantierul, iar mănăstirea are zidurile ridicate până la bolți. Soțiile vin cu mâncare, meșterii sunt triști, piatra nu cântă, dar meșterii cioplesc în piatră măsura altitelor femeilor. Simina îl apără pe Safirin de Iovanca. Are loc o confruntare între Iovanca și Simina. „Noutatea acestei opere dramatice, construite din versuri solide ca niște bărne, încheiate cu meșteșug și pline de încrustații argheziene, provine din dedublarea personajului principal, Manole, într-o persoană nouă, părintele Safirin. Aceștia, împreună cu perechile lor feminine, Simina, respectiv Iovanca, formează un careu de opoziții, din care se naște de fapt toată mișcarea piesei. În simetrie cu dedublarea personajului central, se înalță aici două edificii: căci tot un templu zidește și Safirin, și tot pentru veșnicie, numai că al propriului său trup, neprihănit.”[3]

Iovanca și Simina reprezintă creația identificată cu feminitatea care inspiră și jertfește, prima relevând latura demonică în ascendență, a doua latura sferică, neprihănită a feminității. Amândouă au un elan vizionar de a câștiga supremația asupra creației și creatorului.

Câștigă Simina în fața adevărului și frumuseții, deoarece ea și cu Manole reprezintă cuplu desăvârșit în iubire. Această iubire e adusă pe altarul jertfei, alături de pruncul care moare. Astfel, Manole devine creatorul absolut, pe când Safirin renunță la creație.

În Tabloul al IV-lea își face apariția Neagoe, iar Simina îi cere socoteală pentru iubirea ce o presupune ucisă. Neagoe vrea să se facă dreptate. Doamna îi dă un sfat înțelept: „Iubește-ți nu soțul, ci dragostea lui, Pe-aceea iubește-o! Doar astfel te sui/ La dragostea-naltă, jertfelnică, sfântă/ Aceasta-i dreptatea! De stăruii cuvântă! (Tabloul IV)

În al cincilea tablou reiese tragismul din conturarea intrigii prin suprapunerea bolților. Se caută cheia bolții. Iovanca îi dezvăluie lui Safirin iubirea pătimașă, acesta îi spune că o ucid. Iovanca se răzvrătește, acuzând-o pe Simina că i-a dezvăluit taina condiției sale umane în fața creației: „Mă ucizi?... Acolo-n pânză?... În icoană?... În culori?... Ah, Simina!... Ea, ea-mi spuse c-o să pier, că mă omori/ Într-un spor de frumusețe.... Și de ce să mor? Nu sunt/ Vinovată!... Ea dărmă!... Că eram ca un pământ/ Care nu-și cunoaște taina aurului îngropat/ Și-a venit atunci Simina și-a zis: iat-o!, și-a jucat/Auru-n vâpăi albastre... Și de-atunci, mereu, într-una/ Joacă aurul și arde și se-ngână-n cer cu luna/ Și cu iadul în adâncuri... Ah, de ce mi-a spus?... În Blid/ Cate-și rostul, nu-n icoane! (Tabloul V)

Metafora „pui de rouă” exprimă frumusețea Iovancăi. Această frumusețe îi stârnește orgoliul, ea dorește să-l înfrunte pe Dumnezeu prin Safirin, ceea ce o duce la sinucidere.

În următorul act, femeile meșterilor reclamă pasiunea meșterilor pentru realizarea construcției, iar Iovanca o acuză pe Simina de nerealizarea meșterului, ilustrând năzuința ei aprigă de a-l învinge pe Dumnezeu.

Tabloul VI descrie focarul semantic al piesei. Dumitru Micu conchide: „Ceea ce se petrece acolo reprezintă, în sistemul de judecăți rezultat din evoluția acțiunii dramatice, proba vie a justeței modului în care Safirin înțelege raportul dintre viață și artă, eros și creație, învederând inevitabilitatea sacrificiului. Fascinat de frumusețea Iovancăi, incoruptibilul călugăr o așază, detașată de trupul ce o conține, în icoana Precistei. Prin aceasta, el o restituie pe femeie prototipului ei, ucigând-o ca existență fenomenală”[4].

Lupta dintre femeia meșterului și creație se sfârșește cu victoria creației. Bolțile se prăbușesc din nou, acest fapt fiind ca un răspuns la monologul în care Simina demonstrează supremația sa asupra bărbatului creator în concurență cu creația: „Frumoasă ești! Dar nu mi-l iei! Ai vrea/ să mi-l răpești, crezând că viața mea/ Nu-i mai de preț ca piatra măiestrită/ Dar eu și eu pot izvorî ispită...” (Tabloul VI)

Motivul revelației visului din baladă este înlocuit cu apariția femeii în negru care îi descoperă zborul pasării-suflet. Această metaforă este sugestivă, deoarece pasărea îi descoperă lui Manole

faptele meșterilor care au zidit umbrele soțiilor și care trebuie purificate prin adevărata lege de la începuturi, de a zidi un suflet viu. Meșterii sunt hoți de umbre care suferă consecințele faptelor lor. O altă metaforă care reflectă măiestria meșterilor este motivația de a face pietrele să cânte. Manole află cauza prăbușirii bolților și jurământul de a zidi pe prima sosită vine ca un catharsis pentru păcatele făcute: „Știți voi ce știu femeile-strigoi?/ Că-n timp ce ele visul ni-l adapă/ Mândrețea lor în visul nost’ se-ngroapă./ Și nu ne iartă, meșteri mari!, nu iartă!/ În zidul dărâmat, în bolta spartă/ E semnul crunt al răzbunării lor! (Tabloul VII)

Meșterii jură de a zidi pe prima soție care va sosi a doua zi cu prânzul. În acest tablou are loc contactul cu mitul original, „mitul meșterului îl interesează pe Anania numai în măsura în care își poate ilustra teoria umbrei (...) Valeriu Anania dublează însă sacrificarea umbrei cu a corpului. Oricum *umbrologia* din Meșterul Manole este o mare ofertă regizorală”.[5] Simina ajunge înspăimântată de agravarea bolii copilului și-i cere călugărului să-i salveze copilul, apoi se întoarce după prânzul soțului. În același timp, ajunge și Pârva care anunță că Iovanca s-a otrăvit și, la fel, îi cere călugărului s-o salveze. Manole alege salvarea femeii, chivotul mănăstirii fiindu-i prunc.

În tabloul al VIII-lea, tragicul atinge punctul culminant, Simina își dovedește dragostea necondiționată pentru meșter. Ea vede pictura cu chipul Iovancăi și își dă seama că meșterii vor să-i fure umbra, însă aceștia o zidesc de vie. În vuietul furtunii se aude un clopot bătând rar. Acesta anunță moartea jupânesei Iovanca și a pruncului Manolaș.

Epilogul prezintă întoarcerea lui Safirin care își caută sora și, întâlnindu-l pe zugravul Sfetea, își dă seama după amănuntele tehnice ale zidului, că acolo ar putea fi zidită Simina. El reclamă acest fapt lui Neagoe. Vodă întrebă meșterii unde este Simina și hotărâște să spargă zidul. Manole se opune. Cei zece meșteri sunt urcați la porunca lui Vodă pe schelă, apoi poruncește să se ridice scara, condamnându-i la moarte: „Miezul vieții/ Nu-i frumusețea, ci dreptatea. Sus!” (Epilog)

Vodă le cere să desprindă fiecare bucată de zidire ca să afle femeia zidită în zid, însă dorește apoi refacerea mănăstirii. Astfel, obține mărturia lui Manole: „Un templu poți să-l faci de zece ori./ Dar dragostea ți-o-ngropi numai o dată.” (Epilog)

În acest timp, meșterii își fac aripi de șindrilă și chiar dacă Neagoe poruncește să pună scara, aceștia se înalță în zbor, recâștigându-și mântuirea și nemurirea întru desăvârșirea mănăstirii. Doamna Milița și femeile își desprind podoabele și le pun pe tipsie.

Piesa a fost scrisă în memorie de către dramaturgul întemnițat la Aiud în 1964. Pentru Valeriu Anania, așa cum afirmă în mărturisirile sale, scrierea dramei a fost un mod de supraviețuire și de depășire prin spiritual a condiției umane ajunse la limita existenței. Prin revelația asupra umanului, implicat în creația prin sacrificiu, atinge în anumite privințe sublimul artei filozofice blagiene în drama cu același titlu.

[1] Dumitru Micu în *Prefață* la ed. din 1982 în vol. Teatru, vol. I, de Valeriu Anania, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007, p. 253.

[2] Mircea Ghițulescu în *Piesa văzută de... volumul Teatru, vol. I, op. cit...p.434* apud *Istoria dramaturgiei românești contemporane*, București, Editura Albatros, 2000, reluat ca *Religie și antropologie la Valeriu Anania*, în *Logos Arhiescopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 191-192.

[3] Valeriu Cristea în *Piesa văzută de... op. cit. p.432* apud *Gazeta literară*, nr. 38/1968

[4] Dumitru Micu în *Piesa văzută de... în volumul Teatru, vol. I, op. cit., p.430* apud *Scurtă istorie a Literaturii Române*, vol. IV, Editura Iriana, București, 1997, pp.36-37.

[5] Mircea Ghițulescu, în *Piesa văzută de... în volumul Teatru, vol. I, op. cit., p.434* apud *Istoria dramaturgiei românești contemporane*, București, Editura Albatros, 2000, reluat ca *Religie și antropologie la Valeriu Anania*, în *Logos Arhiescopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 191-192.

IOAN ALEXANDRU,

Imnele Bucuriei - la o nouă lectură (II)

Dacă poetul și-a propus să realizeze prin opera sa lirică o *teologie poetică*, cum am precizat cândva, este cât se poate de evident că aceasta nu se putea întemeia decât pe *iubire*, care este, de fapt, cheia de boltă a edificiului imens al creștinismului, de orice nuanță, și care nu este decât *religia iubirii*, revelația deplină a Celui care s-a numit pe sine *Cel care este și Cel care era și Cel care vine* (*Apocalipsa*: 1, 4). Niciunul dintre poeții generației sale și nu știu dacă vreunul dintre poeții români și, poate, nici din lirica universală, nu au avut un asemenea *crez*, nu doar formulat teoretic, ci dus la împlinire printr-o monumentală operă poetică.

Eruditul exeget Ioan Mică⁸ își manifestă uimirea de a fi descoperit în autorul volumului *Imnele Bucuriei* (1973) *poetul adevărat, complex, profund, deosebit de original, în spațiul liricii românești din veacul al XX-lea*. El crede că pentru înțelegerea poeziei lui trebuie făcut un *excurs filosofico-estetic*, prin care să se limpezească raportul dintre *esență* și *existență*, dintre *cunoașterea comună*, rațională, și *cunoașterea supranaturală*. Utilizează informații preluate din filosofia gânditorului francez, Jaques Maritain (*Intuition créatrice dans l'art et dans la Poésie; Situation de la Poésie etc.*), vehiculând un punct de vedere estetic diferit de cel maioreșcian. Concluzia lui este aceasta: *știința, metafizica, arta, poezia, teologia și mistica țâșnesc din abisurile aceluiași Izvor: Existența - Suum esse Subsistens* - cum este numit Dumnezeu de gânditorii tomiști. Acestea se diferențiază între ele după modul, mijloacele, facultățile, luminile cu care operează și după profunzimile în care se coboară. Distincția fundamentală o formează faptul că *știința, metafizica și poezia* sunt rodul *intuiției raționale* (deși ar putea să fie pătrunse și de luminile revelației supranaturale); însă *teologia, credința și mistica creștină* sunt rodul *rațiunii supranaturale, divine*, care utilizează rațunea filosofică numai ca o *predoslovie* la aceste activități. În *experiența mistică*, obiectul atins este *Abisul necreat, Dumnezeu* - salvatorul și vivificatorul, cunoscut în mod *obscur* (adică: relativ), ca prezent și unit cu sufletul celui care contemplă. În *cunoașterea poetică*, poetul atinge mai curând lucrurile și realitatea lumii, decât pe Dumnezeu, creatorul și orânduitorul naturii. O constatare singulară este aceasta: „Noi avem impresia că *Imnele Bucuriei* trăiesc din acele profunzimi unde *Metafizica, Teologia, Mistica creștină* și modul tipic de existență al românului transilvan sunt înveșmântate în hlamida aurită și înstelată a unei *creații poetice de mare anvergură*”, adică universul cunoașterii poetice al lui Ioan Alexandru cuprinde cumva, structural și organic, toate

aceste elemente pomenite mai sus: *metafizică, teologie, mistică creștină și modul tipic de existență al românului transilvan* (moșul, omul de pe plaiul înalt) - *transmutate, transfigurate, simbolizate, metaforizate* - și astfel, pentru a fi înțelese, pretind o anume inițiere, altfel receptarea, în profunzime, e cu neputință.

Într-un amplu poem - *Graiul Patriei* - sub pretextul unui cuvânt: *patria*, mult uzitat în epoca, supranumită persiflant, de „aur”, poetul vorbește parabolic, nu numai despre patria telurică, ci, mai ales, despre patria de sus, *Patria Cerească*, la care se ajunge pe un drum plin de piedici și primejdii - e *Calea surdă a neștiinței spre obârșia Patriei*. Versul este liber, dar adesea se strecoară, în corpul lui, rime interioare, accente de *descântec*, din folclorul arhaic: „Nu toți / Nu toți avem norocul unei Patrii (...) / Nu oricui, nu oricând, nu

tuturora / Le este dat amarul, jalea, frigul / Cosmosul și nebunia Patriei. / Unde și cine trecut-a pe-aici / Furându-ne melodia (...) / Duhul Patriei se spune, graiul Părintelui / Se vesti. / Cine-l primi - Ascultă (...) / Graiul Patriei - potop - foc, nebulie / Drum și moarte celor ce s-a vestit (...) / Cât și cum o primirăm / Vestea cea bună, Patria / Norocul Patriei / Să fi pierit, pierdut, amuțit / Să se fi întunecat, înecat văi / Și căile, să se fi stins toate poruncile / Să se fi asvârlit, părăsit, ciumă și holeră / Umbră netrebnică, izgonit, prigonit, / Răstignit și apoi împins / Pe calea surdă a neștiinței ».

Parcă găsim aici ceva din *Plângerea Inorogului* lui Dimitrie Cantemir. Drumul spre Patria de sus este un *drum al Purgatoriului*, o acceptare a crucii, a suferinței izbăvitoare, este *Calea* plină de obstacole și primejdii, de *furiile nopții*, de *urletul licuricilor* - *via dolorosa, via crucis* - spre *obârșia Patriei*. Toți suntem îndemnați să ne întoarcem din *noapte*, să ascultăm *vestea cea bună*, să facem trecerea de la vechea spre noua lege, proces care presupune desăvârșirea celei dintâi în cea din urmă și este evidențiat prin sintagma: *vechiul meu nou legământ*. Pentru cel inițiat, totul are sens în acest poem, aparent, prolix și fără sfârșit. Este un strigăt, pentru toți, de convertire, de întoarcere la Tatăl, numit aici: *Părintele meu, tânăr, / Părintele meu cel bun și curat*. Un *nesfârșit* strigăt, o chemare prelungă, fără capăt, pentru cei care au ochi și nu văd, pentru cei care au urechi și nu aud, pentru cei cărora li s-a luat cuvântul adevărat - *Logosul întrupat în istorie*: „*Suntem Umbra graiului, umbră deasă (...) // Să ne întoarcem grabnic, să te întorci (...) / Am plecat, m-am întors, în noapte, / Din nopți (...) // Unde ești, Părintele meu, tânăr, / Părintele meu cel bun și curat, / Vechiul meu nou Legământ, / Neamul nădăjduirii mele unde ești? / Unde sunt roțile carelor tale / De lemn purtând lada legământului?*”.

Două sunt *coordonatele* pe care se mișcă poemul: una *telurică* și alta *celestă*. Informațiile provin și ele dintr-o dublă *sursă*: *biblică* și *istorică* (cu referire specială la Țara moșilor). →

Pr. prof. drd. AUREL HANCU

Foto: Ioan Alexandru în camera lui de lucru din București

Dreptul la cuvânt, în sens soteorologic, nu-l are decât cel „trimis”. El este „*Multașteptatul tunet din senin*” este „*limba Focului*”, / El vine după „*vestea pierdută / a prorocului din alt veac*”. El este „*Cel ce rostește graiul Părintelui*”. Vestea cea bună e *Patria* – de dincolo. Toposul teluric al acestei Patrii este Transilvania. Patria aceasta de pe pământ este cea de după „*potop*”, cea purificată, este *murmurul drumului*: „*Graiul Patriei – potop – foc, nebunie, Drum și moarte celor ce s-a vestit(...)/ Vestea cea bună, Patria*”.

În hermeneutica acestui limbaj, totul devine *metaforă* și *simbol*. Cuvintele primesc conotații transcendente, prin raportare la orizontul sacru de cunoaștere, păstrat în memoria culturală a lectorului sau ca un virtual îndemn la cercetarea textului sacru și la îmbogățirea acestui orizont al lectorului. De pildă, cuvântul – „*foc*”, din textul de mai sus, are altă sferă semantică decât cea curentă: „*Foc am venit s-aduc pe pământ și cât de repede aș dori să se aprindă*” – este mărturia Logosului (Lc. 12, 49). Vestea cea bună se înțelege că trimite spre noul legământ, cel al iubirii. Frații vestitori ai noului legământ, numiți *fiii tunetului*, au fost *Ioan* și *Iacov*. Și tot așa este învederat că vestea cea bună vizează Patria „*netrecătoare*”. Însuși poetul se consideră un *trimis*, sub aripa *Vulturelui*, simbolul transendent al evanghelistului Ioan.

Călătoria, un fel de *mare călătorie*, are drept țintă finală: „*ceru-nstelat*”, Patria cu „*neprețuite oști în zale de crini*”, spațiul unde întâlnește *Armatele luminii*, pe *Fiul*, mereu *treaz*, din bunătatea *Părintelui*. Aici află legătura veșnicei iubiri dintre *Tatăl* (*Părintele*) și *Fiul* (*Logosul*), care este *Spiritul / Duhul Sfânt* (*Mângâietorul*): „*Trei sori zburători, răsărind dintr-o dată / Unul dintr-altul*” (*Triada*). Poetul proclamă, prin deschiderea metafizică a liricii sale, nu numai existența lui Dumnezeu, unitatea Dumnezeirii, ci și Trinitatea ei, revelând *Lumina veșnicei Triade*, într-o stare nepământească de extaz: „*E atâta bucurie-n mine / Că am orbit nainte de a fi / Și cu orbirea intru în lumine*” (*Trisaigon*).

Ceea ce uimește peste timp este faptul că poetul, în condițiile unei cenzuri îndreptată draconic împotriva a tot ce este sacru, el a putut să publice o *uriasă operă* care crea o altă lume, nu doar paralelă cu cea prezentă, ci extrapolată, o lume în care putea intra numai cel care avea o minimă inițiere și era dispus, prin evlavie, să deschidă „*lacătele*” limbajului criptic, cu *lumina* și „*cheia*” credinței. El nu-și trădează originea rurală, nici nu-și ascunde menirea pe care crede că o are ca un *înainte - mergător*, ca un *diacon* și de ce nu ca un *Preot* al cuvântului: „*Eu vin dintre acești țărani / Păstor diac să dau adânc de știre / Că universu-ntreg a înflorit / Și toate sunt lumină și iubire*” (*Către Eminescu*); „*E unul care vine mai mare decât mine / Pentru că nainte de-a fi eu a fost*”⁹ / *Pustie se lărgește în calea lui Pustia / Va căpăta*

⁹ Cf. „*Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan. Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină, ca toți să creadă prin el. Nu era el Lumina, ci ca să mărturisească despre Lumină. (...) Dar cine ești? (...) El a zis: Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: <Îndreptați calea Domnului>, precum a zis Isaia prorocul*” (In. 1,6-7, 21, 23).

10. Folosirea majusculei apartine poetului, ca și în cazul altor cuvinte: *Lumină, Mire, Miel, Preot, Patrie, Bucurie, Tată, Mamă, Iubire, Logos* etc., conferindu-le o „sarcină mitică” (cum ar spune gânditorul Lucian Blaga), noi credem că le atribuie, astfel, cuvintelor, un statut aparte, *metaforic-simbolic*, o aură *sacrală*. Este unul dintre mijloacele întâlnite și în

un nume și un rost (...) // Nebunul blândd lumină din lumină” (*Nebunul blând*); „*Graiul e templul în care mi s-a dat / Să fiu ca mare Preot sfintelor cuvinte*” (*Marle Preot*). Asemenea preotului de la altar, poetul oficiază misterul transfigurării cuvântului: le cunoaște, le paște, caută marile izvoare. Templul său este universul deschis peste Pustie¹⁰. – această lume extrapolată. În virtutea

acestei transfigurări, dispare izolarea dintre pământ și cer, dintre profan și sacru, însăși rostirea imnică devine rugă: „*Să cânt nu pot, mi-e graiul plin / De crini curați și miruire / Să tac nu-i vreme de tăcut / Când toate cântă pentru Mire*” (*Extaz*). El este *Poetul Mirelui*, icoana lui, viața lui un *covor* pentru *împărăteștile* picioare, cântecul vine de sus, ca un *plâns* de clopote: „*Căci vine Mirele lăsând / Să cadă cerul peste Fire*” (*Poetul și candela*).

Motivul *luminii* îl înrudește cu înaintașii săi, *Eminescu* și *Blaga*, dar este - prin frecvență și aria răspândirii - și un argument imposibil de contrazis că poezia lui e fidelă Logosului, în slujba lui, un instrument de o mare complexitate, adâncime și originalitate: „*Lumină sunt răsfrântă din lumină*” (*Lumina neapropiată*). La „*jocul*” candid al aliterațiilor, cunoscut încă din poema, *Lumină lină*, adaugă, în cascadă, sinesteziiile metaforice care dau corporalitate unică inefabilului: „*Flămând mânănc din faguri de lumini / Și sângele în mine-i de lumină // Mierea luminii curge pe pereți / În cosmosul acesta de lumină / Lapte albastru clocotind / Lumină limpede lumină. / E-atâta liniște lumini / E-atâta noapte de lumină / Că trupul meu a-nmărmurit / Și nu mai pot să umblu de lumină*”. Așa cum *Bacovia* a ajuns, prin frecvența *motivului pluvial*, prin hiperbolizarea lui, și prin acel strigăt specific de durere, cel mai mare poet al *ploii* din lirica noastră, tot așa – *mutatis mutandis* – Ioan Alexandru devine *cel mai mare poet al luminii*, numai că la el strigătul *colossal* este reversul celui dintâi: o *beție* de lumină, o bucurie fără seamăn, el însuși numindu-se pe sine: *Ioan lumină în pustie*: *Ninge cu crini și plouă neîntrerupt / Cu trupuri mari de îngeri de lumină // Semințe străvezii cât munții cresc / În glii de limpede lumină / Nu se mai poate tăinui nimic / Căci totul e o taină în lumină. // Pământul nu-i decât lumini / Aprins la sânul tău lumină / Oasele noastre luminând / În noaptea oarbă de lumine // Cad fluturi mari cât lacurile grei / Pe urmele mele de lumină // Crengi grele de lumină lin / Foșnesc în veșnică lumină // Țesut e universu-ntreg / Din pânze groase de lumină (...) Lumină lină luminie / Lumină nemailuminând / Lumina nu-i decât orbă / Ce leagă cerul de pământ. // A fost un om, a fost un an, / Ioan lumină din pustie / El nu era lumina doar* →

poezia lui *Vasile Voiculescu*, prin care se creează o dublă referențialitate: *profan – sacru*.

venea / Lumină lină-n luminie //Pe urma lui creșteau lumini / Și-n cale-i izvorau lumine / Și a pierit fiind sorbit / De nebunia din lumine”(Lumina neapropiată).

Ca o premoniție, făcută la o vârstă de aproape 33 de ani, Poetul „Luminii neapropiate” își vedea sfârșitul pământesc într-o „Golgotă” a luminii, fiind capabil de asumarea unei imense suferințe, „sorbit”, după ce va fi parcurs *Via Crucis*, de Lumina necreată, pe care a slăvit-o ca nimeni altul, prin *imnele* sale, cu certitudinea că, pe urmele lui „de lumină”, vor crește roadele luminii. Ceea ce afirma Nicolae Manolescu despre materialitatea neobișnuită întâlnită în primele volume ale poetului, la polul opus, putem spune că întâlnim aici, în *Imnele Bucuriei*, o *spiritualitate* sui generis.

Ion Bălu¹¹ și alți cercetători care s-au aplecat asupra liricii sale imnice au găsit similitudini între poezia lui Ioan Alexandru și cea a poetului german Friedrich Hölderlin, despre poezia acestuia din urmă ne-a lăsat pagini de un rafinament întâlnit numai la marii filosofi, Martin Heidegger¹², pe care îl cunoscuse îndepărate poetul român aflat la studii în Germania. Filosoful german argumentează ideea că poezia este *ctitorie în cuvânt și prin cuvânt*, activitatea poetică, în ciuda faptului că implică imaginarul sau poate tocmai datorită acestuia, este o *ctitorie a Ființei și a esenței* lucrurilor. Poezia nu se folosește de limbă ca de un material existent, *ci abia poezia însăși face posibilă limba*. Poezia este *limba originară a unui popor*. Așadar, esența limbii trebuie înțeleasă pornind de la *esența poeziei*, nu invers. Un astfel de punct de vedere pare a-l fi însușit și poetul Ioan Alexandru. Dar cred că nu trebuie să se facă exagerări în sublinierea afinităților dintre acești doi poeți, chiar dacă ele există. Mai curând s-au întâlnit în crezul lor artistic, datorită faptului că ambii poeți aveau o pregătire teologică, prin formația lor intelectuală. Atât unul cât și celălalt concep poezia ca pe *slujitoare a Logosului*, ca un posibil apostolat, ca o misiune sacră: „*Graiul e templul în care mi s-a dat / Să fiu ca mare Preot sfintelor cuvinte*” (*Marele Preot*). Ce spune Hölderlin: „*Îngăduie, Tată, să stăm în sfârșit, fața-n față! / Oare nu tu, cel dintâi, deșteptat-ai în mine / Spiritul, cu fulgerul tău ?*”(Spiritul timpului); „*Poeți! Să stăm cu fruntea-n sus, descoperită, / Fulgerul Tatălui, chiar el cu mâna noastră / Să-l apucăm, și-apoi ascunsă-n cântec / Poporului cerească-ofrandă să i-o-ntindem*” (*Precum în zi de sărbătoare*)¹³. Condiția slujirii este inima neprihănită, de *copil*, sincera dăruire până la jertfa de sine. Ambii doresc și chiar încearcă prin puterea cuvântului să resacralizeze lumea. Odată creată, poezia devine *templu, hierofanie* mântuitoare. Dacă sacrul se află în fiecare dintre noi, atunci, prin dăruire de sine,

prin vorbă, imagine și cântec, spiritele – unite – ar ajunge la *Frumusețe*: „*Ah! De n-am grăbi acest tot - ținându-ne de mână în brațele Nemărginirii*” (Hölderlin, *Hyperion*¹⁵).

Peste tot, poetul român caută *semnele sacrului*, cum de fapt procedase mai înainte și poetul german. Peste tot – într-o manieră personală – descoperă prezența Atotatăfăcătorului: pruncii și părinții din „dricul” carelor ardeleni par a fi *sfinții din icoane preacurate*; în ochii lor, pâlpare o *candelă*, lăsând mărturie că purced din *lumină*; pe cât de sărăcăcios e satul de la poalele dealurilor deșarte, pe atât de înălțătoare slava din *Potirul* de Dumineci; portul văduvelor bătrâne, mersul lor, meșteșugul lemnarilor care clădesc „biserica pe roate” duc laolaltă *atâta Har*, parcă sunt *veniți din Dumnezeu (Imnul oăiei surde și mute)*. Pământul pe care trăim noi românii este și el *sfânt*, este *Patria Garoafei*. O transfigurare s-a produs și poetul o trăiește cu anticipare, ca o împlinire a profețiilor din Sfintele Scripturi: satele sunt îmbrăcate în *camașa crinului*; un

Tată ne hrănește pe toți; *șarpele* se joacă de-a pururi cu copiii; *Boul* mănâncă paie cu *leul* la un loc; poetul îndeamnă la bucurie toată suflarea de pe pământ, cu un glas apoteotic: „*Cântați, popoare, alt imn se aude...*”(Imnul întoarcerii).

Iubirea care, singură, *adună*, se descoperă târziu, ca o ofrandă a lacrimii. Ea presupune renunțare, sacrificiu, pășire pe urmele Celui care s-a jertfit pentru noi. Din iubire, omul trebuie să știe când să se retragă făcând loc altora. Și *Mirele* va trece negreșit să-ți ia icoana stinsă de pe față (*Început de iubire*).

Pe urmele lui Neagoe Basarab, lasă urmașilor un *Imn Testament*. Limbajul, și de data aceasta, este încifrat. Adresarea la persoana a II-a singular – „fiul meu prunc” – este generică. Trăim într-o „poveste” care ne depășește (este vizată viața veșnică), important este să ieșim cât mai degrabă la *lumină*. Îi vorbește despre : „*Munte*”, „*mare*”, „*grai*”, „*pustie*”, „*orbire*”, „*vulturi*”, „*val*”, „*izvor*”, „*Paharul roditor în cruce*” – toate având conotații ale sacrului – de care el trebuie să țină seama, având sfială, rușine în obraz și ochii plini de priveghere.

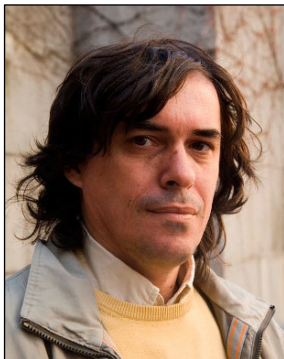
O inedită viziune escatologică asupra restaurării universului are el, în poezia - *Mizerere nobis* – plecând de la *omida târătoare* și ajungând la *Fluture*. Tot calvarul, tot periplul din Valea Plângerii cunosc în cele din urmă o *înălțare* fără sfârșit. Viziunea are totuși temei scripturistic în *Apocalipsa* lui Ioan Teologul. Eminescu vede și el restaurată *pacea* „dintâie”, dar viziunea lui e dominată de o intuiție precreștină, venită, în *Scrisoarea I*, din textele sacre ale Indiei (*Rig-Veda* și *Mahabharata*), deși nu lipsesc nici informațiile de natură biblică. La Ioan Alexandru, discursul liric se dezvoltă pe o structură oratorică puternic extrapolată: negru – alb, rău – bine, cădere – zbor, demon – înger bun, întuneric – lumină, nebunie – înțelepciune, sub *Fluturele Tatăl*, în *veșnicie*.

¹¹ Cf. Bălu, Ion, *Ioan Alexandru – monografie*, Ed. Aula, Brașov, 2001, p. 41 ș.u.

¹² Heidegger, Martin, *Hölderlin și esența poeziei*, în: *Originea operei de artă*. Traducere și note de Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, *Studiu introductiv* de Constantin Noica, Ed. Univers, București, 1982, p. 192-209.

¹³ Hölderlin, *Imnuri și ode*, vol II, în românește de Șt. Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu, Ed. Minerva, 1977, București, 170, 284.

Enciclopedia zmeilor de Mircea Cărtărescu, un posibil model de lectură (II)

Reproducem mai jos un dialog (în limbaj insinuant) între zmeu și Făt-Frumos:

„FĂT-FRUMOS: Bun-găsit, câine de zmeu!

ZMEUL (cu primul vârf): Hallom-Hallahham Googa! (Bine-ai sosit, voinice!), (cu al doilea

vârf): Zvghrxtsutdlrmrrrrr! (expresie intraductibilă făcând aluzie la posibilitatea ca voinicul să se ntoarcă din locul de unde-a

ieșit.)

FĂT-FRUMOS: Hai la luptă!

ZMEUL: (primul vârf) Bandagulaago Ini-kata Ini-kata Suntamarenasumpati Ataravedaguantanamera Ghh-Ghh! (Hai!), (al doilea vârf): Zvghrxtsutdlrmrrrrr!

FĂT-FRUMOS: În săbii să ne tăiem sau în luptă să ne luptăm?

ZMEUL: (primul vârf): Hoola-hoop! (În luptă, că-i mai dreaptă!), (al doilea vârf): Dooten Zbengh'ă... (Aș prefera buzduganul, dar, ce să-i faci, viața nu aranjează întotdeauna lucrurile așa cum vrem noi...)”¹

Intertextualitatea cu basmul popular românesc e din nou foarte transparentă, replicile sunt preluate din dialogurile arhicunoscute și ultraformalizate. Cărtărescu imaginează însă și un alt palier al limbajului, pe care numai zmeii îl cunosc. Discrepanța între cele două mesaje, transmise de cele două vârfuri diferite al limbii produce un efect de surpriză asupra cititorului care e antrenat într-un alt joc, lingvistic de astă dată, față de replicile deja cunoscute din basm.

În cazul limbilor aglutinate, stropii de salivă țin loc de semne diacritice și de punctuație și schimbă total sensul cuvintelor. „Aceste limbi au o deosebită expresivitate, creând uneori frumuseți și prețuri noi din materiale desconsiderate pe nedrept ca bubele, putregaiul și noroiul”². În fragmentul citat intertextul cu Argezi e mai mult decât evident.

După această primă parte, *Universul*, în care autorul îi prezintă pe zmei „enciclopedici”, urmează *Poveștile*, texte savuroase, ingenios construite, adevărate basme postmoderniste, în stilul atât de cunoscut al lui Mircea Cărtărescu. Tehnicile narrative sunt surprinzătoare, cititorul nu poate rămâne pasiv la jocul în care este atras prin lectură. Cele zece povești sunt de fapt o singură mare

poveste, între toate există legături subtile, spectaculoase. Evenimentele nu sunt prezentate întotdeauna cronologic, asistăm la întoarceri în timp, acțiuni paralele, dislocări ale acțiunii. Putem parafraza în termenii utilizați de Umberto Eco³ spunând că *fabula* (cursul evenimentelor ordonat din punct de vedere temporal) este înlocuită de *intrigă* (povestea așa cum este povestită, cu dislocările ei temporale, descrieri, digresiuni). Personaje episodice, care pot trece neobservate revin în alte texte unde funcționează ca personaje principale; secvențe de acțiune se încrucișează în mai multe narațiuni.

Primul basm, *Povestea lui Lobo și a lui Fofu, feciorii zmeului zmeilor*, începe cu o frază în care putem recunoaște o pastişă a formulei tipice de introducere în acțiune a basmului popular: „Demult, tare demult, pe când păianjenii transparenti lucrau în mină și zuuuzele cerneau făină, trăiau, la o margine a ținutului Hooshi, doi frați din stirpea zmeului zmeilor, pe nume Lobo și Fofu”⁴. Cei doi frați moștenesc de la tatăl lor o Cameră Ascunsă în care o descoperă pe frumoasa domniță Grunhilda. Fofu adună o armată cu care are de gând să se întoarcă victorios la Grunhilda, iar Lobo încearcă să-i îndeplinească fetei dorința („Acum dacă voiești să fii a ta, du-te tu, viteazule Lobo, în împărăția Bang-kook, ținutul zmeilor cu colți, și adu-mi nestemata pe care împăratul o păstrează sub limba cosânzenei sale favorite. Am poftă să-mi fac un cercel cu această piatră de preț”⁵). După multe peripeții prin care trec fiecare, cei doi frați se vor reîntâlni la adânci bătrânețe în fața Camerei ascunse, dar ... stupoare, Grunhilda nu avea decât 1,74 metri înălțime, și trebuia să-o elibereze. (În

prima parte, *Universul*, autorul avertiza că zmeii zmeilor nu păstrează nimic din ce nu depășește 1,80 metri). Următoarea narațiune, *Povestea frumoasei poete Vasiliska*, se dezvoltă ca o ramificație, dintr-un punct al primei povești. În drumul său de recuperare a nestematei pe care împăratul o păstrează sub limba cosânzenei sale favorite, Lobo poposește „pe o pajiște de lacrima-voinicului, lângă căsuța unui pustnic”⁶, care îl îndrumă ce să facă în continuare (*Povestea lui Lobo și a lui Fofu, feciorii zmeului zmeilor*). Iar *Povestea frumoasei poete Vasiliska* începe în felul următor: „Pe când Lobo, atârnat de zmeiele lui multicolore, asculta spusele pustnicului din pajiștea de lacrima-voinicului, străduindu-se

politicos să nu caște, cineva îl privea cu mirare din coliba acoperită cu oase. Era foarte tânăra poetă Vasiliska”⁷. Zmeoica Vasiliska descoperă că este o „puah”, adică o poetă; ea va reuși să părasească grotlele subterane și descoperă frumusețea, lumina. →

ADELA LUNGU-SCHINDLER

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „VALUL”

³ Umberto Eco, *op. cit.*, p. 145.

⁴ *ibidem*, p. 75.

⁵ *ibidem*, p. 78.

⁶ *ibidem*, p. 79.

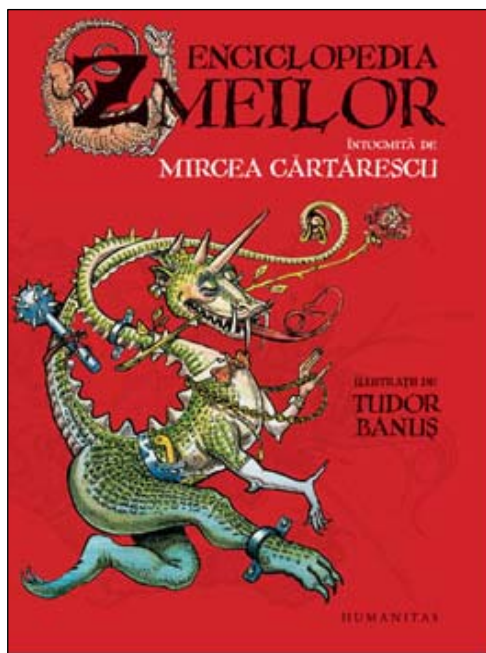
⁷ *ibidem*, p. 84.

¹ *ibidem*, p. 61.

² *ibidem*, p. 62.

Povestea spionului Bobas, începe în maniera vechilor epopei antice, cu o „vissă” recitată de Bombas „în locul în care și împăratul mergea fără însoțitor”¹. Textul se înlanțuie cu cel precedent, Bombas fiind un spion, deghizat în puah, pe care Vasiliska îl cunoaște când ajunge la suprafață. Bombas, care era un zmeu mioritic, ajunge din întâmplare în casa unei familii de zmei de văgăună. După o luptă „c-a-n povești”, zmeii devin buni prieteni și se pregătesc să mănânce „un zmeu al zmeilor grăsuț, prosper, rumen în obraji, cu o mandragoră în gură și cu mult busuioc presărat pe spinare”². La propunerea zmeilor de văgăună și a lui Bombas, zmeul zmeilor le spune povestea lui Klonkan, ca să scape cu viață. Dar promisiunea nu e păstrată și până la urmă zmeul zmeilor e mâncat. A doua zi, cei trei zmei se îndreaptă spre împărăția lui Galben-împărat, unde Bombas (care mărturisește că el e Klonkan) vrea să-și găsească o domniță. Povestea ce urmează e despre Astor, fiul zmeilor de văgăună din narațiunea precedentă (*Povestea lui Astor, puiul zmeului de văgăună*). Rămas singur, Astor pleacă de acasă, se întâlnește pe drum cu un zmeu al zmeilor, apoi cu Prâslea (zis și Presley) și în fine ajunge într-un sat omenesc unde e îndrăgit de toți. E primit într-o casă și botezat la biserică, primind numele Gheorghiiță. *Povestea doctorului Chung* prezintă întâmplările prin care trece zmeul cu colți, Chung, după ce a plecat de la împărăția tatălui lui Prâslea, unde repara dinții unei întregi împărății. Cu ajutorul obiectelor magice primite de la împărat, Chung ajunge mai întâi într-o cetate aflată pe o insulă, unde e întâmpinat de nouă sute patruzeci de cosânzene și trăiește fericit șapte ani. Apoi nimerește într-o grotă, plină cu bijuterii și un Balaur cu douăsprezece capete. Balaurul îi cere lui Chung să-l separe în doisprezece șerpi. Chung se învoiește, cerând balaurului să-i ducă toată comoara acasă, să-i spună pe loc o poveste și să-l ajute în planul lui de cucerire a lumii. *Zurba lui Zurbalan, zmaul din Quatr'a* este povestea pe care balaurul o spune lui Chung. Textul scris în maniera literaturii pașoptiste, pare o continuare a *Levantului*. E povestea lui Zurbalan, plecat să caute „pasărea distrugătoare ce trăiește într-o nucă”³, condiție pusă de Elvilla, fiica regelui Hydro Førr, pretendenților la mâna ei. Zurbalan e pedepsit pentru îngâmfarea lui. Următorul basm e despre Umbello cel însetat de absolut (Omul-de-flori-cu-barba-de-mătase) și umbra sa, Hilozois, care descoperă în final misterul lumii, taina morții. (*Povestea Animicștiutorului*). Dar poate cea mai surprinzătoare e *Povestea lui Ding-Ding, programatoarea*, personaj care creează lumea virtuală a poveștilor. O poveste ce cuprinde, ca o ramă, celelalte povești de până acum și pe cele ce urmează. Universuri

diegetice cuprinse în alte universuri diegetice care se suprapun și se autogenerază. Zmeoaica Ding-Ding lucrează ca programatoare într-un laborator și a inventat un joc video pe computer (nu altceva decât poveștile care s-au spus până acum). Hotărăște să intre și ea în joc, pentru ca ceva nu mai mergea bine acolo. Astfel, devine personaj al propriului joc, al propriei povești. E atacată la un moment dat de unul din personajele sale și salvată la final printr-o ingenioasă soluție: identifică lumea nou-creată cu numele cărții: ENCICLOPEDIA. *Povestea lui Zumm muma zmeilor*, are ca punct de plecare dragostea dintre cosânzeana Zuzulina și Zumm, care era „o mumă a zmeilor, sau mai bine zis un mumă a zmeilor”⁴. Zuzulina îi părăsește pe cei doisprezece haiduci care aveau

grijă de ea și fuge cu Zumm. Zumm.

Ultima poveste, *Povestea maestrului Cornichonn, câinele e zmeu* îl are ca personaj de legătură, care asigură continuitatea, pe Zumm, muma zmeilor. Zumm lucrează la tribunal, ca judecător trebuie să împartă dreptatea între Cornichonn, câinele de zmeu și „porcul său de câine favorit, Karakeridosbelloianisoglu, căruia toți cunoscuții îi ziceau Mr. K.” (intertext cu *Procesul* lui Kafka în ceea ce privește numele personajului, tribunalul, dar mai ales absurdul demonstrației pe care o va face Cornichonn) și pe care Cornichonn ar fi putut oricând să-l mănânce (dar nu-l mânca fiindcă prefera alimentația vegetariană).

Cornichon are o titulatură pe care o afișează singur cu emfază, dar care e îmbibată de note parodice proliferate pe rânduri întregi: „Magistru cu patru brilante, Sublimul poet al Curții Cerești (uitați certificatele, domnilor!), Necontestatul alchimist al Salivei Imperiale (am cucerit titlul acesta în turnirul de critică literară de la Hornyland, unde l-am umplut pe slăvitul Nigrofitz de bogdaproste, de se mai ștergea cu prosopul pe ochi și după o săptămână), Poetul Nepereche al împerecherilor Perfecte, Geniul Titanic al Hiperboreei, Inițiatul de Rangul al Nouăsprezecelea cu indispensabili de blăniță (singurul de pe planetă, cinstiți cetățeni), Văcarul capodoperelor, Cititorul Șamanic al Literaturii Ecumenice, Neprețuitul Îndrumător al Tuturor Imbecililor în ale retoricii, Prezervatorul celor Patruzeci și Șase de Chivoturi Strict Autentice și a Celor Încă Unsprezece Aproape Sigure, Veioza Galaxiei și Călăuzitorul Epilepticilor”⁵.

Iar pe Mr. K. (numele poate trimite și la Mircea Cărtărescu!?) îl consideră o simplă literă „K de la kilogram”, „o literă proastă, cu doar o pagină în dicționare”⁶. Motivul disputei celor doi e plagiatul.

Mr. K. îl acuză pe Cornichonn, care anulează orice supoziție că textul său ar fi un plagiat printr-o semioză subtilă.

¹ *ibidem*, p. 93.

² *ibidem*, p. 98.

³ *ibidem*, p. 125.

⁴ *ibidem*, p. 152.

⁵ *ibidem*, p. 163.

⁶ *ibidem*, p. 163.

Condiția umană și artele

Opera de artă este produsul unei anumite activități creatoare și produce la rândul ei o serie de reacții subiective în sufletul celui care ia contact cu ea. Este oglinda sufletului artistului, cristalizându-se în ea procesele sufletești care s-au dezvoltat în artist în timpul creației. Este oglinda creatorului, dar ea se oglindește la rândul ei în sufletul aceluia care o contemplă. Modelul artistic trăiește o a doua existență desăvârșită în conștiința aceluia care s-a apropiat de ea. Opera nu e numai strigătul sincer al unui suflet, dar și produsul unei dibăcii care știe să câștige pentru sine atenția și înțelegerea oamenilor. Opera nu este un document exclusiv al sincerității artistului. Artistul nu poate fi intuit în operă ca printr-un mediu transparent. Opera îl poate și ascunde pe artist, el nu este numai sincer, ci și disimulat. Opera poate apărea ca un produs al puterii plastice inconștiente a naturii, un fapt natural ilustrând o forță activă în întreaga serie a fenomenelor și proceselor naturii, iar pe de altă parte este ceva izolat din natură și opus ei, ca tot ce este produsul tehnicii omenești, este în același timp un rezultat al aptitudinii tehnice a omului.

Tocmai această opoziție a artei față de natură o făcea suspectă în ochii lui Platon și determina renumita condamnare metafizică a artei pe care o pronunță în *Sofiști* marele filozof grec: „Înșelăciune și iluzie alcătuiesc esența artelor, și scamatorii trebuie puși în același rând cu sculptorii și pictorii, cu toții deopotrivă constituind categoria imitatorilor.” Arta nu este decât o imitație a imitației, o umbră a umbrelor. Arta este doar apanajul fantasmelor, care țin de pasiuni și de simțuri și nu de rațiune, ca atare întunecă spiritul, îl umbrește, îi ia limpezimea. Antinaturalismul artei rezultă după spusele lui Platon mai întâi din faptul că operele ei par a fi o imitație a naturii.

Quintilian, care a activat la începutul secolului al II-lea după Christos, spunea despre artă că este mai presus de toate o expresie a sentimentelor:” Încă din vremurile vechi oamenii și-au dat seama că unii cultivă cântecul și muzica, atunci când sunt într-o dispoziție fericită, când încearcă plăcere sau bucurie, alții li se consacră când îi încearcă melancolia și neliniștea, iar alții, în sfârșit când sunt cuprinși de un farmec și un extaz divin.” Arta consta la vremea aceea din dans, cântec și muzică și, de asemenea, era în legătură cu cultele și ritualurile, îndeosebi cu cele asociate lui Dionisos. Arta reușea să liniștească, să pacifice simțăminte, să purifice sufletele – catharsisul.

Democrit vorbea despre artă și dependența ei de natură, de imitarea naturii de către artă – mimesis, nu în sensul imitării sentimentelor de către un actor, ci ca mod de a urma natura în metodele ei de acțiune: “Am fost învățaceii animalelor în ce privește realizările cele mai importante: ai păianjenului pentru țesut și croit, ai rândunicii pentru construcția caselor, și ai cântătoarelor, lebăda și privighetoarea, pentru cântat, prin imitarea tuturor acestora.” Altă idee a lui Democrit se referă la efectul artei, el susținea că: ” cele mai mari plăceri sunt produse de contemplarea realizărilor celor mai alese.” Acest enunț cuprinde cea mai veche alăturare cunoscută a ideilor de frumos,

contemplație și bucurie. Inspirația este o altă idee a lui Democrit privind originalitatea artei creative. El susținea că nimeni nu poate fi creator adevărat fără o “aprindere” a sufletului, fără un grăunte de nebulă. Creativitatea deriva astfel dintr-o stare psihică aparte, diferită de cea normală.

Mai târziu, această idee a fost interpretată de Clement Alexandrinul, unul din părinții timpurii ai Bisericii, susținând despre creație că este călăuzită de “un suflu dumnezeiesc”, supranatural. Aristotel contrazice însă această afirmație, spunând despre creație că nu este ghidată în mod special de forțe supranaturale, ci dimpotrivă, creația este supusă forțelor mecanice, și are loc numai în circumstanțe excepționale. Aceste circumstanțe nu erau supranaturale, ci supranormale. Poeții nu au nevoie să fie inspirați de zei, de muze, inspirația este ceva natural. Sofiștii au discutat despre conceptele de “talent și educație”, ajungând în final la concluzia că arta și instruirea sunt deopotrivă necesare, că arta fără instruire și instruirea fără artă nu înseamnă nimic. Socrate a formulat teoria idealizării naturii de către artă, îmbogățind astfel teoria reprezentării naturii prin artă: “Când vrei să reprezentați o frumusețe desăvârșită, fiindcă vă e greu să găsiți un om fără cusur, adunați partea cea mai frumoasă de la fiecare și așa alcătuiți un întreg frumos.” Scriitorii târzii ai Antichității au discutat îndelung această teorie, ajungând la afirmația că cea mai bună cale de idealizare a naturii era selectarea și multiplicarea propriilor ei frumuseți.

Aristotel, referindu-se la necesitatea și universalitatea artei, notează în *Poetica*: “Datoria poetului nu e să povestească lucruri întâmplătoare cu adevărat, ci lucruri putând să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului. Într-adevăr, istoricul nu se deosebește de poet prin aceea că unul se exprimă în proză și altul în versuri, ci pentru că unul înfățișează fapte aievea întâmplătoare, iar celălalt fapte ce s-ar putea întâmpla. Poezia înfățișează mai mult universalul, câtă vreme istoria, mai degrabă particularul.”

De-a lungul timpului, cercetătorii au încercat să stabilească originea artei, s-au izbit întotdeauna de greutatea de a nu afla o societate în care arta să lipsească. O societate lipsită de activitate artistică este ceva cu neputință de găsit, atât în trecutul istoric și preistoric, cât și în prezent. Istoria și întinderea artei coincid din această pricină cu întregul trecut al omenirii și cu întreaga ei varietate spațială. O dată cu desfășurarea vieții istorice, se poate observa o treptată înlocuire a manifestărilor artistice de grup, cu creațiile artistice individuale. Această transformare în evoluția artistică a omenirii marchează o decadentă a dansului, a

pantomimei dramatice, a tuturor artelor în care creatorul și contemplatorul sunt deopotrivă ființa colectivă a grupului. Odată cu această evoluție, se schimbă și locul artei în întregul societății omenești. Arta nu mai este forma universală de manifestare a vieții sociale, ci o completare și o încununare a ei. Problemele vieții în societate, degradarea muncii își găsesc în artă complementul lor cu virtuți de regenerare și înnobilare. Acesta este mai ales sentimentul individului care acordă câteva ore pe zi unei lecturi literare, sau care își petrece seara într-un teatru sau într-o sală de concert. →

TAMARA CONSTANTINESCU

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „LUCEAFĂRUL”

În timpul Renașterii, arta a jucat un rol eliberator, a lucrat ca o putere de smulgere din vechile tipare medievale. Activitatea artistică în secolele XV, XVI, din perioada Renașterii, s-a dezvoltat într-o strânsă conexiune cu viața religioasă, ale cărei tendințe dominante în epoca anterioară căutau acum să fie slăbite și înlăturate. Renașterea alcătuiește o etapă de tranziție între tipul civilizației colective și anonime a Evului Mediu către civilizația individualistă a vremurilor noastre, de la regimul autoritar la regimul libertății, de la mistică la știință. Marele agent al acestei prefaceri este arta, care se insinuează în formele vieții religioase, pentru a le sparge dinlăuntru. Artă are ca scop să oglindească natura, determinând importante modificări în mijloacele de expresie și în tehnica artistică. Toate acestea au adus cu sine și modificarea perspectivei în care e concepută finalitatea artei, funcția sa instructivă și educativă se împletește cu cea estetică. Frumosul este o însușire a lucrurilor percepute cu ajutorul simțurilor. În catedralele închinat lui Dumnezeu, se introduce reprezentarea omului și a naturii, ca o frumusețe caldă și sugestivă.

Leonardo da Vinci, întruchipare a idealului renașcentist al „omului universal”, reprezentat de seamă al Renașterii italiene, consideră arta ca fiind parte integrantă a modului de abordare practică și lucidă a realității, o disciplină tot atât de riguroasă ca știința. Frumosul artistic este rezultat al sintezei observațiilor asupra naturii și al stăpânirii legităților creației. În capodoperele sale *Mona Lisa*, *Cina cea de taină*, *Bătălia de la Anghiari* etc., valorifică studiile sale asupra luminii ca factor ambiant și modelator. Și-a exprimat totodată concepția asupra omului ca produs superior al naturii, opunându-se viziunii ascetice a epocii medievale.

Opera shakespeareană, din punctul de vedere al timpului în care aceasta a fost creată, valorifică artistic o nouă perspectivă asupra lumii. Ideile cele mai îndrăznețe ale Renașterii se regăsesc în dramele lui Shakespeare, de la titanismul, reinterpretat în spirit personal, până la instrumentele de observare științifică a realității. Nici doctrina temperamentelor nu îi este străină, ajutându-l, prin acuratețe, în procedeele inovator ale analizei psihologice. Shakespeare, umanist al Renașterii, filtrează prin sensibilitatea sa o întreagă lume, pentru a o reda îmbogățită și profundă. Raportul dintre lume și teatru reflectă o pereche frecvent întâlnită în Renaștere, macrocosmosul și microcosmosul, care capătă diverse particularizări. Scopul dat literaturii este unul specific Renașterii, poezia devenind, în această epocă, instrumentul de cunoaștere a sufletului omenesc și a societății. Shakespeare va proceda ca și ceilalți scriitori renașcențiști, bazându-se pe o înțelegere filosofică a vieții și prezentând personajele în devenire, dominate de trăsături contradictorii. „Scopul teatrului, al cărui rost, dintru-nceputuri și până acum, a fost și este să-i țină lumii oglinda în față, ca să zic așa, să-i arate virtuțile adevăratele ei tășături, lucrului de scârbă propriul său chip, și vremurilor și mulțimilor înfățișarea și tiparul lor.” (*Hamlet*)

În secolele următoare Renașterii, artiști mari există și se desăvârșesc în filozofie și morală. În secolele XVII și XVIII, continuă impulsurile primite din Renaștere. Numele reprezentative al timpului se găsesc mai ales printre gânditori și literați. În clasicism, se încerca nașterea unor opere de artă de o frumusețe ideală, desăvârșite din punct de vedere rațional și plastic, după modelele antice. Artă era întemeiată pe raționalism, cultivând afirmarea supremației absolute a principiilor morale și a rațiunii asupra fanteziei și pasiunilor, a intereselor generale asupra celor individuale, a datoriei cetățenești asupra sentimentelor

personale. Artă are virtutea de a pune în acord în sufletul nostru sensibilitatea cu rațiunea. Sensualitatea materiei ei se temperează prin forma rațională care o ordonează. Molière afirmă, în prefața de la *Tartuffe*, despre puterea moralizatoare a artei teatrului că: „Teatrul are o mare putere în privința îndreptării. Cele mai bune săgeți ale unei moralizări posace sunt adesea mai puțin puternice decât ale satirei. Și nimic nu pocăiește mai bine, pe cei mai mulți dintre oameni, ca oglinda beteșugurilor lor. E o lovitură mare dată vițiilor, când le expui răsului obștei întregi. Comedia

este un poem ingenios care prin învățătură plăcute, îndreaptă defectele oamenilor.[.....] Și Aristotel și-a închinat teatrului nopți de veghe, și și-a dat osteneala de a strânge în precepte artă de a face comedii.”

În Romanticism, natura apare ca mediator între om și divinitate. Folclorul este considerat ca fiind izvorul adevăratei inspirații. Aporel termenul de „artă totală”, în care se contopesc muzica, poezia, teatrul, baletul și pictura și în același timp se pune accent pe cultivarea formelor artistice cât mai plastice, valorificarea imaginației, inspirației și afectivității, recursul la folclor, istorie, pitoresc sau exotic - coordonate diferit particularizate în fiecare artă. Niciodată însă nu s-au pronunțat despre artă cuvintele unei prețurii mai înalte decât în filozofia romantică. Lumea după Schopenhauer este obiectivitatea Voinței, care la rândul ei este totalitatea impulsurilor și instinctelor vitale, chintesența vieții. Voința se manifestă ca o veșnică străduință, ceea ce înseamnă că viața este o veșnică suferință. De aici, pesimismul lui Schopenhauer. Suferința nu poate fi anulată, dar poate fi temporar remediată și o astfel de remediere oferă artă. Prin contemplație estetică, omul își potolește pornirile primitive, putându-se ridica în lumea ideilor. Creatorul de artă este un geniu, caracterizat printr-o conștiință deosebit de clară, în dosul căreia se agită pornirile voinței pe care le combate, procesul de creație fiind conștient și inconștient în același timp. Totodată, geniul se caracterizează printr-o fantezie deosebit de puternică. Schopenhauer susține că există două categorii estetice fundamentale: frumosul și sublimul. Frumosul deșteaptă contemplația fără nicio rezistență; în față sublimului însă, contemplația este condiționată de un efort prin care contemplatorul se smulge din mrejele voinței.

Hegel a urmărit să includă artă în chip organic între formele de manifestare ale spiritului, considerând-o în același timp și o parte a religiei. Artă reprezintă cunoașterea nemijlocită a absolutului, iar frumosul artistic este un ideal, o manifestare sensibilă a ideii, având un raport apropiat cu natura. Hegel stabilește trei momente importante ale artei, ce corespund la trei etape istorice: simbolist-orientală, clasic-greacă, romantic-modernă. Din această organizare, sunt deduse apoi artele particulare și specifice: momentul simbolist e marcat de arhitectură, cel clasic de sculptură, iar cel romantic de pictură, muzică și poezie. Poezia dramatică este cea mai perfectă totalitate și ea trebuie considerată ca „treapta cea mai înaltă a poeziei și a artei în general.” Ca operă de artă poetică, drama se exprimă efectiv doar scenic. Aceasta înseamnă asocierea textului și a muzicii, cu o altă formă de expresie artistică – artă actorului, care s-a dezvoltat complet, numai în timpurile moderne.

În epoca modernă, actorul se introduce în opera de artă ca individ integral și va trebui prin urmare să se transpună cu totul și să-și realizeze rolul așa cum poetul l-a conceput, să fie „instrumentul pe care cântă autorul”.→

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „ÎMPĂCARE”

Rolul lui de creator stă în adaptarea personalității sale la cea a personajului său și în desăvârșirea în acest sens a intențiilor poetului. Despre principiul tragediei, Hegel afirmă: „Conținutul veritabil al acțiunilor tragice îl furnizează pentru scopurile pe care și le însușesc indivizii tragici, cercul puterilor care constituie ceea ce e substanțial în voința omenească și care au justificare în ele însele. Tema tragediei originale este divinul, dar nu divinul, așa cum constituie el conținutul conștiinței religioase ca atare, ci așa cum se încorporează el în lume, în acțiunile individuale, fără a-și pierde în această realitate caracterul său substanțial. Adevărata suferință tragică este comandată asupra indivizilor care acționează numai ca urmare a propriei lor fapte, în chip pe cât de îndreptățită pe atât de vinovată din cauza conflictului pe care îl creează, faptă pentru care acești indivizi și-au asumat răspunderea cu întreaga lor ființă.”

Nietzsche a abordat problema valorii și scopului artei, a inferiorității sau superiorității ei în raport cu morala, știința și filozofia. Artă este împlinirea supremului moment creator al culturii. Scopul culturii este producerea omului de geniu, care să reformuleze lumea prin artă. Creația artistică este înălțată la rangul de activitate primordială metafizică a vieții. Artă trebuie să fie apanajul celor puțini și aleși, capabili să o înțeleagă și să o celebreze. În *Nașterea Tragediei*, Nietzsche afirmă: „Când spunem despre Eschyl și Sofocle că sunt poeți, vrem să spunem că sunt poeți libretști, dar pierdem orice noțiune privind existența lor adevărată; ea nu ni se descoperă decât în anumite momente de puternică imaginație, când ne reprezentăm o formă idealizată a operei, care ne-ar da intuiția a ceea ce era drama muzicală antică. Când se plănuia un poem dramatic, prima idee trebuia să fie imaginarea unui grup de bărbați sau de femei, care să fie în strânse relații cu personajele acțiunii; apoi trebuiau inventate situațiile în care să se poată exprima emoțiile colective, de natură lirică și muzicală.[...] Vechea tragedie era săracă în acțiune și interes, se poate spune chiar că, la origine, ea nu avea ca principal conținut acțiunea, drama, ci pasiunea, „pathos”-ul. În fața unei tragedii grecești ne simțim incompetenți, pentru că efectul ei fundamental se bazează într-o mare măsură pe un element dispărut – muzica.....”

În secolul XX, artă modernă are ca sursă impulsul dinamic al raporturilor om - societate. Artă este privită de gânditori ca J.P.Sartre, de exemplu, ca fiind o formă privilegiată de conștiință socială, puternic integrată în istorie și determinată de aceasta. Atenția lui Sartre se îndreaptă spre medierile prin care se realizează interacțiunea dintre artist și societate, acordând o importanță deosebită mediului familial din perioada copilăriei unui scriitor, precum și mediului social, grupelor sociale cu care artistul vine în contact. Scriitorul se angajează atunci când se adâncește în străfundurile sale pentru a exprima totalitatea socială. Relația artist – societate nu este înțeleasă în zona luminoasă a cogito-ului, ci în zonele întunecate ale inconștientului. „În teatru, acțiunea dramatică este povestea unei acțiuni, este transpunerea în dramă a unei acțiuni, a uneia sau a mai multora, a câtorva indivizi sau a unui grup întreg, adică - niște oameni sunt în situația de a voi ceva și încearcă să realizeze acest lucru. Diferența dintre teatrul epic și teatrul dramatic stă în faptul că autorul care face teatru dramatic vorbește în numele său propriu, povestește adică o istorie, cu interpretările sale proprii, în timp ce celălalt este demonstrativ și nu vorbește cu cuvintele sale proprii, se eclipsează ca autor și eclipsează spectatorul în fața spectacolului pe care îl prezintă. În teatrul dramatic, poți încerca să înțelegi, pe când în cel epic, așa cum ne este el prezentat actualmente, ni se explică ceea ce nu înțelegem.”

Odată cu predominanța avangardelor, în primele două decenii ale secolului al XX-lea, când își dezvoltă Ortega Y Gasset viziunea sa estetică, artă a devenit din ce în ce mai mult o „artă artistică”, o artă pentru artiști, o artă tot mai puțin utilitară și fără consecințe imediate pe plan general. Dorința de marcarea a

frontierelor între genuri corespunde tot mai puțin „noilor” orientări artistice de ieri sau de azi. Ceea ce s-a putut constata de-a lungul întregii istorii a artei, și anume tendința sincritică, a ajuns să fie o caracteristică mai ales a artei de la sfârșitul secolului al XX-lea și va rămâne astfel și în viitor, după cât se pare.. Artă, în general, și cu atât mai mult „artă nouă” în viziunea lui Ortega, presupune oțiu, ceea ce, în accepția clasică înseamnă contrariul muncii utile, cu alte cuvinte, artă „nu este o lipsă de activitate, ci muncă inutilă, muncă fără simbrerie și fără beneficiu material”, ea reprezintă efortul, de multe ori teribil, pe care oamenii, unii oameni, îl dedică „irealului sau supremului”. Ortega susține că „opera de artă începe acolo unde sfârșesc materialele ei și trăiește într-o dimensiune incomparabilă cu elementele propriu-zise din care este alcătuită”. Fatale instituționalizare a maselor, despre care vorbește Ortega y Gasset, precum și expansiunea fără precedent a tehnologiei au determinat, în pofida aparențelor, nu o democratizare a ponderii culturii „înalte”, ci o contaminare neverosimilă a sferei sociale și mentale, deopotrivă, cu produse și servicii kitsch.

În spațiul românesc, gânditori ca Blaga (la aceste idei aderă mai apoi și Noica) s-a adresat istoriei culturale a omenirii, constatând că diferența specifică a omului (determinațiile, spune Noica), prin care acesta a devenit ființă istorică, deosebindu-se astfel de toate celelalte ființe, este capacitatea sa creatoare; pe aceasta, omul nu o poate depăși pentru că ea este sublimul, este absolutul spre care tind reprezentanții geniali ai umanității. Omul este o ființă creatoare, care își depășește mereu creația, dar care, tocmai de aceea, nu-și poate depăși condiția de creator. Omul este, prin urmare, o ființă dogmatică și trebuie să aibă în stăpânire o metodă dogmatică, izvorâtă din condiția și din destinul său de a fi creator. Intitulându-și primul studiu din *Trilogia cunoașterii*, *Eonul dogmatic*, Blaga sugera că omul este înzestrat cu un intelect structurat logic, cu ajutorul căruia ordonează cognitiv mediul natural în care se află.

Pentru a crea, pentru a fi demiurgul culturii, omul trebuie să iasă din „orizontul concret”, paradisiac, al realității cognoscibile și să intre într-un „orizont al necunoscutului”: „Orizontul necunoscutului, ca o dimensiune specifică a ambianței umane, devine principalul factor ce-l stimulează pe om la cele mai fertile încercări de a-și releva sieși ceea ce este încă ascuns”. Orizontul necunoscutului (al misterelor) are darul de a „desmărgini” orizontul concret, pentru ca omul să-și realizeze continuu dimensiunea creatoare. „Ca o consecință a structurilor și formelor sale, obținute prin succesive mutațiuni verticale, omul se afirmă într-o ambianță desmărginită până dincolo de lumea concretă în orizontul necunoscutului. Această enormă desmărginire este una dintre condițiile esențiale prin care omul devine ceea ce este: ființă creatoare de cultură, prin excelență”. Creatorul de geniu, considera Blaga, nu se întreabă niciodată de ce creează și nici nu resimte oboseala muncii. El creează întrucât aceasta este vocația sa, modul său de a fi în lume, și fiindcă altfel nu poate și nu înțelege să trăiască.

Bibliografie:

- Aristotel, *Poetica*, Editura IRI, București, 1998.
- *Istoria Filozofiei Universale*, Editura Academiei, București
- Lucian Blaga, *Trilogia Cunoașterii*, Editura Minerva, București, 1983.
- Mihaela Tonitza-Iordache și George Banu, *Artă Teatrului*, Editura Enciclopedică Română, București, 1975.
- Tudor Vianu, *Estetica*, Editura Orizonturi, București, 1995.
- Wladyslaw Tatarkiewicz, *Istoria esteticii, vol I-IV*, Editura Meridiane, București, 1978.

Alpha

Omul romantic

- dinspre ocultism spre viziunea Logosului

Ocultism și Rațiune: acestea par a fi dominantele secolului al XVIII-lea. Avem, pe de o parte, lumina rațiunii, pe de altă parte practici nocturne, ezoterice, ale ordinelor, sectelor, confreriilor secrete.

Secolul al XIX-lea își va avea sorgintea în acest izvor ocult, mistic și irațional. Se va inspira din „*cosmologia Renașterii, din marile mituri neo-platoniciene sau din filosofia naturii presocratice*”⁶², va proclama noi mituri: **Sufletul, Visul, Inconștientul, Iubirea**, toate înconjurate de o aură mistică, onirică. Omul romantic trebuie să se redescopere pe sine, să redescopere natura pentru a putea înțelege și cunoaște, pentru a realiza același vis al omenirii unirea cu divinitatea, realizarea celui Tot platonician, al lui Unu.

Romantismul încearcă să recupereze dimensiunea creștină a existenței, dimensiune care a avut de suferit în secolul al XVIII-lea, secol dominat de manifestări deiste, ateiste, oculte.

Chateaubriand, în al său „*Geniu al creștinismului*”, consideră că arta ar trebui să aibă o componentă creștină, deoarece sensibilului suflet artistic nu-i este greu a transcende realul, obiectivul prim al artistului este să realizeze o operă de artă cu „*niște forme mai perfecte decât cele ale naturii*”⁶³. Rolul liberului arbitru este, în romantism, împingerea omului spre creație, fără de care ființa umană ar fi o simplă maimuță imitatoare.⁶⁴

În romantism, rolul artistului este de a crea. El este un misionar al Divinului și cuvântul său se întrupează prin opera de artă.

Romantismul este definit, conform lui August Wilhelm Schlegel, drept o corespondență între filosofie, poezie, morală și religie. Cele patru științe corespund naturii, momentelor zilei sau punctelor cardinale: „*Religia este răsăritul, regiunea așteptării; simbolul ei este aurora, în măsura în care soarele, care nu poate fi privit de ochii muritorilor fără a fi orbiți, se îmbracă într-un văl alcătuit din neguri pământești și strălucind în cele mai frumoase culori. Morala este apusul, acea regiune a cerului care aduce cu sine imagini de odihnă și satisfacție după îndeplinirea muncii zilei [...]. Știința este nordul, imaginea rigorii și seriozității [...]. Sudului îi aparțin produsele aromate, înviorătoare ale artelor frumoase. [...]*”⁶⁵ Revenind la

concepția bohmiană a corespondenței elementelor spiritului uman cu cele ale naturii putem enunța ideea lui A.W. Schlegel conform căreia cele patru științe pot fi comparate și celor patru elemente: „*Religia este focul [...] Moralitatea este apa [...] Știința este pământul [...]. Poezia se poate compara cu aerul*”⁶⁶

Astfel, în romantism, natura este omniprezentă. Omul se definește în raport cu natura și prin natură. Poetul trebuie să creeze o artă care trebuie să imite natura. Tot în romantism omul cunoaște atât revolta titanică, dar și umilința mistică. Vor fi resuscitate câteva mituri neoplatoniciene: Unitatea, Sufletul lumii, Numărul suveran; dar vor fi create și mituri noi: Noaptea, Inconștientul, Visul, unde imaginea devine simbol și limbaj mistic.

Se pare că întreg romantismul se află sub semnul misticismului. Este redescoperit orientul și ritualurile sale orifice, este redescoperită Grecia.

Romantismul se revendică în mare parte din sectele mistice ale secolului trecut. Omul romantic regăsește creația în sine. A cunoaște înseamnă a se coborî în sine. Albert Béguin preia astfel ideea lui Paracelsus (de la care se revendică și ideologia rosicruciană): „*Ce n'est pas l'œil qui fait voir l'homme, mais, au contraire, l'homme qui fait que l'œil voie*”⁶⁷ pe care o continuă afirmând că omul trebuie să cunoască realul contemplându-se pe sine, prin regăsirea lui Dumnezeu care renaște în sufletul nostru⁶⁸.

În romantism, natura nu mai apare ca un organism decompozabil și analizabil în părți, ea este un întreg indivizibil în care transpar reprezentările divine. Relația dintre Dumnezeu și natură este similară celui dintre corp și suflet. Este relația existenței dualității în unitate.

Modul de a ne apropia de esența divină cuprinsă în natură este prin apel la formele inconștientului, prin vis. Numai în mediul oniric, omul poate transcende granițele ființei sale, integrându-se în mediul cosmic, infinit.

Artistul, care are posibilitatea acestei transcenderi ontologice, trebuie să materializeze experiența sa. Așa apare opera de artă, expresie a integrării spiritului poetic în natură, a descoperirii adevărului.→

ANDA LAURA SILEA

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „AȘTEPTARE”

⁶² Béguin, Albert – *L'Âme romantique et le rêve – essai sur le romantisme allemand et la poésie française*; Librairie Jose Corti; Paris; 1946; pg. 3.

⁶³ Philippe van Tieghem – *Marile doctrine literare în Franța, Teoriile romantice* (1800 - 1850), cap II : *Chateaubriand restaurează noțiunea de artă*, pg. 181, trad. de Alexandru George, ed. Univers, București, 1972

⁶⁴ August Wilhelm Schlegel – *Privire generală asupra literaturii germane*, în August Wilhelm și Friedrich Schlegel - *Despre literatură*, ed. Univers, București, 1983, trad. pref. și note de Mihai Isbășescu, pg. 139

⁶⁵ idem, pg. 135

⁶⁶ idem, pg. 135

⁶⁷ „Nu este ochiul cel care-l face pe om să vadă, ci, dimpotrivă, omul care face ochiul să vadă” - Paracelsus apud Albert Béguin - *L'Âme romantique et le rêve – essai sur le romantisme allemand et la poésie française*; Le Reve, la Nature et la reintegration, chap. La Renaissance renaît, Librairie Jose Corti; Paris; 1946; pg. 51

⁶⁸ Albert Béguin - *L'Âme romantique et le rêve – essai sur le romantisme allemand et la poésie française*; *Le Reve, la Nature et la reintegration*, chap. *La Renaissance renaît*, Librairie Jose Corti; Paris; 1946; pg. 51

Novalis, prin „Discipolii la Sais”⁶⁹ materializează aceste teorii romantice. Discipolul învață să recunoască formele naturii prin contemplare. Apoi el se analizează pe sine. Ia contact cu filosofii existente. Nu respinge nici una, pentru că el trebuie nu să dea verdicte, ci să construiască, pornind de la ce are, o nouă filosofie.

Totul este valabil în lumea lui Novalis, totul este absorbit, totul se unifică fiind parte dintr-o poezie a întregului, a naturii. Libertatea umană constă în depășirea unui punct de vedere unic, depășirea valabilității unei doctrine. Singura instanță universal valabilă recunoscută este Natura. Ea nu este condamnată și în ea se integrează tot. Teoriile lui Leibniz, Descartes, Spinoza, Kant, Platon, toate sunt supuse marii teorii a Naturii care pare a avea aici rolul avut de Iubire la Dante.

Iubirea joacă un rol important în opera lui Novalis. Prin iubire este posibilă cunoașterea, descoperirea esenței naturii. Ca și în opera lui Swedenborg, iubirea este înțeleasă drept iubire a aproapelui sau iubire de sine.

Totuși iubirea nu e conștientizată decât după ce discipolul este inițiat, decât după ce el ridică vălul de pe statuia lui Isis și descoperă fie propriul chip, fie chipul iubitei.

Recunoaștem în motivul statuii acoperite de văl un vechi mit oriental, preluat și de rosicrucieni. Astfel, ridicând vălul Maiei, aveam acces la Adevăr. La rosicrucieni statuia este un corp în care se ascunde un spirit. Se face o analogie cu întruparea lui Hristos. Astfel Hristos ar fi un spirit, asemănător adevărului etern care are nevoie de un trup (Iisus). Statuia închide în materialitatea sa adevărul care este revelat odată cu ridicarea vălului.

Discipolul visează. Visul este singura posibilitate de transcendere, este singura cale de potolire a setei pe care o are de absolut, de regăsire a paradisului pierdut. Visul și Basmul reprezintă pentru Novalis singurele căi de a evada dintr-un contingent înăbușitor, de a deveni parte a Întregului Unitar Universal.

Această idee va fi dominantă în romantism, care se plasează de bună voie într-un mediu nocturn, propice visării, magiei, reiterării miturilor, care se opune astfel naturii solare a epocii luminilor.

Poezia este astfel pentru romantici nu numai o manifestare artistică, ci ea capătă atributele manifestelor rosicruciene, devine limbaj original, Logos creator de universuri. Poate de aceea nici una dintre operele lui Novalis nu are o formă definitivă, pentru că Logosul nu este accesibil neinițiatilor, cititorul trebuind să descopere singur valențele și puterile Poeziei ca Logos.

Laura Silea, născută în 30.12.1980, la Brașov, a absolvit Colegiul Național UNIREA Brașov, profil bilingv franceză (1995 – 1999), Universitatea TRANSILVANIA Brașov, Facultatea de Litere, secția română – franceză (1999 – 2003). Studii masterale: *Traduction et communication*, Universitatea TRANSILVANIA Brașov, Facultatea de Litere (2007-2009). Colaborator în 2001 al revistei literare „*Vatra*”. Profesor de limba și literatura română la Liceul “Ion Codru Drăgușanu” din Orașul Victoria, județul Brașov

M Â N A

Se spune că valoarea pictorilor este apreciată după veridicitatea cu care pictează o mână de om, palma deschisă sau închisă pe jumătate, parcă oprită în și din mișcare, rămânând, în pofida tuturor, o imagine dinamică intrinsecă, de nestăpânit. Aidoma zâmbetului Giocondei, care te urmărește din orice unghi ai privi-o, mâna astfel desenată, dacă o privești insistent și de la distanța corectă, ți se pare că se mișcă, o înceată și abia percepută mișcare generate parcă de sângele zvâcnind în venele pronunțate ale unei palme mncitoare sau, dacă vrem, în vinișoarele elegante de la încheietura vreunei cadâne princiare.

Mâna nu poate rămâne statică, atâta vreme cât trăiește. Ea este a doua privire a omului, reflectând cele petrecute dincolo de irisul umed de lacrimi. Ea, mâna, transpiră alături de pleoape, la tristete și la bucurii; mana își caută simetria genetică: cealaltă palmă, cum o privire caută o alta. În clipele de dăruire și tandrețe, mâinile se caută, sprijin fizic a cărui putere este în strânsoarea celeilalte. În clipele de adâncă durere, mâna se închide, se face pumn, gata să lovească în sursa relelor nemeritate, și-atunci pleoapele se închid și ele, apărându-și irisul – diamantul coroanei văzului.

Mâna scrie cuvântul, privirea se bucură prima. Mâna taie cuvântul devenind deodată inutil, deranjant – iar privirea devine tristețe. Căci mâna, în orice poziție ar fi, și în orice situație ar fi, este dinamică, reprezentând prelungirea privirii, iar aceasta, la rândul ei, este oglinda sufletului, a zbciumului și a bucuriei.

Nu degeaba se povestește că, atunci când un copil adus de mama lui în fața lui Picasso, pentru a confirma existența talentului pentru artele frumoase, marele pictor l-a pus să deseneze o mână – "proba" eliminatorie în faza tatonării sau chiar a descoperirii talentului.

Și se mai povestește că Goya, pictând regii și prințesele epocii, cerea un supliment la preț, când portretul desenat avea să cuprindă și o mână.

Mâna pe armă, mâna ridicând voalul miresei, mâna aruncând bulgării despărțirii în mormântul proaspăt, mâna moașei ridicând pruncul nou născut spre lumină, mâna mamei cuprinzând cu grijă și emoție ființa abia venită pe lume, sunt tot atâtea stări sufletești, dincolo de emoțiile pe care le reflectă.

Scrișul – setea de a scrie, când nimic nu mai e în jur, când cuvântul, rotindu-se în noi, nescris încă, se rotunjește, devine o lume, o stare imposibil de definit, când din degete se naște și se prelungește cuvântul, versul, poemul – este dumnezeirea însăși, este sentimentul magnific al harului de a avea în mână argila facerii, a nuntirii cu hârtia, în chinurile cuvântului scris, oferit tuturor. Ca orice naștere, pe cât de știută dinainte, pe atât de plină de neprevăzut când ea se petrece pe câmpiile albe ale hârtiei.

Scrișul – produs al mâinii, este imaginea care nu poate fi otrăvită, nici măcar de mâna care a născut-o.

ANDREI FISCHOF

⁶⁹ Novalis – **Discipolii la Sais**. Heinrich von Offerdingen, ed. Univers, București, 1980

OMUL SE ÎNALȚĂ

„Omul nu este altceva decât seria actelor sale” (Hegel). Marele filosof exprimă un adevăr metafizic, o realitate dialectică prin înlănțuirile ce le surprind aceste cuvinte. Ne gândim la rațiune - luciditate și caracter ; voință și mijloacele de realizare a acțiunilor, toate coraborate cu împrejurările istorice, cu înțelegerea puterii omenești limitate, a vremelniceii. Totuși, mulți se pot întreba ce vină are omul când este împiedicat în seria actelor sale ?

În termenii cei mai optimiști se poate spune: Omul se poate înălța până la o jumătate de măsură. Fațetele acestei concluzii sunt susținute, ni se pare, și de Mihai Eminescu, când ne relativizează

cunoașterea, creația, demersurile hotărâte de nevoi: „Omul nu-i poate adăuga materiei nimic, el nu-i poate schimba decât forma și locul” sau „Istoria lumii cugetă – deși încet, însă sigur și just”. Așa se întâmplă cu noi, ființe raționale, să alegem valorile, să ne punem unii pe alții și pe noi înșine la lucru, fără să ne gândim unde va ajunge istoria. Ne vedem caracterul, voința obturate, însoțite de înțelegeri precare, de îndoieli.

Puterea de a te înălța este pusă într-o spirală care rămâne îndatorată pentru totdeauna suportului ei în formă de cerc, imensității înconjurătoare. Punctul de plecare și finalul sunt failibile. Iată, Imm. Kant zicea “Omul a fost făcut dintr-un lemn așa de noduros, încât e lucru îndoielnic că s-ar putea ciopli vreodată din el ceva absolut drept”. Pe lângă proba veracității ontologice, pentru oricine vrea să-și analizeze speța, cuvintele adineaori citate își arată complementaritatea lor artistică, puterea genială a filosofului german. Vedem în jurul nostru același tip de om noduros ce va cânta frumusețea dreptății; ciudățenie alcătuită din noduri. Cresc deopotrivă spirala și cercul, cioplitul - rămâne lemnul cu noduri.

Avem nevoie de perfecțiune, de idealul ei și mulți cred ca au cucerit-o, ori că va urma în ziua de mâine. Vine degrabă neacceptarea celorlalți, efemeritatea înghețată în cifre, se nasc pe loc criteriile contradictorii, același tip de om noduros, poate pentru a ne îndemna să-l lucrăm mereu poate, poate ne vom apropia de “jumătatea de măsură”.

În om au fost lăsate locuri gândite în atâtea feluri, și-au făcut altele apariția în anii pe a căror începuturi nu le mai știm. În adins, unele au cucerit, au clădit spațiile lirice, cu argumentul “că vor să ne armonizeze viața”. Un astfel de act al subiectivității creatoare anunță marele nostru poet Nichita Stănescu: “Din punctul de vedere al poeziei din om, omul ne pare încă de neajfuit”. Este măreață credința că “poezia din om este de neajfuit”. Poate că un mare scriitor, un artist al oricărui gen, un savant, inventator să trăiască acest simțământ. Încercările vieții, schimbarea prefixului amintesc că “poezia...” se mai pierde în timp.

Poezia din om se adună în timp, se trăiește în timp, se pierde în timp. Un regret la fel de mare vine dinspre cei mai mulți oameni ce nu au darul s-o poată arăta, rămâne doar a lor pentru totdeauna, pot avea cel mult mângâierea că s-au înălțat pe calea viselor. .

Când ne trezim în dileme din visele prin care voim să schimbăm lumea, nu ni se potrivesc povețele, nu putem ține pasul cu alerta lumii, oftăm și zicem odată cu marele poet Marin Sorescu „mamă mai naște-mă o dată”. Este, bineînțeles, nevoia de înălțare.

Oamenii și-au pus speranțe în puterea lor creatoare, în toate modurile posibile de a obține progresul. George Bernard Shaw ne reține cu generozitatea cuvintelor sale “Omul rezonabil se adaptează lumii, omul nerezonabil persistă în încercarea lui de a adapta lumea la el. De aceea tot progresul depinde de oameni nerezonabili”.

Raționamentul marelui dramaturg își face dovada perenității sale prin puterea de seducție a cuvintelor, prin gândul că și neliniștea ta, încercarea de a-ți adapta lumea, nerezonabilitatea se justifică, sunt căi sigure care aduc progresul. Așa se întâmplă la prima lectură ce te subjugă, te pune în fața unui mare creator, a unui renume... Împărțirea dihotomică în oameni rezonabili și nerezonabili este definită incomplet, apoi... omite complexitatea divină a creativității, a progresului. Neliniștea, firea iscoditoare, nemulțumirea aparțin tuturor oamenilor, de unde până unde aceste trăsături sunt factori ai progresului și ai lipsei sale? Omul care se adaptează lumii, prin această definiție este condamnat de a nu avea dorințe de mai bine, și voința de a-și clădi autodepășirea ?

DANIEL MUREȘAN

Daniel Mureșan - n. 24 mai 1942, Creaca, Sălaj, absolvent al Facultății. de Arte Plastice a Institutului Pedagogic din Cluj Napoca, și al Facultății de Filozofie a Universității Babeș-Bolyai.

Doctorat (1984)cu teza: *Cunoaștere științifică și artistică cu referiri speciale la artele plastice* .

Publică în câteva cotidiane și reviste locale eseuri, reflecții, tablete, editoriale, studii. Prezent cu poeme , prozo-poeme în reviste de cultură, cum ar fi CONVORBIRI LITERARE, POEZIA, RAMURI, LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ, FAMILIA, OGLINDA LITERARĂ, STEAUA,VATRA,NORD LITERAR, ATENEU, SCRISUL ROMÂNESC, CAFENEUA LITERARĂ, CAIETE SILVANE, CRONICA, DACIA LITERARA, ARCHEUS, AXIOMA, CITADELA, ECOUL, rev. A.R.P. ; EPOCA , rev. A.R.P., LUCEAFĂRUL ROMÂNESC, rev. A.R.P., MONITOR CULTURAL, rev. A.R.P., NAPOCA NEWS on-line, NEAMUL ROMÂNESC, rev. A.R.P., AGERO – MAGAZIN CULTURAL, on line, Germania, Stuttgart etc.

Poezele apărute în aceste reviste, în cvasitotalitatea lor, sunt cuprinse în cărțile : LUMEA ȘI NOI, MĂREȚIE ȘI MICIME, LA CURTEA ZEILOR.

Volume publicate : *O sută de reflecții ilustrate*, 1995, Ed. Gutinul, Baia Mare, *Cunoaștere și creație artistică cu referiri speciale la artele plastice*,2000, Ed. Cybela , Baia Mare, *Incursiune în filosofia vieții*, 2002, Ed. Univ. de Nord , Baia Mare, *Lumea și noi*, 2007, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, *Măreție și micime*, 2008, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, *La curtea zeilor*, Ed. Limes, Cluj Napoca, 2010.

MOMENTUL UNUI INTERVIU

Interviul îl pândește pe scriitor, de cum a scris o carte, două, i se cuibărește în așteptare, de îndată ce lumea a auzit de el în această ipostază. Întrebări dinainte de întrebări: ce mă vor întreba, ce le-a atras atenția la mine, voi fi în stare să răspund, voi stârni interes, voi trece și această probă, pentru că interviul e o încercare? Chiar dacă nu e totdeauna în lumina reflectoarelor, el atrage atenția asupra unui nume, dă mai multă strălucire ideilor, scoate în evidență puncte sensibile, ale momentului, ale eului.

De cele mai multe ori, un interviu literar e o iscodire, o incursiune în partea nevăzută a scriitorului din spatele cărții, o scoatere a lui din subiectele și temele cunoscute și o ducere a lui spre subiectele și temele ce-i interesează pe cititorii de interviu. Dacă cititorul de interviu este unul specializat sau se recunoaște în fiecare cititor preocupat de mai mult, rămâne o problemă deschisă, de discutat. Interviul îl invită, într-un fel, pe scriitor în cetate, îl întreabă cum vede el unele aspecte ale vieții literare și nu numai, scoate în evidență elemente biografice, mărturii, mărturisiri, atât cât permite contextul și proprietarul interviului, care este scriitorul.

Dincolo de text, interviul se constituie într-un joc al întrebărilor și al răspunsurilor, e o artă, e un duet în care cei doi actanți intră în armonie, în armonia cuvintelor. E greu să susții un interviu, e ușor? Trebuie să nu lași mingea să cadă, ca la badminton? Reușita, strălucirea unui interviu depind în egală măsură de cei doi care acceptă să descopere împreună textul ce va urma. Unul va fi surprins de întrebare, celălalt de răspuns. Felul cum un interviu este pregătit dinainte și spontaneitatea specifică sunt două condiții ale reușitei unui interviu, cu valoarea lui literară, de document. Interviurile literare se întâmplă între doi cărturari, dintre care unul a ales viața cărților, iar celălalt viața literară, dar amândoi sunt din același câmp cu scrisuri.

Poate n-ar fi rău ca scriitorul să trăiască momentul primului interviu înainte de-a publica prima carte, pentru că una dintre întrebările redundant folosite este „de ce scrieți” și atunci argumentarea, mai extinsă ori mai concisă, ar fi ca un jurământ de credință materializat în prima carte – rezultat al acestei întrebări obsesive pentru scriitor și marcă pentru cel ce repetă întrebarea la mai mulți subiecți, dorind să afle alte și alte noi și proaspete răspunsuri pentru cititorii din spatele lui. Dar nu se întâmplă așa. Până să răspundă scriitorul la întrebarea „de ce scriu”, au și apărut câteva pagini/ cărți/ cronici. Omul scriitor se vede legat la mâini și la picioare și, totuși, continuă să scrie, să meargă. Înaintează.

La început, interviul este favoare încărcată de emoție (ce-o să mă întrebe, ce-o să răspund...), apoi devine rutină. E greu ca un interviu să fie mereu sărbătoare, bogat în idei, cald, interesant, cu exprimare aleasă, cu inspirație de moment. Mulți se scuză pentru un interviu: nu știu ce să spun, nu sunt un bun vorbitor (pe cât de scriitor) și refuză intrarea într-o lumină de acest fel. Și bine fac. Există și scriitori așa-ziși publici, „de serviciu”, care apar la televizor, la radio, în presă, în cărți, cu multe intervenții „la zi”, despre-n lună și în stele. Devin imagini-emblemă,

vedete, lumea îi recunoaște, se uită mai mult după ei, decât după ce spun, ce-au scris. E firesc pentru ei să fie mereu în formă. Nici actorul nu joacă de două ori la fel același rol, nici violonistul nu mângâie vioara la fel. Pentru a găsi răspunsurile cele mai frumoase, pentru a le exprima cât mai plastic, e nevoie de o retragere din primele rânduri, într-un timp al ne-interviului; este binevenită o absență, o înstrăinare de ceea ce preocupă ca o constantă, pentru a da importanță lumii interioare, pentru o regăsire de sine, în elemente bio-bibliografice. Atât cât cititorul să întrebe „unde ești, unde e...”, să aștepte, să dorească ideile/ părerile pe care le ai, nu să fie sătul de ele, să le-nvețe pe de rost. Azi, bio-bibliografia nu mai e o pagină despre scriitor, o fișă adusă din departe. Datele ei sunt adunate, completate din mers, la vedere. Dacă nu și-ar număra scriitorul însuși domiciliile, căsniciile, prietenii, dușmanii, cărțile, premiile, călătoriile, cine le-ar mai ține socoteala? Nimeni.

Unii abia așteaptă să nu (se) mai audă nimic despre alții. Uită intenționat, șterg, trec cu vederea, murmurând: „Cine? A! Nu era/ este important...” Alții sunt cu adevărat luați în seamă. Nume la modă, curtate mai ales de femei (și ele curtează!), ca mari cititoare. S-a spus că cititorul ar fi, așa, un fel de cititoare, de fapt. Dar câte scriitoare sunt invitate la manifestări literare? Puține. Organizate de ființe delicate, întâlnirile sunt cu... scriitori, care să le pupe mâna, să le dedice versuri. Laudele nu mai conțin, adunate în ciorchine. Nimic nu mai contează decât îngerul diafan, chiar dacă în piele de altceva, căruia i se închină toată suflarea. Și el profită de situație, vorbește neaș, dându-se adevărat, iubit și ne-nțeles, iar în gândul lui speculează prostia, (su) râde în barba-i de câtă naivitate a lăsat Dumnezeu pe pământ.

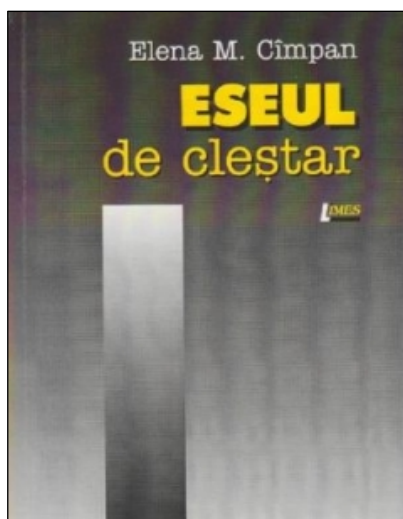
Am ocolit puțin firul acestui subiect despre interviu, dar, de la o vreme, parcă nu ne mai pasă de mode. Nici de acestea, cu interviul de orice fel, pe internet, prin prezență, prin linie de dialog. Treacă! Bucură-se în pace! Adevăruri sunt atât de puține. E de ajuns un gând sănătos ce rezistă de ani: o măsură în toate, cea mai bună e calea de mijloc, omul e măsura tuturor lucrurilor. Și eu am luat și am dat interviuri. Puține. În unele am crezut, în altele nu. Dacă nu există convingerea că fără acel moment, istoria literară s-ar opri în loc, fără acea întâlnire soarele s-ar ascunde, fără acel om lumea s-ar stinge, atunci mai bine să nu se întâmple toate astea. Ele depind și de convingerea cu care sunt realizate ori de faptul că e greu să refuzi, să spui „nu!”→

ELENA M. CÎMPAN

Eseul de cleștar

Volumul „Eseul de cleștar”, apărut la Editura Limes, a fost premiat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud cu premiul pentru proză scurtă al anului 2010. Eserile Elenei M. Cîmpan sunt, de fapt, mostre de proză scurtă de bună calitate, care surprind din cotidianul banal esența unei vieți care devine, prin scris, veșnică. De la naștere până la marea trecere, scriitoarea descoperă lucruri care merită să fie așezate cu cerneala din călimara gândurilor pe foaia albă ca neaua, care devine astfel un câmp bun pentru regăsirea identității. Sub streșina casei din cuvinte, poposim preț de câteva ore pentru a urmări scrierea Elenei M. Cîmpan, în care regăsim personaje pe care le putem identifica aieva, lângă noi, de la mama ce-și dă sufletul pentru copil, la scriitorul dornic de afirmare, la societatea în care valorile au un alt înțeles, până la iubirile neîmpărtășite.

Elena M. Cîmpan extrage, ca dintr-un radical, esența cuvintelor cheie, spuse de elevi la ora de limba română. Spre exemplu, la o întrebare precum aceea dacă Vitoria din *Baltagul* ar fi avut mobil, ce se întâmpla cu Nechifor, mai murea sau nu, scriitoarea ne răspunde, prin

partea psihologică a făpturii umane, adică telepatia. Mobile au și cei care-și găsesc sfârșitul în zilele de azi, însă salvarea vine prin frumusețea sufletului, prin pregătirea pentru marea trecere și prin împăcarea cu aceasta. Descoperim atelierul de creație al scriitorului, căruia nu-i place să-și bage nimeni nasul în hârtiile lui, pentru că acolo unde este dezordinea mai mare își găsește ordinea ideilor, făurind astfel oglinda fidelă a cărților. Elena M. Cîmpan readuce personajele literaturii într-o altă ipostază, muștrându-l pe Ion al Glanetașului că n-a ascultat decât de

propriul instinct, distrugându-se astfel binele lui, fiind, de fapt, răul celor din jur. De fapt, pentru el, noțiunea de bine are un alt sens. Descrie perfect portretul scriitorului cu râsul triumfător și ironic, cu lumea boemă în care se învârt. Pentru Elena, cărțile se țin sub pernă, ca visele sau ca crenguța de busuioc întru așteptarea duminicii literei.

O carte a dorințelor, o carte mărturisire, care aduce în atenția noastră gânduri ivite în diverse momente ale unei zile. Spre exemplu, pentru Elena M. Cîmpan, mersul la market se aseamănă cu o lecție de citire, căruciorul de cumpărături fiind stânca din „Amintirile lui Creangă”, iar produsele din acesta o imagine de „Țiganiada”, cu belșug și bogăție. Cartea are rolul bine definit din fiecare titlu al prozelor prezente, de a evidenția că dincolo de fiecare bucurie pe care o trăim, putem avea o amintire, ca un flash al unei fotografii înrămate într-o poveste literară. Scrierea Elenei M. Cîmpan este ca o poezie care își deschide fereastra spre cititor, ca un miros de flori dezbrăcat de întuneric întru așteptarea luminii. Cuvintele devin ființe care acaparează tărâmul de poveste, astfel încât suntem părtași la întâlnirea cu cartea-om.

MENUȚ MAXIMINIAN

→

Uneori, interviul se transformă într-un monolog. Ca să rămână/fie interviu, e nevoie de doi, de două registre, de două jumătăți ale dialogului propus. Într-un interviu, temele fierbinți care apar, leit-motivele sunt, de obicei, de actualitate, interesează cu prisosință. Din mai multe interviuri, ale unui nume sau ale mai multora, comparativ, pot fi trase linii de moment, tendințe, puncte forte, crize specifice, se pot naște anchete literare, dacă sunt bine acordate. Interviul oferă o imagine a vieții literare, cu scriitori, cu cărți, cu polemici, cu amiciții. Scriitorul nu reușește să se ascundă în dialogul lui cu cititorul, de fapt, prin intermediar, oricât ar încerca. Imaginea lui rămâne cea a cărților pe care le-a scris. Nimeni nu păcălește pe nimeni. E atât de clar.

Abordat atât de frecvent în prezent, interviul n-a reprezentat dintotdeauna o metodă de cunoaștere a unui scriitor. N-am întâlnit în studii despre Eminescu, Creangă, Slavici, vreun comentariu făcut pe baza unui interviu. Nici nu știu dacă se obișnuia în epocă. În schimb, unele idei, păreri, judecăți se leagă și se aleg pornind de la scriitor, de la mărturisiri, ale lui sau ale apropiaților, de la manuscrise. Dispărând, azi, manuscrisele nepublicate, interviul a luat locul unui teren neexplorat.

Interviul poartă pecetea unui stil. Există interviuri care l-au consacrat pe autorul lor (de exemplu, Florin Mugur), pentru că, din punctul de vedere al paternității, el e mai mult al celui ce ia, decât al celui care dă. De aici și faptul că volumele de interviuri sunt semnate de cei care interviează, nu de partenerii lor de discuții. Există vreun scriitor care să-și fi publicat interviurile pe care el le-a dat?! Până la urmă, nici nu-i treaba lui, dacă ținem cont că

foarte puțin interviul este și creație. El a rostit, ei n-au decât să culeagă, să vadă, să audă și să... publice. Scriitorul e înfășurat în mantia nepăsării, din acest punct de vedere, de unele interviuri nici n-are știre, n-are habar, mai ales dacă mai e și poet. Nu-și poate amesteca versurile cu răspunsuri de tipuri diferite, nu poate crea metafore și imagini alese la orice răspuns, oricât de ancorat ar fi în realitate, lucid, responsabil și preocupat de soarta poeziei.

Dacă pentru întrebarea „de ce scriu?”, interviul ar trebui să preceadă opera, pentru alte întrebări, timpul interviului se cere suficient pregătit, lăsat să aștepte. E ca în cazul doctoratului. Sunt tineri ce-și dau/ iau doctoratul imediat după terminarea/ sau chiar în timpul studiilor. Această ambiție trebuie lăsată mai la urmă, după acumulări, după adunarea experienței. Ce să inovezi, descoperi, cercetezi, dacă nu ai practica domeniului în care te manifesti, te exprimi? Ce să transmiți într-un interviu dacă nu cunoști gustul amărăciunii, al tristeții care te trimite la masa de scris, dacă nu ai promis de câteva ori că lași să-ți scape creionul din mână și să auzi „maestrul e nebun”?!... Ca text literar, interviul este un model de urmat, prin personaje, prin întrebări, prin tehnica de conducere a unui dialog de idei.

Dacă interviul, ca modalitate de-a intra în lumea unui scriitor, e de dată recentă, modernă, autograful se întâlnește și pe cărțile vechi, pentru prieteni, în cuvinte puține, cu semnătura scriitorului, cu înscrisul datei. Dar, de la scrisul de mână pe o pagină de frunte a cărții, până la sesiunea de autografe, într-un text următor.

Literatura ca spectacol cultural

În anul 1962, pe când era student al Facultății de Filologie din București, Marian Barbu (n. 29 septembrie 1939, Milești, Dolj) a întreprins o anchetă dialectală în zona comunei doljene Izvor, sat Milești, descoperind, la sursă, „particularitățile fonetice, morfo-sintactice și lexicale” ale subdialectului oltean.

Mai târziu, întâlnirea cu opera lui Marin Sorescu s-a dovedit a fi de bun augur pentru Marian Barbu, continuarea cercetării dialectologice devenind o certitudine în 1988, după o „discuție de taină” cu marele poet. Atunci, autorul a aflat mai multe detalii despre geneza poemelor din ciclul *La Liliiecii*. Sorescu a mărturisit că, aflat cu o bursă de studii în Statele Unite, la Universitatea din Iowa City, a trăit viziunea însingurării, fiind cuprins de nostalgia după locurile natale. Căzându-i în mână cartea poetului american Edgar Lee Masters, intitulată *The Spoonriver Anthology*, se poate să fi avut atunci ideea realizării unei „monografii sentimentale” a comunei natale, Bulzești.

Legat tot de geneza ciclului *La Liliiecii*, de resorturile intime care au declanșat această surprinzătoare întreprindere poetică, Marin Sorescu se confesa într-un interviu: „Una din ambițiile mele cele mai mari a fost să demonstrez că și graiul oltenesc (blamat de unii) este tot atât de literar ca și celelalte, pe care oltenii le-au receptat cu bună știință”. La Marin Sorescu, dorul de țară este, de fapt, dorința de a rămâne conectat la matricea spirituală a Limbii române, de afirmare a unui spirit al Locului conectat la Universalitate. De altfel, interesul pentru lexicul din zona Bulzeștiului se manifestase la Sorescu înainte de a începe scrierea primei *Cărți* a ciclului poetic, „după informațiile fratelui său, G. Sorescu.”

În volumul *La Liliiecii. Șase cărți în căutarea lui Marin Sorescu* (Ed. SITECH, Craiova, 2009), istoricul și criticul literar Marian Barbu descoperă în studiul dialectologic o ingenioasă cale de acces spre identificarea codurilor de limbaj care conferă originalitate acestui conglomerat de valențe lirice, epice și dramatice. Cercetătorul a întreprins „o desfoliere de sensuri a regionalismelor din subgraiul oltean, în orizontul căruia se află și exprimarea locuitorilor bulzeșteni.”

Marian Barbu tratează ciclul poetic *La Liliiecii* ca pe o scriere cu un grad complex de dificultate lexicală. Pentru a o recepta, cititorul este obligat să depășească o serie de bariere de ordin cultural care nu sunt puține! Astfel, cititorul se poate destinde parcurgând, ceea ce autorul intitulează într-un limbaj de cronicar, acel „*Dicționar repede deschizător și întreprinzător de sensuri ale Limbii Române, folosite de locuitorii din Bulzești (Dolj), cu ajutorul lui Marin Sorescu în cele 6 cărți de...La*

Liliiecii.”

Cu pasiunea și acribia cercetătorului de vocație, profesorul craiovean „explicitează” sensurile „neaoșelor regionalisme încărcate de sevă polisemantică”, întâlnite în cele 386 de texte care compun întreg ciclul poetic *La Liliiecii*. Cei mai puțin familiarizați cu savoarea și subtilitățile tonului idiomatice al acestei zone a Olteniei vor recepta altfel textele din *La Liliiecii* după

ce vor înregistra explicațiile de sens, informațiile despre aria de răspândire sau etimologia unor cuvinte precum: aleșteu, arănească, argea, băjbă, bălboră, bolbotină, boldoașe, brădoaică, buduroi, cațaveică, căpistere, celar, ciurez, copileț, coșmelie, coștoboaie, cucumea, curătoare, daraveră, dărdoră, dârjală, dichis, frichini, geac, gioavă, gogleze, înghebeji, înțelenit, landră, linciuri, mendre, mintean, migoroși, morânglav, moșchiori, muflui, năplăi, năsarâmbă, negelariță, noaten, obrinteală, olicăi, pătuiag, pârmac, proțapi, rășghinate, răgnă, râmni, resteu, sărindar, schimnatic... etc.

Iată doar un exemplu, menit să ilustreze travaliul cercetătorului:

„**BĂJBĂ, -E**, s.f. Oală mare, din pământ, pentru a fierbe o cantitate apreciabilă, la foc de vatră. Folosită în gospodăriile țărănești cu prilejul muncilor agrare sau la sărbători religioase, când participă mulți săteni.

• „Ia și-o oală de zeamă. Du-te cu **băjba**.” (I, *Prânzul* – 24, 58).

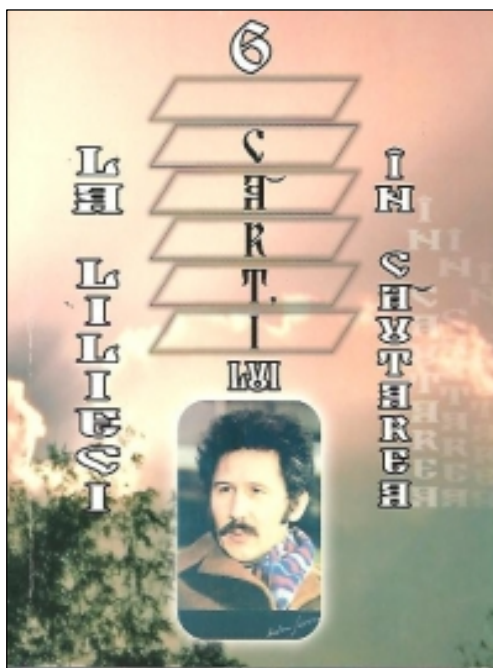
• „Venea cu o rață friptă, că Anica avusese grijă, cu **Băjba** cu ciorbă, ouă fierte, oala cu lapte”. (I, *Oameni la plug* – 47, 102).

Pentru *băjbă, -e*, vezi IV, *La argea* (- 217, 547), *Vedenie* (- 252, 628), VI, *La nașul Corniță* (- 355, 123). ”

Prin *La Liliiecii. Șase cărți în căutarea lui Marin Sorescu* (un titlu care ne amintește de *Șase personaje în căutarea unui autor!*) Marian Barbu nu-și propune doar resuscitarea unui patrimoniu lingvistic, de extracție rurală, regională, ci realizează și o inspirată introducere în opera soresciană. Alte secțiuni ale cărții, precum *Argumente sau conspecte ca argumente* sau *Glose, comentarii, studii și articole despre Marin Sorescu, semnate de M. B.*, evidențiază maniera în care schimbarea de model poetic, pe care a preconizat-o Sorescu în cadrul neomodernismului anilor '60-'70, s-a consolidat odată cu publicarea primei cărți din ciclul *La Liliiecii* (1973).

TUDOR NEGOESCU

→

Mai mult, cel care se aut prezintă ca fiind „Singer printre poezi”, încă de la debutul din 1964, își câștiga atunci un binemeritat statut de maestru „deconstructor” al convențiilor literare ale vremii, devenind, pentru spațiul literar românesc, un postmodern *avant la lettre*.

O idee generoasă care se desprinde din studiul profesorului Marian Barbu este aceea că Marin Sorescu, scriitor cult, „s-a localizat fericit” în zona Olteniei, unde „a redactat o poetică prin autodi-namismul cuvintelor vechi, de circulație populară”. Trătând autoreferențialitatea ca pe un sistem unitar, poetul a instaurat un adevărat „efect Sorescu” în ciclul *La Liliiec* (și nu numai, am zice noi!).

Urmând calea memoriei, Sorescu a încercat să surprindă modalitatea în care valorile afective (nostalgia după satul natal) interacționează cu perenitatea valorilor estetice, culturale.

Exegetul își obiectivează mai tot timpul verdictele, manifestându-și nestingherit în comentariile sale spiritul comparatist. Când abordează aspecte legate de „specificitatea lexicului” din *La Liliiec*, aduce în luminile rampei nume de autori care, asemenea lui Sorescu, au urmărit împlinirea acestui deziderat în operele lor: Neculce, Cantemir, Budai Deleanu, Creangă, Sadoveanu, Panait Istrati, Zaharia Stancu, Marin Preda, Nicolae Velea, D.R. Popescu sau Ștefan Bănuțescu.

Înainte de a-și începe demersul dialectologic, autorul a comparat cele șase *Cărți* publicate separat cu cele cuprinse în *Ediția integrală La Liliiec* (2009). Astfel, semnaleză (și amendează, în același timp!) inadvertențe „de literă și de punctuație”, greșeli „neadmise” de trimitere la *Indicele alfabetic al poeziilor, după titlu* sau chiar poeme care lipsesc în ediția Academiei. Sunt informații prețioase, de care ar trebui să țină seama cei care au în vedere o posibilă reeditare a operei soresciene!

Și ultima secțiune a cărții, *Addenda*, este interesantă, pentru că autorul grupează în ea reproduceri după paginile de gardă ale unor volume soresciene pe care le-a primit cu dedicația autografă a poetului și trei portrete de Marin Sorescu, inedite, „realizate cu mâna stângă.”

Adresându-se unui public specializat, cunoscător de literatură, ca și de atâtea discipline ale limbii române – gramatică istorică, dialectologie, limbă română contemporană, lexicologie, etimologie etc. – avem convingerea că volumul *La Liliiec. Șase cărți în căutarea lui Marin Sorescu* va deveni un instrument operațional de lucru pentru viitorii cercetători ai operei soresciene. El însuși un virtuoz al spectacolului cultural, Marian Barbu se apropie mult de spiritul sorescian, desfășurând (aici) pe scena unui „teatru mare cât satul”.

Cartea aceasta a cunoscut o ediție prelungită, cu anul 2010, când a fost lansată omagial, cu ocazia *Zilelor Marin Sorescu*, la Craiova. Au fost prezenți atunci scriitori, oameni de cultură din România, Ucraina, Republica Moldova, Serbia, Franța. Profesorului Serge Foucherot, din Paris, specialist european în... Brâncuși, i s-a conferit *Premiul Național „Marin Sorescu”* de către Academia Română. Aceeași distincție academică a primit și Marian Barbu, în 2006, „pentru statornicia ca profesor, critic și istoric literar, susținând specificitatea culturii române în context european”.

Muzica și muzicienii Cetății

La cei 77 de ani ai săi, împliniți în toamna anului trecut, muzicologul, etnograful și nu în ultimul rând folcloristul Constantin Catrina adaugă un nou titlu unor apariții editoriale care l-au consacrat (*Portul popular de pe Târnave* - 1968; *Folclor în Gazeta de Transilvania* -1978; *Drag mi-e cântecul și jocul* -1982; *Bună seara de Crăciun* -2003; apoi *Studii și documente de muzică românească*, vol.I-II -

1986/1994; *Muzica de tradiție bizantină. Șcheii Brașovului* -2001; *Ipostaze ale muzicii de tradiție bizantină în România* -2003 etc., unele semnate în colaborare), e vorba despre *Muzica și muzicienii Cetății* (Editura Fântâna lui Manole, Râmnicu Vâlcea, 2010). Recenta apariție editorială se bucură de o postfață bogată, semnată de redactorul de carte Gheorghe Deaconu, un importan om de cultură al Râmnicului, apropiat autorului prin preocupări și printr-o colaborare îndelungată. Din cele câteva *cuvinte lămuritoare* ale lui Constantin Catrina, așezate în deschiderea lucrării, aflăm că această carte apare la îndemnul și susținerea morală a unor apropiați, printre care Viorel Cosma, Sebastian Barbu Bucur, Mihai-Gavril Gorbonov, a cronicarului brașovean Ioan Popa și nu mai apoi a lui Gheorghe Deaconu. Considerația de care se bucură Constantin Catrina în rândul acestora, dar și al cititorilor săi, al foștilor discipoli și colaboratori, este pe măsura întregii sale activități de folclorist, etnolog, muzicolog și chiar manager cultural. Ne-au reținut atenția cuvintele elogioase consemnate pe coperta a IV-a de Mihai-Gavril Gorbonov: „Constantin Catrina risipește mereu daruri cu convingerea că tot ce întreprinde va dura. Prin munca de zilnic ziditor, în tainica-i modestie, așază cărămizi trainice la edificiul spiritual al *Căsei Muzicii* la Brașov, binemeritându-și locul în universul muzical românesc.” Nu mai puțin susținute sunt și aprecierile lui Gheorghe Deaconu: „Un cărturar animat de *cultul datoriei* – așa l-am putea defini pe Constantin Catrina. Și dacă postmodernii declară că această morală tradițională a căzut în desuetudine, că trăim o epocă a *amurgului datoriei*, sub imperativul hedonismului egocentric, atunci reformulăm: Constantin Catrina întrușipează *etica responsabilității*, proprie umanismului modern.” Fără a ne limita însă la aceste cuvinte elogioase, sumarul cărții argumentează acest cult al datoriei și etică a responsabilității. Lucrarea se structurează în cinci capitole bine conturate: I - Muzicienii noștri; II - Muzica și muzicienii noștri în câteva documente și pagini de corespondență; III - Mereu despre un geniu al muzicii →

IULIAN CHIVU

românești: George Enescu; IV - Dialoguri și confesiuni; V - Despre cărți cu... și fără dedicație. Așadar, fără a fi abandonat preocuparea sa din volumul de debut (*Ciprian Porumbescu. O sută douăzeci și cinci de ani de la nașterea compozitorului* -1978) Constantin Catrina revine cu noi contribuții privind activitatea compozitorului, în special la Șchei, cu ceea ce a însemnat pentru acesta Brașovul (în lumina unor documente). Îi urmează, tot în primul capitol, Timotei Popovici, cel pe care Gavril Musicescu îl îndemna să se întoarcă la el în Banat („și dezvoltă talentul tău și vei fi cel dintâi!”), dar care după perioada activității lugojene vine la Brașov, atras de renumele Gimnaziului Românesc din Șcheii Brașovului, unde îi succede lui Nicolae Popovici, și el tot bănățean. Aici, muzicologul va susține o serie de concerte bine primite și care îi vor asigura „o binemeritată popularitate în mișcarea corală din Transilvania”, după aprecierile lui Gh. Șoima. Alte câteva pagini ocupă memoria lui Norbert Petri, dirijor remarcabil al Societății Filarmonice din Brașov în primii ani după cel de Al Doilea Război Mondial. De un interes documentar aparte se bucură *scrisorile din temniță* ale lui George Dima (adresate în special familiei, dar și unor personalități ca Titu Maiorescu), vizitat fiind în detenție, printre alții, și de compozitorul și dirijorul maghiar Delly-Szabo Geza. Și tot în istoricul vieții muzicale a Cetății se înscrie, într-o lumină aparte, și Paul Richter, dirijor al Orchestrei orașenești Brașov între 1918-1935, care face, potrivit arhivelor Primăriei Municipiului Brașov, acte de subvenție pentru Orchestra Orașenească, documente cercetate de Constantin Catrina spre a pune în valoare sacrificiile, dar și pasiunea de care au făcut risipă adevărații oameni ai artei muzicale la Brașov, printre care și Paul Richter, care a avut fericitul prilej de a petrece ore minunate în compania lui Tiberiu Brediceanu și a lui George Enescu (Membru de Onoare al Societății Filarmonice din Brașov, la 12 noiembrie 1923), maestrul de la Liveni purtând cu Paul Richter discuții de apreciere pe marginea primei audiții a suitei *Carpatice*, Enescu însuși dirijând la Brașov, la 18 decembrie 1930 *Rapsodia Română în Re major*, op.11, nr.2, spre desfătarea publicului meloman brașovean în memoria căruia evenimentul va rămâne memorabil alături de altele produse aici de oameni vestiți ai Euterpei. Acestora, Constantin Catrina le dedică pagini de adevărată istorie a vieții spirituale brașovene, inclusiv în capitolul consacrat unor dialoguri și confesiuni, derulate în compania profesoarei și dirijoarei Elena Criveanu, a regizoarei Carmen Dobrescu, a organistei Lidia Sumnevici ca să încheie cu un capitol dedicat unor cărți publicate de brașoveni și nu numai despre viața muzicală a Cetății. Autorul, a cărui tinerețe spirituală îi consolidează locul în rândul muzicologilor români dintotdeauna, anunță cu discreție încă patru titluri în pregătire: *Musica sacra, Trasee muzicale în istoria Cetății, Folcloristică și bizantinologie*, precum și un dicționar intitulat *Brașovul muzical*. Nu mă îndoiesc că voi avea curând preilejul să le salut și pe acestea.

Vatra Junilor

Preocupările teoretico-filosofice ale academicianului Alexandru Surdu, isprăvite original în numeroase studii și tratate, o operă deja prestigioasă, demonstrează, cum s-a mai remarcat de către exegeți (C.Asiam), o gândire sistematică și coerentă cu sine însăși – nu mai puțin însă o stilistică și o metodă, o viziune neconținut căutătoare de noutate, de plusvaloare noetică, urând așadar cantonarea în canoane, în adevăruri fără rest, definitive. Așa se face că în Logică, instruindu-se (în Olanda) în matematica intuiționistă a lui Brouwer, cu discipoli de marcă ai ilustrului savant și gânditor, ca Van Rootsselaar, Alexandru Surdu va da pentru întâia oară în România, în anii 70, **Elemente de logică intuiționistă** și, apoi, **Neointuiționismul**: un studiu, cum scrie el însuși, istoric și filosofic asupra neointuiționismului și asupra intuiționismului în genere. E vorba adică de o prezentare a premiselor istorice și fundamental-filosofice a teoriei intuiționiste. Dar lucrările din domeniul Logicii ale lui Alexandru Surdu sunt mult mai întinse și variate (de exemplu, în 1989, **Teoria formelor prejudicative**), se părea chiar că domeniul acesta îl va lua, singur, în stăpânire.

Nu a fost să fie, deoarece, iată, logicianul datat universului sever al conceptelor, principiilor ordonatoare, era credincios cu precădere Filosofiei, fiind convins că fără sprijinul direct al Filosofiei orice construcție științifică, orice lucrare a spiritului „este imposibil de realizat”. Propunând neointuiționismul, Alexandru Surdu scria la 1972, în România comunizată, acestea: „Deși modestă, deși lăsată în umbră, filosofia are săpate galerii adânci, caverne care nu se văd, dar care, lăsate în paragină sau neștiute macină în tăcere și uneori zdruncină, amenințând cu prăbușirea, edificiul impunător al științelor”.

Isplitit așadar de iscusirea creatoare a gândului, Alexandru Surdu concepe și scoate, în 2000, **Gândirea speculativă**, în care e repusă o problemă „care tinde să devină tot mai ignorată în contextul filosofiei românești actuale: posibilitatea și, mai ales, valabilitatea cunoașterii speculative” (Claudiu Baci). Inițial răspândită, împrăștiată în alte scrieri (unele adunate în volumul **Pentamorfoza artei** din 1993), ideea unei dialectici speciale, insolite, care avea să devină nucleul unui sistem filosofic propriu, se face auzită, pronunțat, în 2007, când apare volumul 1, **Problema transcendenței, al Filosofiei pentadice**. Cu alte cuvinte, așa cum o arată și numele, e vorba de o dialectică așa-zicând în cinci timpi, nu în doi, trei sau patru, cum sunt toate celelalte, din Antichitate până la Kant și Hegel, până astăzi.

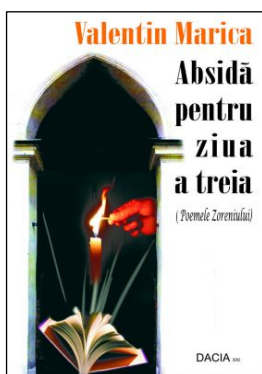
Un incident sau, mai bine zis, un detaliu din biografia lui Alexandru Surdu îl va determina să abordeze o altă dimensiune teoretică în care se va exersa, prestigios, gândirea savantului: Etnologia. Căzând așa-numita mișcare transcendențială – o manoperă și diversiune securiste menite destrămării ori pedepsirii elitei intelectuale -, Alexandru Surdu este înlăturat de la Centrul de Logică, unde, sub

îndrumarea de ispravă a lui Athanase Joja, el lucra alături de Constantin Noica și de alți reprezentanți de seamă ai filosofiei românești recuperată în postbelic. Angajat undeva ca bibliotecar, într-o lume a cărții, a înscrisurilor esențiale, Alexandru Surdu va iniția o serie de cercetări, aprofundate, asupra etimologiilor tainice, de deciptări etnohermeneutice. Așa apar, în opera logico-filosofică a academicianului, investigațiile toponimice, istoriografice, monografii tematice (de exemplu **Drago-Betele. Povestea iubirii la români**, KronArt, Brașov, 2010), dar și lucrarea de referință dedicată Brașovului, **Șcheii Brașovului** (cunoscuta vatră a junilor, a românilor), în două ediții, ultima (revăzută și adăugită), în condiții grafice excepționale (ilustrația aparținând eminentului artist Gabriel Stan), la Editura KronArt (Brașov, 2010). Lucrarea (o capodoperă în domeniu, împletind documentarea acerbioasă în temă cu gândirea speculativă spornică), „instanțiază un discurs identitar” – un demers ce nu se oprește la simpla expunere „muzeografică a unei conotații mitico-rituale, a unui set coerent de norme și de comportamente culturale și sociale în desfășurarea lor istorică” (așa cum remarcă Mona Mamulea), dar realizează, cum spuneam, o sinteză etnohermeneutică a ființei românești, deopotrivă în aria Țării Bârsei, a ținuturilor românești cunoscute, însă și în ariile europene vicinale („spațiul carpato-danubian cu extensiuni firești spre Nordul Mării Negre și Câmpia Pannonică”), responsabile va să zică și ele de geneza omului românesc.

A.I.BRUMARU

POEZIA DE LA ICOANĂ

Contrar spuselor lui Călinescu – „un poet nu poate fi judecat de un alt poet” – , lăsăm deoparte condiția poetică a scriitorului și rămânem la cea de critic. Orice carte își formează un profil, are o trăsătură certă și nu se lasă ușor învinsă. Cărțile pot pansa ori pot irita și mai mult. Spre deosebire de cartea de proză, mult mai bogată în semnificații, în căi de acces, cartea de poezie are o altă vibrație, o sensibilitate aparte. De aceea, criticul e avantajat în cazul textului în proză și există mai multe opere critice despre roman, de exemplu, decât lucrări teoretice despre poezie. Studii recente despre starea poeziei din țară sau din lume se reduc la cronică de carte, la portret de poet, la radiografia unei generații. Observată în muzeul literaturii, ca un exponat, poezia e mai greu de îngrădit, de pus în lanțuri și chiar de canonizat.

„Absidă pentru ziua a treia” (Poemele Zoreniului), Ed. Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2010, a inspirat această introducere și a condus la ideea principală potrivit căreia Valentin Marica scrie așa cum astăzi nu se prea mai scrie poezie și acest fapt îl face unic în felul său. El nu încearcă să fie decât ceea ce e, și în poezie, cu farmecul cuvintelor, cu originalitatea imaginilor, cu respectul față de părinți, de sat, cu credința în Dumnezeu, cu intrarea în casa poeziilor, prin aceea absidă special creată, plină de simbol, mister, de speranță.

Poezia lui Valentin Marica pornește din coperte religioase și sfârșește în conturul unei inimi. Nu este o poezie „la mo-

dă”, e ca o ființă tăcută ce-l însoțește pe poetul ce știe să o asculte, să-i dea cuvânt/ cuvinte pe măsură. „Absidă pentru ziua a treia” se apropie de lirica lui Esenin, e o altă „Scri-soare de la Muselim Selo” a lui George Coșbuc, cu reținerea subiectivă a unor trăiri. Poetul descrie satul desprins de la sol, cu obiceiuri rămase în amintire, trăite cu mintea de-acum și cu intensitatea evenimentului de altădată. Între cele două opțiuni – trecut și prezent, se întinde o lume statică ce așteaptă nu să fie descoperită, ci să învie după a treia zi. Menirea poetului (una înălțătoare) este de a-și pregăti propriul sat, cel natal, satul din sine, pentru această zi în care crede. Învierea întâmpla-se-va prin cântecul poetului, prin ritualul întoarcerii acasă, prin decuparea unor imagini din copilărie și încorporarea lor într-o arhitectură nouă.

Satul e personificat, invocat: „Sat molcom, .../ Ieși în cale-mi cu găleata plină!”, de parcă ar aduce noroc în mintea unui superstițios și tot el este sursă/ izvor de inspirație: „Sat domol,.../ Răzimat în cruci de lemn, la poduri!” Satul e prilej de aduceri – aminte, e loc de căutare a ființelor ce nu mai sunt decât în gând, în inimă și în respir. Mama e prezența constantă a cărții, e Marele Anonim, e Marea Absență, e cea care mai locuiește în timp și în spațiu, cea care mai udă încă „făina albă a clipei”. Pâinea este simbol între sacru și profan: „mamei îi arde fața într-o pâine”, forma pâinii e ca o coapsă, iar câteodată „rupi din buza pâinii”, cu aceeași mirare de început și de sfârșit, cu care și Grigore Vieru spunea: „Doamne, cât cer deasupra unei singure pâini!” Aburul e semn al căldurii și al hranei, al apropierei, e perpetuarea unei stări: „Se toarnă-n blide abur de iubire” și „Pe frunte își fac casă/ Aburii de iarbă groasă”, care învăluie și simțurile, și memoria. Casa cu grinzi are „oase de lemn, brațe de lemn”.

Față-n față cu versul lui Valentin Marica se află scrisoarea mamei, scanată, cu scrisul original, care adăpostește grijile ei, ca și cum un text s-ar naște dintr-un alt text, într-un proces direct de transmitere genetică a sentimentelor, așa cum Nicolae Labiș nu renunță la imaginea - star „cum c-a-nflorit la noi mălinul/ și c-ai albit, mămucă, ai albit”. Valentin Marica își amintește de chipul mamei într-o lumină aparte, în deplin acord cu universul credinței: „Vedeam în ochii tăi tremurând o frunză./ Nu era nici de măr, nici nu era din vie./ Era frunza aceea din icoana cu Iisus/ Pe care ne-o puneai, în nopți, la căpătaie.”

Valentin Marica scrie despre un sat încă viu, în care mai merge, se-mprospătează de/ în spiritul lui, despre un sat care are un suflet și în care se scaldă ca într-un râu purificator: „Sat mic, cât e un deal și-o vale!”, e suficient pentru spațiul descris de Lucian Blaga. Mărturisirea „Prima literă am scris-o/ Nu la masă, ci pe un sac de grâu” e, de fapt, adevărul că acea sămânță a trebuit și ea să moară, pentru ca mai târziu să se nască poezia.

Titlul e încifrat, ca un scut pe care și-l ia poetul în fața literaturii, uitând sau poate știind prea bine cât de ușor cade orice pavăză. Faptul de-a ne apăra după/ lângă o metaforă poate fi o salvare nu neapărat poetică.

Nu știm în ce parte se-ndreaptă poezia. Dacă e doar simplu drum?! Poezia merge acolo unde o duce fiecare poet. Valentin Marica duce poezia la el acasă, în Zoreni - lucru pe care nu l-a mai făcut nimeni - și așează această carte, ca o absidă, lângă icoana mamei și a dispărutei Cezara, în numele tatălui și al fiului.

ELENA M. CÎMPAN

Amintind, ca formulă, de una dintre noile direcții ale geocriticii, iar ca inițiativă de recente încercări ale istoricilor literari sau ale editorilor de a „lega” scriitorii de „patria natală” (ca să nu menționăm decât volumele de interviuri semnate Nicolae Băciut, colecția editurii Dacia XXI, intitulată sugestiv „Scriitorii la ei acasă” sau inițiativele județene, mai mult sau mai puțin

mediatizate, de a promova literatura locală), volumul domnului **Mircea Dinutz**, *Scriitori vrânceni de ieri și de azi*, apărut la Editura Zigotto din Galați, 2011, e, de departe, una dintre cele mai importante tentative de reconstituire a spațiului literar vrâncean. Fără a fi exhaustiv, așa cum mărturisește chiar autorul în prefața volumului, cartea pare să răspundă cunoscutului deziderat sorescian: „Răzbit noi cumva la lumină!”. Și vrâncenii au răzbit prin acest volum, căci de la Duiliu Zamfirescu până la Liviu Ioan Stoiciu – ca să amintim doar unul dintre cele mai sonore nume contemporane ale scrisului românesc –, trecând prin Florinel Agafiței, Adrian Botez, Lucia Cherciu, Ioan Dumitru Denciu, Alexandru Deșliu, Constantin Dușcă, Virgil Huzum, Florin Muscalu, Ion Panait, Florin Paraschiv, Doina Popa, Ion Larian Postolache, Dumitru Pricop, Paul Spirescu sau George Mihail Vlădescu, literele vrâncene par să fi depășit ingrata poziție de literatură provincială, dată fiind excelența receptare sau opiniile critice avizate, unele chiar de la „centru”, cum caragialește recunoaște autorul.

Chiar dacă amintește, prin criteriile de selecție, de *Dicționarul egoist al literaturii franceze*, scris de Charles Dantzig, volumul are toate ingredientele – până acum secrete sau disparat regăsite – ale unei cărți de succes, în ciuda genului care pare să-și fi pierdut, astăzi, cititorii. „Rostul unui comentator literar este să-i îndemne pe eventualii săi cititori spre lectura autorului comentat”, afirma criticul, amintind de cronicarii moldoveni, a căror impresionantă responsabilitate pentru cuvântul scris pare să mai apese încă pe umerii cunoscutului dascăl vrâncean. De altfel, chiar prefața e o minunată predoslovie care dezarmează din start orice posibilă acuză: conștient de limitele volumului său, limite impuse de motive obiective sau subiective, Mircea Dinutz „își asumă” pe un ton demn formula aleasă, conștient de imposibilitatea (umană) de a nunti și calitatea și... cantitatea scriitorilor vrânceni.

Nu acesta e însă punctul forte al volumului și, citind cartea cu aceeași plăcere pe care ți-o dă un roman de cea mai bună calitate, mi-am amintit de nenumărate ori de aceeași... referință literară, pe care nu mă sfiesc s-o menționez nici aici: Mircea Dinutz e, dincolo de indubitabilul statut de critic literar, un Creangă „în toată puterea cuvântului”, „un Creangă” al criticii și al istoriei

literare actuale, care, cu talent narativ și scrupulozitate, spune povestea literelor vrâncene pre limba cititorului avid nu de senzational, ci de oameni și cărți ce configurează un spațiu spiritual matrice. E o carte care, fără urmă de exagerare, e un util ghid de lectură, fie că e vorba de pasionatul de roman istoric, de avidul cititor de eseu, de romanticul ce nu-și refuză plăcerea liricului sau de exegetul care-și verifică sau certifică interpretările critice.

Numeroasele paliere interpretative, variatele tonuri pe care le adoptă de-a lungul volumului sau diversele genuri și specii literare pe care le abordează cu acribia pe care doar deplina asumare a ipostazei de formator de opinie cu care se identifică i-o conferă, își dovedesc utilitatea dacă avem în vedere faptul că demersul autorului este unul recuperator. Apariția nu e una deloc întâmplătoare, iar înalta ținută a operei e dată de calitatea discursului și de pertinența judecăților de valoare ce vin nu doar din îndelungata experiență critică a autorului, ci și din îndelunga aplecare asupra literaturii vrâncene, așa cum o dovedește dezarmant de ampla listă de articole care încheie volumul sub titlul *Scriitori vrânceni despre care am scris*, articole publicate de-a lungul anilor în presa literară.

Adevărată „carte de învățătură moldovenească”, volumul e opera unui hermeneut erudit (apar referințe concludente, chiar dacă, uneori, șocante la operele unora ca Gide, Huysmans, Shakespeare, Rilke, Apollinaire sau la nume sonore ale picturii europene, la spiritele religioase din diferite epoci), a cărui analiză devine catalizator al textelor interpretate. Privind comparativ volumele, urmărind modul în care teme sau motive migrează sau sunt transfigurate, amendând involuția sau schimbarea nereușită de paradigmă, autorul oferă o necesară imagine de ansamblu, după o analiză făcută, adesea, cu dicționarul de simboluri sau cel mitologic la îndemână, convins că datoria sa nu e de a realiza o facilă critică impresionistă, ci de a lumina, ilumina textul și, deopotrivă, lectorul, de a decipta metodic semne și semnificații, mai ales când vine vorba de poezia religioasă, de aluziile mitologice sau de trimerile livești unde autorul se simte, așa cum transpare din text, foarte confortabil.

Elaborate, cu trimeri livești sunt și titlurile capitolelor care sugerează fie tipologia operei, fie tematica, etapa sau dominantă creației. Uimește tocmai acea lipsă de „specializare”, acea închistare într-un gen, specifică actualmente criticului literar care cedează pasiunii pentru epic sau liric, trădându-le lamentabil pe celelalte. La fel de pertinent când vine vorba de roman sau poezie, de scriitori consacrați, minori sau contemporani, de literatură a începutului de secol XX sau de volume apărute în 2010, Mircea Dinutz vehiculează cu dezinvoltură concepte subsumate criticii literare, filosofiei, religiei, mitologiei, sociologiei, privind opera prin toate filtrele posibile sau relevante: de la critica biografică, la cea sociologizantă sau tematică.

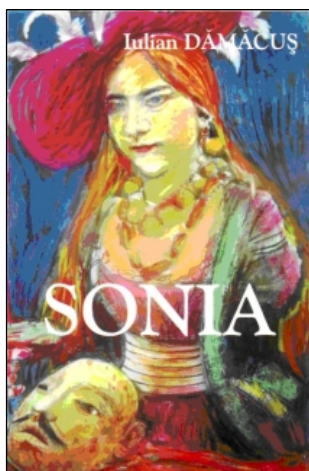
Cu un discurs echilibrat, punctând precis elementul inedit, stabilind erudite (și cât de utile!) conexiuni, amendând stângăciile cu tactul și cu aerul dascălului care are conștiința importanței, a rolului gestului său, subscriind atunci când e vorba de aprecieri critice care și-au păstrat... verticalitatea sau intervenind corector când exegeza a fost nejustificat generoasă, autorul părăsește deliberat poziția auctorială atunci când vine vorba de mărturisiri imposibil de reprimat: „Mă gândeam, în timp ce-mi făceam fișele, că nu-i stă prea

bine lui Mihai Ursachi, poet pentru care am o mare prețuire, între Heraclit și... Heidegger”.

Pe măsura conținutului e și coperta de care *se face vinovată* redactorul de carte Rodica Lăzărescu. Carte și copertă laolaltă mi-au amintit de două versuri care, oricât de livresc ar suna, se vor a fi o sinceră mulțumire celor doi oameni – autor și redactor – care s-au aplecat (și n-am nicio îndoială că se vor mai apleca în timp) cu atâta grijă asupra cărților, asupra Cărții: „Sărut stânga, sărut dreapta / care țin drept cruce cartea” (Nicolae Băciuț).

CARMEN ARDELEAN

Un Candide în căutarea timpului pierdut

Între eroul lui Voltaire și naratorul - personaj din *Sonia* (Iulian Dămacuș, *Sonia*, Ed. Grinta, 2008) ar fi o distanță de câteva secole și prăpastia schimbării de stil. Totuși, ambii spun tot ce gândesc cu o franchețe dezarmantă și trec prin experiențe extreme descrise cu o ironie subînțeleasă. Dar, dacă în finalul povestirii lui Candide concluzia era clară – “*il faut cultiver notre jardin*” - în încheierea “romanului” acesta de tip postmodern nu

mai avem nimic clar, cititorul fiind nevoit să refacă legăturile dintre diverse fragmente, să identifice ipostazele Soniei și eventual să deducă morala. Tot mai aproape de modul în care aflăm și sintetizăm ce ni se întâmplă, de non-coeziunea și incoerența vieții de azi, romanele multor optzeciști au același mod de a spune ceea ce nu se spune – fărâmarea narațiunii, amestecarea vocilor naratoriale, multiplicarea firelor narrative, încât concluzia cititorului poate fi foarte personală, în funcție de ceea ce poate înțelege, de priceperea lui în a descifra mesajele strecurate printre rânduri. Coeziunea la nivel macrotextual este distrusă, coerența fiind stabilită de interpretările – posibil multiple - date de cititor.

Mi se par importante pentru descifrarea *Soniei* începutul și sfârșitul romanului – aflate sub semnul deșertăciunii cu ecou biblic – praful care învăluie totul în momentul plecării spre mănăstire - și al indeciziei – răspântia fiind locul de pornire.

La început, așteptarea sub praf, la barieră, iar la sfârșit sentimentul inutilității – semaforul inutil așezat tot la barieră... Marginalizare, inutilitate și zbatere în van, *răspântia* care nu dă o adevărată libertate în alegere (există o barieră, totuși), iubirea imposibilă sau posibilă doar în vis – iată câteva teme care dau coerență textului.

Toate întâmplările secundare completează universul acesta mărunț al unui orașel cu tradiție și al satelor din jur. O lume care își hrănește superstițiile și anecdotele, obiceiurile și interdicțiile proprii, uneori absurde. Astfel, nu se mestecă gumă în public dar băieții și fetele pot dormi la aceeași gazdă când merg la mănăstire în pelerinaj. Nu se pot

explica unele căsătorii ciudate – făcute, poate, în urma unor crize de orgoliu - dar se găsesc vinovate vrăjile și visele premonitoare.

Felul în care tânărul narator relatează toate acestea în jurnale, carnețele și notițe găsite și recitate de naratorul adult e proaspăt, tranșant, impetuos. Tot astfel e modul în care adultul își re-trăiește tinerețea prin lectură (re-sentimentele față de fostele prietene din liceu reinvie). Cruzimea sau grotescul unor întâmplări sunt inocentate de “*ochiul*” care observă sau care ia parte la acțiune, ca și când nu ar înțelege partea “*rea*”, așa cum relatează copiii, cu o seninătate a lipsei de morală, (vezi scena de seducție din casa bătrânului bucătar, în care personajele cusute pe peretar comentează sau mimează imaginar ce se întâmplă). Menționarea deznodământului însă – plecarea bătrânului într-un loc necunoscut - implică o morală.

Umorul subînțeles dă farmec multor episoade. Umor fin, de toate nuanțele, de la “roz” –cum sunt întâmplările cu iubita din liceu care trimite biletele hazlii – la “albastru” – proteza lui Ionaș - sau chiar “negru” – moartea pompierului..

Modul original în care sunt redată visele, halucinațiile – seducerea tinerei aflate în pelerinaj - sau povestirile clișeu de tipul “legendele locului” arată, cred, talentul scriitorului în această carte.

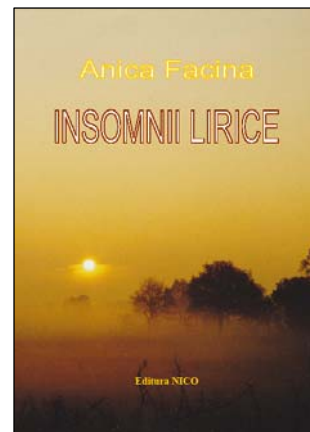
LAURA CRICOVEANU

Insomnii lirice

Cine cunoaște în-deaproape lirica D-nei Anica Facina va subscrie, imediat, unui diagnostic (mai vechi), rostit de reductibilul Gheorghe Grigurcu, prilejuit de apariția volumului *Fereastră deschisă* (2003): o nostalgie fără nume se insinuează în textele poetei, cutreierate de „vântul melancoliei”, anunțând o deschidere

„spre nesfârșit”. Implicit, dorința ei de a (se) comunica, livrând – fără rest – plinătatea ființei. Placheta *Doruri* (din 2006) confirmă aceste constatări. Pulsunile scripturale, modulate de recapitulări nostalgice nu cad în jubilație senzorială; nu e vorba, așadar, de un vitalism primitiv ori de o retorică tumultuoasă. Poeta risipește diafanități, se lasă invadată de înșenări bucolice, propune texte molcomite, filtrate, irizate de fiorul nostalgic și incurabila visatorie: „Să fii pasăre / cu aripa rănită / să te încapățânezi - / bătând aerul- / să păstrezi zborul” (v. *Destin*).

Nici *Prizonierul visului* (Editura Augusta, 2008), volum hibridat, deși adună proze scurte și un jurnal american (ținut cu conștiinciozitate) nu scapă de amprenta poetei. O infuzie lirică scaldă textele,

colecționând întâmplări mărunte, parcă lipsite de o miză epică. În fond, observatoare atentă, autoarea poartă în buzunar „o bucată de cer” și vrea să rămână în prezența cântecului. Mersul devine plutire, viața – suntem avertizați – e poleită cu nostalgii și povești, ne putem oferi, cotidian, astfel de imersiuni (adâncindu-ne în altă poveste). Sau, „spovedindu-se”: „Acum sălășluiesc în mine / două suflete / copilul și eu” (v. *Zodiac*). În pofida puseelor ludice presărate sub vraja copilăriei (strecurându-se insidios în basm), gravitația gândurilor se îndreaptă spre acele *stări* care readuc la suprafață, din hăurile memoriei afective, „ecouri uitate”. Povara întomnării, caruselul anotimpurilor, planurile de evadare (ieșirea din sine), prezența „siluetelor de aer” întrețin o nostalgie difuză, croind cărări spre Eden. Chiar dacă poeta ne avertizase: „Visu-mi se întrema / din negre cratere”. Fie că invocă strămoșii, acea ștafetă a generațiilor și subterana „pădure de mâini” odihnind „sub țărână”, fie că figura mamei, cea care „mătură zarea cu ochii” și „conduce pruncii spre vis” (v. *Sindromul furnicii*), e chemată stăruitor, Anica Facina știe prea bine că într-o lume meschină, dezvrăjită, avem vitală nevoie de poezie. Insomniile sale lirice (*Insomnii lirice*, Editura Nico, 2010) dezvăluie, sub pecetea laconismului, a inciziilor ironice și autoironice (cumva pe tipar sorescian, pe alocuri) un tâlc ascuns, comunicat febril: „Intru direct în subiect / și ies tot atât de repede”. Sâmburele dramatic, lepădându-se de angoase și ornamente adjectivale, se lasă descifrat prin filtrul unei filosofii naturiste, corectând dispoziția romanțioasă și învederând că avem în Anica Facina, vitaminizată cultural, o poetă de cursă lungă, pe care se poate conta, capabilă de a-și potența și disciplina impulsurile scripturale. Dar conservând *viața* (impură), nu *texistența* (aseptică).

ADRIAN DINU RACHIERU

Pentru o poetică a elementarului

La Editura "Institutul European" din Iași, Lăcrămioara Solomon publică un admirabil eseu despre „poetica elementelor în lirica lui Lucian Blaga”, eseu care, dacă nu cumva mă înșel, a fost inițial o strălucită teză de doctorat a autoarei.

Cartea reține, fără îndoială, atenția prin prospețimea unui demers analitic lipsit de complexe față de operă și față de

lecturile anterioare de care a beneficiat marele poet, dar și prin nereținută plăcere cu care se abandonează textului pentru a-i descoperi noi (și posibile) semnificații, tematizând cu multă finețe și propunând credibile configurații interioare, de profunzime, ale creației.

Lăcrămioara Solomon are în vedere cele patru elemente primordiale, pe care le evidențiază în contextul imaginarului poetic pe parcursul unui demers capabil să-i susțină autentică vocație hermeneutică: **focul** (*Focul-principiu vital și generator thanatic*), **apa** (*Apa sau tentația incognoscibilului*), **aerul** (*Din imagistica mișcării aeriene*) și **pământul** (*Conștiința caducității și setea de transcendent în simbolistica pământului*)

Elegantă și lucidă, luându-și o necesară distanță față de receptarea anterioară a operei blagiene (neintrând însă cu aceasta într-un dialog polemic, dar refuzând atitudinea obedientă) lectura Lăcrămioarei Solomon mizează pe semantica simbolică a creației poetului din Lancrăm, lectură care se potrivește, de altfel, cât se poate de bine extraordinarei disponibilități interpretative a autoarei. Lăcrămioara Solomon știe fără îndoială că, asemenea lui Eminescu, Blaga constituie o probă a vocației critice și că despre el s-a spus totul, dacă nu cumva ceva pe deasupra. Pe de altă parte, autoarea își cunoaște capacitatea de a (re)citi textul și de a-i da o creatoare și necesară replică din perspectiva încrederii în legitima lui deschidere.

Autoarea cărții acordă toată atenția realității lingvistice a operei prin care se concretizează universul imaginar, convinsă fiind însă că ceea ce se înțelege în mod curent curent prin "stil", trimite, în cazul lui Blaga, mai mult poate decât în situația altor autori, spre modelul de profunzime al creației.

În pagini de o indiscutabilă tensiune intelectuală, elevate, scrise clar și elegant, pline de sugestii ce-i asigură cititorului o autentică plăcere (a textului critic!) se consumă aventura re(descoperirii) elementarului blagian, pe cont propriu și pe risc propriu. Lăcrămioara Solomon nu se îndoiește de hărțile mai vechi cu atâta grijă conturate, dar, la întoarcerea din călătoria în imaginar, le aduce vizibil modificate.

În ultimă instanță, autoarea subliniază ideea că Lucian Blaga întemeiază un univers - compensator până la un punct, pentru individul conștient de propria-i condiție - așadar un univers imaginar (eseista vorbește despre "lumea poetică") din care "miticul, magicul și misterul" fac parte integrantă. În asemenea situație, valoarea (și valorificarea) din perspectivă simbolică a elementarului blagian este pe deplin motivată (în primul rând legitimându-se codul de lecturi); în egală măsură, din aceeași generoasă perspectivă se justifică pe deplin ideea că elementele primordiale "obsesive" (după terminologia lui Charles Mauron) sunt prezente inconștiente în operă (nu în sens psihanalitic, se subliniază, ci în sensul blagian), elemente ce fac parte din însăși matricea stilistică a poetului.

Concluzia tinerei și talentatei autoare este că prezența primordialului, devenită la Lucian Blaga o constantă stilistică, transcrie, în ultimă instanță, "*dorința de refacere a unității originare*", cu atât mai mult cu cât pierderea acestei unități este resimțită accentuat dramatic de către oconștiință "*care se simte parte integrantă din armonia universală*"

Eseu scris cu farmec și cu personalitate, cartea Lăcrămioarei Solomon, rămâne indiscutabil un autentic eveniment al lecturii.

MIRCEA MOȚ

Duminica orbului

Cele 20 de proze scurte pe care Dorin Ivan le adună în noul său volum intitulat *Duminica orbului* (Editura Rafet, Rm. Sărat, 2009) sunt inspirate dintr-o realitate banală și derizorie, precum, pe alt plan, textele de tip Zen în care adevărații haijini știu să descopere ceva întru totul esențial, ceva care trece neobservat de către cei mai mulți oameni și care cu timpul capătă un relief impresionant, cum ar spune Jean Antonini. Prozatorul are, de altminteri, conștiința forței și unicității sale artistice. Portretul pe care un profesor universitar, foarte zgârcit în laude, i-l face studentului căruia i-a coordonat lucrarea de licență în sociologie, i se potrivește de minune autorului însuși:

„Ești un bun cercetător, domnule, iscoditor și profund, un adevărat filozof în sensul clasic al cuvântului, un iubitor de înțelepciune (...). Ai un dar de la Dumnezeu, ai auzit, desigur, acea calitate rară ființelor umane, serendipity. Vezi în profunzime, mai adânc, mai diferit decât alții. Să nu crezi că te laud, după notele din cursul celor patru ani, pari un student mediocru, dar observ că ești iscoditor și neobișnuit, vezi esența și nu aparența, ești un serendipity” (*Serendipity*, p.89).

Cele 100 de pagini ale volumului se mențin, tematic și stilistic, după cum observă Dumitru Ion Dincă, la confluența stilului jurnalistic exact și de consecvență acribie cu cel beletristic, debarasat de toate conveniențele și locurile comune de rigoare ce ar ancora relatarea într-o paradigmă constrictivă previzibilă. Nucleele (motivele) în jurul cărora coagulează povestirile sunt fie poematice, pline de tandrețe și înțelegere, fie moralizatoare, personajele având revelația că se pot ridica deasupra vicisitudinilor vieții impuse, cel mai adesea, de-o istorie nefastă și nemiloasă. Frica de vremurile oarbe, amprentate urât de-o ideologie de import, îi face pe oameni dilematici de îndată ce i-a scos din rosturile lor. De pildă, personajul din *Primarul roșu*, un ceferist analfabet, căruia cineva i-a strecurat niște manifeste în geantă, s-a trezit, după câteva luni de închisoare, ilegalist în toată puterea cuvântului. Fiind unicul din oraș cu un astfel de statut, este numit primar, dar o boală incurabilă îl doboară prematur. A lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat creștinește. I se face o slujbă pe furiș, la miezul nopții, dar e condus la locul de veci ca un adevărat ateu, în acordurile funebre ale fanfarei militare angajate de cei de la partid.

Povestitorul pleacă uneori de la un simplu fapt divers, știrea în sine înrămând altă povestire a cărei acțiune s-a petrecut cu mult timp înainte. Astfel, în *Veteranul*, un bătrân de 80 de ani și un tovarăș de drum se refugiază, pe un viscol năprasnic care le-a înzăpezit autobuzul cu care veneau de la oraș, într-o povarnă. Însoțitorul, în vârstă de 45 de ani, are un atac de cord și bătrânul îl poartă în spate printre lupii care-i atacă înverșunat. Gestul vigurosului bătrân care se aventurase să ajungă cu orice preț acasă, la animalele lui lăsate pentru câteva zile în seama unor vecini, are darul să-l lecuiască de o obsesie care-i tortura conștiința: aceea că pe frontul de vest un soldat care-l purtase în spate până într-o tranșee murise de fapt în locul lui. Destinul îi oferise, așadar, prilejul să se revanșeze.

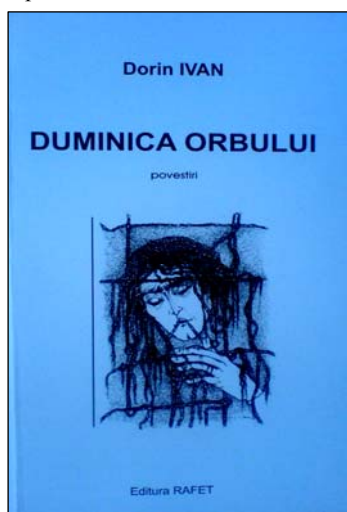
Un portret de neuit este cel al profesorului duplicitar din *Luli*, apostolul lui Marx.

Luli s-a făcut profesor de marxism, dar a devenit un cui în sistemul de învățământ comunist. Personajul a făcut o adevărată acrobație spre a-și păstra postul la catedră și a nu-și periclita cariera, integritatea profesi-onală și a nu-și trăda ura funciară față de comunism. Filozofia marxistă a devenit pentru el scutul de apărare împotriva acuzelor care i se aduc de către activiștii și securiștii zeloși ai regimului dictatorial înregimentator. Înruind

temperamental, pre-cum și ca destin, cu Luli este și personajul din ultima povestire a volumului, *Serendipity*. Ajuns profesor la un renumit liceu dintr-un orașel de provincie, capitală de județ, profesorul de științe sociale realizează că de fapt a descins în iad. A închiriat o garsonieră într-un bloc rezidențial deocheat, sub ferestrele căruia elevii se droghează și facilitează traficul de carne vie. Proprietarul garsonierei îl taxează pe chirias de isteric, la școală elevii cu cercei în urechi nu-l mai ascultă, colegii de cancelarie îl privesc chiorăș și nu văd în el altceva decât un delator ordinar și un reclamagiu care face plângeri la poliție că nu se poate odihni noaptea din cauza scandalagiilor juvenili. Începe să studieze gașca de cartier, lucru în premieră, ce s-ar putea finaliza printr-o strălucită lucrare de doctorat, dar, cum se întâmplă de ani buni la noi, vinovați nu sunt răufăcătorii, fii de procurori și de polițiști, ci cei care au sesizat răul, opinia publică, a cărei ineficiență e deplănsă cu crasă ipocrizie pe toate canalele mass media și care nu obosesc s-o citeze ca factor educativ de mare forță. Mafia drogurilor și traficului de prostituate minore e cu mult mai mare decât taifasurile nocturne ale unor adolescenți turbulenți. Incomodul dascăl se va trezi într-un spital, după ce un june a încercat să-l scoată din circuit lovindu-l cu o mașină, firește, ”bengoasă”.

Un incomod pentru șefii lui este și gardianul de penitenciar din *Pocăința*. Autorul îl caută, după Revoluție, și smulge câteva mărturisiri despre viața deținuților din închisorile comuniste, unde au fost anihilate valori umane și conștiințe naționale ale celor ce s-au opus regimului de tristă amintire. Gardianul interviuat, acum bolnav de cancer într-o fază destul de avansată, ar fi ajuns în situația de a-și da demisia pentru că pune la întrebări tendențioase la învățământul politic ori își nota într-un carneț abuzurile foștilor colegi puși pe căpătuială: sub pretext că vor să facă reparații în închisoare, furau materiale pe care le duceau acasă ori vânduiau alimentele și așa destul de precare ale deținuților pe care-i torturau după bunul lor plac.

La loc de cinstă în volum este și tema colectivizării forțate cu toate avatarurile ei. Prozatorul nuanțează neîncetat, ferindu-se deopotrivă de schemele tranșante atât ale ilustratorilor realismului socialist, cât și ale celor care, sub umbrela obsedantului deceniu, au absolutizat răul social-politic al activiștilor și securiștilor fanatici din perioada dejistă, specii umanoide care nu și-au iertat nici propriii părinți, atunci când era vorba să le facă pe plac superiorilor lor nu mai puțin încâinoșați. Ceea ce nu reușește să realizeze tovarășul primar de sorginte muncitorească, posesor al unui trecut ilegalist recunoscut și girat de însăși Ana Pauker, care l-a adus în țară, din prizonieratul siberian, cu detașamentele de panduri, o va face, cu vârf și îndesat, fiul său, Tovul, un băiat de liceu, personajul diabolic din *Fiul activistului*. Acesta și-a pus în cap să devină activist și cadru de nădejde al partidului și nu se dă în lături de la nimic spre a colectiviza comuna administrată de tatăl său, om în sufletul căruia mai pălăiea totuși și o brumă de omenie ancestrală și de românism. Fiul va recurge la mai toată recuzita de metode pro-colhoznice: delațiune, șantajarea celor ce mai demult nutriseră simpatii față de partidele istorice sau față de legionari, arestări intempestive, solicitarea ajutorului „lămuritor” al forțelor de ordine bolșevică, intruziunea în viața intimă a

sătenilor care devin astfel vulnerabili (mici și inocente adultere, comori ascunse prin grădini sau pe sub tălpile caselor, atitudine dușmănoasă manifestată verbal, la vreun pahar de băutură, față de partid și conducătorii ei iubiți etc.). Micul TOV își atrage de partea sa lichelele satului, sărăntocii certați cu munca, lipsiții de caracter, manipulabilii ce devin informatori și o duc bine atâta timp cât se înfruptă din bunurile luate cu hapsa de la chiaburii trimiși la Canal odată cu preoții luminați și cu învățătorii de elită ai satului. Lumea va reveni la realitate doar după ce va fi traversat experiența malefică și dintru început sortită eșecului a colectivizării comise împotriva naturii sociale a românilor, încă neimunizați complet față de utopie nici la ora actuală.

Personajele din povestirile lui Dorin Ivan sunt recrutate dintre ființele care știu că nu pot supraviețui dacă nu fac, într-un fel sau altul, jocul istoriei. În această viziune, până și micul oportunism devine scuzabil, demn de circumstanțe atenuante. Este, printre altele și cazul lui Mihail din povestirea omonimă. Micul negustor traversează mai multe regimuri și știe să cadă mereu în picioare, chiar și atunci când comuniștii ajunși la putere îi confiscă o mare parte a averii. Un astfel de tip cameleonic, căruia spiritul de conservare îi ascute intuiția, se face, spre a supraviețui, frate cu dracul și cu fiul acestuia:

„În orașul cu politicieni corupți, Mihail avea propriile sale convingeri, dar nu le afișa niciodată. Era ba țărănist, de, se trăgea de la țară, ba liberal, ba orice negustor. Când venea vorba de concurență, devenea antisemit și naționalist. A refuzat să intre în politică, dar la alegeri devenea darnic cu politicienii. Dădea la fiecare câte puțin, pentru ca după fiecare scrutin să se laude „v-am spus eu că vor câștiga ai noștri!”. Și era reconfortant să vezi că întotdeauna câștigă ai tăi!” (p.37).

Nu-i deloc puțin lucru să știi să sari de fiecare dată în luntrea câștigătorilor sau măcar să te prinzi de ea în vâltoarea social-politică. Mihail nu se exteriorizează și nici nu se lamentează când se vede trădat chiar de cei cărora le-a făcut bine, ca în episodul în care Rașela, fiica unor evrei pe care i-a ascuns în vremea pogromului, devenită membră a partidului comunist, vine cu tovarășii ei să ceară de la negustor bani pentru campania lor electorală pe care oricum știau dinainte că o vor finaliza pozitiv. Jocul istoriei îl face și bătrânul din *Bordelul*. Tataia, un fost președinte de CAP, gazdă, în epoca de aur, a unor mahări roșii din județ sau din capitală, mari amatori de chiolhanuri pentru care nu scoteau din buzunar nici măcar o lețcaie, își cumpără, după pensionare, o garsonieră în zona centrală a orașului de reședință a județului și, la sugestia unui amic, o transformă într-un bordel frecventat de mulți bărbați din lumea bună, inclusiv de polițiști și parlamentari aflați pe teren. Codoșul, care doar acum începuse să pună ceva bani albi de-o parte, pentru zile negre, moare de cuțitul unei femei care, pătrunzând, pe bază de parolă, în locuința rău famată, își găsește aici, gol pușcă, bărbatul care de la o vreme nu mai aducea niciun ban acasă.

Plăcerea reconstituirii unor destine din epoci revoluate și a atmosferei respective este mai mult decât vizibilă la acest scriitor justițiar și implicit polemic, respectiv pe deplin convins în forul intim al conștiinței sale civice și artistice că astfel poate salva lucruri amenințate de uitarea colectivă pe care indiferența semenilor și stresul zilelor noastre derutante o face și mai galopantă. Naratorul din *Comoara blestemată* este un urmaș al „acelor sârmani care au scos la lumină în leat 1837, într-o carieră de piatră, cel mai mare tezaur din lume” (p.84). S-a încetățenit în mentalul colectiv superstiția că Tezaurul de la Pietroasele a declanșat un blestem în lanț și cu bătaie lungă din posteritate. Povestirea în discuție este de fapt relatarea acestei descoperiri de către strămoșul Stan Avram și ginerele său, Ion Lemnaru, pe dealurile de calcar ale Istriței Mari, a celebrului tezaur de aur și argint ce a aparținut unui rege păgân ce-i îneca în apele Buzăului și-i trecea prin sabie pe cei ce aderaseră la creștinism. Regele a fost înjunghiat și el de un apropiat al său. Pietrarul Stan Avram a plătit, la rândul lui, cu viața, în beciurile Agiei din capitala de atunci a Valahiei, dar blestemul s-a răsfrânt, mai mult sau mai

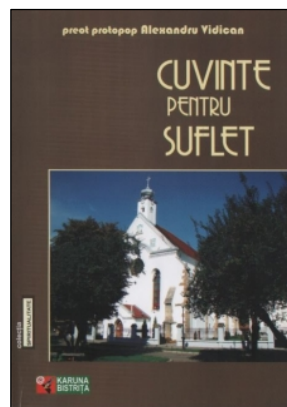
puțin, asupra tuturor celor prin mâinile cărora a trecut comoara sau doar o parte a ei.

Obiceiul folcloric specific meleagurilor de la Curbura Carpaților îl cunoscut sub numele de Drăgaică folosește de ramă unei povestiri nu mai puțin tulburătoare. La o petrecere ritualică, zeiță a anului este aleasă Ohana, fiică a unei românce, Sânziana, născută prin partea locului, și a unui sirian. Mama fetei din *Drăgaicuța*, o ființă originală, pe când era și ea fată, îi atrage ca un magnet pe flăcăi, dar îi și ține la distanță de cum aceștia încep să aspire la grațiile ei, a dispărut în condiții suspecte, probabil ucisă de soțul gelos ca un maur. Fiica ei, ispășind parcă păcatul karmic al celei ce-a adus-o pe lume, se conformează superstiției folclorice românești și se mărită cu un flăcău din zona în care copilărise mama ei. Devine nu doar o soție de excepție, ci și o fermieră de excepție, produsele pe care le valorifică fiind de o foarte bună calitate pentru că în ele se ghicește pasiunea cu care au fost fabricate.

Prozatorul rămâne la fel de interesant și se citește cu sufletul la gură și atunci când își recrutează/selectează subiectele povestirilor din realitatea imediată (*Fratele mai mare*, *Tocmeala*, *Nero, câinele ucigaș*, *Gigel, zis Costel*, *Filantropica* ș.a.m.d.). Se simte de la primul până la ultimul rând al cărții că prozatorul, pe urmele lui Caragiale, să zicem, își iubește personajele și le acordă, cu înțelegere și duioșie, marea șansă a reabilitării ficționale (adăugată celei sociale și morale, din trama epică a pieselor inserate în inspiratul volum) care le poate face, de ce nu, nemuritoare. Fidel principiului Non multa, sed multum, Dorin Ivan spune în cele 100 de pagini ale cărții sale avându-l ca lector pe neobositul Marin Ifrim, factor coagulant al vieții literare din binecuvântata zonă a Buzăului, cât un altul ar etala și dezbate într-un roman de peste 300 de pagini, poate chiar mai multe. De felicitat sincer acest prozator pentru harul, răbdarea și timpul de a scrie scurt. Duminica orbului este dovada vie a acestei afirmații asumate de autorul acestor impresii de lectură.

ION ROȘIORU

Cuvinte pentru suflet cu protopopul Alexandru Vidican

Părintele protopop Alexandru Vidican editează, la Karuna Bistrița, volumul „Cuvinte pentru suflet”, care cuprinde gânduri despre tainele sufletului și apropierea de cele sfinte ale preasfinției sale, adunate în peste 30 ani de slujire la altar. După cum afirmă în prefață preotul Nicolae Feier, protopopul Alexandru Vidican coordonează cel mai mare protopopiat din țară, cu 120 preoți și parohii, iar prin expresia luminoasă a feței, gesticulația atent studiată, vorba dulce și mlădioasă, a devenit unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați slujitori ai Domnului din acest colț de țară.

Capitolul I – „Meditații ortodoxe” - propune o serie de predici pentru fiecare duminică de peste an, pentru fiecare sărbătoare în care Dumnezeu unu în ființă este întrupat pe masa Sfântului Altar. Predicile părintelui Vidican sunt ca un balsam pentru sufletul fiecărui credincios, dându-ne strălucire luminii interioare pusă în valoare prin cuvinte bine cântărite și măsurate, astfel încât fiecare dintre noi să înțelegem rolul primordial al credinței. Părintele Vidican ne spune că Dumnezeu îngăduie uneori suferința și pentru cei

credincioși, pentru a deveni pietre tari în valurile acestei vieți. Remediu pentru fiecare boală de pe acest pământ este terapia sufletului care ne inundă de bunătațe cerească. Prețul dragostei este întruparea și răstignirea, amândouă necesare pentru garanția veșniciei. Acte firești și dumnezeiești, în același timp om și Dumnezeu, deodată, dăruit și împărțit umanității până la sfârșitul veacului. Cartea părintelui Vidican ne arată, încă o dată, prin puterea cuvântului, cum Hristos a oferit marea șansă a mântuirii. Dumnezeu se întâlnește cu sufletul omului în acest volum printr-un dialog al libertății, al adevărului, al smereniei, atât de necesare în vremurile în care trăim. Toate predicile părintelui Vidican ating inima, acel depozitar al iubirii de unde izvorăște pocăința și rugăciunea, omului revenindu-i datoria să se roage ca și cum mâine ar pleca la Dumnezeu. Binele și răul, frumosul și urâtul stau în libertatea voinței noastre, noi fiind singurii care putem alege calea. Capitolul al II-lea – „Cugetări despre Dumnezeu” - cuprinde o serie de sintagme ale marilor oameni ai lumii, amintind aici doar pe Voltaire: „Chiar de n-ar fi existat Dumnezeu trebuia să fie inventat pentru liniștea și binele statului și al societății”. Capitolul III – „Mic dicționar religios” - propune, în ordine alfabetică, prezentarea câtorva dintre cuvintele importante din religie, iar capitolul IV prezintă „Articole în timp” ale părintelui protopop, o parte dintre acestea apărute în cotidianul „Răsunetul”.

Volumul cuprinde și câteva poezii ale părintelui Alexandru Vidican, amintind aici două versuri care vorbesc despre Sfânta Treime: „Sfințește-ne casa, ogorul și truda/ Și pruncii și neamul și lumea”. O carte care ar trebui să fie în biblioteca fiecărui creștin, iar atunci când dorim să ne apropiem de Bunul de Sus, să citim cuvintele părintelui Vidican.

MENUȚ MAXIMINIAN

Iluzii și destin

Discrete nostalgii pentru vechile structuri epice, pe-alocuri sporadice! Comportamentele vieții se schimbă și, odată cu ele, și modul de percepere și transfigurare la nivel ficțional. În actul creației, apar noi forme de limbaj, marcate încă de poetici normative sau, în accepțiune modernă, debarasate de ele. Cert este însă faptul că întâlnim puțini prozatori novatori în plâsmuirile

lor epice. Romanul, privit ca „metaforă a vieții”, rămâne însă o ispită pentru cei stăpâniți de un daimon socratic, și nu numai în accepția lui!

Nicolae Bălașa, doctor în filosofie, face parte din puținii romancieri, detașați, ficțional și conceptual, de canoanele epicii tradiționale, unele crepusculare. În prezentarea unor teme, extrase din păienjenșul vieții cotidiene, el se dovedește un subtil narator: intrigă,

reflecție filosofică, tipologie, logos încărcat de sensuri ce solicită prudență și cumpăniri în zonele fiecărei meditații. Nu este un debutant! A mai publicat: *Blesteme*, Editura „Spirit Românesc”, 1995, Craiova, *Pe apa Sâmbetei*, Editura „Horion”, 1998, Craiova, *Organizarea și funcționarea mass-media în Oltenia*, Editura „Spirit Românesc”, 2000, Craiova, *Comunicare și Înțelegere*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2005, *Puntea frântă și căderea spre niciunde*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2007, *Mătânșile Alexandrei*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2008, *Vămile apocalipsei*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2009, *Acvariu cu fâțe*, Editura Newest, Târgu-Jiu, 2010, romane și lucrări cu evocări și deschideri în orizontul cunoașterii.

Actualul roman *Viața ca iluzie și clipa ca destin* are o viziune mai largă, chiar dacă în restul filonului epic stăruie obsesiv povestea unei iubiri. O viziune neoromantică eternă, indiferent de orientări și destine. Ea există succesiv în culturi.

Eroii - Nick, tânăr profesor de filosofie, Olesya, fostă studentă în Cernăuți și Kiev, româncă prin ascendență paternă, Yanina, colegă de studii din Odesa, cu filon slav, Igor, Boerică, Tudosie și Amer, întregesc personajul tipologic; provin din țări și zone geografice și configurează mentalități diferite. Este de altfel și intenția autorului de a înmănunchea trăiri eterogene în derulări dincolo de doctrine și conjuncturi istorice.

Montpellier și Lyon, toposuri de întâlnire temporară și întoarceri spre zonele de obârșie, cu itinerarii și popasuri în câteva țări cu vechi tradiții de cultură. Popasuri în parcuri, hoteluri și catedrale – Complexul Brâncuși din Tg. Jiu etc., toate dovedesc o reală capacitate de cunoaștere și cuprindere. Istoria se repetă pentru că autorul, „ab initio” (pp 2-3), schițează imagini ale unor vechi civilizații. Deci, eroii noștri sunt, într-un fel, argonauți moderni ai spiritului. Alte Colhide cu iluzii, alte destine!...

Idila Nick - Olesya - odată cu plecarea din campusul universitar, din Montpellier - cu excursii în câteva zone din țara noastră, evoluează într-un mariaj cu tonalități mistice și cu recuperarea eroinei într-un spital din Tg. Mureș. (Este victimă a unui grup agresiv). Ne aflăm într-o zonă a tragicului intuit în momente de zădărnici și căutări. Un complex tragic, tutelat imprevizibil de un mitic destin. Tragicii greci îl prezentau scenic în reprezentări nu lipsite de tâlc.

Prozatorul excelează în arta portretului, conturat prin dialoguri vii, cu subtilități semantice și încărcături afective. Olesya – spiritul feminin – inteligență, naivitate, puritate și trăiri aparte, Nick, dimpotrivă – orizont, putere de deschidere, – oscilând între ispita erotică și concept. Este obsedat de disjungeri – separă și judecă fiecare trăire. Nu duplicitate în gest și în logos, ci, dimpotrivă, o voluptate a trăirii sub semnul miticului eros.

Idila pare să amintească scenarii din poezia „Floare albastră” a nemuritorului poet din Ipotești (Eminescu) – poetul care, încă din tinerețe, evocase, fascinand, spiritul și meșteșugurile de basm ale Bucovinei!

Cuplul Nick - Olesya constituie însă un model de intuire a vieții într-o perioadă când pasiunile vârstei, înaripate, caută noi contururi cu posibile realizări în arii ideatice. Nicolae Bălașa, prin certă vocație epică, rămâne un autentic prozator.

GEORGE SORESCU

Constantin Câmpeanu, o carte și mai multe poeme

Constantin Câmpeanu s-a născut la 29 noiembrie 1948, în localitatea Mânzați, jud. Vaslui. Însă ale vieții evenimente și clipe prea repezi îl dezrădăcinează, tatăl său, Nicolae, trebuind să vină cu familia în Valea Jiului. Fiul se va mulțumi cu condiția de muncitor la depoul gării din Petroșani, iar în locuința de pe *Constructorului* va face atelier de creație, îmbinând versurile cu plastica, ori aprinse seri de cenaclu. (Lucrări de plastică va expune stradal, în timpii fără „aprobări”). Participă la mai toate cenaclurile din Vale, începând de la Cenaclul literar „Panait Istrati” până la Cenaclul „Boema”. Publică poeme în antologiile Cenaclului literar „Panait Istrati” (*Incandescențe subterane*, Petroșani, 1978; *Cântecul adâncului*, Petroșani, 1979; în suplimente literare „Paginile Văii Jiului” ale revistelor *Astra*, *Vatra*, *Ramuri*; un ciclu de poeme în revista literară *Caiete subterane*, nov. 1980, sistată după primul număr), în reviste literare (*Steaua*, *Tribuna*, *Flacăra*) și debutează editorial, sub auspiciile Cenaclului „Boema”, cu *scrisori din delira*, Biblioteca „Abataj” Petroșani, 1995.

În ședințele Cenaclului literar „Panait Istrati” se întâlnește, prin intermediul meu, cu cartea *Structura liricii moderne* a lui Hugo Friedrich, asupra căreia se apleacă și cu luare aminte urmărește direcțiile de modernitate și experiențele limbajului poetic. Spre deosebire de alți confrăți, se lasă sedus de rigorile liricii moderne, de destructurare a realului și restructurare a logოსului poetic, luminate de profesorul german, și caută să îmbine experiența de viață cu cea a limbajului, de unde derivă un aspect insolit poeziei sale. *Durerea* lăuntrică a muncitorului din Vale, cu ochii ațintiți asupra arterelor de circulație ferovioară, ca și cum ar fi sangvină, ale țării, își face loc și țâșnește invocativ prin țesătura *intelectivă* a limbajului. Unele poeme cu versuri precum, „domnilor tovarăși băăă / la ce bun poezia / dacă nu strigăm adevărul”, ori de-a dreptul înfășurate în „lupta de clasă”, l-au făcut să dea față cu răsufletul fiarei. A trăi în „răpele fiarei” și în „ceață” devine pentru el răsufletul *experienței de viață*, iar eliberarea din acestea, fie și pe calea cuvântului – ca *scrisori din delira* – *experiență poetică*.

În volumul *scrisori din delira*, Constantin Câmpeanu strânge poeme din aproximativ două decenii și le așază „modular” în cinci ample poeme: *recul*, *cu obraji mușcați de tristeți*, *roată de pulberi*, *secvențe la barul „1987”*, *înaltele zile ale regilor*, fiecare deschizându-se cu câte un mic citat, poem-fronton de memorat la intrarea pe sub arcadele poemelor, pentru a desluși glasul poetului, ca invocare, grijă, ajutor, comunicare, implicare, ori binecuvântare. De peste tot se aud ay, ayyy, ehei, oho, hai, of, țipete ale omului la strungă și adevărate invocări consitutive poetică.

Ca un limb al „răpelor fiarei” se află poemul *recul*, al *reamintirii copilăriei*. O mișcare înapoi a lumii poetului, ca reacție la mișcarea lumii exterioare, grea dar inconsistentă față de prima, și care se consideră că are sensul de deplasare înainte. Frontonul o spune: „calcă timpul pre timp / vuiet în vuiet rostogolindu-se / și-i o lumină-așa de mare / încât i-am zis copilărie” (p. 7). „Poemele” poemului o dezvoltă: „poartă de bârne / cioplite cu barda / colbul drumului ridicându-se / în urma carului / imagini călătorind spre trecut”. Determinantele spațio-temporale și cauzale de aici comunică, se revărsă în *delira*: „sergentul venea de la vale / urmat de o ceață de prunci / și dogorea soarele / și vuiiau depărtările / până-n delira” (p. 8); sunt edenice: „ay ce tărâm va fi fost / de nu țin minte / nicio durere” (p. 9), „ay, câtă slavă / asurzindu-mi / orbindu-mi / memoria” (p.

10), „maria dă buzna / pe tărâmul copilăriei” și „culege maci și râde”, există o stare de grație, în care cel ce se află singur este *unu*. Din perspectiva aceasta, se naște atitudinea față de „zilele de peșteră” și de „ceilalți” („sexy porno injurii – scârbe supraponderale”), care „nu vor pricepe că înțelesul / fără neînțeles / ar fi mai puțin decât este” (pp. 13, 14), cum reformulează balagian poetul.

Al doilea poem, *cu obraji mușcați de tristeți*, vestește *starea de iubire*. „cei ce n-au cunoscut iubirea / cu adevărat se pot plânge / că n-au văzut fața lui dumnezeu”, se scrie pe frontonul poemului. Este un imn pentru *maria*. Portretul ei crește exterior și se răsfrânge interior; în afară, melancolizează lumea („în fiecare seară coboară la gară / melancolizând pasarella”, p. 21), în interior, o purifică. O zeită ce-și șterge numele.

Poemul central, *roată de pulberi*, pare un *elogiu boemei*. Cuvintele lui Baudelaire trec pe fronton: „ei da / boema asta e tot ce am mai bun”. Sunt problematizate: condiția poetului, condiția poemului. Îndoilei de sine: „oho ce băiat de cristal mai eram / mă spârgeam la fiecare vocală / curgeam în auzul domnului – clinchet dulce de om” (p. 47). Proiecții de spațiu și timp, anulări de spațiu și timp („noapte și zi / nu există-mprejur - / stânga dreapta / sus jos”, p. 46), tinzând la o constituire poematică. Apar „locuitorii poemului”, „pui de cuvinte”, iar „maria plutește”. Însă, prin țesătura poematică, se simte răsufletul fiarei („peșteri se cască / să neascundă ciclopi”, p. 51). Binecuvântarea poetului se conturează ca *sacrificiu*: „să mergi / fără de țință / cu țința-n spinare” (p. 39).

Al patrulea poem, *secvențe la barul „1987”*, pare o *localizare a poetului* și a „delirului” său: între *omul de granit* și *omul de foc*, între tăcere și vers. Barul „barock”, unde-i „vânare de vânt” și se moare „cu fața în vis”, îi ține loc de piață publică („bărfa / judecată a lumii / dezlegare a limbii”, p. 61). Este populat de o serie de „personaje” lirice, unele ipostaziind poetul („constantin – fost șofer pe camioanele speranței / arhivar al puilor de cuvinte”, p. 70; „cetățeanul-haimana / tipul fericindu-se / pentru ideea de floare / de râu și de stea”, p. 64), ori lumea deschisă poeziei, cu rezonanță istorică („ștefane mircea mihai neculai – infinitele mele puncte de sprijin”, p. 70), altele se ivesc din lumea alienată în cotidianul efemer („picolița este foarte muzicală / eunucul plin de fală”, p. 63), sau se ridică, sub vraja poetului, după o gură de iubire (roxana „fluture ros de mătasă”; o studentă „în rochie transparentă”). Dar cele ce aparțin *cuvântului* sunt ambivalente, închipuiri și vis, fascinează și amăgesc pe poet, amăgesc și-l revigorează: „doamna strălucitoare”, generatoare de delir (alcoolic), „visez și murmur cuvinte nespuse – șiruri fără sfârșit și roind / la temelii cărții”, p. 61). Este un deșert al singurătății („între patru pereți / ca-ntr-o patru cuțite”), dar și al alcoolului ce taie în simțuri, poetul sperând în dereglarea și aprinderea *delirantă* a lor; este locul dedublării și al aceluiași sacrificiu: „de săgeată – cu tine să te aperi / de tine – cu săgeată (...) fii deopotrivă săgeată și țință” (p. 67).

Ultimul poem, *înaltele zile ale regilor*, îl aduce tot pe Baudelaire pe fronton: „fii preamărit – o doamnă și dă-ne suferință / ca un divin remediu eternelor căderi”. Se evidențiază adâncirea suferinței drept condiție a călătoriei spre *delira*. Poate drumul prin răpele fiarei, prin ceață, să fie delira, de pe traseul căruia, călătorul transmite *scrisori din delira*? Delira este, pentru Constantin Câmpeanu, *țara fâgăduită a poeziei*. Spre ea călătorește „prin deșertul melancoliei”, cu „puii cuvintelor” după el, pentru ea se strânge în solitudine și împăcare ambivalentă. Metafora finală a cercului o traduce: pe de o parte cercul lumii, „lume de pe lume”, pe de alta imaginația smulgând și aducându-i în brațe „trupul de cristal” al trapezistei, al zborului primejdios al poeziei, închipuind lumea: „cupola cercului / miroase a zbor / trapezista e-n brațele mele / în brațele mele lumea // și-s singur / parcă mai singur / decât norul izvorul / poporul acela călătorind prin deșert // ay prin deșertul melancoliei / mă sfărâm de atâtea iubire / și e trist și e bine / că nu ne cunoaștem // e trist și e bine” (pp. 95-96). E trist și e bine că nu se ajunge în delira.

Acestei descripții ideatice, se cuvine să-i adăugăm câteva determinante ale configurării poematice. Experiența existențială, fără suficiente și prea multe determinante din „răpele fiarei”, lasă experienței poematice posibilitatea să se desfășoare aproape în sine, ca „*inițiativă a cuvintelor*”, cum s-a spus, ca *solicitare a delirului*, cum ar zice Constantin Cămpăanu. Deși apare uimitoarea imagine a sacrificiului de sine, deși se invocă scrierea cu sânge, experiența poematică se desfășoară de cealaltă, se autonomizează și subiectivizează. În pofida invocărilor exploziv-subiective, limbajul se încarcă de un aer de intelectualitate și de abstracție obiectivitate, propriu unei direcții a litericii moderne. De aici, portretul său ambivalent sau paradoxal stanțat de Alex. Ștefănescu: „*Constantin Cămpăanu are sensibilitatea unui rocker și educația estetică a unui academician. El aduce în efeminata poezie de azi un zvon de libertate și de aventură care înfioară. Apariția sa nu poate fi ignorată nu pentru că este insolită, ci și fiindcă impune respect prin gradul înalt de intelectualizare a emoției. Un derbedeu stilat, un elegant pistolar al poeziei, un autor de violuri imaginare, imposibil de pedepsit, acesta este Constantin Cămpăanu, poetul care semnează uneori «cel din ceață» cu un sentiment al pierzaniei, dar și cu mândria de-a aparține unei țări fără granițe*”.

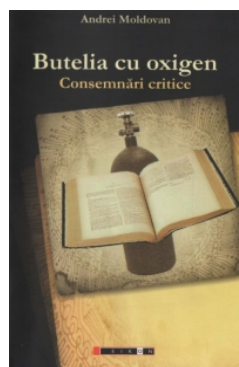
Poemele sale „*se spun*” *celuilalt*. Acesta este continuu invocat – și continuu poemele se fac, se re-fac, tinzând să asculte doar de legile proprii ale limbajului. Poetului îi este de ajuns o asociație de două cuvinte, unul determinând pe celălalt, unul chemându-l rezonator pe celălalt, ca acestei asociații să i se adauge, printr-un fenomen de *consonanță imaginativă*, altă și altă asociație, formând un turn etajat, ale cărui lumini fac din limbajul folosit unul straniu, fosforescent în mijlocul așteptărilor și în zarva celui obișnuit. Un turn nominal, al rostirii spre „celălalt”, o construcție de sunete, deseori muzicală, degajând o atmosferă de entuziasm și melancolie, de înălțare a rostirii și prăbușire a rostitorului. Prima asociație se întâmplă să fie cu elemente din cotidian, dintr-un spațiu și timp bine determinate (gară, pasarelă, stradă, bar, cafenea), următoarele, care se adaugă, încep să-și caute și să-și aducă elemente din zone compensatoare, așezate conform liniilor energetice ale dorințelor neîmplinite, ale proiecțiilor prin care se prelungește realitatea nemijlocită. Pentru el, aceasta nu-și divulgă precaritatea, ci doar mărginirea cu aparența, cu ceea ce poetul numește „ceață”.

Aceste elemente simple, de experiență cotidiană, uzate de viață dar și viața din ele, se transfigurează și, prin rostirea singular-patetică, de invocare, își străluminează misterul și-și potențează partea umană. Cuvinte obișnuite se așază într-o riguroasă corelație unul cu altul, precum pietrele zidite în picioarele unui pod, și generează o imagine de rezistență și de supla arhitectură. Ele par rezultatul unei rostiri spontane, de continuă erupție sufletească și, în același timp, se văd ca fiind migălos șlefuite după cum dalta și maiușul și-au făcut datoria conform liniei trasate. De aceea, emoția degajată își fixează un contur intelectual. Nu punctuație, ci ritm și cadență, trebuie poemului, cum, se știe, impusese Apollinaire, în 1913, la publicare volumului său *Alcools*, celor de la *Mercur de France*. Cuvintele poemelor lui Cămpăanu au cadență și, în genere, sonorități care le leagă și le întrețin genetic. Vin cu rezonanțe sonore și vibrații asociative, generând o realitate sonoră și o irealitate senzorială („*hai / că-ți pierd urmele / mireasma speranța filodendronul // oprește-te foșnește-te miră-te*”, p. 25; „*prăpăstii verbale / gardieni paranteze / bere rom pareze - / antiteze*”, p. 44). O „celulă” sonoră se multiplică, își păstrează informația ideatică și poematică, și generează poemul. Este o *creștere poematică modulară*. Aceasta i-a dat și posibilitatea să „lege” „poemele” în cele cinci mari șiruri ale poemelor amintite.

Însă, în camera secretă a lor, Constantin Cămpăanu stă retras în așteptarea călătorului.

DUMITRU VELEA

Andrei Moldovan, un nou pas în critică

Prin „*Butelia cu oxigen*”, Ed. Eikon, Andrei Moldovan propune o nouă abordare a criticii într-o viziune proprie pe care și-a structurat-o în zeci de ani de studiu al literaturii. Cuprinzând patru capitole, „*Cărți și autori*”, „*Teme literare*”, „*Contribuții de istorie literară*” și „*Adnotări*”, cartea răspunde, prin tematica abordată, întrebărilor generațiilor actuale legate de curentele literare. Despre Tzvetan Todorov, autorul spune că e pe un palier care sugerează, încă o dată, că structuralismul și direcțiile moderne ce îi sunt aidoma, sunt pe punctul de a nu mai

aduce nimic bun literaturii, criticul având o atitudine tranșantă, asumându-și responsabilități, o primejdie ce pândeste cuvintele, ajutându-ne să descoperim noi sensuri. Andrei Moldovan vorbește foarte frumos despre criticul Nicolae Gheran, împreună cu care a avut proiecte mărețe menite să readucă în actualitate opera lui Liviu Rebreanu. Nicolae Gheran a realizat, în 23 de volume, ediția critică a romancierului născut la Târlăușua. În fiecare text, criticul nu se sfiește să afirme punctul de vedere tranșant despre opera scriitorului abordat. Despre proza lui Ioan Groșan, Moldovan spune că se înfățișează ca o încercare izbită de forțare a limitelor absurdului de supraviețuire dincolo de lipsa de sens a unei gândiri comune. De fapt, aceasta e una dintre tehnicile lui Andrei Moldovan, de a extrage esența din fiecare carte abordată, de a o integra într-un curent și de a o compara cu atmosfera specifică epocii în care a fost creată.

O mare parte a volumului e dedicată, poate, celui mai apropiat scriitor de sufletul criticului, Liviu Rebreanu. Referindu-se la volumul „*Neamul rebrăniilor către Liviu Rebreanu*”, scris de Ilderim Rebreanu, Andrei Moldovan spune că vom descoperi adevărate documente de corespondență între romancier și mama acestuia, Ludovica, tatăl Vasile, sora Rița sau cea mai apropiată de Liviu, sora Livia. Cuvinte de suflet pe care Andrei Moldovan ni le explică și nouă în stilul-i caracteristic.

Despre criticul Ion Vlad, Andrei Moldovan spune că acesta pledează pentru acceptarea literaturii ca studiu al formelor într-o evoluție de multe ori pasionantă, marcând însăși existența istorică a literaturii. Formele sunt într-o permanentă devenire, mereu în mișcare, dinamice, încât, pe bună dreptate, criticul vede în poetica lor o dominantă a retoricii.

Despre provincie și provincialism, Andrei Moldovan răspunde prin cuvintele cronicarului Miron Costin: „*Nasc și la Moldova oameni*”. Interesantă e și expunerea despre presa literară și literatură la finalul căreia aflăm că Moldovan nu se teme de cartea electronică, care nu va izbuti niciodată să suprimă cuvântul tipărit. În viziunea lui, scriitorul nu citește orice, ci doar acele cărți ce sunt în conformitate cu propriul său proiect care intră în orizonturile sale de așteptare. Lectura devine extrem de profesionalizată, fără prea multe conotații afective. Ea trebuie să se dovedească atât utilă, cât și plăcută. Aflăm, de asemenea că, fiecare critic are propriul său proiect și nu citește la întâmplare. Arhivele pot descoperi lucruri deosebite, amintind aici scrisoarea adresată profesorului năsăudean Ioan Ciocan, de către Ioan Slavici, care are un parfum de epocă al unei limbi ce încântă și care se lasă plăcut moderată de cel ce se va contura ca un mare prozator.

Pavel Dan, Radu Săplăcan, Aurel Onișor sunt alți scriitori formați în atmosfera Cenaclului „*Saeculum*” de la Beclean, fiecare dintre aceștia fiind un apropiat al criticului. Despre Ioan Alexandru, Andrei Moldovan spune atât de frumos: „*E sufletul cel mai pur ce s-a dăruit poeziei ca formă de existență a lui Dumnezeu. Și poezia l-a devorat, felie cu felie, până când trupul s-a pustiit, iar sufletul s-a contopit cu lumea ce cântă*”. Volumul de critică se încheie cu un text despre versiunea arabă a poeziilor lui George Coșbuc, în traducerea lui Salah Mahdi și Bara Hati Abdul Baki, apărută sub egida Centrului Județean pentru Cultură, un adevărat dialog între civilizația românească și lumea arabă.

Cartea lui Andrei Moldovan este un reper pentru atmosfera literară din România, și nu numai, conturând un portret al cuvântului devenit scriere peste timp.

MENUȚ MAXIMIAN

UNIVERSUL ÎNTR-UN BILET DE AUTOBUZ

Este știut, jurnalul, ca specie literară, a dăinuit din cele mai vechi timpuri. Strămoșii își așterneau gândurile pe zidurile peșterilor, scrijelate cu pietre ascuțite, încă dinaintea de inventarea scrisului și când limbajul se reducea la un pumnisor de cuvinte, mai mult mormăieli și țipete de glorie atunci când vânatoarea sau răpunerea dușmanului era încununată de succes. Suportul material a fost și el diferit, odată cu trecerea veacurilor: scoarță de copac, piatră, frunză, papirus, lemn, hârtie, celuloză, până la suportul virtual de astăzi.

Jurnalierii nu au fost neapărat scriitori. Ei au fost scribi la curtea împăraților, cronicari, iar în timpurile noastre, publiciști, memorialiști, esești. Unii, scrupuloși, își țin un jurnal întreaga viață, consemnând cu acribie, tot ce li se întâmplă pe fragmente de timp. Alte jurnale intră în componența memorialisticii prin datele istorice cu caracter general, pe care le furnizează. Ele sunt fresce ale unei societăți date, care se întind pe o plajă de timp oarecare, ajungând în prezentul continuu al scriitorului respectiv. Sunt celebre jurnalele memorialistice ale lui Malraux, Maurois, Dostoievski, Tolstoi ș.a., dar și cele panseistice ale lui Blaise Pascal, Jules Renard, Julien Green. Jurnalul intim, epic sau liric, a întrunit sufragii și chiar a fost căutat și gustat de multe categorii de cititori.

De ce simte nevoia un scriitor/poet să-și dezvăluie gândurile și sentimentele, fragmentându-le cu scrupulozitate pe ani, luni, zile, ore, minute? E și aceasta o luptă împotriva uitării, o încercare disperată de a opri Timpul din scurgerea lui inexorabilă. Cert e că aceste însemnări/consemnări ale unor stări personale, cuprinzând și evenimente istorico-sociale, rămân în dicționare și istorii ale literaturii drept o specie aparte, intimistă, sufletească.

„*Jurnalul pe bilete de autobuz*” al autoarei Anni-Lorei Mainka este un fals jurnal, așa cum fals jurnal de călătorie, au scris și Baconsky, pretext pentru fluxul memoriei care aduce în prezent aluviuni de întâmplări și cuvinte.

Pretexte ideale pentru ilustrarea unor stări lirice ori conceptuale, care să-l definească pe autor. Nicăieri ca în Jurnal, autorul nu e mai real, mai autentic. Deși conține o anumită notă de subiectivitate, acolo el nu poate minți. Cu totul altceva este Jurnalul liric, care-și permite metaforizarea stărilor prin care trece autorul.

Deși nu este atât de cunoscută în România, scriitoarea Anni-Lorei Mainka s-a impus în literatura diasporei prin scrieri în proză și poezie, precum și traduceri în și din limba germană, care au propulsat-o în Germania, în presa online și scrisă, prin numeroase colaborări la reviste cu: „*Der Flug des Greifs*” - Zborul grifonului; cu „*In fremden Häfen*”; „*In porturi străine*” - piesă radiofonică, Deutsche Welle.

Colaboratoare la revista de literatură - București - *Zeitschrift der Germanisten Rumäniens* cu - traduceri

filosofice - Bochum 1992; la „*Kurier*” cu traduceri de poezie și în alte reviste.

Anni-Lorei Mainka este absolventă a Universității din București/Secția: Germană, Engleză, Daneză, 1977-1981; cu Diplomă în filologie având tema: „Christusvisionen bei R.M.Rilke”, și absolventă a Universității din Bochum, Germania, Filologie clasică: secția germanistică, romanistică, Literatura din est.

Câteva scrieri: 2001 – „*Cu lupii la masă*”, – „*Mit den Wölfen zu Tisch*”, (lirică rom.); 2009 – „*România dincolo de pleoape*” - „*Rumänien hinter den Lidern*”, lirică germană de Dr. Matthias Buth, (traducere, lansare Gaudeamus: Ana Blandiana, Matthias Buth); 2010 – „*Jurnal pe bilete de autobuz*”, – „*Tagebuch auf Busfahrkarten*” – lirică românească; 2010 – „*Burgundia*” – lirică românească; 2010 – manuscris : roman – „*O copilărie bucureșteană în mai multe limbi*” „*Bukarester Kindheit in mehreren Sprachen*” – germană; 2009. Alte manuscrise: „*Visele doamnei Pachet*”, poeme, „*La cules de rodii în cartierul Rahova*”, (roman).

Are în manuscris și scrieri originale și traduceri din lirica germană și este membru fondator al revistei „*Zodii în cumpănă*”, Freiburg, și din 1990 – la *Zeitschrift der Germanisten Rumaeniens*, Univ. București.

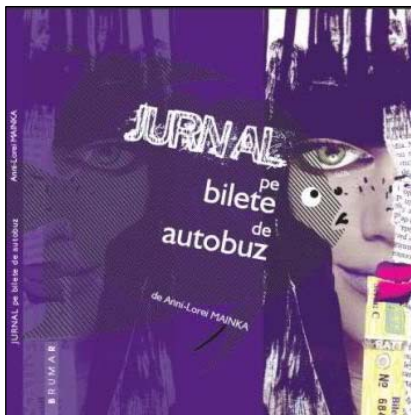
A fost nevoie de aceste sumare date curriculare pentru cei care nu o cunosc, pentru o eventuală schiță de portret. Anni-Lorei Mainka s-a impus în tot ce a scris, prin originalitate și un stil care o face inconfundabilă.

Volumul la care facem referire, „*Jurnal pe bilete de autobuz*” cuprinde o selecție reprezentativă din lirica autoarei. De fapt, este vorba de o suită generoasă de tablete lirice, poezie de stare și de conținut, care-i relevă înclinația spre introspecție dar și aplecarea către amănuntul cotidian, care dobândește în viziunea poetei, dimensiuni și semnificații majore.

Suita de amintiri versificate, dintr-un București de altădată și-a pus amprenta definitiv pe sufletul autoarei și, precum spiridușul-copil existent în fiecare din noi, își scoate căpșorul din când în când și o trage de mână. Leac împotriva uitării. N-avem voie să uităm nimic. Nici aroma frunzelor strivite sub tălpi, în Cișmigiu, nici gustul suav-amărui al bucuriilor și fericirii trecute, strecurate subtil prin colul clepsidrei, precum bobitele de nisip. Nu, nu trebuie să lase urme, dar parcă...Să treci prin lume fără să lași o urmă luminoasă... Flash-urile acestea în clar-obscur, liricizate, le poți tezauriza într-o lacră proprie, acolo unde ai așezat cu evlavie, rochia de mireasă, teancurile de scrisori cu plicuri roz sau lila, legate cu fundiță roșie, fotografiile alb-negru și saepia, bilețele de dragoste, beteala și voalul din ziua nunții, fleacul cuminți pentru lada de zestre. Și, bineînțeles, nelipsitul Jurnal, prietenul dintotdeauna, singurul care nu te trădează.

Toate acestea își cer acum „dreptul la timp” – cum ar fi spus Nichita. Au fost destul de multă vreme înăbușite. De fapt, ele constituie averea noastră sufletească. După ce ne-am dezrădăcinat. →

CEZARINA ADAMESCU

După ce, din strada copilăriei, din figurile estompate ale vecinilor și prietenilor, din parfumul întâmplărilor din copilărie și adolescență a rămas doar o adiere. Un flacon special care să le păstreze intacte, și-ar dori fiecare. Un astfel de flacon este cartea de față. Cuprinzând esențe de spirit. Esențe de poezie. Esențe de viață. Elixir. Balsam. Medicament. Afrodisiac. Urmă luminoasă. Un petecut de gând pe un petecut de hârtie. Frânturi, fragmente, crîmpeie de lumină. Bijuterii sufletești. Pepite. Perle din stridii. Picături de lumină. Clipe de eternitate.

„*Jurnal pe bilete de autobuz*“ – un buchet parfumat cu flori sufletești neasemuite.

Mărturisesc că și eu am scris uneori, mici însemnări pe bilete de autobuz. Ca să nu pierd clipa. Ideea. Aurul suflesc.

Monseniorul Vladimir Ghika, prințul care a renunțat la onorurile familiei domnitoare în care se născuse, pentru a îmbrăca rasa monahală și a-și sluji semenii, pe cei mai mici și oropsiți dintre ei, fiind pentru aceasta întemnițat și găsindu-și sfârșitul la o vârstă când trebuia să-și scrie memoriile, în închisoarea de la Jilava, a scris și el pe bucățele de hîrtie, cu creioane ascuțite pe care le ascundea în buzunarele foarte largi ale mantiei lui negre. Cei care au găsit și structurat aceste bijuterii sufletești, aceste diamante de gând, au săvîrșit un imens act de restituire, pentru că din ele au ieșit celebrele panseuri scrise în limba franceză, ce au rămas mărturie a gândirii scilpitoare a acestui teolog și monah de excepție al cărui dosar de beatificare este depus la Comisia pentru Congregația Sfinților de la Vatican. Monseniorul Ghika e deja recunoscut ca un sfânt în Biserica Greco-Catolică de rît bizantin, dar nu numai acolo, ci și în Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică.

Jurnal pe bilețele foarte mici de hîrtie, poate de mărimea unui bilet de autobuz, scris cu litere mici și subțiri, dar cuprinzând esență de spirit.

„*Jurnal pe bilete de autobuz*“ – chintesență de poezie, într-un limbaj metaforic, lapidar, un stil bine conturat și o anume maturitate artistică. Ineditul acestor însemnări constă în imaginile-blitz care surprind realitatea. În acele flash-uri inimitabile în care autoarea a putut să-și deoa- leze, fie și pentru o nano-secundă, sensibilitatea, gingășia sufletească, lirismul, capacitatea de sinteză, eufonia.

Gândurile sunt așternute așa cum vin, netrucate, învăluite într-un halo inefabil cu atingere în contingent, dar prea puțin dispuse să accepte partea materială a vieții, deși decurg din preocupările cotidiene. Poeta nu ține nicidecum la convenții literare, ea este cât se poate de nonconformistă.

Însemnările nu au titluri, ci doar cifre. Dar acestea, nu au semnificație decât pentru cea care le-a conceput: *“bucureștiul chiar și așa fără canguri / și vapoare japoneze nu mă lovește / lacrimile devin dulci un șerbet / îmi vor crăpa buzele între / șerbet și sare // poimăine plec la pitești acolo / se bea țuică ușoară și prăfoasă // ca să adulmec frunzele între crăciun și aprilie / voi cumpăra pe datorie un peugeot / să traversez fără riduri / Calea Victoriei” (1).*

De fapt, aceste instantanee lirice poartă amprenta personalității poetei care poate transfigura realitatea în artă. Ele sunt interactive, sunt colocviale sau solilocviale în măsura în care autoarea dorește să ne dezvăluie o câtime din sufletul său genuin.

Pârghia

Sunt ca pârghia
Cu punctul de sprijin
Ștergându-se pe neobservate
Printre emoțiile din memorie.
Brațele sale inegale pâlpaie
Desenându-mi setea
De atât de greu câștigatele arome,
Ale celor petrecute
Și ale celor, tot mai puține,
Ce vor mai fi să vină.

Ca o pârghie sunt,
Dar setea de a scrie, usturătoare,
Umezind culcușul
Privirii din orbite
Învinge seceta dintre oazele înșelătoare.

Nici îngerii

Să mi se fi uscat cuvintele-mi sudori
Din palmă?
Pajiștea tristeților să mi se fi îngălbenit
Și nu mai recunosc privirea din oglindă?
Sunt, toate, doar semințele neprinsse
De-a lungul vremii vremurilor, certe ?
Cărțile-scut păstrând tăcerea-n ele
Sunt obeliscul gândului statuie,
Când toate mă întreabă –
Unde, când și cum fusese viața-mi?
Nu mai știu.
Și dacă voi mărturisii,
Nu mă va crede nimeni.
Nici îngerii-cameleoni,
Nici urma lor pe ceruri.

ANDREI FISCHOF

Dialogurile mascate sunt și ele un procedeu liric de mare actualitate, mai ales în poezia modernă, când s-a renunțat la semnele de punctuație și la majuscule la începutul versurilor sau în numele proprii.

Subtilitatea, bogăția de nuanțe, procedeele stilistice specifice poeziei postmoderniste au și ele un cuvânt hotărâtor în desfășurarea discursului. De asemenea, un umor fin, inteligent, care uneori trece în autoironie, se simte pe tot parcursul volumului. Monotonia cuplului, singurătatea-mpreună, lipsa de comuniune spirituală este accentuată, uneori în note patetice. Teme predilecte: așteptarea, despărțirea, oboseala, tristețea. Visul, starea onirică ocupă un loc important aici, amestecându-se uneori cu realitatea. Și parcă simți nostalgia unui timp când totul era proaspăt, genuin ca un prim sărut furat pe obrazul păsării poemului în prima dimineață de luni a lumii. (...)

Desigur, Anni-Lorei-Mainka este o învingătoare pentru că, spune ea: „eternitatea e de partea mea“. Și suntem convinși că așa este.

Flavia Cosma și expresia poetică a răului de-a fi

Volumul de versuri al poetei româno-canadiene Flavia Cosma, *Pe căi de nimeni știute* (în curs de apariție la Editura Ars Longa, Iași) este un fals jurnal de călătorie. Autoarea privește spațiile largi ale lumii străbătute doar ca simplu pretext pentru a plonja în labirinturile fără de sfârșit ale propriului suflet. Această viziune impresionistă, avându-și originea mai degrabă în pictura (dar și în poezia!) începutului secolului trecut, își propunea descifrarea interiorului creatorului prin intermediul peisajului zugrăvit de acesta. Astfel, o seamă de întrebări se nasc din confruntarea infinitului

străbătut înafară cu cel dinlăuntru, întrebări care nu au un răspuns sau, mai bine zis, nu-l așteaptă aici și acum. Sunt întrebări despre iubire și ură, despre viață și moarte, despre creație și tentația neantului, întrebări provocate de fiecare dintre colțurile de natură străine străbătute. Prin urmare, jurnalul poetic de călătorie al Flaviei Cosma nu este unul al naivului uluit în fața bogăției de semnificații a locurilor călcate, ci, mai degrabă, al unei peregrinări de o viață, tragică în fond, pentru că poeta nu mai întâlnește teritoriul sacru al certitudinilor, al speranței, al comunicării cu ființa iubită sau cu Marele Tot. Locurile întâlnite nu răspund acelor nevoi capitale ale eului creator. Dimpotrivă, ele deschid alte nelămuriri și alte sfâșieri, alte răni ale ființei însingurate.

Pelerinajul eului poetic este, în fond, o rătăcire a ființei într-o lume a risipirii, a prăbușirii ireversibile între orizonturi morganatice, cu cât mai largi cu atât mai sărace în semnificații. Ele nu-i oferă, în fond, nimic din ceea ce caută: poate fericirea pierdută, poate iluzia tinereții verșnice, poate un sens existenței. Dar se întâlnește cu aceleași promisiuni deșarte, cu aceleași destine frânte, cu aceleași disperare a unei lumi decăzute din chingile protectoare ale credinței.

Astfel, în poemul *Mirador* din ciclul *Vară argentiniană* poeta vede din ceea ce odată era adolescența vibrând de frumusețe și visuri, din triumful ei nestăvilit, tipic începutului de viață, doar "stafii cu fuste scurte și ghiozdane/ Se-agață de scame de nori./ Se leagănă răsând în Mirador". Este o imagine crudă a unei lumi ce și-a pierdut prospețimea firii, ce nu-și mai poate asigura în acest prezent continuitatea într-o viață. În poemul *Soare lichid* un fluture imens "cu ochi negri pe-aripei/ dă ocol grădinii, în smochini se lasă" sugerându-i poetei bănuiala că ar putea fi chiar "Sufletul dusei de-acasă". O nouă imagine a implacabilului trecerii timpului sacru, iar precarul individ, în asemenea circumstanțe, nu mai întâlnește niciun reazem într-o ființă. Reîntoarcerile în timpul trăirii sunt tot așa de nefericite și efemere.

În poemul *Lespezi solemne*, notația nu se oprește la exteriorul aparențelor, ci pătrunde în adâncul dureros al

lipsei de viață: "Stăpâna casei zace/ Sub lespede de piatră."

Civilizația însăși, în nesfârșitele și absurdele ei repetări inutile, e sugerată de versurile: "Elevi în șiruri largi șăgalnic ne privesc/ De la pupitrele butucănoase de lemn,/ absolvenți ai primelor școli, ce-au dispărut și ele/ Luate de-apa vremii,/ Cu sute de ani înainte." Simpla evocare a imaginilor pierdute de-acum a ceea ce reprezentau odată, demult, puritatea și speranța unei mai bune deveniri a lumii, răscolește adânc lipsa de speranță a prezentului îmbătrânit, poate mort demult.

Poemul *Reflexe târzii* întregeste această viziune apocaliptică a prezentului risipit la infinit prin imaginea ironică a tavernelor din pânzele cu celebre "naturi moarte" ale pictorilor din barocul târziu: "În taverna pustie,/ Reflectat în fețele de masă,/ Imperiul morții se revărsă oftând/ În farfurie". În *Liniște de piatră* omenirea însăși se cufundă în somnul salvator sau somnul morții, iar "Spânzurații, în grupuri senine,/ plutesc peste liniști de piatră, /Lăsând celor vii și ura și misterul, / Și ochii grei de lacrimi,/ Încercănați iscodind cerul".

Iată, deci, că nu frumusețea pură, eternitatea de-o clipă a firii este întâlnită în această călătorie, ci, dimpotrivă, perisabilitatea, inconsistența, răceala lipsei de credință și de certitudini. În astfel de circumstanțe, ființa se simte pretutindeni amenințată. De la zestrea de precaritate transmisă generos de strămoșii incapabili să-și ducă eternitatea, până la monștrii naturii pândind în proximitate: "La miezul nopții vipera revine/ Atentă mișunând pe lângă casă,/ Tristețea colții-și ascute".

Jurnal de călătorie pe întinsurile nesfârșite ale Americii de Sud sau prin labirinturile sufletului, volumul *Pe căi de nimeni știute* urmărește dezinhbat vulnerabilitățile din totdeauna ale omului și asta, mai ales acum, la răscrucea neliniștitoare a mileniului trei, prag al unui timp de nisipuri mișcătoare, fără frumusețe, fără adevăr, unde realitatea însăși, imensă, devine amenințătoare, parcă încă neluată în posesie de frageda ființă cuceritoare sau cucerită. Nemulțumiri, singurătate funciară, lipsă de iubire și de comunicare sunt tot atâtea sugestii venite dintr-un spațiu ostil, inconsistent. Istoria acestor locuri sugerează succesiunea tragică de civilizații neîmplinite, cu destine individuale și colective frânte, poate înainte de a-și arăta rostul și de a-și da rodul.

Pornind de la o viziune impresionistă asupra locurilor străbătute, volumul *Pe căi de nimeni știute* se dovedește a fi un strigăt cutremurător de singurătate și de teamă al ființei contemporane, simțindu-și, după milenii de civilizație, absurdă apropiere de neant. Cu acest volum, poezia Flaviei Cosma intră cu brio în corul de creații poetice meritorii ale existențialismului postmodernist românesc al ultimelor două decenii.

GEO CONSTANTINESCU

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Î.P.S. Ioan Sălăjanul,

Arhiepiscopul Covasnei și Harghitei

Dialog despre Cinstirea Sfintei Cruci

„Bucură-te, Cinstită Cruce,
păzitoare a creștinilor!” (Acatistul
Sfintei Cruci)

Luminița Cornea:
Înăltpresfinție Părinte, ce
reprezintă Sfânta Cruce?

Înăltpreasfințitul Ioan:
Sfânta Cruce este stindardul
creștinilor. Părinții noștri nu
au pus niciun alt semn pe turla
bisericii decât Sfânta Cruce.
Atâta vreme cât pe Biserici va
dăinui stindardul lumii creștine,
Sfânta Cruce, înseamnă
că mai sunt oameni care se luptă sub stindard, să ajungă în
Împărăția lui Dumnezeu. Pe culmea cea mai înaltă a
bisericii este pusă Sfânta Cruce; pe ea a pățimit Hristos,
S-a jertfit pentru noi și parcă și astăzi, bătută de ploi și de
vânturi, ne spune: Rămâneți și voi tari în credință și nu vă
aplecați. Cum Eu stau de sute de ani pe turla bisericii și de
acolo rezist la toate vânturile și ploile, tot așa și voi stați
tari, nu vă pierdeți credința, căci într-o zi vom birui și
vom ajunge acasă, în Împărăția lui Dumnezeu. Să ne ajute
Dumnezeu să ajungem acasă, în Împărăția Sa! Casele
noastre pământești, oricât am încerca noi să le dăm viață,
într-o zi se vor duce, ca și trupul nostru pământesc,
revenind de unde a fost luat, la pământ.

Sfânta Cruce este altarul pe care S-a jertfit Hristos.
Pe toate crucile noastre este pictat, într-un fel sau altul,
chipul lui Hristos. Crucea ne mai aduce aminte și de felul
cum ne-am despărțit noi, oamenii, de Hristos și ne
îndeamnă la pocăință. După ce L-am pironit pe Cruce, L-
am lăsat acolo și am mers mai departe pe cărările rătăcirii
vieții acesteia. Așa ne-am despărțit noi de Hristos: L-am
pus pe Cruce. Dacă pe partea din față a crucii este pictat
Hristos pironit pe Cruce, vedem că pe spate este un loc
liber. Acesta este al meu, al tău, al fiecăruia dintre noi.
Pentru toți, aceia care vrem să îmbrățișăm Crucea, a lăsat
Hristos un loc liber, pentru mine, pentru tine, pentru toți
cei care se jertfesc în viața aceasta pentru familie, pentru
copii, pentru toți semenii lor.

Când veți trece pe lângă o troiță de pe marginea
drumului și veți vedea pe ea chipul lui Hristos, vă îndemn
să priviți și pe partea cealaltă și să vedeți că locul
dumneavoastră este acolo, liber. **Dumnezeu să ne întă-
rească în credință și să ne însemneze cu semnul Sfintei
Cruci, căci îngerii, bucurându-se, vor da veste către
tronul lui Dumnezeu că oamenii călătoresc spre Cer.**

–Înăltpresfinție Părinte, totuși de ce nu toți creștinii
cinstesc Sfânta Cruce?

–Sfântul Evanghelist Ioan scrie că Dumnezeu n-a trimis
pe fiul său să judece lumea, ci să o mântuiască. Pentru
aceasta, Hristos a murit pe Cruce. Pe Golgota, jertfa și

jertfitorul sunt una; Hristos săvârșește pe cruce taina
jertfei Sale desăvârșite. Lui Dumnezeu i s-au adus mai
multe jertfe, dar ce se întâmplă pe Golgota cu Iisus
Hristos este altceva. Această jertfă este fără prihană și este
primită chiar pe tron, nu înaintea lui. **Crucea rămâne,**
peste veacuri, **cel mai bun teolog** care ne va mărturisi
mereu cum s-a împlinit jertfa și cum s-a jertfit iubirea.
Dacă dorește cineva să ajungă la Dumnezeu, scara pe care
ajunge e Crucea. Astfel, Crucea este cărarea pe care

trebuie să meargă creștinul ca să
ajungă la viața veșnică. Scara pe
care s-a suit Hristos la cer este
Sfânta Cruce. Toți avem o cruce de
dus. **Hristos ne învață că pe
Cruce se iartă, se iubește și se
îmbrățișează.** El nu s-a rușinat de
Cruce. Atât de mult a iubit Hristos
crucea, încât a îngăduit să i-o bată
pe trupul său.

–Ce înseamnă „să ne luăm
crucea”?

–Sunt multe explicații, dar „a ne
lua crucea” înseamnă a pune pe
umeri Evanghelia lui Hristos, care s-a jertfit pentru noi și
pentru a noastră mântuire. Fiecare dintre noi să ia o
pagină din Evanghelie „să o pună pe umeri”, să meargă
așa până la sfârșitul vieții către împărăția lui Dumnezeu.
**A-ți purta crucea înseamnă a-ți duce viața după
exemplul lui Iisus Hristos.** Mântuitorul nostru
călătorește încă prin lumea aceasta, căutându-ne pe noi.
Suntem trași mereu de păcate, de pe cărarea care urcă spre
cer, în întunericul lumii acesteia și, iată, Hristos vine să ne
caute pe noi. Celor pe care ne găsește în sfintele lăcașuri
ne arată ușa bisericii, îndemnându-ne ca prin ea să trecem
în Împărăția lui Dumnezeu. Cei care trec pragul bisericii,
prin credință și prin stăruință, vor putea trece într-o zi și
pragul Raiului. Cei care nu vor pași, în duminici și
sărbători, pragul bisericii teamă îmi e că nu vor putea să
pășească dintr-o dată pragul Raiului, căci pragul Raiului
este înalt și nu poți să-l treci decât ușor, ușor într-o viață
de om. Trecând pragul Bisericii Îl întâlnim pe Hristos, care
ne spune că cei care vor să călătorească mai departe spre
poarta Raiului trebuie „să-și ia crucea, să se lepede de
sine și să-mi urmeze Mie”.

–Ce calități au, sau trebuie să aibă, cei ce călătoresc
spre Poarta Raiului?

–Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu ne ajută să
cunoaștem mai ușor pe cei care merg pe cărarea Raiului
spre Împărăția Cerurilor: „Cine voiește să vină după
Mine, să-și ia crucea, să se lepede de sine și să-mi urmeze
Mie”. Ne spune, de fapt, că, atunci când vom vedea pe
cineva că-și duce crucea vieții acesteia, fără să cârtească,
acela merge spre Împărăția lui Dumnezeu. Vedem oameni
bolnavi care nu-L blestemă pe Dumnezeu sau oameni care
au un necaz sau o nenorocire, dar se roagă lui Dumnezeu:
„Doamne, sunt bolnav, dă-mi sănătate”. La fel: „Doamne,
am dat de un necaz în viața mea, ajută-mă să trec peste
el”. Acești oameni sunt cei care îmbrățișează Sfânta
Cruce, se pecetluiesc cu ea și călătoresc spre Cer.

Nu există nicio posibilitate de a ne urca la cer decât pe
propria noastră cruce. În chip metaforic și poetic, crucea e
„scară spre cer”, așa apare în *Acatistul Sfintei Cruci*.→

LUMINIȚA CORNEA

Crucea este scara iubirii. Dacă dorești să simți ceva cu totul minunat, urmează cărarea pe care a urmat-o Dumnezeu. Acea cărare este calea crucii, calea iubirii. **Cel ce dorește să ajungă la Dumnezeu nu poate s-o facă decât pe scara iubirii.** Așa poți să ajungi la Dumnezeu, folosind cărarea care urcă din Carpați până la poarta Raiului. Apoi fiecare drum spre biserică înseamnă un pas spre Rai. Calea spre Rai este îngustă. Cel ce-l urmează pe Hristos trebuie să facă fapte bune. **Călătorești spre Dumnezeu, dacă poți iubi, dacă iubești și pe cel care te urăște.**

De ce să fugim de cruce? Când avem atâtea mărturii, când apostolii se laudau cu crucea?! Cum a evoluat în timp conștiința și puterea apostolilor? I-a convins că Iisus Hristos este cu adevărat fiul lui Dumnezeu, pe Golgota, un sutaș păgân (auzise de Hristos, dar nu credea), care văzând că și pe cruce El a iubit lumea și a iertat-o, exclamă: „Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu a fost Omul Acesta!” (Mc 15, 39)

Nicăieri nu-l vei găsi pe Hristos decât pe cruce, pentru că încă, încă și astăzi mai curge Sfântul Său sânge pentru noi, spre iertarea păcatelor. Hristos a sfințit crucea, de aceea să luăm și noi crucea lui Hristos. Crucea nu trebuie doar privită. Evanghelia lui Hristos nu doar se privește, ci trebuie să fim cititorii și împlinatorii Evangheliei.

-Înălțpresfinția Voastră, vă rog să mai adăugați și alte semnificații, sensuri ale crucii.

„Oricine voiește să vină după mine să-și ia crucea sa”, spune Mântuitorul Iisus Hristos. „Oricine” e un pronume nehotărât cu un rol foarte important în contextul versetului. Nimeni nu poate veni după Hristos fără cruce și fără lepădarea de sine. Lepădarea de sine nu înseamnă degradare a trupului sau a sinelui. Ucenicii o fac benevol, deci **oricine voiește**, nu numește o anumită persoană, o anumită categorie socială. Să vină după mine, dar cum? Să vină numai cei cărora le este dor de El, dor de împărăția lui Dumnezeu, de împărăția cerurilor. „Crucea” nu e o figură de stil, are multe sensuri. Importantă e realitatea căutării lui Dumnezeu, realitatea întoarcerii noastre la căutarea lui Dumnezeu. Nouă ni se pare că suntem părăsiți de oameni, dar îl găsim întotdeauna pe Dumnezeu.

La Ierusalim, ultima cărare pe care a mers Hristos se numește Drumul Crucii. Și astăzi se numește așa. Crucea, oricare ar fi ea, este o dovadă că aparții lui Hristos.

Noi, cei de aici, purtăm crucea neamului nostru românesc. Dumnezeu ne va găsi pe această cărare și ne va deschide ușa Raiului. Drumul crucii duce spre Poarta Raiului. Crucea unei biserici proiectată pe cer arată drumul spre Rai. Iar dacă vezi semănată cruci în drumul tău înseamnă că ești pe drumul cel bun. Și nu uita: cheia Raiului are forma Sfintei Cruci.

*-Vă rog, Înălțpresfințite Părinte, ca în continuare să ne spuneți câteva cuvinte în legătură cu sfânta evangheliă care se citește în **Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci**, care are textul următor:*

Zis-a Domnul: „Nimeni nu s-a suit în cer, fără numai Cel care S-a pogorât din cer, Fiul Omului, Care este în cer. Și precum Moise a înălțat șarpele

în pustie, așa trebuie să Se înalțe Fiul Omului, pentru ca cel care crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încât a dat pe Fiul Său Unul-Născut, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să osândească lumea, ci ca să se mântuiască lumea prin El” (In 3, 13-17)

- În orice sfântă biserică de la poalele Carpaților ne-am afla, în zi sfântă de duminică, Hristos ne chemă, întâi de toate, să ne hrănescă pentru lungul drum pe care încă-l mai avem de parcurs până la poarta Raiului, până la poarta Împărăției lui Dumnezeu. Ca un părinte bun, a zis să ne hrănescă și ne-a hrănit cu Sfânta împărtășanie, pâinea vieții, și cu Cuvântul Său din Sfânta Evangheliă. Duminica dinaintea sărbătorii Sfintei Cruci este numită în calendar **Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci**, pe care a fost răstignit Mântuitorul. În cuvântul acestei evanghelii, se arată de ce L-a trimis Tatăl în lume pe Hristos. Mântuitorul Iisus Hristos a fost trimis în lume, ca lumea să aibă viață. Dacă Hristos n-ar fi venit în lume, sfârșitul ei ar fi fost de mult. Dar Dumnezeu nu vrea să vadă întru pieire floarea creației Sale, omul. L-a trimis pe Fiul Său în lume, ca să ne dea viață, nu viață doar de 70-80 de ani pe pământ, cum ar spune psalmistul, ci să ne facă părtași de viața cea veșnică în Împărăția bucuriei Sale.

Dar să vedem cu ce au răspuns oamenii brațelor deschise ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos către lume. Cu ce au răspuns oamenii brațelor deschise ale Mântuitorului către lume? **Hristos a deschis brațele și oamenii au înțeles că, dacă și-a deschis brațele, trebuie să-L piro-nească. El a deschis brațele, ca să ne strângă la pieptul Său, ca să ne îmbrățișeze, dar omul a zis: „Și-a deschis brațele, hai să-L pironim”.** Așa au făcut oamenii, **L-au pironit pe Cel ce venise să le aducă pace, har și mângâiere.**

-Iertați-mă, dar ceea ce spuneți îmi amintește faptul că în icoanele Maicii Domnului cu Pruncul pictate de părințele Arsenie Boca, de la Mănăstirea Prislop, de la biserica Drăgănescu, de lângă București, și în icoana aflată în biserica din Chichiș, județul Covasna, Pruncul Iisus e reprezentat cu brațele deschise. Revin la textul acestei sfinte evanghelii, în care observăm o legătură cu Vechiul Testament. Vă rog să insistați pe semnificațiile acestei legături.

-În teologia noastră ortodoxă, Părinții dintru început ai Bisericii au spus despre cruce că este scara pe care s-a urcat, s-a înălțat la cer Hristos. Într-adevăr, spune Mântuitorul, așa cum Moise a înălțat șarpele de aramă, în pustie, tot așa va fi înălțat și Fiul Omului, într-o zi, pe o cruce. Și așa au făcut oamenii. Când poporul lui Israel, condus de Moise, a trecut prin pustiu Sinai, au fost mușcați de șerpi și mureau pe capete. Atunci au început să cârtească împotriva lui Dumnezeu și a lui Moise, zicând lui Moise: Ne-ai scos din țara unde aveam hrană din destul și murim aici, în pustie. →

Foto: ÎPS Ioan la vernisajul expoziției «Crucea din fereastră», Toplița, 18 iulie 2009

Tare s-a mâhnit Moise și a spus: Doamne, ce să mai fac cu poporul acesta? I-a dat poruncă Dumnezeu: Fă un șarpe de aramă și-l pune pe un stâlp, iar toți aceia care vor privi cu credință și cu dragoste la acel șarpe de aramă, șerpii nu vor mai avea putere asupra lor. Așa au făcut și au trecut mai departe, prin acea vale, poporul lui Israel. Era **preînchipuirea**, cum a spus și Mântuitorul, că **asa cum a înălțat Moise șarpele, așa va fi și El înălțat, într-o zi.**

Crucea este denumită scara pe care s-a înălțat la Cer Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Mă aflu, cu câțiva ani de zile în urmă, în Iordania, pe Muntele Nebo, un munte înalt, cum sunt munții de dincolo de Miercurea-Ciuc, și acolo, înspre Sinai, lângă o veche mănăstire, părinții din acel loc au ridicat o cruce înaltă și pe ea n-au pus chipul lui Hristos, ci au pus un șarpe de aramă, ca toți cei care vor trece pe acolo să-și aducă aminte de cele întâmplate cu poporul lui Israel, până pe muntele Nebo, unde Moise și-a dat sufletul la Dumnezeu, neputând intra în țara Canaanului, în țara pe care o promisese Dumnezeu poporului lui Israel.

Desigur, fiecare dintre noi a văzut multe cruci în viața aceasta. Dar vă întreb: care e cea mai mare cruce pe care ați văzut-o? Cam cât este de înaltă? Ar putea răspunde cineva că, poate, cea mai mare, la noi, e crucea de pe Caraiman. Dar eu vă întreb: cât de mare, cât de înaltă a fost crucea lui Hristos? Cam cât o fi fost de mare? N-a fost nici de trei metri, nici de patru, ci cum spuneam, crucea, ca și scară, a fost atât de mare, că a fost înălțată crucea lui Hristos, nu pe Golgota numai, ci până în adâncul iadului și până la poarta Cerului. Atât a fost de mare **crucea pe care a purtat-o Hristos pentru noi. A coborât pe ea până în adâncul iadului, la Înviere, și i-a urcat pe toți cei drekți pe această scară, până la poarta Raiului.**

-Putem afirma cu certitudine că semnul crucii este prezent în toate localitățile. De exemplu, ne-am obișnuit ca intrând într-un sat, ori privindu-l din depărtare să vedem, la înălțime, pe un deal, biserica cu semnul crucii, parcă ar saluta, parcă ar întâmpina orice oaspete, din partea comunității satești.

-Da, mai mult, priviți crucea de pe biserica din orișicare sat. Ea este înălțată în pământ, în mijlocul satului și ajunge până la poarta Cerului. Priviți la crucea de pe orice biserică, oricât ar fi de mare sau de mică, priviți cum se oglindește pe bolta cerului și ea bate, crucea aceasta bate la poarta Raiului. Îngerul lui Dumnezeu deschide poarta Raiului și întreabă: „Cine este acolo? Cine a mai venit?”. Și răspunde un bun creștin din satul cutare sau cutare, de exemplu: „Eu sunt Toader din Livezi”. Și atunci îngerul lui Dumnezeu îi deschide poarta, să intre întru bucuria lui Dumnezeu. De aceea noi punem cruci în turla bisericii. Atunci când un suflet se stinge, pleacă din viața aceasta prin biserică. El vine prin biserică, prin botez, și tot dangătul clopotelor bisericii îl conduce până la poarta Cerului.

Crucile bisericilor noastre din fiecare sat deschid poarta Raiului. De aceea mă bucur când văd că bisericile sunt îngrijite de credincioși. Atunci când va cădea crucea de pe biserică, să știți că atunci va dispărea satul acela. De aceea, așa cum au văzut cei care au făcut armata că de la comandant la comandant, de la generație la alta, își predau unii altora drapelul de luptă al unității, așa și creștinii, cei de astăzi predau steagul de luptă al creștinilor, care este Sfânta Cruce. Îndemnul meu este să lăsăm crucea bisericii cu cinste la cei care vor urma, căci

și ei vă vor pune cu evlavie o cruce la mormântul fraților voastre.

Dacă spuneam că prin cruce S-a înălțat Hristos la cer, atunci oare cum S-a coborât din cer? Răspunsul poate să ni-l dea bisericile care poartă hramul Nașterea Maicii Domnului. Maica Domnului a fost scara prin care a coborât Hristos, din înaltul cerului, până aici la noi, pe pământ. Iată drumul, cele două scări prin care a coborât și S-a înălțat la cer Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Oare cărarea și drumul nostru în viața aceasta cum ar fi? Pe ce stradă oare locuiți? Probabil veți răspunde: „Locuiesc pe strada Sfântul Nicolae, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare”, sau eu știu câte străzi și câte denumiri mai sunt. Dacă vă întreabă cineva pe ce drum locuiți, pe ce drum călătoriți, **să răspundeți că locuiți pe drumul Crucii.** Dacă, în viața aceasta, veți vedea pe cineva că a rătăcit calea, să-l aduceți înapoi pe cărarea cu cruci. Ați văzut cum la intrarea în sate, unii credincioși au așezat câte o cruce? **Când te întâmpină câte o sfântă cruce la intrarea într-un sat, îți dai seama că acolo trăiesc oameni credincioși și că satul lor, localitatea lor este așezată pe drumul crucii, adică pe cărarea care duce la poarta împărăției lui Dumnezeu.**

L.C. Peste tot, în toate provinciile românești, în sate și la răscrucea drumurilor, călătorul întâlnește cruci ... Oare este ceva specific neamului nostru?

Î.P.S. Ioan: Da. Binecuvântat să fie Dumnezeu că văd, la intrarea în satele noastre și pe ulițele lui, văd multe cruci. Aceasta înseamnă că pe credincioșii de astăzi, pe părinții și pe moșii lor, cu secole în urmă, i-a așezat bunul Dumnezeu aici, pe cărarea Cerului, pe cărarea Crucii.

Dacă m-ar întreba cineva în străinătate, și mă întreaba de multe ori: „Din ce țară ești, Părinte?” Eu le spun că sunt din țara cu multe cruci, că sunt din grădina cu multe cruci, așa cum se pot vedea peste tot pe unde ai umbla în spațiul românesc. Nu găsești în nicio țară din estul Europei atâtea cruci, atâtea troițe câte sunt în țara noastră, de aceea aș numi această țară „Grădina cu multe cruci”.

Binecuvântat să fie Dumnezeu că ne-a așezat și pe noi la picioarele Crucii Sale și, luându-ne fiecare crucea, să putem ajunge în împărăția lui Dumnezeu. Dar ar trebui să ne punem întrebarea, fiecare dintre noi, văzând cât de mare a fost crucea lui Hristos, o întrebare-meditație: „Doamne, oare crucea mea cât este de mare?” Oricât ar fi de mare și de grea, să n-o azvârlim și să mergem, că ne va ajuta Dumnezeu, ne va trimite și nouă pe un Simon Cirineanul, să ne ajute a ajunge cu ea la poarta Cerului.

În satul unde am slujit, anul acesta, în duminica dinaintea Sfintei Crucii, spuneam că am numit această țară „Grădina cu multe cruci” și atunci m-am gândit să dăm o definiție sintetică satului lor: satul Livezi este firul de aur cu care a cusut Dumnezeu această țară, pentru că satul lor este cea mai îndepărtată localitate din estul Transilvaniei și pe aici a cusut Dumnezeu Transilvania cu Moldova. Prin satele din acea zonă, spre Toplița, în sus, și în jos, spre Întorsura Buzăului, prin fiecare sat, a tras Dumnezeu acul cu firul de aur și a legat provinciile românești unele de altele, spre pace, spre bucurie și spre bună înțelegere. Să rămânem aici, la poalele munților, lângă biserică, lângă mormintele părinților, moșilor și strămoșilor, ca să ne bucurăm mereu, în ceas de sărbătoare, când auzim dangătul clopotului chemându-ne la Hristos.

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE ÎPS ANDREI, mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului

Înalt Prea Sfinția Voastră, știți bine că inima mea cu un ochi râde și cu altul plânge. Așa cum, cu ani în urmă, în curtea ruinelor bisericii de la Niceea, unde s-a ținut al șaptelea sinod ecumenic, când priveam spre scaunul mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, după înălțarea la ceruri a mitropolitului Antonie Plămădeală, considerând că e o mare onoare să fi ales în scaunul lui Andrei Șaguna, tot așa, cu puțină vreme în urmă, după trecerea la cele veșnice a ÎPS Bartolomeu Anania, Mitropolitul Clujului, v-am mărturisit că e o la fel de mare onoare pentru cel care va urma în scaunul acestuia.

Și atunci, la Niceea, ca și de curând, la Târgu-Mureș, mi-am exprimit gândul că meritați astfel de demnități, ca o recunoaștere firească a ceea ce ați făcut,

cel puțin în ultimele două decenii, ca înalt ierarh al eparhiei noastre, dar că n-aș vrea să plecați de la noi.

Până la urmă, s-a făcut dreptate, după voința lui Dumnezeu, și ați fost ales să-i urmați celui care ne-a fost atât de drag nouă, și ca înalt ierarh și ca inegalabil cărturar, Î.P.S. Bartolomeu Anania.

Ne bucurăm nespuse pentru asta. Din adâncul inimii trebuie să vă mărturisesc că suntem triști, că nu veți mai putea fi, inevitabil, atât de aproape de noi ca în ultimii ani. Chiar dacă, știm fără nicio de urmă îndoială, că nu vă veți putea îndepărta de noi, că eparhia Alba Iuliei vă va fi întotdeauna mai aproape de suflet și că veți fi alături de credincioșii care v-au înconjurat mereu cu căldură și prețuire.

Turma pe care o veți păstori este acum mult mai mare, purtarea de grijă mult mai complexă. Iar moștenirea testamentară lăsată de ÎPS Bartolomeu e de mare responsabilitate. Cu smerenia, cu bunătatea, cu înțelepciunea și dăruirea cu care ați îndrumat și binecuvântat pe cei care v-au urmat până acum îndeaproape, sunt convins că veți reuși să fiți sprijiniți cu același devotament cu care noi v-am fost mereu alături. Nu o să fie ușor, dar veți izbândi, așa cum ați reușit să faceți

din eparhia Alba Iuliei una cu adevărat la înălțimea misiunii care v-a fost încredințată.

Vă rămânem recunoscători pentru tot ceea ce ați făcut pentru noi și sperăm că ceea ce am început, aici, în județul Mureș, vom putea duce împreună la capăt.

Iar eu vă voi rămâne mereu îndatorat pentru orizonturile spirituale pe care le-ați deschis în inima mea.

NICOLAE BĂCIUȚ,
Membru de onoare al Adunării
Eparhiale a Arhiepiscopiei Ortodoxe
Alba Iulia

(Foto: Părintele egumen Petroniu, Nicolae Băciuț, ÎPS Andrei, la Schitul Prodromu, din Sfântul Munte, 16.09.2005)

Nou egumen la Schitul românesc Prodromu din Sfântul Munte

Pentru români, Schitul Prodromu ține loc de mănăstire, pentru că, conform rânduielii de aici, ale acestui adevărat stat monahic, numărul mănăstirilor a fost stabilit pentru veșnicie la 20, deși românii n-au fost răsplătiți cu drept de a avea mănăstire, în ciuda atâtor danii care s-au făcut către Sfântul Munte secole la rând.

Din 6 februarie, Schitul Prodromu are un nou egumen, pe părintele ieromonah Atanasie Floroiu, care îi urmează părintelui Petroniu Tănase, care s-a retras la sfârșitul lui ianuarie, bolnav fiind, la vârsta de 95 ani și cu 91 de ani de viață monahală, dintre care 33 în Sfântul Munte și 21 ca egumen al Schitului Prodromu, fiind considerat al doilea ctitor al acestui așezământ monahal, ridicat de ieroschimonahii Nifon și Nectarie, cu contribuția domnitorilor Moldovei și Țării Românești din jurul anului 1859 și a mitropoliților din vremea aceea, respectiv Sofronie Miclescu din Moldova și Nifon din Țara Românească. Alexandru M. Pencovici, care a venit aici împreună cu consulul general al României la Salonic, G. G. Leuș, și Alexandru Jacobson, cumnatul său, consul general al Rusiei la Salonic, pentru a petrece Sărbătorile Pascale lasă prima însemnare de pelerin la Prodromu: "Această frumoasă mănăstire locuită de 100 de călugări români s-a sfințit în ziua de 21 Maiu 1866 și este una dintre cele mai smerite și mai ospitaliere chinovii din Sfântul Munte".

La puțină vreme, la 22 februarie, părintele Petroniu a plecat la cele veșnice.

Noul părinte stareț Atanasie, în vârstă de 65 ani, este al 15-lea egumen al Prodromului, cândva cu o obște de peste 150 viețuitori, acum doar cu 30, de pe întreg cuprinsul ortodoxiei românești.

Schitul Prodromu are și o Bibliotecă, cu peste 7500 de titluri. Dacă biblioteca de la Prodromu este ceea ce este acum, acest lucru se datorează și râvnii cu care aproape un veac și jumătate monahii de aici au copiat texte din Sfinții Părinți, cărți patristice.

Manuscrisele existente la Prodromu, între care *Istoria Sfântului Munte în 20 volume*, realizată de Irinarh Șişman între 1898-1916, circa 200 de manuscrise în chirilică, 130 de manuscrise de muzică psaltică, bisericească, se cer nu doar cercetate, ci și editate. Ele sunt documente de viață monahală, dar ele dau și dimensiunea monahismului românesc la Muntele Athos. Unele lucrări în manuscris sunt veritabile opere de artă. Ele sunt legate în piele, iar multe pagini au o ornamentică artistic meșteșugită, cu aurituri.

Nu lipsesc cărțile rare, între care *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), la care se va adăuga exemplarul din aceeași lucrare, tipărită în 2002, într-o ediție critică, de Arhiepiscopia Ortodoxă de Alba Iulia, dăruită de Î.P.S. Andrei. Părintele egumen Petroniu ne-a mai arătat cu mândrie și *Cazania lui Varlaam* (1643), *Biblia lui Șerban* (1688).

În septembrie 2003, am fost în pelerinaj la Schitul Prodromu, împreună cu ÎPS Andrei și preoți ai eparhiei noastre.

A fost o întâlnire emoționantă cu duh românesc în spațiu grecesc, a fost o întâlnire cu istoria credinței noastre strămoșești cu speranțele sale în mântuirea neamului românesc.

Îi dorim noului părinte egumen păstorie cu folos, așa cum însemna în album și ÎPS Andrei: "Pentru viitorul României și al întregii lumi, e nevoie de Cristos. Pentru a-L face cunoscut pe Cristos, e nevoie de preoți pregătiți, dar mai ales duhovnicește. Acesta ne-a fost gândul, ca acei care îi formează pe preoți să vadă locul dedicat în special vieții duhovnicești".

NICOLAE BĂCIUȚ

(definiri și delimitări) (I)

Cuvântul *mistică* a avut, cel puțin la români, o soartă ciudată. El a trecut de la interesul pe care l-a stârnit în perioada interbelică la interdicția comunistă și apoi la folosirea extensivă

și, de multe ori, improprie, după 1989. Acest lucru a accentuat subiectivitatea pozițiilor față de un cuvânt oricum disputat în el însuși.

Nu este totuși locul și nu își are aici rostul o aplecare asupra numeroaselor discuții și interpretări ale acestui cuvânt în diferite domenii. Încercăm să ne concentrăm în cele ce urmează asupra sensurilor *misticii* în teritoriul comunicării convenționale, comune, întrucât acestea sunt sensuri ce apar și în textele folclorice. Vom observa apoi poziția teologiei ortodoxe asupra termenului și conceptelor conexe, spre a putea determina câmpul comun și zonele de divergență. În fine, va fi necesară o anume definire și delimitare, pentru a putea da un sens căutării noastre și a putea folosi termenul de *mistică* într-un sens limpede, neechivoc.

Vom porni în demersul nostru de la probabil cel mai comun instrument lexical, celebrul *Dicționar Explicativ al Limbii Române (DEX)*. În ediția din 1996, la p. 640, se oferă câteva definiții folositoare ale termenilor *mistic(ă)* și *misticism*.

MISTIC, -Ă, *mistici*, -ce, adj., subst. **1.** Adj. Care aparține misticismului, care se referă la misticism; care vădește misticism. **2.** S.m. și f. Adept al misticismului. **3.** Adj. Care are un înțeles ascuns; care rămâne neînțeles; inexplicabil pe cale rațională; secret, tainic. ♦ *Testament mistic* = testament secret. **4.** Totalitatea orientărilor și practicilor propagate de misticism sau de o doctrină mistică (1); p. ext. misticism. – Din fr. **mystique**.

MISTICISM s.n. Credință în existența unor forțe supranaturale și în posibilitatea omului de a comunica direct cu aceste forțe (prin revelație, intuiție, extaz); misticitate. ♦ Stare de spirit specifică misticului (2). – Din fr. **mysticisme**.

Observăm în aceste definiții patru aspecte fundamentale pentru definirea termenului de *mistică*: ascunsul (numit și secret sau tainic), inexplicabilul sau neînțelesul, supranaturalul și respectiv comunicarea cu acesta (pe căi non-raționale).

Înainte de a trece mai departe, trebuie să observăm însă o conexiune importantă pentru procesul de alterare și subiectivizare a termenului *mistic*. Este vorba de legăturile stabilite între acesta și termenul de *misticizare* (prezent în DEX, alături de *a misticiza*, *misticizator* etc., la aceeași pagină). Fără a discuta proveniența lor, subliniem că, la nivel subconștient, această conexiune se manifestă frecvent, existând o tendință evidentă, mai ales în mediile supuse unei anumite influențe culturale agnostice, de a

trata *mistica* și *misticismul*, aprioric, drept *misticizare*. O asemenea tendință este nu doar nepotrivită principial, dar și eminent greșită din punct de vedere științific. Iar pentru discipline ca antropologia, etnologia sau folcloristica, ea poate însemna o barieră de netrecut în încercarea de a înțelege o serie întreagă de culturi și fenomene culturale bazate pe *mistică* și *misticism*⁷⁰.

Trecând peste acest aspect, necesar pentru a putea privi obiectiv tema cercetării noastre, revenim la cele patru aspecte definitorii conceptului de mistic: ascunsul, inexplicabilul sau neînțelesul, supranaturalul și comunicarea specială cu acesta.

Existența supranaturalului e postulată de nenumărate culturi, religii și curente de gândire. Prezența sa ca transcendent, ca depășire a cercului lumii „obișnuite”, cognoscibilă prin simțuri și rațiune, este, desigur, incognoscibilă prin intermediul simțurilor și rațiunilor evident subsumate naturalului. De aici derivă în mod firesc și necesitatea unei comunicări de tip special, care să facă legătura între comun și transcendent. Există, prin urmare, anumite forme ale misticii în toate religiile și culturile. Acest fapt are și o consecință negativă în planul cercetării: pericolul confuziei. Vom detalia.

Marele gânditor Constantin Noica a încercat a da românilor esența lucrării sale *Contribuții la istoria vieții spirituale românești*, sub forma volumului de mici dimensiuni *Pagini despre sufletul românesc*⁷¹. Lucrarea, de mare interes, pornește cu eseu *Ce e etern și ce e istoric în cultura românească*⁷². Or, ca argument al pericolului uriaș al confuziei, încă din titlu apare o problemă fundamentală: Constantin Noica pune aprioric eternul în opoziție cu istoricul. Dar o atare poziție este pur personală! Chiar împărtășită și de un grup mai larg sau mai restrâns, ea nu încetează a fi un caz particular! Marele filozof nu observă acest lucru și își începe argumentația de la un postulat care ar fi trebuit întâi dovedit. Mai trist este că însuși autorul constată, atunci când vorbește despre domnitorul și filosoful Neagoe Basarab, referitor la problema contradicției dintre istoric și etern, că, de fapt, „problema e a noastră, nu e a lui Neagoe. El nu simte conflictul, și totul sfârșește la el pe dimensiunea eternității” [Noica, 1991:15]. Care e tristețea? Faptul că marele gânditor, deși notează contradicția dintre opinia lui și poziția lui Neagoe Basarab, nu își pune problema existenței reale a conflictului! El îl consideră ca un adevăr absolut – am observat, postulat aprioric – fără a observa că acest conflict este de fapt un dat cultural. Or, dacă acest conflict există în cultura de care Constantin Noica aparține, nu e obligatoriu să existe și în alte culturi. Filosoful ar fi trebuit întâi să cerceteze ce înseamnă etern și respectiv istoric în cultura veche românească și abia apoi să pornească sistematizarea acesteia din perspectiva celor doi termeni. →

PR. DRD. MIHAI ANDREI ALDEA

⁷⁰ Se cuvine a aminti și faptul că, pe lângă generala tendință *agnostică*, există și o tendință subiectivă specific românească, izvorâtă din anii îndelungați de îndoctrinare comunistă, tendință de a considera aprioric *misticismul* ca ceva negativ, rău, primitiv, înapoiat șamd.

⁷¹ Vom folosi ediția apărută la Editura Humanitas, București, 1991.

⁷² Problema ne interesează direct, întrucât *eternul* include obligatoriu transcendentul, deci și dimensiunea mistică. O înțelegere corectă a *eternului* în spiritualitatea românească înseamnă o înțelegere corectă a *misticii* în spiritualitatea românească.

O altă eroare a aceleiași lucrări apare din interpretarea aproape strict filosofică a unui text... teologic.

„La început totul este tăcere. Așa pornește orice tehnică de viață spirituală, fie că e religioasă ori filozofică. Cuvântul de suprafață trebuie să se stingă, spre a lăsa loc glasului adânc al esențelor. Dar nu numai gândului propriu trebuie să-i curmăm firul spre a ne adânci mai bine în noi înșine: și lumea trebuie oprită, în mersul ei amăgitor. De aici, a doua treaptă: „tăcerea face oprire”. Așa procedează, iarăși, toate tehnicile spirituale, toate metodele filozofice. Lumea trebuie pusă în paranteză. Nici cogitoul lui Descartes nu e posibil fără această interzicere a lumii, și nici metoda fenomenologică. E nevoie de o oprire, o reducere a lumii, de o *εποχή*. Primele trepte ale filozofării sunt, ca și asceza, negative. Ce se întâmplă însă de aici înainte? Tocmai în punctul acesta se poate marca deosebirea dintre o conștiință filozofică, orientată spre cunoaștere și acțiune, și una spirituală, orientată spre contemplație, spre eternitate, cum e conștiința românească din secolul al XVI-lea. Odată lumea oprită, se ivește obișnuit spiritul. Lumea e oprită tocmai pentru ca spiritul să aibă netezită în fața lui calea spre cunoaștere și acțiune. Așa fac toate filozofiile, chiar dacă nu recunosc fățiș că sunt idealiste, că pun în joc spiritul însuși. Ce se întâmplă însă în viziunea eternității de aici? Spiritul nu apare. Cugetul nu ia cunoștință de sine și nu se așază în fața lumii, nu reface mai bine lumea pe care a oprit-o. În clipa când totul e tăcere, conștiința unui Neagoe Basarab e cuprinsă de umilință și plângere. Itinerariul e de aici înainte cu totul altul decât în primul caz. Lumea e refuzată și de astă dată, dar spiritul nu se găsește pe sine, și atunci ființa e cuprinsă de panica singurătății și a pierderii.”⁷³

Textul, de altfel foarte bine scris, e un exemplu desăvârșit al erorii prin prejudecată. Autorul e un gânditor strălucit, dar aplică într-o cultură foarte bine încheată idei cu totul străine acesteia. Rezultatul este trist. Dincolo de iscusința peniței, analiza rămâne falsă. De ce afirmăm aceasta? Pentru că autorul folosește o serie de termeni fără acoperire în cultura pe care vrea să o analizeze și înfățișeze cititorului, ba chiar ajunge să descrie fenomene care nu există în respectiva cultură. De pildă, atunci când, vorbind despre oprire, autorul afirmă „în viziunea eternității de aici... spiritul nu apare”, marele filosof săvârșește o gravă eroare. Fie că privim spiritul ca rațiune sau *vouç*, ori ca suflet sau *πνεύμα* (prima fiind concepție apuseană, iar a doua ortodoxă), oricum autorul se înșală. În lipsa unei corecte informări teologice⁷⁴, Noica ajunge în opoziție cu adevărul. În mistica ortodoxă, oprirea sau, cu un termen mai des folosit, liniștirea, are ca scop tocmai cunoașterea adevărată, atât a sufletului, cât și a tuturor lucrurilor. Și sufletul și rațiunea sau mintea apar în liniștire în dimensiunea și funcțiunea lor adevărată. Oprirea sau liniștirea împiedică mintea și sufletul să fie atrase în tot felul de direcții de către cele din afară, spre a

se concentra asupra lor însele, ca printr-o adevărată cunoaștere proprie să se poată pune într-o relație corectă cu Dumnezeu și lumea. În fapt, oprirea sau liniștirea sunt, în Ortodoxie, instrumentul prin care se obține începutul cunoașterii fundamentale a propriei persoane, incluzându-se aici și raporturile adevărate cu întreaga Existență. Această cunoaștere prin oprire⁷⁵, care dă omului dimensiunea păcatului și a nimicniciei, a neputinței și năzuințelor omenesti nemărginite, aceas-tă cunoaștere este cea care naște plânsul și umilința menționate de Neagoe Basarab și apoi frica. Nici vorbă aici de „refuzarea lumii” în felul presupus de Constantin Noica. Și, cu atât mai mult, nici vorbă de „panica singurătății și a pierderii”, concepte cu totul neortodoxe, adică total străine de cultura la care se presupune că s-ar referi. Chiar și deosebirea – de altminteri des întâlnită – dintre „filosofie” (de fapt, filosofia după gândirea greco-romană și apuseană în cazul lui Noica!) și respectiv „conștiința spirituală”, așa cum o vede Noica nu există. Lăsăm la o parte că este absurd a presupune că într-o „conștiință spirituală” „spiritul nu apare”. Dar cunoașterea și acțiunea, pe care marele gânditor le atribuie doar filosofiei, sunt în fapt cu totul prezente în mistica ortodoxă, în acea cultură la care Noica încearcă a se raporta. Este drept, atât forma, cât și poziția lor în cele două culturi sunt diferite. Dar diferența înseamnă existență, iar nu lipsă. O asemenea confuzie apare și în afirmația – șocantă pentru un teolog ortodox – „cugetul nu ia cunoștință de sine [când acesta e de fapt rostul liniștirii!!!] și nu se așază în fața lumii [de fapt tocmai asta face!], nu reface mai bine lumea pe care a oprit-o”. Ultima afirmație din fraza citată este mai mult decât sugestivă pentru confuzia provocată de necunoașterea reală a culturii studiate. Din perspectivă filosofică, într-adevăr, cel ce înaintează pe calea descrisă de Neagoe Basarab nu „reface mai bine lumea”, așa cum își permit de multe ori filosofii (speculând cu imaginarul). Dar o refacere mai bine a lumii, ori mai bine spus o restaurare și sfîntire a lumii este obligatoriu avută în vedere în procesul de devenire creștină! În această privință, se pot cita

volume întregi; ne mulțumim însă cu doar câteva rânduri ale părintelui Dumitru Stăniloae, referitoare exact la problematica progresului lumii și a raportului dintre acesta și devenirea duhovnicească a omului:

„Se poate spune în general că progresul în umanitate, care e progresul în cea mai autentică raționalitate cunoscătoare, identic cu progresul în cunoașterea sensului existenței umane, se face odată cu progresul în cunoașterea

autentică a raționalității sau a sensului naturii ca obiect al raționalității cunoscătoare a omului. Deci prin acesta [progresul în umanitate n.n.] se face cunoscut tot mai mult însuși sensul raționalității naturii.→

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, “CUIBUL DEMONILOR”

⁷³ *Ibidem*, pp. 16-17.

⁷⁴ Căci nu-l putem bănuși de ignorare voluntară!

⁷⁵ Sau, cum am spune astăzi, *introspecție*, dar, desigur la un nivel foarte înalt.

Contingența raționalității naturii servește realizării omului, sau umanizării lui, dat fiind că umanizarea e legată de comuniunea tot mai adâncă între oameni. Contingența naturii este antropocentrică.

După credința noastră, se pare că toate aspectele lumii [...] sunt menite să fie păstrate, sau armonizate într-un chip tot mai complex și mai cuprinzător, până la chipul atotcuprinzător la care va ajunge omul, în unirea lui cu Dumnezeu în infinit. Contribuțiile oamenilor duhovnicești, ale marilor creatori de artă, ale tuturor savanților și multe din experiențele și vederile juste ale popoarelor și indivizilor vor rămâne înscrise în acest chip final atotcuprinzător al realității și existenței umane, umplut în întregime de Dumnezeu cel infinit. Iar aceste chipuri, chemate să se concentreze într-unul singur de o indefinită complexitate, nu sunt numai actualizări ale potențelor date în lume și în spiritul uman, ci și trepte noi la care lumea se ridică [s.n.] printr-o transcendere, ajutată de transcendența divină” [Stăniloae, 1996-1997: 249-250].

Iată că, departe de a refuza pur și simplu lumea, de a refuza a o vedea ori de a se feri de o eventuală îmbunătățire a ei, creștinismul ortodox include o legătură intimă între devenirea omului și cea a lumii, între ascensiunea (sau decăderea!) personală și ascensiunea (sau decăderea) lumii. De altfel acest lucru apare și în acele rezumate esențiale ale culturii populare care sunt proverbele: între omul sfințește locul și spurcă pământul pe care îl calcă sau pute pământul sub el se cuprinde toată scara devenirii sau decăderii omului, proces care, iată, după cultura profundă românească include obligatoriu și lumea.

Se poate observa astfel că textul citat de noi din Constantin Noica, o tentativă de analiză logică și filosofică a unui text teologic românesc vechi (ortodox), eșuează în demersul său. Așa cum am mai spus, repetăm, este un exemplu desăvârșit al erorii prin prejudecată. Din nefericire, asemenea prejudecăți sau preconcepții sunt extrem de frecvente în cultura noastră livrescă⁷⁶. Nu discutăm aici efectele asupra culturii și istoriei românești. Menționăm doar gravitatea acestei poziții, blocajul extraordinar pe care îl creează, faptul că oprește orice încercare de cunoaștere adevărată a culturii profunde românești la forme poate chiar încântătoare, dar lipsite de substanță, străine propriului rost.

Sub amenințarea acestei neînțelegeri funciare stau și mistica ortodoxă și formele prezenței ei în gândirea și cultura profundă românească. Este necesar a sublinia aici că însuși conceptul de mistică, așa cum l-am definit inițial, nu este ortodox. Este neproductiv a vorbi aici despre

⁷⁶ Nu putem a nu aminti aici confuzia comună între *magic* și *religios*. Pentru foarte multe manifestări ale spiritualității creștine, atât în folclorică, dar și în alte domenii (antropologie, etnologie, etnografie etc.) se folosește, de către unii dintre cercetători și interpretatori, termenul de „*magic*”. Pentru a înțelege problema ridicată de acest termen, vom cita un paragraf dintr-un cunoscut teolog contemporan:

„Drumurile omenirii se despart radical: partea «cea dreaptă» (și ajungând astfel la dreapta Tatălui și a Fiului) alege calea *religiei*, venerarea lui Dumnezeu în teama sfântă [...]; «cei de-a stânga» (iarși a Tatălui și a Fiului) aleg calea *magiei*. De aceea trebuie făcută o distincție clară între *magic* (vrăjitorie, ocultism) și *religie*.” [Bădulescu, 2006:83] Nu insistăm mai mult, cu toate că autorul detaliază problema deosebiri între cele două spre o mai deplină clarificare. Esențială pentru noi este **contradicția ființială** între cei doi termeni pentru cultura ortodoxă (fie ea livrescă ori populară), caracterul cu totul greșit al folosirii fără acoperire reală a unuia dintre ei.

„misticos”, despre rostul și traseul acestui cuvânt în teologia ortodoxă de limbă elină. Dar trebuie să arătăm faptul că acest concept, în forma sa convențională, este imposibil de folosit în Ortodoxie și în domeniul culturii profunde românești fără anumite precizări suplimentare⁷⁷.

Este de folos a menționa întâi faptul că pentru domeniul acoperit în mod obișnuit de mistică (în alte culturi) în teologia ortodoxă se folosesc alți termeni, cel mai potrivit fiind, în opinia noastră, cel de formare sau devenire duhovnicească. Aici sunt cuprinse nu doar ascunsul (tainicul), neînțelesul (supraraționalul), supranaturalul și comunicarea cu acesta, caracteristicile tipice ale misticii în mod convențional. Ca orice mistică particulară și mistica ortodoxă are un anumit specific. Acesta izvorăște din concepția ortodoxă asupra Existenței. Prin urmare, orice discuție asupra devenirii duhovnicești sau misticii ortodoxe include cunoașterea acestei concepții. Desigur, nu este aici locul prezentării ei. Se cuvine însă a preciza măcar două elemente fundamentale ale misticii ortodoxe, pe care le-am arătat de fapt atunci când am dat sinonimul considerat de noi cel mai potrivit: devenirea duhovnicească. Numele acestea conține cele două dimensiuni fundamentale ale misticii ortodoxe: devenirea, în duh și prin Duhul. Caracterul duhovnicesc al culturilor ortodoxe nu poate fi niciodată exprimat îndeajuns. Această dimensiune a religiei și culturilor ortodoxe este atât de importantă, încât se regăsește în absolut toate manifestările acestora. Dar duhovnicia nu este o stare încrămenită ori o stare în sine. Ea există doar ca lucrare permanentă, universală, veșnică, având ca subiect devenirea, iar ca obiect omul și prin om lumea.

*

*Capitolul introductiv din teza de doctorat în curs de elaborare *Predestinare și liber-arbitru în mistica folclorică*.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „STRIGĂT ÎN INFINIT”

⁷⁷ Evitând orice tratare *in extenso*, menționăm totuși că, lipsiți de sau neobișnuiți cu termenul și conceptul de *mistică* în postura de gândire curentă, comună, pentru un anumit grup etnic ori social, cercetătorii sunt nevoiți să dezvolte semantica altor termeni, ca de exemplu *mit* [Ispas, 2006:23], spre a acoperi realitățile *mistice* constatate.

BASME POPULARE ROMÂNEȘTI

-Colecția lui Grigore Crețu -
Editura lui Ion Oprișan,
SAECULUM I.O. (București, 2010), cunoscută pentru predilecția ei spre restituirile unor documente, colecții ori arhive de etnologie, aduce atât la îndemâna iubitorilor de basme populare românești, cât și a specialiștilor în etnologie o însemnată parte din colecția realizată de Grigore Crețu cu

sprijinul elevilor săi de la Liceul *Matei Basarab* din București și de la Seminarul din Huși în urmă cu mai bine de un secol. Apariția editorială este datorată lui Iordan Datcu și lui Ion Stănculescu și recuperează pentru marele public 163 de „basme” dintr-o arie vastă, începând din ținutul Neamțului, Constanța, Turnu Severin și până la Vințul Albei (la vremea aceea aparținător de Sibiu, pg. 60), ori până la Mediaș. Acestea fac parte din colecția de folclor, predată ulterior unei arhive personale, Saint Georges, după cum informează în prefața sa Iordan Datcu, cunoscut folclorist, editor și istoric al etnologiei românești. Culegerea, intitulată *Basme populare românești*, îi succede selecției din aceeași colecție a lui Gr. Crețu realizate în 1970 la Ed. Minerva (col. *Folclor din Oltenia și Muntenia*) de A.Milea și I. Stănculescu, fără a epuiza tot ce ar mai fi de valorificat din arhiva profesorului. Grigore Crețu (după numele de familie, Robu) s-a născut la 25 ianuarie 1848, la Târgu Neamț și a avut o copilărie zbuciumată, rămânând orfan de mamă la 15 ani, iar pe tatăl său nici nu-l cunoscuse, acesta decedând de holeră înainte de nașterea copilului. În ciuda acestor întâmplări nefericite, Grigore reușește să parcurgă cursul secundar la Academia Mihăileană din Iași, unde are, printre alții, colegi ca Vasile Conta, Calistrat Hogaș ori Gheorghe Panu. Urmează Facultatea de Litere din București (student al lui B.P. Hasdeu), după care e profesor la Roman, La Huși și mai apoi la Liceul *Matei Basarab* din București. Fost junimist, membru al Societății Istorice Române, al Societății Filologice, debutează la *Convorbiri literare* (1875), apoi publică în *Columna lui Traian*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* etc., preocupat fiind de cercetarea filologică (etimologie, istoriografie literară, folclor) se bucură de aprecierile lui Ovidiu Densusianu, chiar dacă nu împărtășeau totdeauna aceleași opinii. Erudit filolog, cu certe înclinații spre paleografie și etimologie (*O nouă etimologie a numeralului românesc: o sau Mardarie Cozianul, Lexiconul slavo-românesc și tâlcuirea numelor din 1649 precum și altele*), Grigore Crețu a tipărit totuși puțin, apreciază Iordan Datcu în prefața *Basmelor populare românești*, probabil din cauza unei întâmplări care l-a marcat pentru tot restul vieții; ne referim aici la indignarea pe care i-a produs-o Ion al lui Gheorghe Sbiera care a refuzat să-i mai dea manuscrisul *Codicelui Voronețean* pe care i-l împrumutase și pe care îl descoperise în podul mănăstirii al cărei nume îl poartă. Crețu a insistat să-l recupereze inclusiv

prin intermediul lui Simeon Florea Marian, dar Sbiera îl va publica în nume propriu în 1885 și tot denunțul ulterior al celui nedreptățit va rămâne fără reparații morale. Deși atrăsese atenția unor mari oameni de cultură din vremea sa și după dispariția lui (Nicolae Iorga, Ioan Micu Moldoveanu, Gh. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu, Nicolae Cartojan, Gheorghe Cardaș, Ovidiu Papadima etc), Grigore Crețu se stinge într-o modestie nemeritată după ce a probat o înclinație remarcabilă spre cercetarea filologică și, cum menționa Ovidiu Bârlea în *Istoria folcloristicii românești*, citată de Iordan Datcu în prefață, „Antologia din colecția lui Crețu (Ed. Minerva, 1970, n.n.) e prețioasă prin dezvăluirea repertoriului folcloric de la sfârșitul secolului trecut (al XIX/lea, n.n.).” Și colecția la care se referă Ov. Bârlea, ca și lucrarea pe ceare ne-o pun la dispoziție Iordan Datcu și Ion Stănculescu aduc la lumină doar o parte din bogata arhivă rămasă după Gr. Crețu în speranța „că un bun cercetător, dublat de un editor versat, se va dedica cercetării adâncite a arhivei Grigore Crețu, una din cele mai mari din câte avem de la sfârșitul secolului al XIX-lea (cu certitudinea că) truda îi va fi răsplătită acestui așteptat cercetător.” Cele două volume de basme recuperează din această arhivă 163 de piese, culese de elevii lui Grigore Crețu de la Liceul *Matei Basarab* din București, basme care au meritat să fie consemnate, cu toate că unele dintre ele au fost notate în grabă, rezumativ, fără a păstra toată morfologia acestei specii narrative, așa cum ne-o relevă V.I. Propp, lucru lesne de înțeles pentru un elev neavizat și superficial. Cu toate acestea, ele își păstrează o importanță neștirbită pentru geografia circulației motivice. Că elevii au făcut în grabă ceea ce le-a cerut profesorul lor se vede și din „conștiinciozitatea” notării firului narativ, dar și din informațiile vagi despre numele informatorului sau despre locul de unde a fost cules. Așa de pildă, din cele 163 de piese, 28 nu menționează nicidecum localitatea (20,21,23,49, 52,53,55, 59, 60, 61, 66, 69/I; 2,7, 18, 25, 62, 65,76, 78 80, 61, 82, 83, 84/II), iar altele dau informații vagi, la fel de inutile: Macedonia (2/I), Transilvania (22/I), Dâmbovița (32/II) etc. De regulă, basmele poartă ca titluri numele eroilor principali sau, mai rar, fapte care se susțin prin succesiunea secvențelor șablonizate (a motivelor). Aproape invariabil, titlurile din cele două volume sunt formulate în genul „Basmul cu...”, iar altele și mai simplu, doar „Basm” (4, 5, 29, 43, 53/I ca să nu mai luăm în calcul și volumul al II-lea). Că observația lui Iordan Datcu privind nevoia de a se reveni cu răbdare asupra arhivei lui Grigore Crețu e întemeiată din mai multe puncte de vedere, o relevă și faptul că din Teleorman se menționează șapte piese (două din Turnu Măgurele, două din comuna Băneasa, două din Roșiori de Vede și unul din comuna Gărgău), știut fiind că, de aici, avem prea puțină proză populară în colecții, folcloriștii rezumându-se în timp mai mult la poezie. Zona a fost neîndoiește destul de bogată în basme. O dovadă ne-o prilejuiesc chiar și aceste șapte basme care ne arată, de pildă, circulația unui mai puțin cunoscut, *Craiovisin/Craivisin fiul vacii* (vezi col. Nijloveanu sau antologia noastră *Basmul cu Soarele și Luna*, Buc.,1988, Ed. Minerva), în ideea unor posibile, dar sigur utile lucrări de geografie folclorică românească.

IULIAN CHIVU

Aurel Dragoș Munteanu - un scriitor cu un destin neobișnuit

**« Acolo este plămăda noastră, să te simți în Ardeal
ca în sânul lui Avraam... »**

**Câteva amintiri de la Mogoșoaia
scriitorilor și de la Paris, câteva
mesaje inedite primite de mine de la
Aurel Dragoș Munteanu în
perioada 2004 -2005**

La începutul anilor optzeci, se vorbea cu voce joasă pe la mesele din cantina Casei scriitorilor de la Mogoșoaia despre scriitorii « fugiți ».

Tema era mai mult decât atractivă, dar risca să dea dureri de cap, căci nu știai niciodată de fapt cu cine stai de vorbă.

Mă frământa, nu din cauză că mi-aș fi putut vreodată imagina că aș putea «fugi», așa cum nu îmi pot nici măcar acum imagina că aș putea «pleca» în liniște.

Duc autochinuirea apartenenței până la limita masochismului, obligându-mi soțul, cetățean francez care nu știe o boabă de română, să trăiască în insuportabilul oraș București.

Paranteza nu e o confesiune de nicin fel, ci vrea doar să explice incapacitatea mea structurală de a mă muta pe glob, definitiv, undeva, deci de a deveni eu însămi o fărâmitură de diasporă.

Cum se întâmplă de obicei, amintirile anilor optzeci îmi sunt infinit mai clare și mai amănunțite decât cele ale lunii trecute așa că, nu cu mari dificultăți, îmi amintesc discuțiile, frânturile de vorbe în care vești din afară erau comentate, mai ales pe la mesele unde își sorbeau vodca cuplul Lucian Raicu - Sonia Larian sau Marin Preda (secondat adeseori de Mircea Dinescu), Theodor Mazilu, Virgil Mazilescu și Rodica Cristea, Alexandru Papilian, delicata doamnă Prodanoff, despre care nu am reușit niciodată să aflu mare lucru, sau un autor despre care, pe urmă, nu am mai auzit nimica, domnul Gheorghe Buzoianu. Memoria mea mai reține familia Mircea Ivănescu și nespusa lor dragoste pentru pisici, cuplul soților Neagoe, restauratori de biserici medievale, ori pictorul Pietriș, nelipsita Florica Mitroi și luptele ei continue cu unii și cu toată lumea și alții și alții, care treceau doar câteva zile pe acolo .

Eram însă un grup fix de oameni fără casă sau de oameni care nu prea aveau chef să mai meargă pe la casele lor din motive.

Eu mă plasam deja în prima categorie și, fidelă felului meu de a fi, temător și un pic prăpăstios, trăiam intens teama de a fi dată afară din coșmelia de 10 metri pătrați pe care o plăteam, plasată undeva în corpul Vilei Elsinger, la mansardă și a cărei fereastră dădea spre biserică.

Perspectiva pe care mi-o dădea Aurel Dragoș Munteanu, a cărui influență asupra mea în acea perioadă nu vreau de fel nici să o neg și nici să o minimalizez, era perspectiva cuiva care «ieșise» din găoacea totalitară, a epocii cenzurate, perspectiva cuiva care fusese la Iowa City pentru un an de workshop literar, cea mai mare aventură

posibilă la vremea aceea pentru un autor român (deodată cu Adrian Păunescu și soția lui de atunci, poeta Constanța Buzea).

Perspectiva cuiva care lucrase pentru familia Morgan (un soi de reconstituire a arborelui genealogic care îi aducea pe celebri miliardari pe undeva, pe la Brăila), cineva care cunoștea scriitorii newyorkezi precum Tracy Cabot, care venise la București însoțită de mama ei. Perspectiva cuiva care se hrănise din plin cu înțelepciune budistă în fascinanta Indie (de unde luase multe, dar, din păcate și un nenorocit de virus necunoscut, care îi măcinase anii deplinei maturități).

Secretos și cu totul special, (în cazul în care această apreciere ar mai putea să spună ceva) paradoxal și erudit, dificil la culme și cumplit de original, ADM, cum îl numeau unii colegi spre iritarea lui sinceră, își transferase fără probleme în mintea mea perspectiva despre lumea de dincolo, perspectivă pe care mi-o însușisem, nu în totalitate, ci selectiv, evident.

Un om atât de inteligent și de capabil (nu pot să uit că mult mai târziu, când deja devenise diplomat, reprezentând România, întâi la Națiunile Unite, unde prin jocul sorții sau nu numai, în perioada de preluare a președenției rotative a Consiliului de Securitate, devenise președintele acestuia exact pe parcursul adoptării celei mai importante decizii, anume aceea de declanșare a Războiului din Irak împotriva lui Saddam Hussein, numit «Furtună în deșert», apoi ca ambasador al României la Washington), se apucase de alte studii universitare și terminase cursuri la Harvard, care erau nu de orice, ci management, finanțe, analiză financiară, numai de literatură, nu !).

Evident că, odată ieșit din diplomație și lucrând pentru o mare companie aviatică americană, apoi în domeniul finanțelor și al diplomației publice, cum se zice cu o expresie amibiguă și greu de definit, se pregătea într-un fel să devină el însuși la un moment dat «scriitor de diaspora» și totuși, tocmai prin exemplul său am înțeles că nu e așa de simplu, că cine fuge după doi iepuri s-ar putea să nu prindă nici unul și că, nici măcar atunci când stăpânești la perfecție alte limbi, nu e evidentă inserția într-un spațiu străin.

*

Voi reveni asupra acestor lucruri. Mesajele de mai jos însă, oarecum grăitoare pentru starea de spirit a scriitorului, urmează unei reîntâlniri târzii, petrecută la Paris, unde eu eram diplomat în post și el venea invitat din partea Organismului non-guvernamental pe care îl reprezenta și în care se lansase cu un entuziasm puțin surprinzător pentru mine, să poarte un dialog în contradictoriu cu Bernard Stasi, la sediul central al Alliance Francaise, rue Raspail Paris.

Într-o seară rece, într-o sală plină și ușor contrariată sau poate doar curioasă, Aurel aducea vântul proaspăt al convingerilor americane în care dreptul la abordarea semnelor proprii religii nu era interzis.

Francezii o făcuseră de curând o nouă lege restrictivă, într-o atitudine care sâcâia lumea musulmană și care avea să provoace nu numai demonstrații și dezbateri nespuse de multe, luări de poziții și certuri pe platourile de televiziune, ci chiar și atentate împotriva Franței, prin lume, sau luări de ostateci pe cine știe unde. Pentru lumea americană în care libertatea sau aparența ei reprezintă →

ceva fundamental sau chiar pentru lumea anglosaxonă, în care fiecare se îmbracă de fapt cum îl taie capul, constrângerea franceză aplicată femeii musulmane de a nu purta celebrul voal în locuri publice, în spitale și mai ales în școli, era ceva mai mult decât deranjant.

Prin adoptarea acestei legi împotriva afișării semnelor religioase ostentative în locurile publice (și erau enumerate crucea mare creștină - oare cât de mare??), kippa judaică și fularul islamic), guvernul francez călca încă o dată, a căta oară, pe bec sau, de fapt, alimenta satisfacțiile xenofobe ale unei extreme drepte foarte șovine, într-o țară care trăiește plener consecințele perioadei coloniale și o formă de neocolonialism fervent, într-o țară în care o stângă inconștientă a adus în țară prea mulți arabi și africani, într-o țară măcinată de complexe și de mania grandorii. O țară a celor care dau lecții despre democrație și egalitate cu o anumită superioritate care lezează.

Presupun că intervențiile lui Aurel de pe scena Sălii Alliance Francaise au rămas undeva înregistrate. Chiar mă întreb dacă fiul scriitorului, Tudor Munteanu, care i-a consacrat un web site foarte bine organizat, știe de această intervenție, foarte interesantă, în franceza pe care i-o cunoșteam, și într-o sală nu ostilă, așa zice dar oricum circumspectă.

După terminarea dialogului, Aurel Dragoș Munteanu - Bernard Stasi, am stat puțin de vorbă în stradă. Era însoțit de o doamnă șatenă și foarte plăcută, despre care îmi aminteam că publicase o dată sau de două ori în pagina de externe de la revista *Luceafărul*, dirijată pe vremea aceea de Aurel Dragoș Munteanu, dar care și ea părăsise din câte știam Craiova în favoarea occidentului. Nu am intrat în amănunte, nu asta era important, ci reîntâlnirea. De altfel, la această seară de dezbatere eram împreună cu colegul meu de atunci, Horia Bădescu, și câteva clipe am evocat cu toții Ardealul tinereților noastre.

Era frig și era iarnă, ne-am schimbat adresele și după această întâlnire pariziană au urmat vreo doi ani în care ne-am scris cu regularitate, dar mai ales am vorbit la telefon. Ca-n vremurile bune, Aurel mă suna, din Europa, mai ales din Germania sau Bruxelles, sau din State, îmi cerea să îi povestesc amănunte despre țară, despre persoane pe care le cunoscusem. De fiecare dată vorbeam până când bateria telefonului meu se termina !

Țin în minte că odată mă sunase în timp ce mergeam spre sediul din Quai d'Orsay al ministerului de externe francez. Mă opriseam pe un refugiu, pe-aproape de Podul Alexandre III, unde nu erau bănci și, ca să nu conturb convorbirea, rămăsesem acolo o oră și jumătate așezată pe o margine de bordură. Aveam o baterie de telefon foarte rezistentă.

Ce relevanță au aceste câteva *mailuri* pe care le-am selectat dintre altele, considerându-le eu oarecum impersonale, chiar neutre ?

Sunt ultimele semne de la un scriitor ardelean cu un destin excepțional, care a ambiționat enorm și care și-a

drumul scriitoricesc cu un orgoliu care e al savanților, erudiților.

Voi mai evoca și cu alte prilejuri lucruri pe care le-am învățat de la el, întâmplări de viață, întâlniri pentru că mi se pare că personalitatea sa, prea puțin cunoscută de cei de azi, riscă să rămână pentru urmași oarecum schematică prin felul puțin rigid în care i-a fost mereu administrată memoria literară. Farmecul, umorul, inteligența vie și raționamentul paradoxal, forța de muncă și hărnicia, tot ce a fost Aurel Dragoș Munteanu, dar înainte de toate modul total în care și-a iubit România lui interioară ar trebui să rămână pe undeva, prin mărturiile contemporanilor, ale celor care au avut prilejul să cunoască un strop din substanța sa profundă și atât de paradoxală.

Notă referitoare la textele de mai jos :

Am selectat doar câteva mesaje din ansamblul corespondenței noastre, nu am modificat decât prin adăugarea diacriticelor pentru facilitarea lecturii.

Bineînțeles că este o selecție subiectivă, am evitat partea de corespondență care implică nume de personaje sau de instituții.

De asemenea, am eliminat mesajele prea personale sau cu tentă politică prea accentuată, care ar putea deranja unii politicieni din România. Când face referire la «Luțu», Aurel Dragoș Munteanu vorbește despre tatăl meu. Se înțelege că numerotarea mesajelor este făcută de mine doar pentru delimitarea textelor și facilitarea lecturii.

1.From: Miadun@aol.com To: cleopatralorintiu@hotmail.com

Subject: Rugăminți Date: Sun, 22 Feb 2004 16:45:11 EST

Sper ca ai primit un semn trimis de mine din Germania. Sunt acasă, la New York, pentru o săptămână, după care urmează să mă întorc în Europa, unde voi rămâne câteva luni într-o misiune pe lângă Uniunea Europeană.

Scrie-mi, aș vrea să știu mai multe despre tine. Ce cărți ai publicat în ultimii ani, ce-ți fac copii, despre ai tăi de la Bistrița... Îmi doresc un pahar de vin cu Luțu la Lechința!

Nu am habar de ceea ce se petrece în România... Am fost foarte prins în ultimii ani, iar exilul m-a rupt chiar de prietenii apropiați. Te rog să nu te zgârcești cu veștile, bune sau rele, toate vor fi noi pentru mine.

Trăiesc în Wall Street, unde n-am avut timp pentru nimic altceva decât business și iar business, fără vreun răgaz pentru a-mi aduna mințile la ale mele.

A.

2.Saturday, december 25, 2004

Subject: Crăciun fericit

La Mulți Ani!

Te rog să nu deznădăduiești. Crăciunul înseamnă încredere în mântuirea pe care o celebrăm prin nașterea Lui.

→

Iar neamul românesc a apărut în istorie prin creștinismul ortodox în care este îmbrăcat ca într-o mantie de lumină. Lasă-i pe oficiali... Fii arogantă cu ei, disprețuiește-i, blazoanele aurite din limba română sunt proprietatea ta și-ți dau acest drept. Tratează-i cum meriți, ca pe niște hoți și tâlhari. Tu ești poetă, altul este mediul tău. Bucură-te, bucură-te...Te întorci în România, nu în Siberia. Acolo e plămada noastră, să te simți în Ardeal ca în sânul lui Avraam, chiar dacă mănânci o dată la trei zile.

Te colind cu gând bun și-ți doresc să scrii și să fii inspirată. Nu te teme de nimic...Nu te mai trăda pe tine însăși și atunci ai să știi ce să faci. De ce îmi spui că nu ai știut niciodată ce vrei? Eu credeam că vrei să fii poetă! De ce ți-ai schimbat gândul? Rătăcești de colo-colo și îți trădezi firea pentru că nu ai curaj să înfrunți riscul de a fi tu însăși. Curaj!...

Aurel

Ce se întâmplă? Te-am întrebat de mai multe ori și nu mi-ai răspuns. Eu mă bazez pe sensibilitatea ta ca să am un diagnostic al situației. Lasă interpretările, deștepti sunt mulți... Tu ai simțuri mai vii și mai precise decât toți. Unde a apărut răul?

Trecând la ale mele: sunt puțin necăjit că nu mi-au reușit încercările de translație într-un alt domeniu. Atât de mult m-am distanțat de ceea ce fac, încât mă simt foarte obosit și tracasat. Asta mă împiedică să-mi revin de tot cu sănătatea.

Mai vedem...

Scrie-mi mai mult, nu te lenevi. Povestește-mi despre Anieș și despre Mogoșoaia.... Îți amintești ce frumos era Parcul Domnesc?

Ce calm domnea peste toată firea și cum "stătea" timpul?

Numai tu erai neliniștită în eternitatea de acolo și nu te bucurai deplin de minunea locului.

Am auzit că acuma au distrus totul...

Ce bine că sunt departe...

Aurel

3.Wednesday, February 23, 2005 8:36 PM

To : cleopatratorintiu@hotmail.com

Subject : Planuri și eșecuri

Ce mai faci? Eu am fost prins în negocierile privind o nouă poziție în establishment-ul artistic de aici. Din păcate, nu am progresat prea mult și asta mă necăjește. între timp, solicitările de a continua ceea ce făcusem până acum s-au înmulțit, așa că mă simt amenințat să rămân în diplomația neguvernamentală încă multă vreme. Nu este ceea ce aș vrea acum pentru mine, dar trebuie cumva să-mi câștig existența.

Aș avea nevoie de mai mult timp să-mi transcriu și să-mi revăd măcar cărțile pe care le-am terminat deja, ca să nu mai vorbesc de altele care-mi vâjâie prin cap...

Scrie-mi, de ce taci?

Aurel

4.Friday, March 11, 2005

Subject: Țara

De mai multă vreme voiam să-ți scriu despre ceva foarte intim. De peste douăzeci și cinci de ani mă însoțește prin lume o blană de pisică sălbatică din Munții Rodnei. E prinsă într-o pânză aspră, țărănească, de la pictorița Boariu, care i-a imprimat culorile înțelepciunii din orient, ocru și galben. Am făcut meditație pe această blană, am scris având-o sub mine, m-am rugat pe ea. E una din relațiile mele materiale cu țara, te rog să-i spui lui Luțu. L-ai convins să mi-o procure la o aniversare, dacă îmi aduc bine aminte, a fost darul tău...

Aurel

Sent : Thursday, March 3, 2005 11:20 PM

To : cleopatratorintiu@hotmail.com

Subject : Re: martzichor

Ceea ce îmi scrii mi se pare de pe altă lume. Îmi spusese și Marcel Petrișor că îl duce pe Ovidiu Iuliu Moldovan vara la Ocișor ca să bea câteva cani cu lapte, dar mi se păruse o glumă...

Foamete în România? De pe vremea fanarioților n-a mai fost așa ceva. În cei mai răi ani ai lui Ceaușescu erau restricții la anumite alimente, dar foamete?...

6.Tuesday, March 8, 2005 3:05 AM

To : cleopatratorintiu@hotmail.com

Subject : Scrie-mi!

M-ai amenințat de mai multe ori că-mi scrii mai amănunțit. Mă bucură unele știri care îmi vin de la corespondenți de limba engleză în legătură cu schimbările anunțate la București, dar nu aș vrea să te afecteze și pe tine.

Eu cerusem de cincisprezece ani mătușoiul care vine acum, desigur cu altă justificare. În loc să fie un act politic, acum pare mai degrabă resentimentar. Vai de capul nostru... E bine că, totuși, se întâmplă!

Pretențiile vechilor comuniști și securiști că sunt mari specialiști nu se justifică prin nimic. Am lucrat cu unii dintre ei și am constatat că nu aveau nici pregătire tehnică și nici teoretică, ca să nu mai vorbim de absența totală a ideii de interes național și devotament față de țară. Am avut un ministru de externe provenit din rândul diplomaților, (...), care nu depășea condiția intelectuală a unui Secretar III, iar în discuțiile cu diplomații străini la care am asistat era lipsit totalmente de demnitate, lingușitor și vulgar. Îmi trimitea telegrame agramate și se supăra când îl întrebam ce vrea să spună. Mințea cât putea, răstălmăcea orice comunicare... O catastrofă... Sau mai degrabă un ticălos, pe deasupra și corupt, îmi tapa subordonații, iar administratorii furau pentru el de frică...

Să nu-i plângi... Meritau de mult să fie dați afară pentru daunele pe care le-au provocat poporului român, iar nu de bătrânețe.

Dar scrie-mi despre tine. Tu ești poetă, în mod normal n-ar trebui să te implice toate astea...

Aurel

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „TRĂDARE”

Este târziu la amiază, ultimele raze de soare se preling pe acoperișuri scaldând casele amorțite într-o lumină leneșă și moale.

Ies pe stradă, îmi aprind o țigară, inhalez fumul aromat, mă lipesc de zidul cald și cu ochii închiși las liniștea serii să mă cuprindă.

Fac câțiva pași, gândurile le-am lăsat în cameră, vreau numai să văd, să aud, să miros.

Pășesc fără țință, recunosc fiecare pom, chiar și pachetul de țigări, șifonat și aruncat într-un colț se plictisește de ieri în același loc. Merg mai departe... sunt împăcată cu mine și cu restul lumii.

Mă trezesc din îmbrățișarea serii, atenția fiindu-mi atrasă de o fetiță pe treapta unei case. Cu genunchii la gură și rochița în jurul gleznelor stă gânditoare, (nu cred că are mai mult de cinci ani) și cu privirea pierdută undeva spre casele de pe cealaltă parte a străzii. Puteai spune că doarme cu ochii deschiși.

Nu pare speriată și nici singură, nu are atitudinea unui copil fugit de acasă.

Dimpotrivă, pare senină și gândurile care-i străbat capușorul ondulat par vesele și frumoase, din când în când zâmbește și în acel moment ochii mari și clari strălucesc umezi.

Mă așez lângă ea, încerc să văd cu ochii ei. Casele dincolo de stradă par într-adevăr fețe, par statui împietrite, martorii vieții din jurul lor.

Unele par zâmbitoare, altele speriate sau încruntate, cred că ea le vede numai pe cele zâmbitoare.

Ea, fără să se uite la mine, șoptește cu admirație în glas... le auzi cum povestesc?...toată ziua stau de vorbă, trebuie numai să asculți bine și atunci le înțelegi limba...nu e greu, vorbesc aproape ca noi, numai la „o” trebuie să fii atentă, îl stălesc puțin.

Mă prefac că sunt numai urechi, nu vreau să-i stric jocul, aplec puțin capul ca și cum așa aud mai bine și trag cu coada ochiului la fețișoara ei.

Ea ascultă nemișcată, cu sprâncenele puțin ridicate, și un zâmbet pe buzele fragede, o pictură scumpă într-un apus de soare.

Degetele cu unghiile roase strâng o cută în rochița șifonată și acum văd o lacrimă prelingându-se pe obrăjorii prăfuiți.

Stau nemișcată, răscolită de durerea ei, în speranța că nu este nimic grav.

Se scoală ca un om bătrân proptindu-și pumnul stâng pe treaptă, rochița-i cade până la glezne.

Abia acum văd pantofii, mult prea mari pentru piciorușele subțiri, juliți la bot și prăfuiți... Aș vrea să o iau în brațe, să o alint, să-i dau toate comorile de pe lumea asta.... Își șterge nasul cu dosul palmei, scoate un oftat în care toată durerea universului se oglindește și-mi întinde mânuța fără să ridice capul.

Hai să plecăm de-aici, îmi spune zâmbind tristă. Ce puteam să mai spun, am luat mânuța întinsă și am

pornit încet, amândouă tăcute și cu gândurile duse... eu, care lăsasem gândurile acasă!!!

După un timp, o întreb cu un ton ca și cum ar fi cel mai banal lucru de pe lume, cum o cheamă și unde stă. O cheamă Lisa și acolo unde stă are tot timpul să se ducă. Da... un copil rănit la suflet și un adult care cunoaște puțin legile!... oare ea știe că totul nu este așa de ușor cum pare?... cum să o fac să înțeleagă, nici eu nu vreau să o trimit acolo..... deși habar nu am unde!....

Amân problema asta pentru mai târziu și aș vrea să aflu de ce a plâns.

Încet aduc vorba despre casele vorbărețe și observ că am atins un punct dureros, ochii ei se tulbură din nou și îmi spune fără să o întreb.

Crezi ca se va face bine băiețelul?...

...unu și unu fac doi.... deci ea a auzit casele vorbind de un băiețel bolnav.... ciudat...o cred fără să clipesc, dacă mi-ar spune că după colț va apare un balaur scuipând foc aș crede și asta, am intrat într-o lume a ei, în care raționalitatea nu are loc în care ne regăsim din visele noastre din copilărie, ne regăsim nevinovați și invulnerabili față de lume.... îi răspund ca și cum aș cunoaște toată povestea... sunt convinsă că se va face bine, o să vezi în două trei zile se va juca iar pe stradă (sperând ca băiețelul despre care vorbește să nu fie în fașă)

Ea se luminează deodată la față și spune cu cel mai strălucitor zâmbet care l-am văzut....și eu cred asta, m-am rugat mult pentru el!!!

Răsufliu pe ascuns ușurată, nici eu nu știu de ce, pare atât de fragedă și în același timp atât de independentă în lumea ei, aș pierde-o la primul cuvânt nepotrivit, de abia am cunoscut-o și mă simt legată de ea și de soarta ei....

Doamne - iartă!!!...ce-i cu mine? .. cum să lungesc clipa asta?...o întreb dacă-i este foame, mi-am adus aminte de biscuiții din dulap, o întreb dacă vrea să mergem la mine în speranța că în felul acesta mai stă puțin.

Un pahar cu lapte, biscuiți dulci, care copil poate refuza?...poate nici unul în afară de Lisa.

Îmi răspunde gingașă și ...atât de dulce!..... nu-i este foame, dar dacă vreau o pot conduce până la colț, este timpul să plece. →

MAGDALENA CHIRILOV

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „ROD ”

Fără să mai adun un gând normal, merg cu ea până la colț, o las cu greu din mână, ea se întoarce și se depărtează încet în liniștea serii, rochița-i fluturând pe gleznele subțiri până când mai văd doar o pată colorată ce încet, încet dispare pe sub felinarele care încep să se aprindă.

Încă mai simt în palma încovoiată mânuța ei caldă și închid mîna cu speranța să păstrez un timp căldura ei.

Un gol nesfârșit mă cuprinde, plutesc în el, îmi taie respirația, mă învârtesc fără rost de două ori în același loc și o iau și eu încet spre casă.

Intru în cameră, închid ușa, mă rezem o vreme cu spatele de lemnul rece, închid ochii și o chem în amintire,... Lisa mică în rochița roz.

Mă dezbrac cu gesturile obișnuinței și în pat încerc să-mi adun logica pierdută și să gândesc iar cu claritate.

Mulțumită de hotărârea luată, adorm repede abia așteptând ziua de mâine.

Primele raze de soare ies și timide își întind degetele ascuțite și calde prin fereastră, caută prin cameră curioase și se lungesc obraznice pe pat, pe pernă și pe fața mea. De data asta le sunt recunoscătoare, m-au sculat dintr-un somn – nesomn, atunci când crezi că nu ai dormit deloc, atunci ai dormit cel mai adânc. Mă scol încet din pat și curajul de aseară mă lasă...unde să o caut?...ce șanse am să o mai găsesc ca ieri pe treapta unei case?..

La baie stau în fața chiuvetei, mă uit în oglindă și nu văd decât o stradă lungă, un punct roz care se îndepărtează din ce în ce și eu nu am glas să strig.

Golul de aseară vrea să mă cuprindă din nou, mă grăbesc, beau în fugă o gură de cafea de ieri și cu regret iau doi biscuiți la mine.

Pe stradă mă concentrez asupra drumului, nu iau aminte la nimic ce mi-ar putea distra atenția. Am un singur țel: Lisa.

După socoteala mea, ar trebui deja să fiu acolo dar nu văd nicio casă, locul de ieri este acum străin, văd numai iarba, un parc mic cu trei bănci, un leagăn, în nisip uitate, două forme de prăjituri din plastic colorate, o lopețică... Mă opresc dezorientată, dar pe cealaltă parte a străzii cred să recunosc casele vorbărețe.

Traversez strada, mă uit la ele cum stau tăcute, unele au încă ochii închiși, încerc să ascult dacă vorbesc între ele, dar nu aud nimic.

Îmi iau inima în dinți și sun la o ușă la întâmplare. După un timp, aud o cheie cum se întoarce în broască, ușa se deschide cam de o palmă și o femeie tânără, obosită dar cu trăsături frumoase și ochii mari se uită la mine întrebătoare.

Nu sunt pregătită pentru un pretext, așa că îi spun ce caut, uitând să mă scuz, atentă doar la răspunsul ei. Femeia se uită îndelung la mine și eu mă repet ca un papagal nervos, ecoul mă îngână zburând pe lângă urechile mele pe stradă. Ea deschide mai mult ușa, se înfășoară în halatul

subțire și-mi spune să intru.

Un miros de oțet amestecat cu alte mirosuri, spirt, desinfectant, mă întâmpină în hol, ea îmi face semn spre bucătărie, îmi oferă un scaun și o cafea.

Se scuză un moment și dispare ușor pe ușă...mă uit în jurul meu, totul este curat, pe chiuvetă un lighean mic cu oțet cred, alături o sticlă verde cu o etichetă spălăcită pe care descifrez „spirt natural” (acum știu de unde vin mirosurile) sub fereastră pe calorifer întinse două prosoape ude, pe un perete o ramă albă, în ea prinse cu pioaneze fotografii, cele mai multe cu un băiețel cu ochii mari, el pe o bicicletă cu trei roți, el pe treapta casei cu mânuțele între genunchi și în pantaloni scurți, el la masă cu o ceașcă mare în mână râde știrb cu o mustață albă de lapte, deasupra ticăie un ceas.

Prin perdelele albe, soarele aruncă dungi pe podeaua veche dar curată.

Aud glasuri și pași, mă așez pe scaun și suflu ocupată în cafeaua fierbinte.

Ea intră în bucătărie cu un băiețel în brațe, ochii mari și somnoroși mă privesc curioși, apoi întoarce capul și-și bagă obrăjorii roșii la gâtul mamei.

Ea se așează cu el în brațe, iar el se cuibărește ca un cățeluș în poala ei ascunzându-și fața sub brațul ocrotitor. Zâmbind fericită și mângâindu-l pe spate, ea îmi spune încet cât de bolnav a fost Tim, trei zile a avut febră mare, dar azi noapte a scăzut febra și a dormit pentru prima oară mai bine. Degetele ei lungi și fine au unghiile roase. Mă uit la ea și totul este atât de cunoscut, nu mă simt străină la masa din bucătărie, dar nu vreau să îi răpesc timpul, mă uit întrebătoare și ea își aduce parcă aminte de ce mă aflu acolo.

Da...îmi spune puțin încurcată, ați întrebat de casa de peste drum...a fost într-adevăr o casă acolo, sunt ani de zile de atunci, eu eram mică, cam la vârsta lui Tim, casa a ars pînă la temelii, acum s-a construit un parc și Tim se joacă des acolo.

Dezamăgită, îmi dau seama că nu mai are rost să stau, mă scol și îi mulțumesc pentru cafea.

Ea rupe un petec de hârtie dintr-un caiet, scrie pe el numărul de telefon, și-mi spune cu un gest, mie foarte cunoscut, dacă mai vreau să aflu ceva o pot suna oricând. Ies pe stradă, mai arunc o privire spre parc și o iau spre casă, convinsă că am încurcat străzile.

Bag mâinile în buzunare și pășesc încet pe gânduri întrebându-mă unde aș mai putea să o caut.

Printre biscuiții sfărâmați dau de bilețele, îl scot și arunc o privire nepăsătoare pe hârtia șifonată. Lângă numărul de telefon, stă scris cu litere cuminți numele....Lisa.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, “RECUNOAȘTERE”

RABINDRANATH TAGORE

GITANJALI

(Fragment)

Nu mi-am dat seama când am trecut pragul acestei vieți.

Ce putere mă va fi îndemnat a mă deschide în acest vast mister precum un mugur în pădure la miez de noapte!

Când dimineața am privit lumina, am simțit o clipă că nu eram străin în lumea aceasta, de nepătrunsul fără nume și chip m-a luat în brațe în forma propriei mele mame.

Și așa, în moarte, același necunoscut mi-o apărea ca mereu cunoscut mie. Și pentru că iubesc această viață, știu că la fel voi iubi moartea.

Copilul țipă când mama îi ia țâța dreaptă din gură, aflând în clipă consolare de la cea stângă.

Când plec de aici, fie-mi aceasta vorba de despărțire, ce văzut-am e de neîntrecut.

Am gustat mierea ascunsă a acestui lotus ce se întinde peste oceanul luminii, ci astfel sunt binecuvântat – fie-mi aceasta vorba de despărțire.

În teatrul formelor infinite mi-am jucat piesa zărindu-L pe Cel fără formă.

Tot corpul, mădulele mi s-au înfiorat la atingerea de dincolo de atingere; iar dacă finele aici vine, să vină – fie-mi aceasta vorba de despărțire.

Când piesa îmi era cu tine, nu te-am întrebat vreodată cine vei fi fost. N-am cunoscut rușine ori spaimă, viața mi-a fost furtunoasă.

Dimineața devreme m-ai fi chemat din somn precum propriul meu camarad și m-ai fi purtat alergând din luminii în luminii.

În zilele acelea nu mă îngrijeam niciodată a cunoaște înțelesul cântărilor ce Tu mi le cântai. Numai vocea mea a prins tonurile, iar inima mi-a dansat în cadența lor.

Acum, când vremea jocului trecut-a, ce-o fi neașteptat suspinul ce mă cuprinde? Lumea cu ochii plecați la picioarele Tale se smerește cu toate stelele-i tăcute.

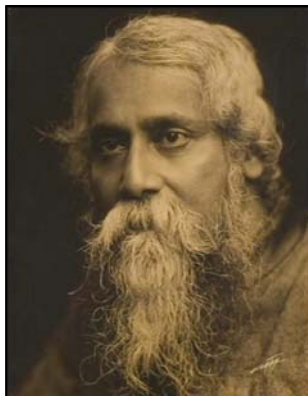
Te voi împodobi cu trofee, ghirlande ale înfrângerii mele. Nu e în puterea mea a scăpa neînvins.

Negreșit cunosc, trufia-mi va fi la zid, viața-mi își va rupe lanțurile în durere de neîndurat, iar inima-mi pustiită suspină în muzica precum o trestie goală, iar piatra se va topi în lacrimi.

Negreșit cunosc cele o sută de petale ale lotusului, nu vor rămâne pe veci închise și tainica scobitură a mizeriei lui va fi stărpită.

Din albastrul cer, un ochi mă va privi, somându-mă în liniște. Nimic nu va rămâne pentru mine, nimic nimic, o moarte deplină voi primi la picioarele Tale.

Când cârma o las, cunosc, a venit timpul Tu a lua-o. Ce e de făcut se face pe loc. Vană e bătaia.

Apoi îndepărtează mâinile și în tăcere sari peste înfrângere, inima mea, și meditează-ți buna soartă de a rămâne perfect liniștit pe locul unde te afli.

Candelile mele se sting la orice pală de vânt, iar cercând să le aprind, uit de orice altceva, iar și iar.

Ci fi-voi înțelept de această dată, așteptând în beznă, așternându-mi rogojina pe podea; și oricând Ți-e placul, Domn al meu, vino tăcut și ia-Ți locul Tău aici.

Mă scufund în adâncul oceanului de forme, băjbâind să prind perfecta perlă a fără-formei.

Nemaiplutind din port în port cu luntrea mea bătută de vânt. De mult trecute zilele când petrecere mi-era a fi săltat pe valuri.

Iar acum sunt însetat să mor în fără moarte.

În auditorium, lângă prăpastia fără fund, unde se umflă muzica strunelor fără ton, îmi

voi aduce harpa vieții mele.

O voi acorda la notele Lui pe totdeauna, iar când își va fi suspinat ultimul răsunset, voi pune jos a mea tăcută harpă la picioarele Tăcutului.

Mereu în viață Te-am căutat cu ale mele cântări. Ele m-au purtat din ușă-n ușă, cu ele m-am simțit însumi, căutând, pipăind lumea mea.

Cântările mele mi-au predat toate lecțiile învățate vreodată; ele mi-au arătat poteci tainice, ele mi-au adus dinaintea ochilor atâtea stele în zarea inimii-mi.

Ele m-au îndreptat ziua lungă întru misterele tărâmului de plăcere durere, și, în fine, la ce poartă de palat m-au adus seara la sfârșitul călătoriei mele?

Fălitu-m-am la lume a Te fi cunoscut. Ei Îți văd chipurile în toate lucrurile mele. Vin și mă întreabă, 'Cine este El?' Nu știu cum să le răspund. Spun, 'În adevăr, nu pot spune'. Mă ocărăsc și pleacă disprețuind. Iar Tu stai acolo surâzând.

Îmi pun povești de Tine în cântări nepieritoare. Taina îmi țâșnește din inimă. Ei vin și mă întreabă, 'Spune-mi toate înțelesurile'. Nu știu să le răspund. Spun, 'Ah, cine știe ce înțeleg ei!' Ei zâmbesc și pleacă disprețuind din plin. Iar Tu stai acolo surâzând.

Într-o salutare către Tine, Dumnezeu al meu, lasă-mi simțurile toate să izvorască scaldând această lume la picioarele Tale.

Precum un nor de ploaie în iulie atârână cu povara ploilor necurse, lasă-mi întreaga minte să se plece la ușa Ta într-o salutare către Tine.

Lasă-mi toate cântecele a-și aduna împreună pâraiele într-un singur curent și curs spre o mare de liniște într-o salutare către Tine.

Precum un stol de cocori din dor de casă zboară noapte și zi înapoi la cuiburile lor de munte, și viața mea croiască-și calea spre casa eternă într-o salutare către Tine.

Versiune românească de **GEORGE ANCA**

Gitanjali (Cântare de jertfă) de Rabindranath Tagore

(1861--1941), premiul Nobel pentru literatură, 1913.

Prima publicare în traducerea engleză a autorului, 1913.

Vatra veche dialog

cu **Mircea Dinutz**

“În provincie există, mai peste tot, o stare de încrâncenare, o dihonie fără de capăt, o extindere primejdioasă a imposturii și a veleitarismului”

Bacăuan prin naștere, focșănean prin adopție. Profesor prin formație, critic literar prin vocație. Balanță în cartea zodiilor, dar și printre cărțile *de ieri și de azi*.

Pensionar în hârtoagele muritorilor, mereu tânăr în catastiful eternității.

-Vrâncean prin opțiune, vă rog, domnule Mircea Dinutz, să începem printr-o caracterizare mai altfel a județului de adopție. Așadar: Soveja sau Mărășești?

-Mai întâi vreau să precizez că am ajuns vrâncean prin jocul hazardului. Soția mea avea repartiție în Vrancea, amândoi aveam un copil și familia trebuia să fie unită, cu orice preț!! Cel puțin, așa stăteau lucrurile atunci. Acomodarea a fost lungă și foarte neplăcută, am îndurat tot felul de vicisitudini, umilinte (trei luni am fost șomer). De-abia începând cu anul 1990, viața mea a intrat pe un făgaș normal, am revenit în demnitatea mea, după ce am luat, cu succes, concursul de competență și am devenit profesor titular al Liceului „Al.I. Cuza” din Focșani. Țin minte că am intrat pentru prima dată în sala de curs cu gândul *acum, în sfârșit, sunt acasă*.

Cât privește opțiunea mea între cele două localități vrâncene, cred că... Soveja, deși nu am fost acolo decât de 4-5 ori!!

-Vrâncioaia sau Miorița?

-Miorița, fără nicio ezitare!!

-Panciu sau Odobești?

- Aș înclina spre Odobești, ce vinuri, ce buchet!! Galbena de Odobești te ajută să vezi viața în mai multe culori, dacă-ți pui mintea cu mai mult de o sticlă!!

Nu sunt un cunoscător, un rafinat, dar parcă mai țin minte, din vremurile bune, ce feerică devenea fiecare clipă la o discuție literară și două pahare înălțate pe un picior privindu-ne provocator!!

-Varlaam sau Duiliu Zamfirescu?

-Nu există termen de comparație! Sunt două personalități coplesitoare, fiecare reprezentând un alt veac, o altă mentalitate, un alt tip de sensibilitate!!... Din perspectiva timpului, amândoi au fost ctitori de cultură!

-Leopoldina Bălănuță sau Emanoil Petruț?

-Poldi! Cum altfel?!

-Ion Mincu sau Anghel Saligny?

-Mă tem că nu pot să răspund. Știu despre aceștia ce știe toată lumea. Îi respect pe amândoi, dar... nu sunt la mine acasă!

-Simion Mehedinți sau Virgil Cândea?

-Primul are merite incontestabile în istoria învățământului românesc și a fost un român adevărat, iar cel de-al doilea a fost un erudit cu vocația sintezei.

-George Plagino sau Gina Gogean?

-Să zicem Gina Gogean, pentru că îmi place mult gimnastica care ne-a adus atâtea satisfacții în decursul anilor.

-Tudor Vornicu sau Ion Cristoiu?

-Ar trebui să-l numesc pe Ion Cristoiu, care m-a publicat în SLAST în 1986, dar... îl prefer pe Tudor Vornicu, din multiple motive.

-„Oglinda literară” sau „Pro Saeculum”?

-Asta e o întrebare *rea*, provocatoare. Vă așteptați să răspund că sunt un fan al „Oglinzii literare”?!!

-Nu, nu e rea! Doar că îmi deschide drumul spre următoarea întrebare: cât de lung a fost drumul

de la „Viața studentască” la „Pro Saeculum”?

-N-a fost deloc simplu. Pe vremea aceea, știam sigur că iubesc literatura, dar nu prea eram convins că asta era vocația mea. Am plecat la drum cu multă, foarte multă neîncredere în puterile mele!! De ce așa și nu altfel?! Sunt mai multe explicații. Una dintre ele era o îngrijorătoare imaturitate ce s-a prelungit până peste limita suportabilității! Abia după 1989, când mi-am limpezit viața, renunțând la orice soi de compromisuri, mi-am oferit șansa să muncesc cu plăcere și să culeg roadele strădaniei mele, am stat pe două picioare, ținuta dreaptă și doldora de proiecte!... Șansa de a conduce, împreună cu doamna Nina Deșliu, destinul unei reviste prestigioase, venea – de data asta – la timp. Îmi place să cred că nu am dezamăgit pe nimeni, nici măcar pe mine.

-Cum percepeți/judecați Dvstră de aici, din curbura vrânceană, raporturile dintre centru/capitală și provincie, evident, mă refer la dimensiunea culturală?!!

-Centrul pierde, treptat, din putere și prestigiu!! Oricum, deciziile acestuia nu mai sunt primite, ca altădată, cu ființa fremătândă de venerație!! Capitala are calitățile și defectele oricărei localități urbane mai răsărite, doar că acolo acestea sunt supradimensionate, capătă proporții urieșești. Multe talente, unele împlinite, multă aroganță și suficiență, multe reviste (unele respectabile), sute de cărți onorabile, bune, foarte bune, excepționale, dar și munți de maculatură!! În provincie există, mai peste tot, o stare de încrâncenare, o dihonie fără de capăt, o extindere primejdioasă a imposturii și a veleitarismului, dar – să fiu iertat – la proporții modeste față de capitală!!! În unele centre de județ există o viață culturală foarte intensă, cu rezultate uimitoare: Satu Mare, Pitești, Constanța, Iași, Cluj-Napoca, Botoșani, Timișoara, cu nimic mai prejos față de capitală, dar cine să vadă asta?! Nicolae Breban, care nu vede dincolo de eclatantele lui capodopere?!

→

RODICA LĂZĂRESCU

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „VAS PENTRU REALITATE”

Nicolae Manolescu, ce se consideră deținătorul unor adevăruri supreme privind literatura română de acum într-o sută de ani?! La fileu se află Provincia și sunt convins că, într-un viitor apropiat, raportul de forțe se va echilibra.

-Ați fixat cândva o tipologie a intelectualului: intelectualul-trompetă, intelectualul-hârciog, intelectualul-urs... Pe intelectualul Dinutz cum l-ați defini?

-Iată o întrebare pe care nu putea să o pună decât Rodica Lăzărescu!! Nu sunt un intelectual-trompetă și, parțial, asta explică puțină mea vizibilitate. Am, însă, ceva din intelectualul-hârciog, ceva din intelectualul-urs, dar merg pe proiecte, caut să-mi valorific munca, pe cât îmi permit vremurile despre care se spune că sunt deasupra noastră. Probabil e mai corect să spun că fac parte din a patra categorie: omul de bibliotecă, tenace și ordonat, ce încearcă onest să lase câteva semne în urma sa, fără să aștepte aplauze și recunoștință publică.

-Câtă durere simte criticul când trebuie să spună lucruri mai puțin plăcute?

-Durere?! Aș fi ipocrit, dacă aș susține așa ceva! E o necesară operă de ecarisaj. Am doar satisfacția de a fi detectat punctele slabe ale unei cărți sau de a fi devoalat surrogatul, impostura!! Când fac pamflet, s-a întâmplat de câteva ori, sentimentele sunt amestecate: pe de o parte, plăcerea de a fi găsit expresia potrivită, tăioasă și eficientă, iar, pe de altă parte, neplăcerea de a fi lovit în celălalt!! Pamfletul nu-l scrii pentru că ar fi vreo speranță de vindecare pentru împătimitul de gunoaie literare și dejecții umorale, ci pentru a-i pune în stare de alarmă pe ceilalți. Cronica, însă, este – din start – mai generoasă!! Chiar atunci când negi, pui sub semnul întrebării, ea trebuie să fie constructivă, cu un minim respect pentru autor!! Spun asta, deși știu, din experiență, că majoritatea condeierilor nu admit să fie criticați, considerând orice rând negativ un atac la persoană!! **Nu se îndoiesc de ei înșiși** ceea ce mi se pare abominabil!! Oare cum pot să fie artiști asemenea oameni?!!

-S-a tabloizat critica românească?! Ce înseamnă

libertatea?! În sfârșit, ce a adus democrația pentru această întinsă republică a literaților?!!

-Nu m-am gândit niciodată la asta!! Eu observ că s-a cam uniformizat!! Sunt multe condeie critice bune, să recunoaștem, dar cu mult mai multe cele confecționate, mimetice, adevărate mașini de laudat!! Aici au dreptate și bucureștenii!! De foarte multe ori, comentatori literari din centrele culturale mai fără tradiție, mai fragile sub raportul valorilor autohtone, practică lauda deșănțată, fără acoperire în operă! Situația frizează nu numai ridicolul, ci și absurdul. Democrația, din acest punct de vedere, a dat liber... la elogi, ditirambi, strigăte de entuziasm!! *Pe noi nu ne interesează Miticii din București, noi avem Valorile noastre, să ne mai scutească!!* Într-o revistă (nu o voi numi), în urmă cu doi-trei ani cineva (*nu spui ține, persoană importantă!!*) a făcut următorul raționament stupefiant: *Ce atâta Cărtărescu?! În fiecare județ există doi-trei poeți mai buni decât Cărtărescu!* Românul are, pe lângă

alte defecte, și pe acela de a-și da cu părerea despre orice și oricine!! La moartea Păunescu (televiziunile au întreținut un adevărat circ mediatic), o doamnă reporterită a întreprins o anchetă pe cont propriu: Vasile Cireășă, Ionel Gătej, Ioana Pătrunjel, Costică Șaibă declarau, fără vreo emoție, că ăsta, Păunescu, a fost al mai mare poet după... Eminescu!

Pariez că mulți dintre ei n-au mai citit o poezie din clasele gimnaziale!!

Mă rog, ce este, de fapt, un critic?! Un cititor de calitate, adică unul cu o pregătire și cu o experiență de lectură peste media cititorilor obișnuiți! Dacă are dotările necesare, inclusiv o fibră morală rezistentă, dacă este responsabil pentru afirmațiile sale și are criterii ferme, el poate risca o evaluare/ierarhizare a cărților despre care s-a pronunțat. Politica lui *cel mai* și *cea mai* nu a dus vreodată la nimic bun!!

-Ce formulă, din cele propuse, preferați: carte ȘI/SAU/VS computer?

-Categoric, cartea în format clasic! Am crezut, cred și voi crede necondiționat în asta, cu toate că folosesc și eu computerul pe care am ajuns să-l prețuiesc, pentru că este un instrument ideal, dacă știi să-l folosești și dacă ești conștient de limitele sale. Eu nu citesc pe monitor decât corespondența și, eventual, presă culturală, atunci când nu reușesc să mi le procur! Nimic nu poate înlocui cartea în format clasic. Stând zeci-sute de ore în fața calculatorului, accesând informații peste informații, tânărul de azi nu realizează cât de mult are de pierdut!! Dacă nu ai suferit în viața ta pe o carte, în fața unui tablou, dacă nu ai ascultat o simfonie într-o sală de concerte, față în față cu o orchestră și un dirijor, riști un deficit sufletesc ce te marchează pe viață!

FOTO: Simpozion despre lectură la Focșani, 25.05.2010, cu Eugen Simion la timona dezbaterilor și cu Nicolae Băciut la vâsle (a se citi microfon!) (sus)

MAGDALENA CHIRILOV, „RENUNȚARE” (jos)

Dragoste și circ

- Tatăl tău mi se pare un om distins. A lucrat la tribunal?

- A tăcut la tribunal. Că acolo vorbește avocatul, vorbește procurorul, vorbește reclamantul, vorbește acuzatul, vorbește și judecătorul, numai grefierul tace și scrie. Apoi, când prinde pe cineva, se răzbună. Grefierul acesta e un om sadic, crud, nemilos. I-au trecut pe sub condei mii și mii de condamnări pronunțate de alții. Așa că vrea să pronunțe și el, să condamne, să pedepsească și el.

- A fost sever cu tine? Te pedepsea?

Vladia a tăcut și a reluat după un lung răgaz:

- Tocmai mă gândeam că, la viața mea, nici suferința, nici fericirea n-au fost în stare pură. Tot ce a fost frumos, mi s-a oferit de soartă împletit cu abjecție, cu răutate. Și invers, tot ce a fost răutate, suferință, a avut și o vână frumoasă, o jurubiță de bunătate, de lumină, de fericire chiar. Nu ți-am povestit despre circ. De multe ori, am vrut să-ți povestesc episodul Circului Vlasici și ne-am dus cu vorba tot la altceva. A fost un circ celebru, înregistrat la Liubliana, dar băntuia toată Europa, cu artiști mari, cu animale exotice și cu femei frumoase. Spun cei care au apucat să-l vadă în epoca lui de glorie că avea cele mai frumoase femei și când se desfășura parada în maneaj era o paradă a cailor de rasă pură, a acrobaților neînfricați, a jonglerilor iscușiți, dar și a femeilor răpitoare. Acum zece ani, când am trăit la Circul Vlasici mai bine de cinci săptămâni, cele mai frumoase săptămâni ale vieții mele, mai rămăsese o palidă caricatură a celui ce fusese odată. Și totuși era fascinant! Cred că era chiar ultimul circ volant, cu o imensă cupolă care se mai încumetase să străbată Transilvania, pentru că acum nu mai sunt circuri volante, ci trupe care migrează dintr-un oraș în altul și dau spectacole fie sub cupole improvizate, fie în săli de sport, în hale industriale dezafectate, pe unde nimeresc. Atunci însă, circul acesta încă mai avea cupolă proprie din doc pe patru stâlpi, adică patru catarge, avea douăzeci de rulote dintre care unele închiriate și trei sau patru camioane, toate hodorogite, dar funcționau. Animalele erau bătrâne și desperecheate, artiștii obosiți, femeile trecute, ofilite, boțite, betegite, dar toată șandramaua aceea ambulantă se ținea în viață datorită maestrului Jarko Vlasici, poreclit Șchiopul, un acrobat celebru odinioară, dar prăbușit de la trapez, că niciodată nu a jucat cu plasă de protecție sau coardă ascunsă. Trăgea după el un picior țeapăn, drept, fără articulație. Avea însă trupul încă frumos, athletic, capul leonian și niște ochi pătrunzători, care puteau emana o blândețe cuceritoare, dar și o severitate de diamant.

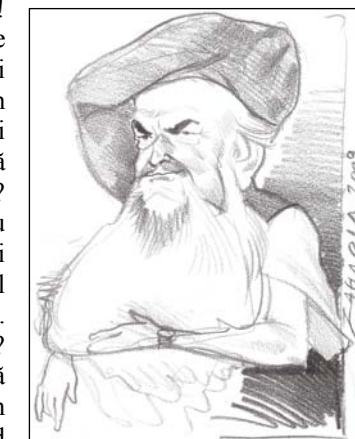
Eu duceam pe atunci o viață de rahat. În orașul nostru nu era nicio distracție. Nu era ca acum, să se facă tot felul de petreceri. Nici concerte, discoteci, nimic. La teatru, jucau numai piese „educative”, televiziunea alb-negru rula numai două ore pe seară și alea mai mult cu „tovarășul”, plictiseală totală, ce să spun. Veneam de la școală, îmi făceam lecțiile, că eram o

elevă bună, să știi! Nouă și zece! Rar câte un opt. Apoi, mai răsfoiam o carte, un roman, dar te plictisești după un timp, cât să citești și să tot citești? Din casă, nu-mi dădeau ai mei voie să ies, mai ales Grefierul, mai al naibi decât un gardian. Ce sport, ce plimbare? Nimic! Drept este că nici nu prea aveam unde mă duce, dar când nu te lasă, e și mai grea plictiseala. Aveam două prietene, colege de clasă, gemene și cam prostuțe, două găsculițe de cartier, Lia și Marta, la care mă lăseau uneori, dar cu poruncă să nu stau mai mult de o oră și mă controlau cu telefonul. Odată, nu știu prin ce minune, tocmai când se anunțase cu mare tâmbălău sosirea circului Vlasici, Marta și Lia au izbutit s-o facă pe mama să accepte să merg cu ele la circ. Până la finele anului școlar, mai erau numai câteva săptămâni, se încheiau mediile, pe coridoarele școlii băteau alizeele vacanței de vară și un spectacol de circ era parcă tot ce ne lipsea la vremea aceea. Era pentru prima oară când mergeam la un spectacol fără a fi însoțită de mama, de Grefier sau de tovarășa dirigintă. Și ne-am dus. Și a fost un vis. Totul a fost un vis, mai ales Luigi. Acrobat suplu, cu mustăcioară, cu un curaj nebun. Plasatoarele vindeau fotografia lui și noi ne-am gândit să mergem după spectacol în culise și să-i cerem autograf. Ne-am dus. În culise, am dat cu ochii nu de Luigi, Prințul Arenei, ci de Jarko Vlasici cel șchiop. Nu știam cine e și ce hram poartă. S-a uitat la noi și ne-a spus că Luigi nu poate veni, că are program. Să-i spunem lui ce treabă avem cu Luigi. Noi am tăcut fâstăcite.

- Vă place circul? a întrebat el, trecând cu privirea peste toate trei și măsurându-ne cu un ochi scormonitor. Văd că nu vă este indiferent. Măine, când ieșiți de la școală, să veniți aici. Vă duc în maneaj. O să vă placă.

Până a doua zi, tot la cupola circului ne-am gândit. Ne va duce în maneaj. Oare ce înseamnă asta? O fi acolo Luigi și mergem să-l vedem? Ne lasă să ne cățărăm pe scările de funie, să vedem cum arată de sus stalurile goale? A doua zi, am chiulit de la ultima oră și, cu ghiozdanele în spate, ne-am dus.

- Veniți după mine, a zis maestrul Jarko Vlasici și el a mers înainte.

Ne-am strecurat printre containere, lăzi și aparate, i-am văzut piciorul beteag, târât în urma sa și m-am înfiorat. Am bănuț că a trăit cândva o tragedie și în zilele următoare mi s-a confirmat. S-a oprit în centrul maneajului și s-a așezat într-un jilt. →

DANIEL DRĂGAN

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, "DRUM DE ȚARĂ"

Ne-a pus pe fiecare să-i spunem cum ne cheamă, câți ani avem, dacă am făcut muzică, balet sau gimnastică și toate făcusem câte ceva. A repetat întrebarea dacă ne place ciroul. Când ne-a venit rândul, fiecare am răspuns că da, ne place.

- Vreți să deveniți artiste de circ?

Picioarele mi s-au înmuiat de emoție. Am confirmat cu o nesperată bucurie.

- Vreau să întineresc trupa, a continuat el. Angajez fete tinere, frumoase, deștepte, curajoase și cu reflexe bune. Le învăț meseria, arta circului, le ofer o viață strălucită.

A desenat cu bastonul în nisipul manejului două linii paralele, ca de cale ferată. Liniile mergeau drept, apoi făceau o curbă mare de 90 de grade la dreapta și una mică la stânga, un ocol și revenea la locul plecării.

- Privește atentă aceste linii. Încearcă să memorezi drumul. Am să te leg la ochi și am să te pun să mergi între cele două linii. Să-ți ții echilibrul. Să nu cazi. Imaginează-ți că mergi la o mare înălțime și dacă te prăbușești, când ajungi jos te faci zob. Privește bine liniile. Memorează-le. Așa.

M-a legat la ochi cu o eșarfă neagră. Nu mai vedeam nimic. Era o noapte desăvârșită. La îndemnul lui, am pornit. Parcă vedeam cele două linii paralele trase de el cu bastonul în nisipul manejului. Am luat curba mare la dreapta, am mai făcut un pas, am luat curba mică la stânga și am auzit glasul lui:

- Foarte bine. Bravo! Acum vino înapoi, pe același drum, dar repede, cât poți de repede!

Ar fi trebuit să ajung în locul de unde plecasem, dar când mi-am dat jos eșarfă de pe ochi, eram cam la un metru și jumătate distanță de punctul plecării. El a zis că am promovat cu foarte bine proba și trecem mai departe. Să vin lângă el. M-am dus. Eram față în față. Am privit în adâncul ochilor lui și aveam impresia că îmi cere să privesc acolo, că îmi dă voie și îmi poruncește să-l privesc. Ochii lui exprimau știință, o inteligență cuceritoare. Erau foarte adânci și totuși degajau blândețe și liniște. Aveam o mare speranță și o mare încredere.

- Acum am să-ți palpez mușchii și articulațiile. Să nu te sperii.

A început să pipăie mușchii brațelor, articulația cotului, umărului, apoi falangele degetelor și a zis că e bine. S-a așezat în genunchi, cu piciorul beteag întins lateral ca pentru șpagat, și mi-a cerut să ridic piciorul drept. Și-a plimbat degetele de-a lungul mușchilor gambei până sus, sus de tot, că am simțit mâna lui acolo și m-a cuprins o senzație de frică și bucurie. Apoi jos, laba piciorului, călcâiul. Era mulțumit. S-a ridicat și mi-a luat capul în mâini. Mi-a cerut să-i arăt toți dinții, până în fundul gurii.

- E bine, e foarte bine, și mi-a mângâiat obrazul așa cum ar fi mângâiat un cal după o săritură bună la obstacol. Acum scoate bluza.

Mi s-a părut că n-am auzit bine. M-a cuprins o rușine mare și am lăsat brațele în jos.

- Scoate bluza! a țipat el, și ochii lui erau acum fioroși ca ai unui dresor de tigri. Cu degetele tremurânde, mi-am

desfăcut toți nasturii. Am dat jos bluza precum mi-a poruncit și mă simțeam amețită. Mi-era teamă că am să-mi pierd echilibrul și am să cad. Am să cad de sus, de la înălțimea amețitoare a cupolei! Mă vedeam acolo, deasupra uriașului crater viu care fierbea sub boltă. Voi rata bara trapezului care se îndreaptă spre mine, mâinile mele vor rămâne întinse, trupul fără niciun sprijin se va opri o clipă în aer, apoi va porni să coboare încet-încet, apoi repede, tot mai repede, Nu! Sunt trează, sunt cu picioarele pe pământ! Omul care îmi mângâie trupul ca pentru a verifica dacă toate coastele sunt la locul lor, omul care palpează merisorii sânilor să se convingă dacă nu

cumva i-am umplut cu câlți să înșel lumea cu rotunjimea lor, omul acesta este un mare artist și vrea să mă ia cu el în lumea fermecată a artei, omul acesta e șansa mea, norocul meu, visul și izbânda mea.

- Foarte bine, domnișoară, foarte bine. Te-ai rușinat?

- Nu, domnule, mă simt bine. Mă simt perfect.

Și chiar mă simțeam foarte bine. Nu mai aveam mamă, dar nici Grefier. Nu mai aveam

familie, dar îl aveam pe el, pe Jarko Vlasici, omul puternic, singurul care mă poate conduce la izbândă.

- Acum gemenele. Marta, e rândul tău. Tu ești cea mare, nu?

- Nu, Lia a venit pe lume prima. Eu la un ceas în urma ei.

- Bine, fie, hai să vină Lia cea dintâi, dar să știi că după ea n-am să aștept o oră.

Lia și Marta s-au supus aceluiași examen. El nu părea la fel de încântat. Părea chiar puțin plictisit. Oare le va refuza? Nu le-a refuzat. Am fost admise toate trei. Asta îmi dădea curaj, deși n-aș fi vrut să fiu pusă la același rang cu ele.

- Plecăm într-un alt oraș, a zis el, ridicându-se de pe scaun. Nu vă spun care. Dacă vreți să vă croiți un viitor la noi, vă iau. Dacă vreuna din voi are cea mai mică îndoială, nelinește, spaimă, să plece acum. Dar timp de un an să nu pomenească nimănui despre acest examen. Este secretul nostru și el trebuie păzit cu strâșnicie. Gândiți-vă!

A tras cu bastonul o linie despărțitoare între noi.

- Cine vrea să vină cu mine, să treacă linia. Alegerea este a voastră. Trecerea liniei este ca un jurământ.

Am trecut linia aproape simultan și eu am simțit ca o ușurare teribilă. La fel au simțit și gemenele, mi-au spus la puțin timp după aceea, pe când ne întorceam spre casă cu ghiozdanele la spinare.

- Ce spunem noi părinților? a întrebat Lia, împiedecându-se de o denivelare din pavaj.

- Nimic.

- Dar mâine noapte când vom pleca, dacă nu le spunem nimic, se vor alarma, vor anunța miliția, ne vor căuta și ne vor găsi.

(Fragment din romanul *Biedermeier*, în pregătire)

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „LA FÂNTÂNĂ”

Vatra veche dialog

cu prof. univ. dr. Ovidiu Pecican

„Sunt și rămân scriitor...”

Domnul Ovidiu Pecican e o personalitate marcantă a mediului academic clujean. Profesor universitar la Facultatea de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, domnia sa este autorul unor valoroase cărți de istorie națională și universală. Domeniile de interes creator ale universitarului Ovidiu Pecican se îndreptată, în manieră oarecum echilibrată, spre beletristică, critică literară și publicistică.

- E început de an, e momentul bilanțurilor și al proiectelor, cu ce realizări v-a răs-plătit anul care se apropie de final, ce proiecte doriți să realizați în 2011 ?

- Cea mai mare realizare a finalului de an e că, după o lună de tribulații spitaliere, mi-am redobândit sănătatea. Le mulțumesc extraordinarilor doctori Florin Graur și Liviu Vlad, chirurghi fără egal ai Clujului, pentru acest dar neprețuit. Culmea, pe când mă aflu în spital, a început să plouă cu vești care nu aveau nimic din atmosfera crizistă dimprejur. Mi-a apărut volumul *Clujul în legende*, scris împreună cu Irina Petraș, în nici două luni, la incitarea Primăriei municipiului nostru, în cadrul programului de pregătire a dobândirii titlului de capitală culturală a Europei la care orașul nostru candidează pentru 2020. Câteva zile mai târziu, ieșea din tiparnițe și primul volum al *Istoriei românilor*, proiect personal care mi-a devorat nopțile ultimilor patru ani, printre alte nebunii... Tot înainte de părăsirea spitalului, am aflat că la Roma a apărut antologia romancierilor români îngrijită de universitara Nicoleta Neșu, în selecția căruia figurez și eu. Ce poate bunul Dumnezeu nu poate nimeni, zău!

Pentru 2011, am pregătite mai multe lucruri: romanul *La umbra petelor din soare* este, practic, gata,

în timp ce un al doilea roman, *Arhitecturi mesianice* a trecut cu bine – înainte de internarea mea – de pagina 150. Am deja un volum de *Aventuri ale lui Matiaș Corvin la Cluj*, rezervat brigăzii editoriale a revistei culturale clujene *Tribuna* (de care mă leagă o veche și afectuoasă colaborare), cu ilustrații originale semnate de un excepțional artist, prietenul meu Andor Kőmives, de la Universitatea de Artă și Design. Ar mai fi și un volum de critică la cheie, și alte două, de polemici istorice, și vreo două reeditări, dar sună neverosimil când enumăr atâtea lucruri, așa că mă opresc...

-Dar viitorul României cum îl vedeți? Ce rol ar trebui să joace tânăra generație în acest sens?

-Câtă vreme suntem în viață și ne urmărim cu obstinție planurile, visele, construcțiile care iau naștere mai întâi sub frunțile noastre, viitorul României pare asigurat, chiar și împotriva aventurismului politic, chiar și prin deșertul penuriei. Cât despre tineri, de la ei nu aștept decât restaurarea unui solid bun simț, grav avariat în ultimii ani și în lunile din urmă.

-Considerați că trecutul istoric al neamului nostru poate fi o sursă de inspirație pentru evoluția viitoare a României? Ce ne învață trecutul? Ce greșeli ar trebui să evităm?

-Nu. Trăim într-o conjunctură în care provocările sunt absolut noi. România e angajată într-o politică mondială, face parte din mari organisme internaționale (UE, NATO, parteneriat strategic cu SUA), în condiții de democrație egalitară, fapt care nu s-a petrecut niciodată înainte. În aceste condiții, ceea ce ne învață trecutul e să ne ferim de *hybris*, de pierderea propriilor limite și a rezonabilității,

de diluarea identitară și lipsa de consistență. Bine ar fi să evităm pripa, dar și latența ezitantă excesiv. Să încercăm să fim puțin... normali.

-Dacă ar fi să trasați profilul psihologic al poporului nostru, din ce elemente s-ar constitui fața luminoasă a românilor, dar partea întunecată a portretului psihologic al neamului românesc?

-Nu putem generaliza nicio trăsătură psihologică, bună sau rea. Între autoflatare și reflexul autodefăimării propun să avansăm din aproape în aproape; să nu promitem mai mult decât facem și nici să nu facem mai puțin decât putem. Să ne tratăm cu respect pe noi înșine și pe ceilalți.

-În ce „fel” ar trebui să folosim experiența europeană și în ce sens ar trebui să profităm de valul integrării europene?

- În orice sens profitabil pe termen mediu și lung, constructiv și pozitiv.

-Cum ar putea românii din diaspora să contribuie la schimbarea imaginii României în străinătate? Credeți că bibliotecile românești apărute în diferite colțuri ale Europei pot juca un rol important în realizarea acestui obiectiv?

- Cred că omul este imaginea. Nu poți face propagandă inflaționistă pe seama cuiva fără ca acel cineva să o confirme. Dacă apare o discrepanță între ce se pretinde și ce este, s-a terminat cu credibilitatea. Propun ca românii, de acasă și de dincolo, să înceapă prin a circula civilizat, pe partea potrivită a străzii (stânga e valabilă numai în Commonwealth-ul britanic). E un început modest, dar remarcabil, odată pus în act. Bibliotecile nu pot propune altceva decât ce se scrie la noi. Când scrisul nostru va avea rezonanțe universale, datoria bibliotecilor românești va fi ușurată. Altminteri...

- În trecut, personalitățile remarcabile se construiau în biblioteci, în preajma cărților și a minților scilipitoare care aveau ceva de transmis. Se mai poate vorbi de mentorat în mediul universitar românesc actual? Dar despre o elită culturală românească?—

LILIANA MOLDOVAN

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „CONSOLARE”

-Prezentul este superior trecutului prin o mie de șanse și metodologii și facilități noi, pe care acela nu le conținea. Oamenii de merit nu au dispărut, chiar dacă hărmălaia și vacarmul îi fac mai puțin vizibili și sesizabili. Elitele românești există, dar atunci când ele se detașează de cei mulți, care ar avea nevoie de sprijinul lor, îmi repugnă. La fel, când masele tind să sufocă elitele, răbufnind împotriva lor, este jenant, fiindcă se luptă împotriva valorii, meritocrației și a excelenței. Cum se vede, cred că este vorba despre o cale cu dus-întors.

Adaug și că scandalul deloc innocent ce discreditează, pe nedrept, universitatea românească, făcând sluj în fața importurilor mercantile și căutând în viața academică nu cunoașterea, ci validarea în diverse competiții, este împotriva interesului național și a celui mai elementar patriotism. Există universitari conștienți, avem studenți de excepție, iar cercetarea și știința noastră, grav discreditate și slabissime subvenționate, au și prezent și viitor.

-Parcurgând biografia dumneavoastră, am observat că am urmat

cursurile aceleiași facultăți, Facultatea de istorie și filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, generații diferite, și secții diferite (eu fiind absolventă de filosofie). Cum erau studenții din generația dumneavoastră, prin ce se diferențiază ei de tinerii cărora le sunteți profesor?

-Prin nimic, stimată colegă. Poate prin număr. Proporția de inși înzestrați și pasionați rămâne însă, acum ca și atunci, constantă. În orice caz, sunt adeptul unor cât mai mari șanse date tinerilor de a studia. Prefer 300 de inși într-un an, la un curs, din care numai zece vor fi extraordinari, decât să lucrez numai cu cei zece, în timp ce ceilalți 290 rămân șomeri, stau prin baruri, ratându-se, pierd vremea și nu au vreun contact cu ideea. Nu cred că toți studenții de la filozofie trebuie să ajungă filosofi. Filosofia fără un public cultivat, care pricepe ce citește în domeniu, rămâne un hobby pentru 5 sau 10 extravaganți. Societatea noastră are nevoie de mai mult și mai bine de atât.

-Care sunt canoanele (paradigmele) „la modă” ce reglementează predarea istoriei contemporane?

-Conformismul, stupidenia promovată de ministerul de resort, încremenirea în atitudini extatice și retorici de serviciu. Sper să scăpăm cât mai curând de moda asta contraproductivă.

-Dintre multiplele preocupări pe care la aveți, cea de pedagog, istoric, scriitor, critic literar, publicist sau scriitor, care vă pune mai bine în evidență personalitatea? În ce domeniu vă simțiți mai confortabil?

-Sunt și rămân scriitor, în orice domeniu mă exersează. Dar n-aș zice că asta este confortabil, ci doar că oferă ancadramentul multilelor mele abordări, fie că scriu proză, fie că întocmesc designul unui curs universitar.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „LANȚUL PRIETENIEI”

*
tasta pe care apăsai pentru ștergere. și secvența cu noi doi înfășurați într-un con de lumină. și zilele dispuse ca dinții unui fierăstrău. tu așezat pe buza prăpastiei visând la mâinile mele cu care zburai. tu amintindu-ți din viitor arii dintr-o operă.

*
pe pielea ta proiectate imagini cu cai. tu îți plimbai aparatul de fotografiat pe deasupra respirației ei. desenai un cerc în care îți chemai amintirile (cu tine și fata în alb). vopsea curgea peste răni peste ziduri. tu îmbătrânind cu o mireasă în brațe.

*
bunicul a apărut la fereastră. privea cum aranjăm farfuriile. și chipul lui se transforma în ulciorul atârnat pe perete. apoi se făcea mare cât peretele. în geamuri tremurau colindele și el începea să plângă cu ochii mei. cineva îmi injecta în vene sângele său. picătură cu picătură cădeau în mine imaginile: bunicul în lagăr bunicul dormind cu capul pe cărți. bunicul împărțindu-și hainele și mâncarea și inima. bunicul trezindu-se cu o inimă și mai mare. bunicul lăsându-ne semne pe mâini pe față pentru a putea pleca să-și împartă cu îngerii inima.

*
din tablou bunicul ne învăța în fiecare iarnă cum să visăm. își ștergea mereu lacrimile pe care nu a ajuns să le plângă. noi ne suspendam respirațiile în copaci. de aici coborau

cozile împletite ale unei fete și lătratul unui câine și gustul primului sărut. și copacii îngenuneau. o lumină trandafirie înghițea apoi totul. noi ne rostogoleam căutându-ne în zadar umbrele. le găseam iubindu-se în lanul cu maci.

TEODORA JURMA

Teodora Jurma, n. în Luduș/Mureș, profesoară de fizică la Cluj, unde frecventează *Cenaclul Octavian Goga*. Este prezentă în antologiile cenaclului, și a publicat: *Secunde cu ochi de bufniță*, Ed.Napoca Star, 2004, *Clopotul din statui*, Grinta, 2006, *Viața albastră a dunelor*, Casa Cărții de Știință, 2010. Poezia ei este reflexia unor trăiri interioare, și e realizată cu elemente din cotidian, dar cu imaginație și profunzime.

(Iulian Dămcuș)

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „UITARE”

Mapamond

Un român în India

file de jurnal

(XI)

Februarie 2011

Iarna parcă nu se mai termină anul acesta... Statistic vorbind, nu e o iarnă grea și nici măcar una îndelungată. Însă, ce importanță poate avea statistica atunci când vorbim despre viețile noastre personale! Imediat după întoarcerea din Jaipur, ceea ce pare la început o banală răceală mă obligă să stau mai mult în pat vreo trei-patru zile. După șase zile, răceala se dovedește departe de a fi una banală. În timpul nopții, am experiențe dintre cele mai stranii, confundând visele cu realitatea, stare care se prelungește și peste zi. În cele din urmă, antibioticele își fac efectul. Și asta se întâmplă tocmai acum, când am de pregătit pentru conferința de aici, din martie, un text despre... Dracula. Sătul de proporțiile pe care le-a luat mitul, dorind pentru mine însumi ceva clarificări (căci, niciodată nu m-a preocupat serios subiectul), acesta a fost primul meu gând când am aflat titlul conferinței din acest an: *History and Literature*. Voi încerca să vorbesc despre Vlad Țepeș și despre locul pe care îl are el în istoria românilor și în mentalul nostru colectiv, apoi, desigur, despre faptul că în romanul lui Bram Stoker contele Dracula nici măcar nu e român, ci... secu. Nu că ar avea vreo importanță originea etnică, doar că mi se pare ironică ideea de a ne datora relativa noastră popularitate unui mit care, din naștere, conține atâtea erori asupra cărora nimeni nu pare a se apleca. Apoi, e demn de remarcat că în documentele epocii, imaginea lui Vlad este ambivalentă, reputația lui de *vampir* datorându-se unor dispute comerciale cu sașii, cărora domnitorul valah le impusese ceva taxe mai mari. Fără aceste taxe, cu siguranță, Bram Stoker ar fi avut nevoie de un alt prototip pentru personajul său Dracula. Desigur, nu mai sunt atât de tânăr pentru a-mi face iluzii în legătură cu ceea ce voi scrie. Miturile nu au nevoie de documente pentru a se dezvolta. Au ele alt traseu și mă

tem că o lucrare prezentată la o conferință în India nu poate schimba nimic, cu atât mai mult cu cât documentele există, sunt accesibile tuturor, prin urmare ceea ce voi scrie va fi mai degrabă o sinteză și un model de abordare, nicidecum un text de o profundă originalitate. Două lucruri urmăresc, însă: în primul rând o punere în temă a celor care mă vor asculta și, mai apoi, o trezire a interesului studenților față de România. Am de gând să citesc câteva pasaje din roman în română doar pentru a pregăti terenul pentru anul viitor, când sper că mulți mai mulți studenți indieni se vor înscrie la cursurile mele.

Sărbătorile le-am petrecut în România, așa că mă întorc în India cu forțe proaspete și cu noi resurse fizice și nu numai, atât de necesare supraviețuirii aici. În aprilie, voi merge în Singapore și Malayesia, în încercarea de a lua contact cu alte spații asiatice. Deși, geografic vorbind, India e o importantă parte a Asiei, în realitate, țara aceasta e o realitate de sine stătătoare, un continent în sine, așa că evadarea din ea către restul continentului are sens (sau, cum ar zice unii vorbitori de limbă română, *face sens*). Anul viitor, dacă voi mai rămâne aici, poate voi merge în Japonia... Cine știe! E, oricum, absurd să faci planuri în India.

La Universitate se pregătește o conferință despre Hugo Chavez și Drepturile omului. Va vorbi Ambasadorul Venezuelei. Intuiesc atmosfera și discursul, așa că nu merg. Mă informez mai apoi și constat că nu am greșit. Se prezintă statistici care demonstrează că Venezuela este cea mai... funcțională democrație a lumii. Aceleași statistici arată nivelul de trai în creștere și grija permanentă a lui Chavez față de apărarea Drepturilor omului. Îmi sună cunoscut... Cine știe câte conferințe

cu un conținut asemănător vor fi susținut cu mai bine de douăzeci de ani în urmă ambasadorii României în vreme ce în țară oamenii stăteau la cozi infernale, cu cartelele în mână și cu teama că mâine casele le-ar putea fi demolate. E o farsă... o farsă care, însă, prinde așa de bine într-o țară atât de bântuită de idilism și naționalism. Unul dintre profesorii indieni prezenți la conferință avea să afirme nostalgic că India s-ar schimba mult în bine cu un asemenea sistem importat din Venezuela. Nu voi putea înțelege vreodată cum o țară ca India, de bine de rău o democrație încă de la câștigarea independenței, poate avea asemenea nostalgii periculoase. Rațional, înțeleg, desigur... E comportamentul adolescentului care, neavând încredere în experiența celor de dinainte, dorește să experimenteze totul pe cont propriu. Cu câte costuri, însă! Pentru a doua oară în ultimele luni, salariul îmi este blocat. Se pare că am nevoie de un Pan Card, un document necesar fiscoi indian. Desigur, întâi îmi este oprit salariul și abia apoi mi se solicită Pan Cardul. De data aceasta, birocrăția indiană nu mai este la fel de stufoasă. În două zile, toate formalitățile sunt îndeplinite. Am de așteptat între 15 și 20 de zile până a intra în posesia documentului. Între timp, o nouă criză de mizantropie... Zgomotul infernal al orașului, sărăcia din nordul capitalei (acolo unde locuiesc), micile fragmente de viață pe care le surprind zilnic, toate acestea sunt suficiente pentru a mă face să-mi părăsesc destul de rar și nu pentru multă vreme apartamentul.

În drum spre Universitate, instalat relativ confortabil în ricșă, trebuie să aștept minute bune în trafic pentru că un autobuz s-a hotărât, ca de atâtea ori, să oprească în mijlocul drumului, blocându-l. Mă enervez, nu înțeleg în primul rând de ce nu se respectă stațiile și în al doilea rând de ce indienii au nevoie de atâta timp pentru a coborî din vehicul. →

OVIDIU IVANCU

În curând, însă, aveam să mă rușinez de nerăbdarea mea puerilă. Din autobuz abia coboară un bărbat în haine murdare, ținând în brațe un copil suferind de vreo 13-14 ani. Copilul plânge, are o față schimonosită de durere și în comparație cu această dramă nerăbdarea mea devine ridicolă. Mă gândesc la cât de mult va trebui să aștepte tatăl pe coridoarele vreunui spital public pentru ca cineva să îl bage în seamă. În aceeași zi, un adolescent orb mă roagă să îl ajut să treacă strada. Îmi revine în memorie scena cu un nevăzător încercând să intre într-o cafenea. În repetate rânduri își lovește fruntea de sticla ușii în vreme ce unii dintre cei aflați înăuntru râd ca și cum s-ar afla în fața unei scene comice. Apoi, imaginea unei femei bătute crunt în sud, în vreme ce eu îmi fumam liniștit țigara, așteptând să intru la un concert. Când m-am apropiat, femeia era plină de sânge. Bărbatul s-a întors în cele din urmă la locul faptei, iar trecătorii au început să-i aplice o corecție al cărei rezultat nu îl cunosc nici azi. Un linșaj în toată regula. Și toate astea la doi pași de un polițist indian rezemat într-o bâta de cioban. Multă vreme am crezut că toate aceste scene pot fi uitate sau, și mai rău, că ele, repetate cu o anume frecvență, creează un soi de imunitate. Nu e așa. Doar se acumulează degenerând în cazul meu în crize acute de mizantropie. Așa că, o vreme, nu fac altceva decât să mă deplasez pe ruta atât de binecunoscută apartament-universitate. Îmi citesc cărțile, îl descopăr pe Coetzee cu un roman perfect (*Waiting for the Barbarians*), plonjez în plină superficialitate cu *Jurnalul lui Carrie Bradshaw* scris de Candance Bushnell și încerc să înțeleg ceva din literatura indiană citind povestirile lui R.K. Narayan. Aproape zilnic joc badminton cu un vecin spaniol, în dorința de a lăsa India undeva în urma mea, știind în același timp cu siguranță că acesta nu e decât un subterfugiu cu zero șanse de reușită.

În curând, va trebui să îmi schimb butelia de gaz. Încep demersurile din timp, de regulă durează destul de mult... Mă aprovizionez de pe piața neagră, la un preț dublu. Pentru piața oficială, am nevoie de un contract cu un furnizor. Financiar, paradoxal, e

mult mai dezavantajos. Compania solicită un depozit (echivalentul a două butelii pe piața neagră), plus că acest contract trebuie reînnoit Dumnezeu cine știe când. În caz contrar, trebuie plătit alt depozit, încheiat alt contract... Acte, drumuri repetate... În plus, câteodată trebuie să aștepti cu săptămânile. Sistemul e atât de nefuncțional încât, cine știe dacă fără intenție, încurajează piața neagră. O butelie îmi ajunge aproximativ un an, așa că la un calcul simplu, din toate punctele de vedere piața neagră e o soluție cu mult mai profitabilă. Ni s-au schimbat paznicii. Unul dintre cei noi pare mai dezghețat, are cunoștințele necesare, așa că într-o zi comand, iar a doua zi

primesc butelia. Desigur, în prețul pe care îl plătesc se regăsește și un comision pentru fiecare dintre cei implicați. Povestea aceasta are pentru mine valoare simbolică. Contactul normal, oficial, *legal* cu India e atât de obositor și costisitor încât mai mereu ești forțat să găsești... *soluții alternative*. Ele par a fi încurajate de stat. Totul se petrece atât de vizibil și la o scară atât de mare încât evident că toată lumea știe, dar preferă să tacă. Statul pierde bani frumoși, dar, în același timp, sistemul acesta de a ocoli legea oferă mijloace necesare de a trăi unei numeroase categorii de indivizi care, în condițiile unui stat perfect funcțional, ar muri de foame. Mita și micile comisioane substituie astfel ceea ce India ca stat nu poate oferi. Mă feresc să emit judecăți morale. Aici, în țara aceasta, lucrurile trebuie simplificate la maximum. Ai o problemă, încerci să o rezolvi. Dacă pierzi timpul încercând să înțelegi sau aplicând lucrurilor din jurul tău etichete morale, e din ce în ce mai rău... Și inefficient.

La Universitate, un mic incident mă amuză, dar mă și enervează în același timp. Pentru conferința din martie, un

profesor portughez (Z.E) specializat în literatură comparată trimite rezumatul lucrării pe care vrea să o prezinte. Ceva despre utopie. S.M (organizatoarea conferinței), respinge textul, pe care de altfel nici măcar nu îl citise (tot ceea ce promise ea era un simplu rezumat) pe motiv că nu se încadrează în tema conferinței (*Istorie și literatură*). Absurdul situației e evident. În primul rând, utopia este organic legată de istorie. Apoi, S.M îi cere profesorului să își modifice textul. Cum poți cere modificarea unui text pe care nu l-ai citit, folosind ca pretext faptul că nu se încadrează în temă, lucru pe care l-ai constata parcurgând un titlu și un rezumat de 300 de cuvinte?! Eu sunt ceva mai norocos. Am strecurat în titlu cuvântul *history*, intuind că astfel mă voi pune la adăpost de eventualele obiecții. Sunt convins că dacă aș fi scris despre încălzirea globală și aș fi ales ca titlu ceva de genul *Istoria încălzirii globale*, textul mi-ar fi fost acceptat. Căci, nu-i așa, dacă scrie acolo *istoria*, textul trebuie să fie complet compatibil!

Discut cu studenții *Căldură mare*, textul lui Caragiale. E dificil de tradus, dar până la urmă o scoatem la capăt. Și, mai mult decât atât, am senzația că îl citesc pentru prima oară. Absurdul acesta din care cu siguranță și Eugen Ionescu își trage sevele, intuiția perfectă a caracterelor mă fac să cred, odată în plus, că nenea Iancu trebuie reevaluat serios. El nu e numai un scriitor de primă mână, dar și, paradoxal, un român autentic. Familia lui venise în țară abia pe la 1812 cu suita domnului Caragea (tatăl de născuse la Constantinopol) și cu toate astea, Caragiale înțelege ca nimeni altul ce înseamnă să fii român. Ceea ce înțelege el nu e, desigur, confortabil, dar sunt convins că e real, cât se poate de real. Studenții sunt și ei plăcut surprinși. Îl studiaseră pe Ionescu la seminariile de franceză, dar nu se așteptaseră să îl vadă anticipat atât de magistral într-un text de început de secol XX.

Vremea alternează destul de imprevizibil. Ploi, furtuni, soare... toate într-o succesiune nu tocmai plăcută. Nu va mai dura, însă, mult. Luna martie e aproape.

Se face că ochii femeii

Ochii
Nu pot vedea
Lacrima
Albă
A femeii.

Brățara
Lumii
Se suprapune
Surâsului.
Dar se face
Că numai
Primăvara
Și ochii
Ei
Albaștri
Strălucesc.

Capcana măștii de argint

Nu vom cădea
În capcana
Măștii de argint,
Căci norul de dincolo
Există.

Focul
Se poate
Să ne fi fost furat.

Dar e focul nostru
Și cerul ne aparține...

Numai zeii,
Pentru puțină vreme,
S-au îndepărtat
De privirile noastre.

Ucizi

Ucizi pe cel cu care vrei
să te asemeni,
Ucizi toți zeii, te ucizi
pe tine,
Ucizi chiar timpul care-l
depeni,
Ucizi și zici că e de
bine.

Te-am văzut lovind cu
sabia o floare,
Ai ucis copacul de
argint,
Ai lovit cu pumnul-n
sfântul soare,
Vrei să ucizi și îngerii
care nu mint;

Ai tăiat luna de pe cer în
două,

Stelele le-ai izbit de
muntele de foc,
Ai ucis cetățile de rouă,
Uitând să pui ceva în
loc.

Ai ucis mărele lumii.
Până și izvorul l-ai ucis,
Ai condamnat la moarte
toți păunii
Ce ți s-au perindat prin
vis.

Lumea ai ucis-o mai
demult.
Planetele le-ai ucis,
chiar toate,
Lumina ai trimis-o în
trecut...
Noi, ceilalți, tăcem
mergând pe coate.

Lipsa de foc

Lipsa de foc
Stă scrisă
În opera poetului
Dedicată zeilor.

În opera poetului
Despre om
Apar stropi de nori
Căzuți din soare...
Rsipindu-se.

În opera poetului
Despre vin
Se perindă
Femei
Cu sâni rostogolindu-se
Peste petale.

În opera poetului
Despre tăcere,
Lipsa de foc
Rămâne.

Printre comori arzând

Nu te poți ascunde
Când locuiești
Într-o casă de sticlă.

Cerul te vede mereu,
Iar ziua te privește
De oriunde

Noaptea te știe,

Luna îți duce gândul,
Și-l plimbă...

Dar poți să locuiești
Într-un anotimp
oarecare -
Scara timpului
Să fie a ta.

Să alergi
Printre comori arzând,
Ori rouă multă
Pe umeri
Să duci.

Negru

Roib cu trap năvălaș
Vântu-ți aleargă-
mprejur...
Bătrânul munte îmi pare
un ocnaș
Gigant și sur.

Vai, unde au zburat
Culorile toate
Din sângele meu
De-a rămas numai
negrul,
Acest nefiresc
curcubeu?

În locul Micului Prinț

Într-o bună zi
Mă plimbam
Prin Calea Lactee.

Singur.

Pășeam
De pe o planetă
Pe alta.
Peste oceane
Săream numai,
Iar lanțurile muntoase
Rămâneau
Precum iarba
Pe la noi,
În urma pașilor.

Se face că în timp ce mă
plimbam,
Pe acolo,
Am întâlnit
O pasăre mică,

Vorbitoare,
Ce zicea că luptă
Pentru oprirea
Fărâmițării
Timpului.

Nu aveam cum s-o ajut,

Așa... am revenit
Pe planeta
Aceasta...
De unde vă scriu.

În această lumină

Morții
Vin
Pe aici
Din divin.
Flori
De cer
Lumii îi cer
Să le ia în eter,
Flori cu rouă
Culeg...
Iarna când plouă...
Câte una, două,
Nu ni le dau nouă,

Ori vor flori de tei
Să le ia cu ei...

Uneori,
Vin numai
Dinspre cer,
Ne privesc...
Nu ne cer
Flori de ger.

Morții vin,
Uneori,
Din culoare,
Nu vor vin,
Doar o floare,
Vor,
Un nor...
Să fie al lor.

VASILE MIC

**Foto: MAGDALENA
CHIRILOV,
"PATUL ADELEI"**

Scrisori și felicitări pe hârtie „trucată”!

Preambul

Chiar în acest moment, când citiți titlul acestui eseu și primele fraze ale textului pe ecranul computerului, probabil că veți începe să „scanați” textul în fugă, pentru a vedea dacă merită să fie citit sau nu. E un reflex firesc, care este prezent în parte și în fața unui text tipărit pe hârtie, însă lectura pe ecran a întărit acest mod fugar de a „cântări” un text. Pe ecran mai sunt atâtea alte informații, **doar la o aruncătură de link...** pardon de băț. Corespondența electronică m-a „furat” și pe mine o vreme și m-a „sedus” să răspund lapidar, fără adâncime și uneori fără suflet, „pe fugă”. Poate și pentru că, în comparație cu scrisoarea clasică pe hârtie, distanța dintre ecran și ochiul celui care scrie e cumva de altă calitate decât distanța dintre același ochi și hârtia scrisorii. Cred că **materialitatea hârtiei** ne obligă să alegem mai cu grijă cuvintele, să fie și ele cumva măcar atât de grele precum hârtia. Scrisorile electronice, adică email-urile, sunt într-un format digitalizat, pe un ecran, transmise prin cabluri, prin ether, prin intermediul biților, încât nu mai pot concura de mult cu frumoasele scrisori de odinioară, unde cineva pune o frunza presată, o fotografie, o suviță de păr... sau o bancnotă pentru părinții bătrâni. În consecință, scriu tot mai puține email-uri. Prefer să telefonez, să întâlnesc oameni... sau să nu le răspund. Pentru email-urile la care mă hotărâsc să răspund îmi iau timp.

Felicitările electronice

Superficialitatea indusă de internet și digitalizarea informației sunt prezente și atunci când, cu ocazia unor mari sărbători, precum Mărțișor, Paște, Crăciun, se trimit felicitări în format electronic. Fenomenul de a trimite felicitări electronice a luat proporții exponențiale, a devenit inflaționar, deci aproape fără valoare afectivă... probabil spre bucuria firmelor care trăiesc din reclama pe internet. Se trimit tuturor, prietenilor și neprietenilor, cunoscuților și necunoscuților.

În plus, primesc urări ca reacție de răspuns, adică cineva și-a adus aminte de mine, fiindcă eu i-am trimis mai repede o felicitare. Acest lucru e

posibil, fiindcă un email sosește în câteva secunde. Dacă s-ar trimite numai felicitări pe calea clasică poștală, atunci poate că n-am mai avea parte de aceste **felicitări de complexență**.

Am picat și eu câțiva ani la rând, în păcatul trimeriei de urări pe cale electronică (mai ales că se pot compune felicitări multimediale, cu cântece, cu imagini animate etc.), dar de câțiva ani mi-am propus să le trimit doar pe cale clasică. Mi-am făcut o listă cu persoanele cărora vreau să le trimit o felicitare, le-am cumpărat sau am căutat în rezerva creată anii trecuți, am scris fiecăruia un text separat, pe măsura sentimentelor pe

care le simt pentru destinatar. Apoi, am lipit timbrele și am mers la cutia poștală de la colțul străzii și am avut un nespus sentiment de bucurie. Fiindcă felicitarea clasică se poate vedea oricând, se pune de obicei în raft, în bibliotecă, într-un loc separat, la vedere. Cea electronică se șterge după vizionare sau se păstrează pentru a fi trimisă la anul viitor altcuiva.

Da, este frumos să scrii felicitări și scrisori, să vezi cum se usucă cerneala pe hârtie reală, să crezi că acea hârtie pe care tu o vezi, o va privi și cel căruia i se adresează. Dar probabil că eu sunt un demodat, și ... cine știe, peste câteva generații nu se va mai ști că au existat felicitări din hârtie... ci doar felicitări electronice.

Deși o umbră de speranță tot mai am: dacă fenomenul trimeriei de felicitări sau scrisori electronice cu ocazia sărbătorilor tradiționale precum Crăciun, Anul Nou, Paște, Mărțișor va persista, de ziua cuiva drag cred că fiecare va trimite întotdeauna o felicitare pe hârtie!

Post Scriptum

Consider ecranul unui computer ca fiind o hârtie „trucată”.

Corespondența pe cale electronică este un lucru indispensabil, la serviciu sau în domeniul privat.

Pledez însă pentru o diferențiere. Există mesaje care trebuie „materializate”, care au nevoie de o hârtie reală, palpabilă, poate colorată, și care își pierd din valoarea sentimentală când sunt „digitalizate”. Pledoaria mea pentru hârtie se înscrie în discuția mai generală legată de semnalul „analog” și semnalul „digital”. Citez aici un text clarificator: „Un semnal analog este un semnal cu o variație continuă, în contradicție cu cel digital, ce are o variație în trepte. Un exemplu bun de analog vs. digital este cazul ceasurilor” ([http://www.circuitelectronice.ro/curentcontinuu/semnale-de-instrumentatie/semnale-analogice-si-digitale](http://www.circuiteelectronice.ro/curentcontinuu/semnale-de-instrumentatie/semnale-analogice-si-digitale)). Sau diferența dintre calitatea muzicii pe un disc (vynil) și aceeași muzică pe un CD digitalizat. Așadar, pledez pentru o comunicare „analoagă”, în situații „de suflet”, importante. Comunicarea „digitală” are limite, de care ar trebui să ținem seamă. Poate înlocui un „emoticon” dintr-un email o emoție reală? (cuvântul analog mai are un alt sens: ANALOG2, -OAGĂ, *analogi*, -oage, adj. Asemănător; corespondent. – Din fr. *analogue*, lat. *Analogus*, sursa: <http://dexonline.ro/definitie/analog>)

De fapt, pe un plan și mai general, discuția pro și contra legată de scrisoare/felicitare electronică în comparație cu cea pe hârtie reală, sau cea legată de „analog” și „digital” sunt parte integrantă a dilemei timpurilor moderne de azi: goana susținută de „digitalizare” trebuie contracarată cu timpul fără stress, fără grabă, în care ne regăsim pe noi, sufletul și Divinitatea. De fapt, în această **de-accelerare a vieții**, în aceste intervale de timp, pe care ar trebui să ni le dăruim cât mai des, cred că ne curățăm de „zgura” produsă de frecarea și încingerea la care ne supune viața „în goană”, fie că este provocată de noi sau de alții. Ajungem poate așa la miez, la **însumi**, unul din cuvintele preferate ale lui Constantin Noica, la misterul lui Blaga, la Divinitate. Cum spune înțelepciunea latină: „Grăbește-te încet”. Și revino la hârtie și stilou. Căci lumea aceasta materială și sufletele noastre sunt suportul acestei lumi digitale, virtuale. Adică Dumneata, cititorule! Și nu invers!

ALEXANDRU DRĂGHICI

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, “STATUIA”

„Cred că viața fără cultură ar fi imposibilă”

S-a născut la 29 octombrie 1950, în Bistrița, oraș în care și-a făcut și studiile primare și liceale, după care a urmat cursurile Facultății de Filologie, Secția română-germană (dublă specializare) din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din capitala Moldovei. De asemenea, a efectuat cursuri post universitare de perfecționare, cu diplomă, la Goethe Institut Bremen - Germania (1992), Management cultural european - Danemarca (1994) și un curs de perfecționare în Educația Specială în cadrul Universității „Babeș - Bolyai” din Cluj-Napoca. De asemenea, la Universitatea de Stat din Chișinău, Republica Moldova, în cadrul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării și-a pregătit teza de doctorat cu subiectul: „Tendințe actuale ale evoluției interviului în presa contemporană”. În învățământ a lucrat la Liceul „Liviu Rebreanu” din Bistrița, perioadă în care a fondat Cenaclul literar artistic „ALMA VENUS” și revista elevilor și a profesorilor „CATHARSIS”. Nu după mult timp, a fondat (1982) Școala Populară de artă din Bistrița, al cărei prim director a fost. Din anul 1984, a ocupat funcția de Director al Casei de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, instituție în care și-a afirmat plener calitățile de manager cultural. De asemenea, a fondat Teatrul de Cameră din Bistrița și Festivalul de teatru scurt. Tot în domeniul culturii de amatori și profesioniști a revitalizat Ansamblul folcloric „Codrișorul”, cu care apoi a cucerit, în 1985, Marele Premiu „Colierul de aur”, la Dijon, în Franța, premiu ce nu a mai fost obținut de niciun ansamblu românesc, în competiție au fost ansambluri reprezentative din 42 de țări. Din anul 1986, a îndeplinit funcția de director al Centrului Creației Populare Bistrița-Năsăud. A înființat Ansamblul folcloric „Balada”, care după 1989 a devenit prima asociație folclorică independentă din județul Bistrița-Năsăud și al cărei director este și în prezent. O altă inițiativă laudabilă a profesorului Dorel Cosma a fost inițierea și coordonarea primului Festival Internațional de folclor din România „Nunta Zamfirei” (1991). Au răspuns inițiativei sale la început, șase țări, aspect care n-a mai fost realizat în România până atunci. În anul 1993, în urma unui concurs la Ministerul Culturii, a devenit Consilier șef al Inspectoratului pentru Cultură al județului Bistrița-Năsăud. În 1996, la Klagenfurt în Austria, a fost ales vicepreședinte al U. E. - I.G.F. Din anul 1997, este director general al posturilor de radio „21 - Bistrița”, „Balada” Năsăud - Sângeorz Băi. Din anul 2003, este directorul săptămânalului „Atac de Bistrița” și lector la Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea” București,

iar din aprilie 2005, în urma concursului, a devenit lector universitar titular, iar după obținerea titlului științific de doctor, conferențiar. Este și director al Centrului Cultural Municipal din Bistrița. Prin activitatea și inițiativele sale, a transformat Casa de Cultură „George Coșbuc” într-un veritabil Centru Cultural. Profesorul Dorel Cosma a desfășurat și o susținută activitate științifică, materializată în publicarea de cărți, studii și articole.

*

-O definiție a culturii de azi.

-S-au emis numeroase definiții ale culturii, dar cred că una dintre cele mai cuprinzătoare și valabilă chiar și azi aparține lui Andre Malroux : „Cultura este suma tuturor formelor de artă, de iubire și de gândire, care, pe parcursul secolelor, l-au ajutat pe om să fie tot mai puțin înrobite”.

-Dacă ar fi să alegeți între muzică și literatură ce ați alege?

-Este greu să faci o delimitare, o alegere între muzică și literatură, pentru cineva care are afinități cu ambele genuri. Pentru mine, atât muzica cât și literatura fac parte integrantă din eul meu. Chiar dacă literatura înseamnă o preponderență în viața și activitatea mea, ea nu se poate desprinde de acordurile muzicale, așa cum nici muzica n-ar avea aceeași finețe fără literatură, fără cuvinte.

-Ce este arta pentru sufletul nostru?

-Arta, ca parte integrantă a culturii, ne oferă posibilitatea de a recepta realitatea prin filtrul sensibilității și totodată posibilitatea de a comunica emoții complexe deosebit de necesare pentru etapa pe care o trăim.

-Primul cântăreț pe care l-ați întâlnit, dar primul scriitor?

-În anii de liceu, cochetam cu muzica ușoară și într-o vacanță, la Vatra Dornei, l-am cunoscut pe George Enache. Îmi plăceau piesele lui și cele din repertoriul internațional pe care le interpreta atunci. Câteva știam și eu din repetițiile făcute cu colegii de școală. Într-o seară, la restaurantul de atunci - Valea Dornelor - m-a chemat lângă el și mi-a spus: „piesa asta o cântăm amândoi”. A fost prima mea prezență lângă un artist consacrat. Cu mult timp în urmă, am cunoscut un mare scriitor într-o vacanță la Casa Scriitorilor de la Valea Vinului. Eram acolo cu părinții mei și am ieșit la joacă în curtea Casei care oferea un cadru superb. Acolo am zărit pe cineva meditănd asupra unor table de șah. M-a luat de mână și m-a întrebat dacă știu acest joc. Am bolborosit ceva fiindcă tata începuse să mă inițieze puțin în șah. Cred că aveam vreo 7 - 8 ani. Am fost invitat să iau loc și să joc. După prima mutare m-a oprit și mi-a spus: „Am să te învăț o mutare interesantă de deschidere. Începe cu caii. Ei sunt puternici și-ți impresionează adversarul cu mutarea aceasta”. N-am uitat nici azi. Apoi ne-am despărțit prietenește, iar tata după ce i-a mulțumit maestrului pentru

clipele pe care mi le-a acordat mi-a spus : „Când o să mai crești, vei învăța la școală despre unul din marii noștri scriitori. Cel cu care ai jucat șah se numește Mihail Sadoveanu”.

-Prima carte primită.

- Nu știu exact dacă a fost prima carte, dar îmi amintesc cu plăcere de următorul moment. Eram în primii ani de școală elementară germană. Între colegi, ne mândream când aveam câte o carte din Germania și o aduceam la școală să o vadă învățătoarea noastră. Părinții mei știau acest lucru și împreună cu familia Trines, care aveau multe rude în Germania, au conlucrat la obținerea mult râvnitului cadou. Astăzi, poate pare o banalitate, dar atunci, să primești un pachet din Germania era o mare problemă și chiar era și riscant. Oricum s-a trecut peste impedimente și am primit două cărți superbe în limba germană : „Max und Moritz” și „Mädchen der Brüder Grimm”

-Care carte a dvs. Vă este mai dragă?

-Fiecare carte are povestea ei și de fapt cărțile sunt ca niște copii. Cum, eu cel puțin, nu pot face diferența între copiii mei, toate cărțile îmi sunt dragi.

-Cuvântul care poate salva lumea.

- Dumnezeu.

-Ce ar fi viața fără cultură.

- Cred că viața fără cultură ar fi imposibilă. Nu întâmplător cultura a apărut (în formele ei, evident) odată cu apariția omului. Nu putem exista fără cultură și cred că este nevoie acum mai mult ca oricând de formele diferite de manifestare ale culturii de azi. Oricât și-ar dori cineva, lumea nu poate fi stăpânită de roboți. Nu avem nevoie de fețe încruntate, metalice, malefice, terenuri secătuite, colibe prăfuite, neprimitoare. Asta ar fi viața fără cultură.

-O descriere a mișcării culturale bistrițene.

- Dacă Bistrița nu a fost niciodată un oraș industrial (și poate că nu-i rău) în schimb, în domeniul culturii, a rivalizat mereu cu marile orașe ale țării. Cred că Bistrița dispune de o forță artistică deosebită, care-i permite să organizeze manifestări de mare amploare și cu mare ecou național și internațional. Anul recent încheiat a însemnat o apropiere a tuturor celor care se ocupă de fenomenul cultural în municipiul Bistrița. Existența unor proiecte culturale la nivelul Primăriei Municipiului Bistrița, finanțate și realizate printr-o colaborare cu instituția noastră, ca instituție de specialitate, a permis derularea în municipiul nostru a unor manifestări de o mare diversitate precum artă plastică, serbări medievale, festivaluri folclorice, lansări de carte, concerte de muzică cultă, rock, muzică ușoară ș.a.

MENUȚ MAXIMIAN

Aniversări

PE VREMEA LIDIEI KULIKOVSKI

Pe vremea lui Grigore Vieru, și spun astfel cu același respect cu care spun „pe vremea lui Mihai Eminescu”, ori „pe vremea lui Ștefan cel Mare și Sfânt”, am ajuns la Chișinău, la primele mele întâlniri literare de peste Prut.

Câteva zile, pe post de cafea, pe post de ciorbă, pe post de votcă, pe post de apă, am băut vin.

Și fiindu-mi mie dor tare de apă, la despărțire, la o masă cu Grigore Vieru, cu Cornel Moraru, cu Lidia Kulikovski, cu alții, am cerut îngăduința de a bea și apă.

Ca să fie bine înțeleasă, Lidia Kulikovski s-a ridicat în picioare și a spus cu fermitate: „La noi, domnule Băciuț, de la culesul strugurilor, toamna, și până la viitoarea recoltă, numai vitele beau apă”.

Și n-a mai băut nimeni apă, pentru că vin era mai mult decât apă.

Așa am reținut-o prima oară pe Lidia Kulikovski, dar dincolo de anecdoticul întâmplării, în anii în care au urmat după înființarea Bibliotecii „Târgu-Mureș”, în numeroasele noastre întâlniri, am descoperit nu doar un om de o delicatețe și eleganță deosebite, ci și un veritabil profesionist, unul care și-a pus pecetea pe destinul unor oameni ca și pe destinul unor cărți și, dacă vreți, pe destinul unor oameni-cărți – dacă admiteți să-i numim așa pe cei a căror viață se confundă cu cărțile, îmbiindu-ne la raft ca la un ospăț, cu căldură, cu pricepere, cu generozitate.

Lidia are toate aceste calități și multe altele, care o recomandă ca omul potrivit la locul potrivit.

Cu siguranță, Biblioteca „Hasdeu”, toate bibliotecile care s-au ridicat întru zidirea limbii române, a „sentimentului românesc al ființei”, ar fi fost mult mai sărace fără Lidia Kulikovski, cea care a dat prestanță și respectabilitate unei instituții.

Acum, pe vremea Lidiei Kulikovski, directorul e la înălțimea instituției, instituția, la înălțimea directorului, însoțindu-se mereu întru „creșterea limbei românești/ș-a patriei cinstire, cum spunea poetul-cronicar.

NICOLAE BĂCIUȚ

Doamna cărților din Chișinău

Ne-am cunoscut în urmă cu douăzeci de ani la un sfârșit de august, când „Limba noastră cea română”, sintagmă cu mare forță mobilizatoare, își impunea voința. Era începutul renașterii Basarabiei. La Chișinău, era un moment de mare sărbătoare. Fricii și dictatului li se opunea dreptatea, libertatea și independența. Am trăit și noi aceleași sentimente cu mai puțin de un an în urmă. Era momentul când zburdam de bucurie. La acel ceas istoric, oamenii cuvântului au devenit mai solidari ca oricând. Bibliotecile s-au situat în fața acțiunilor reîntremării conștiinței de unitate, având drept armă – cultura. Cultura pe care ne-o dau cărțile românești de care Basarabia avea atât de mare nevoie. Atunci am cunoscut-o pe Lidia Culicovschi alias Kulikovski. Înaltă de statură, energică, hotărâtă, inteligentă cu o temeinică pregătire bibliologică. După 17 ani de experiență în domeniu, este încredințată cu conducerea Bibliotecii municipale „B.P. Hasdeu”, predestinată parcă a echilibra setea de cunoaștere și de frumos, înstrăinată decenii în șir. Era momentul revenirii la cuvântul românesc în tiparele sale latine pe care mulți români din această parte de țară încă nu l-au uitat.

Sub ochii noștri, cu o putere și voință aproape de neconceput, imediat după proclamarea independenței de stat a Republicii Moldova, i-a urmat inaugurarea Bibliotecii „Transilvania”, prima bibliotecă românească din Chișinău, rod al îngemănării eforturilor județelor din Transilvania. Apoi, rând pe rând, pe harta Capitalei au apărut altele: „Onisifor Ghibu”, care întrunea eforturile de solidaritate a bucureștenilor; „Ovidius” aducea cultura latină a strămoșilor noștri; „Târgoviște”, veche vatră de slove românești; „Târgu-Mureș”, cetatea care înțelege durerile, încercata și zbuciumata istorie; „Alba-Iulia”, simbol al Marii Uniri a tuturor românilor; „Maramureș”, nume de descălecat al Moldovei; „Liviu Rebreanu”,

arta farmecului cuvântului; „Ion Creangă” pentru copii, frumoasa rostire a povestitorului... Toate acestea sunt puncte din care emană lumină și prin ea cunoaștere, cultură, civilizație și unitate.

În toate cazurile, la tăierea panglicilor inaugurale, Lidia Culicovschi era alături de oficialități. Citeam pe fața sa mulțumirea împlinirilor. Cât efort, oboseală, nopți nedormite, câte planuri și niciun eșec. Cuvântul său trecea barierele unei granițe formale, făcând cale liberă cărților. La intervenția sa, Primăria desemna cele mai adecvate și accesibile spații. S-au găsit sume pentru amenajarea lor, iar Sărbătoarea Limbii și Zilele Chișinăului deveneau mai împlinite cu acele instituții ale spiritului.

Am de an, ne întâlnim în aceste adevărate saloane literare predestinate înnoierii minții și sufletelor. Acolo ne etalam amintirile trecutului și prefigurarea viitorului. Nu pot să uit cu câtă minuțiozitate erau pregătite aceste zile. Prezentări de cărți, comemorări și aniversări, sesiuni de comunicări și referate, discuții profesionale, programe artistice, expoziții, toate dezvăluiau sentimentele de apartenență la aceeași cultură. În centrul lor, Lidia Culicovschi, managerul general al Bibliotecii „B. P. Hasdeu”, cu permanentul său zâmbet și cu iscusința minții prin care dovedea erudiție, profesionalism și încredere în viabilitatea ideilor sale. Am reținut o idee dintr-un interviu acordat unui alt manager de mare bibliotecă, Liliana Moldovan (Biblioteca Județeană Mureș). Întrebată fiind ce anume ar trebui să știe cititorii în afara funcției de mare răspundere, implicarea în învățământul universitar, noi am mai adăuga numeroase colocvii internaționale de specialitate lingvistică, Lidia Culicovschi face o mărturisire care este o adevărată profesiune de credință „... sunt bibliotecar. Nu poți conduce o bibliotecă cu 31 de filiale, cu peste 400 de salariați, dacă nu ești bibliotecar. Pentru că trebuie să simți, să știi ce vor bibliotecarii pe care îi călăuzești spre performanță individuală, care asigură performanța organizațională. Nu poți preda biblioteconomie, dacă nu ești bibliotecar. Pentru că trebuie să le demonstrezi fascinația profesiei, să educi din primele clipe prin exemplul propriu, dăruire acestei profesii, altfel nu-i faci bibliotecari”.

Cuvinte simple atât de expresive care își respectă profesia, o practică cu pasiune, pune în față puterea exemplului personal, iar la toate acestea, multă dăruire. Sunt toate argumente pentru care Lidia Culicovschi poate fi numită „Doamna cărților din Chișinău”. Doamnă înseamnă superioritate, stăpână, nobilă, distinsă, plină de finețe. Îi dorim acum la împlinirea celor șase decenii de viață să își păstreze toate aceste calități și realizări mulți, mulți ani.

La mulți ani, Lidia!

DIMITRIE POPTĂMAȘ

Arhipelag

o carte de vizită a scriitorilor
basarabeni în străinătate

La Biblioteca *Onisifor Ghibu* din Chișinău a avut loc lansarea almanahului *Arhipelag*, o ediție în limbile germană, franceză și engleză, care, după cum a subliniat prefațatorul ei și totodată moderatorul evenimentului – Vitalie Ciobanu, e o inițiativă în premieră absolută în Basarabia. Volumul se constituie ca o antologie de texte reprezentative, apărute sub egida PEN Centrului de la Chișinău, filială a Asociației Mondiale a Scriitorilor (International PEN) cu sediul la Londra, fondată după destrămarea fostei Uniuni Sovietice în anul de grație 1991, care a oferit o deschidere a Republicii Moldova spre Occident pe mai multe planuri, inclusiv în domeniul literar. Alegerea titlului n-a fost întâmplătoare, ea ne duce cu gândul la remarcabila operă *Arhipelagul Gulag* de Alexandr Soljenitîn, care a pus bazele literaturii despre închisorile staliniste. Textele incluse, neomogene după gen și tematică (se regăsesc aici poezii, proze, interviuri, studii publicistice, eseuri, pagini de dramaturgie), abordează, problemele afirmării valorilor românești din acest spațiu, ori, cum motivează Vitalie Ciobanu, s-a dorit prin creatorii risipiți pe „insulete”, să se refacă, după o lungă perioadă de teroare politică și ideologică, unitatea „continentului” pe care l-au alcătuit cândva, un continent care a însemnat la scară națională pentru scriitorii din Moldova, cultura română, iar la dimensiune universală, civilizația europeană.

După cum era și firesc, s-a dat prioritate membrilor PEN Centrului de la Chișinău, astfel că în sumar sunt 31 de scriitori din generații diferite: Spiridon Vangheli (primul președinte), Andrei Burac (al doilea președinte), Vitalie Ciobanu (actualul președinte la al doilea mandat), Aureliu Busuioc, Leo Butnaru, Lorina Bălțeanu (stabilită la Paris), Eugen Lungu, Vasile Gârneț, Valentina Tăzlăuanu, Vasile Romanciuc, Arcadie Suceveanu, Grigore Chiper, Mihai Cimpoi, Emilian Galaicu-Păun, Constantin Cheianu, Tamara Căraș, Maria Șleahțișchi, Serafim Saca, Nicolae Negru, Valeria Grosu, Val Butnaru, Vladimir Beșleagă, Nicolae Leahu, Iulian Ciocan, Nicolae Popa, Nicolae Rusu, Ion Hadârcă, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Ioan Mănăscuță, Vasile Tărățeanu (din Cernăuți), scriitori afirmați în arealul românesc, o parte și în străinătate (individual), cu stiluri și identități distincte.

Vitalie Ciobanu, în preambulul dezbaterilor, a menționat importanța acestei lucrări, care poate fi interpretată ca o carte de vizită a scriitorilor basarabeni în Europa și nu numai, încununând efortul de mai mulți ani a PEN Centrului de la Chișinău întru fructificarea relațiilor de colaborare

internațională în acest almanah. Merită fi apreciată și ținuta grafică a lucrării măiestrită de Vitalie Ciobanu. Editarea a fost posibilă grație sponsorului principal, Fundația Kultur-Kontakt de la Viena și a Institutului Cultural Român, ultimul a acoperit plata unei părți din traduceri. Apropos de traduceri, la ele s-a conlucrat cu traducători remarcabili - nume bine cunoscute în context internațional, care au asigurat și redactarea. Aceștia sunt Alistair Ian Blyth (variante engleză), Michael Astner și Iulia Richter (variante germană). Cartea a văzut lumina tiparului la Editura *Cartier* din Chișinău, ea va fi expusă în cadrul Târgului de Carte de la Viena.

Arhipelag-ul, fiind expedit unora Ambasade și Consulate din străinătate, va fi considerat partea noastră de integrare europeană, încercând să dăm un exemplu politicienilor noștri, a subliniat președintele PEN Centrului de la Chișinău.

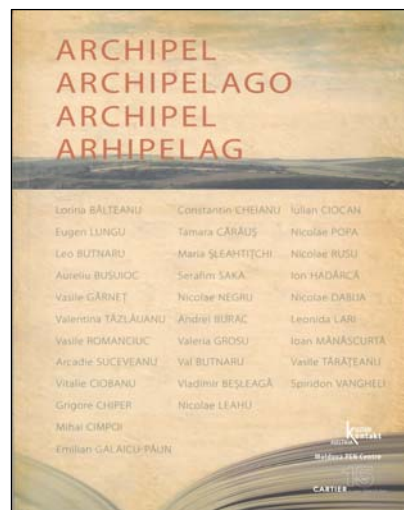
Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, salutând apariția *Almanahului*, și-a exprimat speranța în posibilitatea de editare și a altor antologii de acest gen pentru o deschidere mai largă spre alte literaturi, exprimându-și în paralel dorința de reanimare a instituției traducerilor în Republica Moldova, pentru a redresa activitatea în domeniu și a fonda un atelier întru pregătirea și creșterea generației noi de traducători autohtoni. E o bucurie pentru noi toți, căci cartea e frumoasă și elegantă, o adevărată performanță a Editurii *Cartier*, pe care o recunoști prin inconfundabilul sigiliu, a mai remarcat Arcadie Suceveanu.

Scriitorul Andrei Burac, prin prisma amintirilor, a evocat etapele inițiale de constituire a PEN Centrului de la Chișinău, care din start și-a propus mobilizarea eforturilor scriitoricești pentru a face cunoscute peste hotare numele și operele de referință ale literaturii basarabene contemporane.

Scriitorul Vladimir Beșleagă, cunoscutor al germanei, s-a arătat mulțumit de calitatea traducerilor în această limbă.

Au mai vorbit Serafim Saca, Lorena Bălțeanu, Valentina Tăzlăuanu, Emil Galaicu-Păun, Constantin Cheianu, Iulian Ciocan aceștia adresând felicitări celor care au muncit din greu la proiect, fiind convinși că primul pas, deosebit de important, va fi urmat negreșit de următorii, astfel ca literatura basarabeană, realizările ei să iasă în afară în toată complexitatea și evoluția sa. Reprezentanții Ambasadei Poloniei și ai României în Republica Moldova, prezenți la lansare, au vorbit despre intensificarea relațiilor de cooperare în promovarea valorilor de interes comun, în susținerea proiectelor scriitorilor și a oamenilor de cultură în general.

Mulțumind celor prezenți pentru participare și confesiuni, Vitalie Ciobanu a mai spus că *Almanahul* trilingv a apărut în 500 de exemplare, în mod gratuit o parte din acesta va fi distribuit Centrelor PEN

din toate țările în care ele există, de asemenea, unor prestigioase instituții de cultură străine, misiuni diplomatice etc., având sincera dorință în eventualitatea unor posibile editări, în continuare, cel puțin, o dată la doi-trei ani, a antologiilor fluviiu de acest fel. Cartea va fi distribuită și în cele mai mari biblioteci din Moldova.

Volumul cuprinde 500 de pagini și se adresează cititorilor de limbă engleză, franceză și germană. În limbă română e prezentată doar prefața, intitulată *O literatură de arhipelag*, care e semnată de Vitalie Ciobanu. În ampla prefață, autorul se referă nu doar la conținutul antologiei, dar și la aspectul istoric în general, pornind de la anexarea din 1812 a Basarabiei la Rusia și până în 1989, când s-a prăbușit Cortina de Fier. Basarabienii au trebuit să lupte nu numai pentru democrație și libertate, dar și pentru redobândirea identității naționale, jefuite în urma Pactului Ribbentrop-Molotov, cu toate că erau parte componentă a națiunii române, au fost văduviți de ade-vărata limbă română și de alfabetul ei latin, ele fiind proclamate oficial abia la 27 august 1991, odată cu declararea independenței Republicii Moldova. Prefațatorul consideră obligatorie necesitatea de cu-noaștere a condițiilor istorice în care a a-părut și s-a dezvoltat literatura română din Basarabia, aspecte necunoscute pentru o bună parte din literații străini din spațiul european, dar și din cel asiatic, căci chiar și în fosta Uniune Sovietică KGB-ul nu ad-mitea străbaterea adevărului la lumină, iar cei care îndrăzneau într-o formă cât de su-mară să abordeze subiectul în cauză, erau trimiși la „urșii albi”, în gulagurile siberiene.

Susțin aprecierile și felicitările adresate, dar am și o sugestie ca în viitor, la apariția altor antologii în mai multe limbi de largă circulație, numărul scriitorilor incluși să se extindă și să nu fie limitați la cel al membrilor PEN Centrului de la Chișinău pentru ca majoritatea scriitorilor de certă valoare să ne poată reprezenta cu prestanța corespunzătoare în spațiul literaturii universale.

RAIA ROGAC

Grigore Vieru – flacăra aprinsă a neamului nostru

Grigore Vieru - lacrima de foc a neamului nostru românesc trăiește încă, prin poezie, prin incontestabila-i creație ce ne-a lasat-o, iar dănuirea în timp, temeinicia și continuitatea creației sale vor depăși probabil limitele infinitului. La 14 februarie poetul ar fi împlinit 76 de ani. Cu această ocazie, Biblioteca „Târgu-Mureș” a desfășurat o activitate dedicată aniversării a 76-a de la nașterea marelui poet național Grigore Vieru.

La începutul activității, le-am vorbit participanților despre prezența profană a poetului, mai vie ca niciodată. „Este regretabil faptul că am fost părăsiți de acest geniu al poeziei, tocmai atunci când aveam cel mai mult nevoie de el, atunci când neamul românesc a început în sfârșit să dobândească ariile de manifestare. Grigore Vieru este un al doilea Eminescu - și acesta este doar unul dintre motivele care trebuie să genereze necesitatea imensă de a-l omagia”.

Oaspetele de onoare al activității de comemorare a fost renumitul publicist, lingvist și cercetător științific, Vlad Pohlă.

Rostirea numelui poetului Grigore Vieru ne provoacă o asociere clară cu *Patria*, *Limba*, *Mama*, *Țăranii trudiți de pe câmpuri* și nemijlocit cu *Tineri cu zâmbetul pe buze* – cu aceste cuvinte măiestroase a culminat începutul activității, care a generat fiori în rândurile tuturor participanților, elevi și profesori de la colegiile Financiar-Bancar și Tehnologic. Vlad Pohlă a menționat că Grigore Vieru a fost cel mai iubit

poet de la noi, inclusiv pentru firea lui blândă, inocentă și nu în ultimul rând simplistă. Indubitabil, poetul s-a bucurat de un succes desăvârșit, acest lucru însă aducându-i și invidie în rândul altor scriitori și chiar a colegilor de breaslă. Grigore Vieru a abordat în creația sa subiecte-cheie de o sensibilitate deosebită. Astfel, dragostea este o prezență continuă în creația lui Vieru, fiind prezentată în mai multe fațete : dragostea față de mamă, femeie, patrie, limbă, apropiați, dragostea de mamă și patrie, fiind puse aproape alături.

Discursul prozatorului Vlad Pohlă s-a încheiat cu un îndemn riguros de a citi cât mai mult, de a-l citi pe Grigore Vieru și de a citi românește, căci limba română este o comoară extraordinară și în egală măsură o datorie civică a noastră de a o vorbi și scrie corect. Vlad Pohlă a îndemnat cu un imbold lăuntric puternic publicul participant să-i iubească în continuare pe Vieru și opera sa.

La manifestarea comemorativă le-am prezentat participanților cartea *Alb de Duminică. Grigore Vieru în evocările scriitorilor din Târgu-Mureș*, coordonator Valentin Marica, conținutul căreia reprezintă o însumare de articole și poezii ale scriitorilor târgumureșeni dedicate lui Grigore Vieru. De asemenea, am făcut referință și la *Maratonul de poezie Grigore Vieru, cu genericul „Strigat-am către tine”* organizat la 11 februarie la Târgu-Mureș de Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș, Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Național Mureș, Centrul de Studii Literare „Grigore Vieru” al Fundației Culturale „Cezara Codruța Marica” din Târgu Mureș, în parteneriat cu cotidianul „Cuvântul liber”. Această activitate s-a desfășurat în Galeria de Artă „Deisis” de la Palatul Culturii, unde a fost expus și bustul în bronz al poetului Grigore Vieru.

VIAȚA - UN JOC

**Privesc la tine, Doamne, și mă-ntreb:
Să fie oare viața o-ncercare?
Trăim cu toții doar pentru a lupta,
Sau viața are o altă asemănare?**

**TU-cel divin și mai presus de toate
NOI oare cine suntem și-ncotro plecăm?
Odată-aflați aici, pe scena vieții
Învăța-ne decizii să luăm!**

**Căci viața e un joc, un joc al existenței,
Iar lumea e o scenă și oamenii-s actori.
Să-nvingi e greu și totuși e-o dorință.
Să fii TU primul printre luptători.**

**Păpușa -eu și tu și cel de lângă tine
Trăi-vom împreună cât ne este dat
În ură sau iubire, pace, biruință,
Cu vântul liniștit și sufletul curat.**

**MARIA SORICI,
cl. a XII-a “C”, Liceul Teoretic “Ion
Creangă” Chișinău,**

La finalul activității, participanții au fost îndemnați să participe la concursul literar inițiat de biblioteca noastră încă din 2010 : *Grigore Vieru în creația proprie a cititorilor bibliotecii „Târgu-Mureș”*.

În anul trecut, cele mai bune lucrări s-au dovedit a fi ale elevilor de la Liceul Teoretic „Ion Creangă”. La manifestarea culturală „M-a strigat cineva”!, dedicată scriitorului Grigore Vieru la împlinirea a unui an de la moarte și a 75 de ani de la naștere, organizată în februarie 2010 de Societatea Română de Radiodifuziune, Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Cezara Codruța Marica”, în parteneriat cu biblioteca noastră, Valentin Marica a oferit diplome la șase elevi și profesoare de limbă și literatură română Ana Galaju, învingători la acest concurs.

**CLAUDIA ȘATRAVCA,
directoarea Bibliotecii „Târgu-
Mureș”, Chișinău**

Sintaxa imaginii

Percepția e alta când îl cunoști, când intri în lumea lui și accepți provocarea de-a face împreună cu el un "discurs asupra metodei". Fiindcă Sergiu Lupșe, tânărul regizor bistrițean, are idei precise, carteziane, cu privire la ce vrea, la ce urmărește să spună prin filmele lui. Și multe să îți arate... Idei care se modelează în prezența ta și devin palpabile, materiale, asemenea imaginilor din filmele făcute până acum. Enunțurile lui "cu privire la" și argumentele "asupra a" vorbesc despre maturitate și decantare, despre evoluție și sete de autodepășire.

I-am solicitat un interviu și mă bucur că a acceptat să răspundă la câteva întrebări. Cartea lui de vizită, conform unei selecții personale, conține câteva filme: *Nature*, *Labyrinth*, *Time Lapse*, *Glow* și *Breath*.

Restul vă invit să descoperiți dvs. accesând site-ul lui : www.sergiulupse.ro

*

" ... pentru mine imaginea este ceva viu, foarte maleabil, asemeni lutului..."

Sergiu Lupșe

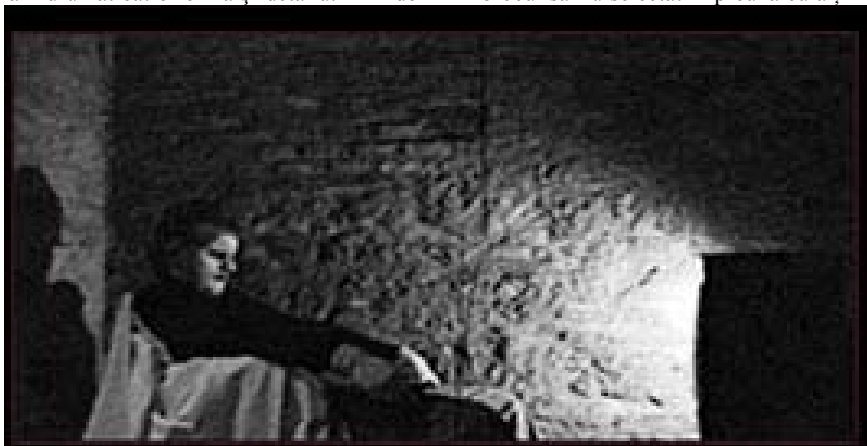
-Sergiu Lupșe, spune-ne ceva despre tine : cum ai evoluat ca artist și ce te-a determinat să faci film? Ce are special pentru tine "a șaptea artă"?

-Totul a început cu orașul unde mi-am petrecut copilăria, Dej. Pentru mine acea perioadă a fost magică. Jucul a avut un mare impact asupra mea, probabil și pentru că de mici obișnuiam să ne imaginăm lucruri, personaje, lumi fantastice. Pentru mine și fratele meu, poveștile conțineau aceste lumi fantastice. De mic, am fost fermecat de ele, pe vremea aceea, pe lângă câteva minute de Mihaela sau Bălănel și Miaunel de la televizor, ascultam plăci de vinil cu povești. Pentru noi, poveștile erau mult mai mult decât simple distracții de o oră înainte de culcare. Era un exercițiu excelent de imaginație, auzeam doar vocile actorilor și eventualele efecte

sonore, noi fiind responsabili de partea vizuală a poveștii. Ne imaginăm toate detaliile, personajele, costumele și decoruri trăznite. Într-un fel, eram creatorii propriilor noastre povești. Eram foarte fericit când ajungeam cu clasa să mergem la teatru de păpuși și vedeam imagini din poveștile pe care le ascultam în fiecare seară. Îmi aduc aminte că încercam să imităm ceea ce vedeam la cinematograful sau la teatru, ne construim din carton costume și deveneam actorii din poveștile și filmele noastre preferate. De mic, am crescut în atmosfera din atelierul tatălui meu și am fost inspirat de universul lui cromatic. Am conștientizat doar de câțiva ani, ce puternică amprentă a avut tata asupra modului cum văd și înțeleg lumea și arta. Eram ca și un ucenic care fură meseria de la maestrul său. Și cred că la fel a fost și pentru fratele meu. Părinții mei ne-au crescut pe amândoi cu o anume sensibilitate către vizual, către frumos, către culoare și formă și ne-au lăsat spațiu ca să le putem descoperi în lumea din jurul nostru. Mai târziu, filmele de la televizor sau cele pe care le vedeam la cinematograful au început să mă fascineze. Seriale poloneze ca "Norii Negri" și "Arabella", filmele românești "Mihai Viteazul" și "Nemuritorii" ale regizorului Sergiu Nicolaescu, "Săgeata căpitanului Ion", "Toate pânzele sus", "Jandarmii" cu Luis de Funes sau "Tarzan" sunt câteva dintre cele care m-au inspirat. Am absolvit Liceul de Arte Plastice "Corneliu Baba" din Bistrița, la secția de sculptură, cu profesorul Mircea Mocanu, căruia îi mulțumesc pentru că m-a îndrumat către formă și detaliu. Anii de

tă a imaginii. În timpul facultății, am simțit că fotografia era prea statică pentru ce îmi doream eu să fac. Aveam nevoie de mai mult dinamism și detaliu în același timp. Am avut un exercițiu de imagine unde prin storyboarduri, trebuia să ilustrăm ideea unui viitor film. Am folosit fotografii dintr-un proiect mai vechi, unde 2 personaje intrau într-un labirint ca prieteni, dar pe parcurs deveneau străini și la final ajungeau chiar să se omoare unul pe celălalt ca să poată evada din labirint. Deși colajul era făcut din fotografii, permitea o citire cursivă, cele două personaje erau parcă animate, lucru care m-a motivat să mă apropiez de film. Pe parcursul anilor de studiu, am realizat mai multe scurt-metraje, mai mult sau mai puțin experimentale. Din toate am învățat câte ceva.

Pentru a-mi finaliza studiile universitare, am făcut un master la Universitatea Națională de Artă din București. Procesul facerii unui film este pentru mine ceva aditiv, ceva care se suprapune peste încercările mele anterioare și care se îmbunătățește cu fiecare încercare. Bucureștiul mi-a oferit o altă lume pe care puteam să o explorez, o altă deschidere și din nou m-am folosit de imaginile pe care le vedeam în fiecare zi în jurul meu. Pentru lucrarea de final am realizat un film de scurt metraj ce pune în comparație **lumea statică** a societății care deși vrea să meargă înainte este ținută pe loc de corupție, intrigi și jocuri politice și **lumea dinamică** a informației la care eram toți conectați. O paralelă între societatea în care trăim și mediile virtuale care o invadează. În 2008 am avut norocul să fiu selectat împreună cu alți 16

liceu au fost și anii în care am descoperit că îmi place fotografia. Grupa de colegi din care am făcut parte în cei 4 ani de liceu m-a motivat și a dat contur ideilor mele. Lucrarea mea de diplomă de la finalul liceului s-a numit chiar "GRUPA" și e dedicată prietenilor mei, o serie de fotografii reprezentând momentele maturizării noastre ca tineri artiști. Fotografiile au fost "regizate", iar actorii din ele au fost chiar colegii mei. Facultatea am făcut-o la Cluj, orașul meu natal, Universitatea de Arte și Design, la secția Foto-Video-Procesare computeriza-

artiști și curatori din Europa de Est pentru o rezidență artistică în Statele Unite. Rezidența artistică este doar unul dintre proiectele culturale ale CEC Artslink din New York, o organizație non-profit care dorește să creeze o punte între artiștii și curatorii din Europa de Est și cei din Statele Unite. Pentru mine, a fost o experiență unică, să pot să vizitez unul dintre marile centre ale lumii moderne, să iau contact cu lumea artistică newyork-eză, colocviile purtate cu artiștii și cu organizatorii de la Artslink mi-au →

MIRELA CORINA CHINDEA

îmbogățit percepția pe care o aveam despre artă, lume, cultură sau viață, în general. Ca urmare a vizitei mele în State, colaborarea cu unul dintre regizorii și scenariștii pe care i-am cunoscut acolo a venit de la sine. În 2009, tot prin Artslink, am reușit să câștigăm un proiect care își propunea să ofere adolescenților români, care nu aveau posibilități materiale, în cazul nostru din Sighișoara, să ia contact cu lumea filmului printr-o serie de workshopuri. Gândite și produse de Christian Raymond, directorul pentru Educația filmului de la Societatea de Film din Austin, aveau ca scop familiarizarea tinerilor cu vocabularul filmului, camera de filmat și procesul de producție. Rezultatul acestor workshopuri au fost mai multe scurt metraje realizate în întregime de tineri.

-Ce motive folosești în filmele tale, ce te inspiră, ce subiecte preferi ?

-Filmele mele sunt un pic altfel, experimentale sau nu, mie îmi place să cred că fiecare dintre ele are o poveste în spate, chiar dacă din film lipsesc mijloacele de expunere corecte sau par a fi doar o suită de imagini fără niciun rost. Am primit feedback de la foarte mulți oameni, unii care au înțeles ceva în spatele imaginilor, de la alții propuneri de schimbări. Nu știu dacă le văd ca artă, pentru mine sunt bucăți din viața mea, experiențe personale pe care le-am plămădit în imagini, momente prinse în timp, fotografii în mișcare, unele sunt doar exerciții de stare sau de imagine, personajele fiind martori și ele la povestea care se desfășoară. În ultimii ani, am început să fac și animație, și am avut norocul să pot prezenta în doi ani, două filme de scurt metraj la Anim'est, Festivalul Internațional de animație din București. Tema pe care am propus-o în cele două filme era o nouă ipostază pentru păpușa Barbie, am imaginat o Barbie vie, cu sentimente, cu probleme în viață ca noi toți. Filmele și subiectele erau sumbre și critica le-a indicat ca atare, pentru starea și atmosfera pe care le ofereau. Ideea de a schimba fenomenul Barbie în altceva a venit de la festivalul vintage, organizat în

fiecare an în San Francisco, "Altered Barbie", la care am participat cu cele două filmulețe. Filmele mele au fost prezentate în țară și în străinătate la mai multe festivaluri.

-Ești un om căruia ideile îi vin ușor, sau ai nevoie de mult efort imagistic pentru a crea ceva? Cataloghezi, îți notezi ideile sau cum procedezi?

-Ideile sunt de obicei peste tot în jurul meu, în lumea în care mă mișc, dar sunt ieșite din context, rupte în bucăți, sau cel puțin așa le percep eu. Și pentru că îmi vin tot timpul, am tendința să le uit pe cele mai multe. Așa că le scriu. M-am apucat să le notez în caietele din liceu și s-au cam adunat caietelele de atunci... Când am nevoie de idei, trebuie doar să pun alături mai multe caiete cu idei și să aleg care dintre ele se potrivește mai bine pentru proiectul la care lucrez. Mai nou, am încercat să găsesc un numitor comun sau o anume stare care să mă captiveze în momentul în care le compilez.

-Ce se află în "alambicul" cineastului Sergiu Lupșe? Ce presupune pentru tine procesul creativ?

-Procesul creativ începe de cele mai multe ori din joacă, ca să îi spun așa, pentru că sunt curios de rezultat și indiferent de tehnica folosită, încep să caut lucruri în care m-aș putea regăsi. De cele mai multe ori, ce fac mi se pare foarte aleator, adică sunt momente când sunt conectat și lucrurile se întâmplă aproape de la sine și sunt alte dați când tot procesul de a desluși și interpreta ideile și a le pune în aplicare durează foarte mult și vine greu.

-Cum se ajunge de la idee la produsul final? E un "joc al ielelor" facerea unui film?

-Tot procesul de producție și post-productie mă fascinează. E o metamorfoză activă, care mă ține tot timpul în suspans, o alegorie cu posibilități infinite, treci de la o etapă la alta și îmbogățești tot mai mult produsul final. Totul începe cu o idee, câteva cuvinte pe hârtie, un sinopsys, storyboard pentru majoritatea cadrelor și, când sunt mulțumit de cum va arăta filmul, încep producția. Pentru mine, imaginea este ceva viu, foarte maleabil, asemeni lutului, ceva care permite foarte multe intervenții pentru a ajunge la conotațiile dorite. Lucrul cu actorii este ceva magic și feedback-ul primit de la ei devine foarte important în timpul filmărilor. Eu simt cu totul altfel personajele sau starea în care ar trebui să fie în scena respectivă. O etapă foarte importantă pentru mine este montajul. În filmele mele folosesc mult culoarea, albul și negrul ca elemente care pot amplifica sau diminua sensul unei secvențe. Efectele vizuale sunt etapa mea preferată din post-productie, pentru că deși sunt acolo, nu se observă, asta de cele mai multe ori, aplic o corecție de culoare subtilă, fundaluri retușate, personaje digitale, toate sunt ajustări menite să îmbogățească filmul. Eram fermecat de efectele vizuale încă de mic, notam tot timpul la finalul unui film numele companiei care făcuse efectele, îmi doream și eu să pot face așa lucruri minunate. A durat câțiva ani buni, dar am învățat să le fac și eu. La final, sunetul și muzica închid producția filmului.

-Ce proiecte ai pe termen mediu și lung?

-Îmi doresc să pot face în continuare ce îmi place. Să pot scrie și realiza filme, să pot lucra cu oameni profesioniști, pasionați, care transformă o idee și dau viață unui film. Să pot să inventez universuri fantastice în care să mă ascund din când în când, să îmi pot păstra copilul din mine. Am început să lucrez la un film de lung metraj...

Februarie 2011

Constantin Severin

„Simbioza dintre vechi și nou” sau
„Despre revoluția artei viitorului”

„Arta este oglinda magică pe care o creem pentru a transforma visele invizibile în imagini vizibile. Pentru a ne vedea chipul folosim o oglindă; operele de artă le folosim pentru a ne vedea sufletul” –

George Bernard Shaw

Poet, publicist și artist plastic, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Constantin Severin s-a născut în 1952, în Baia de Aramă. Absolvă, în 1977, Facultatea de Chimie și Inginerie Chimică a Institutului Politehnic din Iași. Face studii postuniversitare de Economie și Democrație (Croatia, 1991, bursă Soros) și Societate și Cultură (Suedia, 1993, bursă finanțată de guvernul Suediei). Dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale, amintim: **Duminica realului** (Editura Junimea, Iași - 1984); **Zid și neutrino** (Editura Vlasie, Pitești - 1994); **Wall and Neutrino** (Editura Minerva Press, Londra, 1997 - traducere de Liviu Martinescu); **Improvizații pe cifraj armonic** (Editura Axa, Botoșani - 1998); **Axolotul** (Editura Mașina de Scris, București - 1998); **Orașul Alchimic** (Editura Dacia, Cluj-Napoca - 2002); **Imperiul Sacru. Mănăstiri și biserici din nordul Moldovei** (Editura Paralela 45, Pitești - 2003).

Ca artist vizual, e membru al grupurilor **3rd Paradigm** (alături de artiștii internaționali Adrian Bayreuther, Alberto D'Assumpção, Olga Dmytrenko și Izabella Pavlushko) și **European Artists** - Velbert, Germania, fiind prezent cu numeroase lucrări în muzee și colecții particulare din România, Germania, Anglia, Finlanda, SUA, Italia, Elveția și Ucraina. Dintre expozițiile sale personale, amintim: **Text și Timp**, septembrie 2004, Complex Muzeal Bucovina, Suceava, România (inclusă în Agenda canalului TV EuroNews cu evenimentele culturale majore din Europa); **Semnele Timpului**, noiembrie 2004, Galeria de Artă NahVision, Stuttgart, Germania (de asemenea inclusă în Agenda EuroNews). Aceste lucrări au fost expuse și la Universitatea Georg August din Goettingen, Germania, în aprilie și mai 2005; **Metaforele Timpului**, februarie 2006, Galeriele Velea (Transart), Bacău, România. **Identități Matroșka**, februarie 2007, Galeria de Artă a Universității Ștefan cel Mare din Suceava; **Orașul Alchimic**, ianuarie 2009, Galeria de Artă Lascăr Vorel, Piatra Neamț, România (expoziție promovată de programul Rendez-vous, EuroNews); **Suceava mea arhetipală**, aprilie 2009, Galeria de Artă Dalype, Oslo, Norvegia; **Text și Timp. Expresionismul Arhetipal**, noiembrie 2009, Muzeul de Artă Vizuală Galați, România, curator Dan Basarab Nanu (director M.A.V.).

Putem afirma că recunoașterea națională și internațională a artistului sucevean este o certitudine, talentul său manifestându-se prin crearea unor lucrări unice și - mai presus de orice - inovatoare. Sensibilitatea artistului e cel mai bine exprimată în moto-ul său, ca o ilustrare a modului în care trăiește și se manifestă: **“În scrierea japoneză ideograma iubire e reprezentată printr-o inimă legată prin cuvinte”**. E un alt fel de a spune că motivația artei ca și a vieții trebuie să fie iubirea. Nu doresc să reamintesc ceea ce s-a spus despre opera distinsului artist, ci aş dori să vă împărtășesc impresiile pe care mi le-au produs picturile sale. Am observat (și o spun din perspectiva unui amator de artă) că fiecare operă a sa e o veritabilă poezie, o alegorie a simțurilor, o rafinată descriere a stărilor în nuanțe vii, pastelate. Îmbinând culorile spectrului luminii, într-o cromatică specială, fiecare operă a domniei-sale te va îmbogăți, convertindu-te în martor al genezei sau în exploratorul unui întreg univers artistic. Cu o rafinată atenție pentru detalii, liniile picturilor pot fi percepute ca răsfrângeri ale luminii, până dincolo de curbura universului. Ți se va induce astfel senzația de călătorie în timp, ajungând (fără îndoială) să privești din viitor asupra panoramelor propriului prezent.

Cu o minunată aplecare asupra originilor, pictorul cultivă prin lucrările sale simbolurile inițiatice ALFA ȘI OMEGA, prezentul fiind o ilustrare atemporală a juxtapunerii celor două axe ale creației. Cu un spirit de revoluționar, alături în operele sale trecutul și prezentul, pictura sa de tip expresionist-arhetipal aparținând în egală măsură viitorului. În lucrările sale, recunoaștem elemente ale unor artefacte, ale unor relicve, care au menirea de a reconstitui nuanțele de originar, de atemporal. Observăm în spațiile geometrice ale picturilor sale, indubitabilul profil al **Gânditorului de la Hamangia** și siluetele antropomorfe aparținând unor antice culturi. Cel mai des utilizată e silueta de gen feminin, ca simbol al prolificității și continuității. Alăturând elemente arhaice unor detalii de tip expresionist sau realist, pictorul creează veritabile punți cromatice, pe care admiratorul artei sale nu ezită să călătorească, cu o infinită plăcere. Picturile sale nu sunt simple construcții geometrice. Registrele liniare au profunzimi relevante, constituindu-se în spații verticale și orizontale, ce pot simboliza ascensiunea sau decăderea, sacral sau profanul. Ele pot fi, de asemenea, similare unor mozaicuri sau table de șah, semnificând piesele de puzzle ce compun viața – în esență. Alteori, îmbogățite de imagini ale unor capodopere din istoria artei (Jan Vermeer sau Diego Velazquez), picturile sale transformă arta în porți deschise spre nemurire. Simboluri cromatice (cu fațetele finisate și bine conturate) pe care pictorul de utilizează, te

vor face să recunoști unele asemănări cu opera brâncușiană. Identificăm în semnele grafice ale pictorului sucevean simbolurile care au însoțit dintotdeauna creația populară: segmente din **Coloana Infinitului**, spații decorate cu simboluri ezoterice sau simboluri ale iubirii, desprinse de pe o **Poartă a sărutului**.

Artistul folosește o gamă variată de culori. Astfel roșul intens se alătură galbenului, iar verdele, negrul, ocrul completează magia de culori distribuite în starea lor pură. Arta lui Constantin Severin e pe cale să rescrie ori chiar să inventeze un nou vocabular artistic, prin concepția originală și edificatoare. În deplin consens cu viziunea marelui Gauguin care, pe un ton ușor profetic, spunea: **“Arta e ori plagiere, ori revoluție”**, putem afirma că arta pictorului sucevean e o provocare. Cu siguranță, ea va deveni unul dintre reperele importante ale evoluției artelor frumoase. Aproape toate tablourile artistului au spații vaste, dispuse fie central, fie periferic, dar respectând proporțiile și simetriile. Ele simbolizează – cel mai probabil cerul, universul (la scară macro) și sufletul (omul, la scară micro). Nu putem să nu amintim aici și minunatele picturi în care pictorul redă frumusețea lăcașurilor sfinte din nordul Moldovei, în care Dumnezeu a coborât descult, aducându-ne sacra lumină din ceruri, pentru a-și putea vedea supușii de aproape. Sunt redade sfintele odoare ale ecumenismului românesc, lavrele: Sucevița, Putna, Moldovița sau Slătioara (Râșca). Cu siguranță, ar mai fi multe de spus, dar aş pune punct aici intempestivei mele incursiuni în opera distinsului artist, concluzionând că fiecare pictură a sa este realizată cu un penel măiestru și îmbogățită de o adevărată poezie a simțurilor. O fericită asociere de viziuni și efecte, de concepte și simboluri, care fac din arta sa o flacăra vie, ce arde cu strălucirea unei stele. Cu certitudine, putem afirma – fără nicio exagerare – că arta sa este o aventură, într-o lume necunoscută multora dintre noi, care poate fi explorată doar de cei dispuși să-și asume riscurile unui astfel de înălțător demers. Putem spune că se preschimbă radical viziunea pe care o avem despre artă și despre actul artistic – în genere. Rostind taina prin taină, Constantin Severin dă un nou sens simbolurilor arhetipale și ne „obligă” la o abordare mai profundă a artei. Folosind câte o culoare pentru fiecare stare a sa, pictorul construiește (dincolo de culori) o întreagă lume, ce poate fi simțită numai transformându-ne sufletul într-o harpă, capabilă să vibreze la fiecare atingere. Dacă **„Arta nu este ceea ce vezi, ci ceea ce îți faci pe alții să vadă”** (după cum spunea Edgar Degas), atunci pictorul sucevean confirmă acest simplu dar profund adevăr, prin valențele pe care opera sa le are în peisajul cultural contemporan.

GHEORGHE A. STROIA

Literatură și film

DE LA VENETIA LA SORRENTO

Înainte de a pleca în Italia, la început de februarie, am recitat cartea Flaviei Teoc - *Perugia*- apărută în 2010 la *Casa Cărții de Știință*. Ca să înțeleg pietrele „cu strălucire de piele de șarpe”, dar și geamantanul „deschis pe podea ca un crocodil cu gura căscată”. Ca să nu uit să-l recitesc pe Neruda, înainte de a ajunge în insula unde a fost exilat prin anul 1952. Poate voi regăsi acel peisaj mirific, atât de tulburător redat în filmul *Il postino*, al lui Michael Radford, unde poștașul Mario îi aduce lui Neruda corespondența. Massimo Troisi joacă rolul poștașului, neglijându-și sănătatea, murind imediat după filmări, devenind în curând un mit pentru italieni.

Genova...La ce mă gândesc? La filmul lui Michael Winterbottom *Vară italiană*, cu Colin Firth, care acum strălucește în uluitorul film *Discursul regelui*. Străduțele din Genova au acel mister labirintic pe care l-am descoperit cândva, însă filmul nu m-a convins. Mijloace perfecte într-o demonstrație gratuită, lăsând un acut sentiment de frustrare.

Ajung la Venetia...În primul rând, Thomas Mann-*Moarte la Venetia*, dar și filmul omonim al lui Visconti, cu

inegalabilul Dirk Bogarde. Meditație asupra raportului dintre artă și viață, filmul conține imagini impregnate de un suflu morbid, ușor estetizant. Tot prin Venetia aleargă și personajele lui Ian McEwan din romanul *Mângâieri străine*, dar și eroii din filmul *Don't look now* de Nicolas Roeg, după romanul scris de Daphné du Maurier, cu Julie Christie și Donald Sutherland. Venetia în decembrie, realism magic, labirint, premoniții...

Chiar și Kiarostami își plasează acțiunea filmului *Copie conforme* într-o Italie însorită, de data asta. Un film minimalist despre o criză conjugală, amintind de poemul lui Verlaine - *Colloque sentimental*.

Undeva se află regiunea Ciociaria, de unde provine Cesira, personajul din romanul *Ciociara* de Moravia, după care Vittorio De Sica a realizat în 1960 un film inegalabil, cu Sophia Loren și Belmondo. Da, mesajul e limpede...Războiul murdărește totul. Nu te poți sustrage istoriei, totul e confuz, valorile sunt răsturnate.

La Sorrento...Marea Tireniană, Vezuviul, Capri... Deodată mi-am dat seama că nu pot trăi fără asociații, colaționări, similitudini. Ce ar fi, totuși, viața brută, fără transfigurări artistice? Gata cu arta, măcar o zi să-mi simt vibrația interioară! Cobor pe țărnișă și caut o piatră oarecare. Undeva, sus, un fel de cetate, parcă e din Buzzati...*Deșertul tătarilor*...

ALEXANDRU JURCAN

Un secol de arte frumoase în Moldova

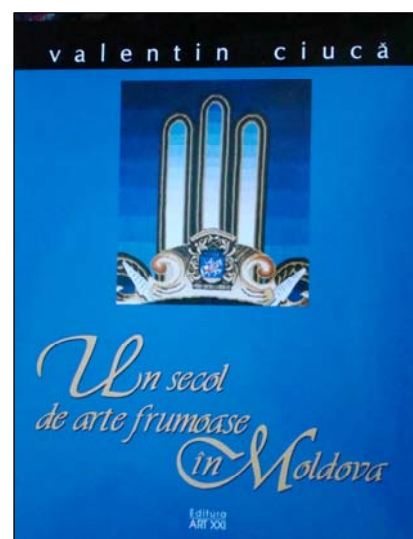
Proiectul „Un secol de arte frumoase”, al criticului de artă ieșean Valentin Ciucă, se dovedește esențial pentru istoria culturii românești. Exhaustiv prin intenție, el înglobează pictura, desenul, grafica, sculptura, artele decorative, tapiseria, fotografia.

După volumele „Un secol de arte frumoase la Iași” (2004) și „Un secol de arte frumoase în Bucovina” (2005), Valentin Ciucă oferă, la Editura Art XXI din Iași, o lucrare monumentală – atât prin conținut cât și prin dimensiuni – intitulată „Un secol de arte frumoase în Moldova”. Primul volum reunește artiști plastici din județele Iași, Botoșani, Neamț și Bacău, iar al doilea volum îi cuprinde pe cei din județele Galați, Vaslui și Vrancea. În total 600 de nume, de opere, de vieți dedicate artei, trăite în răstimpul ultimilor 100 de ani și restituite publicului mileniului al treilea.

Cartea conține, în ordinea alfabetică a artiștilor, scurte date biografice, reproduceri semnificative

ale unor lucrări din colecții de stat sau particulare și comentariile autorului, în limba română și limba engleză. Fără nici o îndoială, ea este un instrument deosebit de util în cunoașterea artelor plastice moldovenești, dar în ultimă instanță românești, un document important pentru ultimul veac al modernității noastre, o sinteză implicită, o *summa artae* a creativității artistice mereu surprinzătoare a moldovenilor.

Găsim nume deja celebre, precum Șt. Luchian, Camil Ressu, Gh. Tattarescu, Gh. Petrașcu, Ion Mateescu, Sabin Bălașa, Const. Piliuță; nume auzite, cândva, ce se concretizează artistic abia acum în imagini excepționale, cum ar fi Const. Isachie, G. M. Cantacuzino, Paul Ackerman, Traian Cornescu, Marcel Olinescu, Lascăr Vorel, Nicolae Vermont; nume neștiute, dar care ne încântă nespuse: Cela Neamțu, Nicolae Gropeanu, Otilia Chiriac, Nicu Enea, Clara Cantemir, Vasile Gheorghii, Eugen Voinescu, Const. Antonovici, Dumitru D. Bostan și mulți alții.

Delectându-ne ochii și mintea cu aceste albume remarcabile, dăm dreptate prefăcătorului lor, academicianul Răzvan Theodorescu, atunci când spune că „Moldova lui Mălinescu și Dosoftei, a Costineștilor și a lui Cantemir, Moldova barocului vasilian poate fi înțeleasă cel mai direct prin monumentele și prin operele sale de artă”.

ANA IRINA IORGA

A patra scrisoare franco-afonă :

Orangeria franțuză

Cartierul "Orangeriei" este cel mai select spațiu imobiliar, dar și de civilizație, al Strasbourgului, axele sale desfășurându-se dinspre Palatul Universitar spre Consiliul Europei, Adunarea Parlamentară și Drepturile Omului. Dar asta nu e nimic! Așa, ca să vă dați seama cât e de fițe acest cartier, trebuie să știți că aici se găsesc două imobile luxoase ce adăpostesc, unul – oficiul consular, celălalt – legația permanentă pe lângă CE ale unui stat european cu care puține altele se pot compara. E vorba, desigur, de superputerea economico-politică a... României, țară care nici criză nu a cunoscut, nici scădere economică nu a avut, a rezolvat problemele sănătății și învățământului, nu are justiția monitorizată de organisme comunitare, beneficiază de vămi solide și nici de alte probleme nu se plânge, de te și întrebi de ce nu e admisă în spațiul Schengen... Cu toate că, dacă stai strâmb ca să judeci drept, ar trebui – poate – ca celelalte țări europene să ceară să adere la Spațiul comunității de interese corupționale româno-balcanice...(!). Că altfel, de unde vorba marelui Caragiale, care îl pune pe Pampon să-l întrebe pe mangafaua de Crăcănel: "Ce căuta neamțul în Bulgaria?" (*D'ale carnavalului*).

Ceea ce pot să vă spun însă cu siguranță este că eu, franțuza mea și cu progeniturile noastre franco-române, nu ne vom putea permite să locuim în respectivul cartier, nici măcar în chirie. Sunt pe aici niște prețuri de speriat: încă puțin și le ating pe cele din București, unde pentru o înșirătură din Cartierul francez plătești cât aici pentru un palat franțuzesc (pardon, vreau să zic: alsacian!; asta așa, ca să menajăm susceptibilitățile locale). Cam acestea sunt gândurile mele când trec cu autobuzul 6, sau 72, prin zonă, spre serviciu, ori înapoi spre casă, înspre HLM-urile dinspre Illkirch (un fel de *prima casă* – *ultima casă*, în varintă franceză!). Ei, desigur, m-aș simți mai altfel și poate că și gândurile mele geopolitice ar fi mai luminoase, dacă aș trece pe alea Robertsau ca "*Sfântu*" cu mașina / Pe șoseaua Colentina"... Numai că autoturismul familiei cumpărat la

mâna a doua de la un service provincial de la Haghenau (francezi îl cistesc după fonteica lor "ogheno") nu-mi stă mie la dispoziție, că-l ia franțuza! Și asta nu pentru că ea și mașina sunt născute în aceeași localitate aproape deodată, ci pentru simplul motiv că ea face, drăguța de ea (vorba vine!), o navetă până la locul de muncă (grele) de aproape 200 de kilometri zilnic, dus-întors. Dar nu e nimic, mă consolez eu: doar și multiplul campion de raliuri Sebastien Loeb e tot de aici din Alsacia și poate că tot așa o fi început. Numai că eu nu

am de gând să-mi las coanșoarta să-și ia un *overdriver*, mai ales că e cu două decenii mai mica decât mine... (Problemă: socotiți câți ani are mașina noastră familială și familiară?)

Sigur, când dai cu ochii de frumosul parc al Orangeriei trasat în secolul al XVII-lea de celebrul arhitect Le Nôtre, care a închipuit cu Regele Soare chiar Versailles-ul, uiți de toate și nu mai ții cont cu ce te deplasezi. Se poate întâmpla deci să prinzi o lumină care să învăluiească miraculos hieroglifile copacilor seculari, rondurile ireale de flori sau clădirea propriu-zisă a Orangeriei... Ea a fost construită ca o comandă socială în urma faptului că revoluționarii de la 1789 au confiscat 140 de portocali din castelul de la Bouxviller, după care Republica s-a trezit că nu au ce face cu ei în clima destul de capricioasă a Alsaciei. Dar înapoi nu se mai putea da, pentru că nu cumva să se pericliteze sensul revoluționar al gestului lor anti-nobiliar. Poate și de aceea astăzi, pe la noi în țară mai sunt procese de retrocedare a bunurilor confiscate abuziv de comuniști în anii '50... Iar multe dintre ele ajung tot nerezolvate exact aici peste canalul Ill-ului ce trece pe la marginea Orangeriei, adică la Drepturile Omului, unde România e abonată la pierderea de procese și pusă deci să plătească pe banii cetățenilor ei huzurul unei ștăbimi capitaliste ce se

bucură de uzufructul unor confiscări comuniste!

Deci, în 1804 se trece la construirea imensului pavilion cu etaj (!) ce trebuia să adăpostească portocalii buclucași, clădirea fiind denumită în mod pupincurist – odată cu venirea lui Napoleon la putere – Pavilionul „Joséphine”, în cinstea soției nimfomane și sterile a dictatorului... Ei, ce să-i faci, pe malurile Dâmboviței a fost mult mai simplu când clanul Ceaușeștilor a confiscat pentru uz propriu Grădina botanică din București sau castelul Peleş de la Sinaia, de unde rezultă că eficiența gallică a prins rădăcini solide pe tărâmurile carpato-dunărene!

Dar, se vede treaba, că pavilionul acesta avea totuși simpatii de stânga, luând foc parcă în semn de solidaritate cu incendiara revoltă studențesc-muncitorească din mai 1968, de la Paris (în timpul căreia Președintele De Gaulle și-a făcut totuși timp să vină la București să se întâlnească cu secretarul general al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, că nu era ca Eliberatorul Franței să rateze o întâlnire istorică anevoie stabilită pe canale diplomatice, din cauza unei pârлите lovituri de stat). Iar acum, nici măcar mie nu-mi mai vine... să vin într-o țară destărată de o situație albastră și o conducere portocalie!

Cert este că astăzi mai sunt doar trei portocali din cei 140. Ei sunt ținuti ca niște relicve istorice vii într-o seră de sticlă așezată perpendicular pe capătul dinspre râul Ill al Pavilionului destinat astăzi doar unor manifestări socio-culturale. Respectivii portocali pot fi întrevăzuți prin sticlă de pe aleile parcului, dar nu pot fi vizitați în seră din rațiuni climaterice. Tot din rațiuni climaterice, nici palmierii achiziționați cu scop decorativ de niște localități românești nu au reușit să treacă peste vicisitudinile de așteptat ale iernii trace, uscându-se în lipsă de pavilioane și sere. Ceea ce a înflorit a fost doar bunăstarea celor care au pus la cale afacerile sigur păguboase pentru comunitate, dar mănoase pentru „băieții deștepti”, care nu pot să spună că nu erau avertizați de la cel mai înalt nivel politic prin maxima minimalistă: „Numai iarna, nu-i ca vara!”

(Problemă: cum s-ar fi numit acest cartier strasbourghez, dacă revoluționarii de la 1789 ar fi confiscat palmieri în loc de portocali?)

HYDRA N. T.

Foto: MAGDALENA CHIRILOV,
"MILA"

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Mulțumesc mult! Se face lumină când primesc revista Dvs.!

Ștefan Doru Dăncuș

Stimate domnule Nicolae Băciut,

Vă mulțumesc pentru "Vatra veche" pe care o primesc lună de lună. Vă apreciez și vă felicit pentru tot ceea ce faceți, în primul rând pentru conținutul bogat și variat al revistei, care merge la sufletul cititorilor.

Vă trimit o tabletă despre Părintele Anania. Tocmai citesc de mai bine de două săptămâni *Memoriile*, care m-au prins extraordinar. "Biblia" mitropolitului Bartolomeu am folosit-o pentru lucrările mele despre episcopul Teculescu, covăsnean de-al nostru (eu sunt din Sf. Gheorghe) și pentru cartea mea recentă de convorbiri duhovnicești cu IPS Ioan. Așa că tableta s-a născut din admirația față de acest mare și atipic ierarh.

Vă doresc sănătate și succes în tot ce realizați,

Lumița Cornea

Nu se poate!...De unde atâta "timp"... sacrificat???? E un lucru pe care îl înțeleg greu, credeți-mă!

Nu ascund nici admirația...exercițiul ei, dar totuși...și totuși...cu viața, cum rămâne??? Nu sunt lecții...iertare...sunt doar uimiri la cald... așa le simt... așa le scriu! Dumnezeu să-ți dea tot atâta cât dai!! Din suflet!! și de dincolo de el!

A.

Doamne, Nicu dragă, mai poți? Muncești cât zece!!!! Eu am spus că nu mai poate să mă surprindă nimic la tine și totuși...mereu să surprinzi... Numai plăcut!!!! Ai grijă, prietene, și de sănătate... Te îmbrățișez.

Ducu

VATRA VECHE, număr de primăvară
Lunarul de cultură VATRA VECHE, al lui Nicolae Băciut, a ajuns deja la numărul de martie. Textele sunt însoțite de imagini de la Ansamblul sculptural „În memoriam – Oarba de Mureș”. Ancheta literară are în dezbatere tema “Marian Popa, Istoria literaturii române de azi pe mâine, de Vasile Andru”, cu participarea scriitorilor Luca Pițu, Mirela Roznoveanu, Theodor Damian, Puși Dinulescu. Revista se află în dialog cu Ștefan Cazimir, prin Rodica Lăzărescu. Interesant serialul “Dulcea povară a biografiei. Hortensia Papadat Bengescu și Simone de Beauvoir”, semnat de Carmen Ardelean. “Vasile Voiculescu – poet religios”, de Cosette Herța, “Ioan Alexandru – Îmnele bucuriei, la o nouă lectură”, de A. Hancu, “Enciclopedia zmeilor (Mircea Cărtărescu)”, de Adela Lungu Schindler, sunt materiale ce dau gir revistei. “Direcția nouă. Nevoia de o singură carte” este eseuul președintei SSB, Elena E. Cîmpan. Un rol aparte în spațiul revistei îl ocupă materialele *In memoriam Mitropolitul cârturar ÎPS Bartolomeu Anania*, semnate de Nicolae Băciut și Valentin Marica. La rubrica “Biblioteca Babel” ne întâlnim cu poemele concitadinei noastre Maria Olteanu. Un număr care anunță primăvara, fiind semnul primilor ghiocei în literatură.

Menuț Maximilian,

Răsunetul, 8 februarie 2011

Scriitori bistrițeni la Vatra veche

Cel de-al doilea număr pe acest an al publicației electronice “Vatra Veche” se deschide cu materialul “Ziua culturii naționale”, semnat de Nicolae Băciut, din care reținem că ar trebui ca “Ziua Culturii Naționale să fie marcată 365 de zile pe an”. Un interviu al lui Nicolae Băciut cu artista Ioana Crăciunescu, rezidentă de mulți ani la Paris, aduce precizări biografice: cunoscuta poetă și actriță provine de la Teaca, pe linie maternă, iar o parte a familiei sale s-a mutat la București în urma Dictatului de la Viena, după cum mărturisește Crăciunescu. La Paris, Ioana Crăciunescu a jucat ca actriță zeci de roluri în limba franceză, trăind inițierea într-o nouă viață despre care spune: „*M-am dezorbit de certitudini și am devenit sclava întrebărilor*”. La cronică literară, Elena M. Cîmpan recenzează “Poemul de-a pururi” de Nicolae Băciut, iar Menuț Maximilian - “Dacă omul ar avea aripi” de Olimpiu Nușfelean, “Pianul și alte poeme” de Elena M. Cîmpan și “O istorie durereasă” de Ion Iachim. Cel mai prolific bistrițean al numărului pe februarie al publicației, Menuț Maximilian, realizează la “Vatra veche în dialog” un interviu, amplu, nuanțat, cu scriitorul Valentin Marica, mărturisind: „*Un scriitor fără serrarul cu manuscrise, fără acea caldă intimitate a paginii văzute doar de el și Dumnezeu, nu are suras*”. Nicolae Băciut publică un interviu cu Dumitru Titus Popa, iar la “Starea prozei”, Suzana Deac semnează textul “Puteai refuza un asemenea bărbat”, scrisă cu mână sigură. Melania Cuc recenzează “Poezia ca spectacol” de Lucian Gruia; în “Dulcea harababură”, Cleopatra Lorințiu îl amintește pe scriitorul Gheorghe Tomozei, iar Nicolae Băciut scrie despre “Plăcută și de folos zăbavă” de Lazăr Lădariu; texte, “... între critică literară și publicistică culturală, (Plăcută și de folos zăbavă) e o carte care conține, o carte care rămâne!”, ne convinge Băciut.

Victor Știr,

Mesagerul de Bistrița, 8 februarie 2011

Am primit REVISTA, mulțumesc! Nici nu-mi vine să cred că puteți fi atât de prompt și de performant, totodată, calitatea și prospețimea publicației pe care o cititoriți depășind așteptările multor cititori (...).Închinător,

Vasile

Ca de fiecare dată, îmi exprim mulțumirile față de domniile voastre, colectivul acestei minunate reviste. Sunteți unda mea de liniște și

bucurie. În tot acest timp, de când existați, ați reușit să-mi încălziți sufletul cu minunatele scrieri. Fie că este vorba de bucurii, fie că mai curge câte o lacrimă, fie că mergem în călătorii cu dvs., unde nici măcar cu gândul nu am merge, fie că purtam cu sufletul orice trăire exprimată în articole... De la dvs., am învățat un lucru extraordinar: sunt mândra că sunt româncă! Sunt un om obișnuit, care vă citește și vă iubește mult. Și cu fiecare articol citit sunt mai bogată spiritual. Cuprindeți o arie foarte mare de informații, de scrieri interesante și imagini nemaipomenite.

În speranța că greutățile și nelineștea vremii nu ne vor întrerupe comunicarea și armonia, vă mulțumim pentru generozitatea și solidaritatea cu care ne dăruieți. Primăvară plină de lumină și împliniri!

Cu aleasă prețuire,

Bibliotecar Georgeta Tudora,

Iași

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Mulțumesc foarte mult pentru faptul că îmi trimiteți în continuare revista. E o revistă în care totdeauna am ce citi. Mă bucur de asemenea că mai văd publicate și epigrame (Vasile Larco) și sper că poate va apărea și o rubrică permanentă de acest gen, cu diferiți autori.

Cu stimă,

Gheorghe Bălăceanu

Este o revistă extraordinară. Am de învățat mult de la dumneavoastră. Și Biblioteca Orășenească Titu editează lunar revista "Luna Nouă", coordonator Nicoleta Grigorescu.

Cu stimă,

Biblioteca Orășenească Titu, Bibliotecar:

Prof.dr.Grigorescu Nicoleta Liliana

Mulțumiri! Și a treia *Vatră veche* din 2011 este grozavă, enciclopedică și serioasă. Mulțumiri!

Dimovici

Chiar în acest moment, am terminat de citit "Vatra veche 3"... si...pac! mai primesc încă una! Densă, interesantă, complexă, autori remarcabili... Se citește cap-coadă cu sufletul la

gură. Bravo, Bădie! Spor și putere mai departe!

Mi

Ca de fiecare dată, un număr incitant de revistă.

Mulțumiri din inimă !

Ion Cristofor

Domnule Băciut,

Prin nr.3/2011, revista *Vatra veche* atinge o performanță de invidiat, fiind, aproape în întregime, făcută sub semnul marii arte, motiv pentru care îndrăznesc a extinde consemnarea cu care se încheie EMOȚIA INTELECTUALĂ A ARTEI (George Popa), asupra întregului conținut al *Vetrei vechi*, croit și înmănușat în așa fel încât să inducă o emoție a gândirii și o punere în tensiune a intelectului pentru participarea la marile înțelesuri și neînțelesuri care ne fac să roim în spațiul mirabil al culturii. Cu această impresie aș fi rămas, chiar de ar fi fost numai punerea în dezbatere a modului mioritic de raportare la o lucrare fundamentală, precum *Istoria literaturii române de azi pe mâine 23 august 1944- 22 dec.1989* !

La o adică, noi rămânem precum ne știm! Indiferenți. Sau proslăvim și preaslăvim ce vrem și protăcem tot ceea ce nu ne convine! Și ce dacă este vorba de o carte capitală ? Metoda trecerii cu vederea, nu a dat, nu dă și niciodată nu va da greș! Pur și simplu există ceea ce ne place și nu ne incomodează punctul nostru de vedere! În rest, așternem neantul!

Mi s-a părut extrem de inspirată provocarea lui V.Andru prin întrebarea asupra șansei *Istoriei* lui Marian Popa, tradusă în spații culturale care nu știu nimic despre o posibilă civilizație românească ! Ar fi extraordinar dacă s-ar găsi resursele necesare pentru ca acest act cultural să se înfăptuiască ACUM. Altfel, se va întregi șirul pierderilor, prin pierderea momentului oportun, ilustrat, între altele, de sistemul filozofic blagian, de care, pentru că nu i s-a înlesnit intrarea în dialogul filozofic al culturii europene, ne-a rămas să ne bucurăm doar noi...

Domnule Băciut, mult succes pe mai departe, *Vatra Veche*, de până acum, îl merită pe deplin.

Ion Nete

Primit, citit. Aceeași ștachetă valorică. Înaltă. Felicitări! Aștept - dacă mă veți mai învrednici! - articolele numere! Mulțumesc și s-o țineți tot așa.

Aurel Podaru

Mulțumesc. Frumos și interesant. Toate cele bune,

Irina Iorga

Stimate Domnule Băciut,
Vă mulțumesc pentru cele două reviste trimise prin poștă și pentru nr. 3/2011, ce mi-a luminat ziua! Cu cele mai bune gânduri,

Aurora Ștef

Dragă d-le Băciut

Vă mulțumesc pentru noul număr al revistei (3), cu articole de calitate și foarte interesante, de ținut la colecție (...),

Monica Mureșan

Stimate Domnule Băciut,

Vă mulțumesc pentru numărul 2 al "Vetrei Vechi". Ca de fiecare dată, am citit-o cu mare plăcere. În climatul de confuzie de azi, în care literatura este de multe ori redusă la elemente incongruente de șoc tematic sau stilistic, în care poezia mizerabilistă face ravagii, sub falsul stindard estetic al "noutății" și "curajului", ceea ce faceți dumneavoastră, apărând valorile eterne ale adevărului, binelui și frumosului, este minunat și sfârșește prin a emoționa. Felicitări !

Am și o rugămintă : ați putea să-mi trimiteți și numărul 1 ? Am văzut și în sumarul lui multe lucruri care m-ar interesa. Mulțumesc anticipat.

Toate cele bune !

Doru Moțoc

Stimate domnule NICOLAE BĂCIUȚ,
Mulțumesc mult, pentru excelentul, "miezosul" și strălucitorul nuăar al *Vetrei Vechi*, 3/2011! Felicitările mele, cele mai calde și sincere!

Doamne-ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,

Adrian Botez

Vă mulțumesc.am aflat cu interes datorită dv. că fostul meu profesor, dl. Marian Popa, a scos o carte de istorie literară! Felicitări pentru numărul excepțional, unde recunosc câțiva amici literari...

Cu stimă,

Angela Nache Mamier,

Franța

Mulțumiri...

Am găsit multe materiale care mă interesează. Trimit revista Dvs., de fiecare dată, și altor colegi și prieteni din Basarabia. Mult succes,

Valentina Butnaru,

Societatea "Limba Noastră cea Română", Chișinău

Domnule Nicolae Băciut,

Am primit revista dvs. "Vatra veche" nr. 3/2011 și vă mulțumesc pentru că mi-ați oferit lectura unor articole interesante. Vă felicit și de aceasta dată!

Cu deosebit respect,

Vavila Popovici

Mii de mulțumiri (cu întârziere - am condus pe ultimul drum pe mama soacră, 87 de ani) pentru revistă! Nr. 3 este unul deosebit de reușit. La mai mare!

Cu aleasă prețuire,

Vasile Fluturle

Iași

Stimate domnule Nicolae Băciut,

Revista *Vatra Veche* seamănă cu ogorul care are pământ bun unde rodesc toți pomii, care ne dau spre hrană numai fructe gustoase.

Mă bucur de fiecare dată când primesc revista și vă asigur că vă păstrez aceeași prețuire.

Vasile Gondoci

Stimate Domnule Băciut,

Mulțumesc pentru transmiterea revistei. Mi-am făcut degrabă „trecearea în revistă” și sunt iarăși încântată de bogăția conținutului ei. Nu doar forma, ci și fondul dovedesc un profesionalism desăvârșit, mare iubire pentru literatură și scribie până în ultimul detaliu, inclusiv cu notele de subsol.

E o mare bucurie să mă avânt la lectura ei. Un adevărat deliciu intelectual. Felicitări și recunoștință !

Aceeași, a Dumneavoastră

Gabriela Căluțiu Sonnenberg

Stimate domnule Nicolae Băciut,

Vă mărturisesc, printre emoții, reacția de surpriză, de bucurie, pe care am avut-o la primirea numărului 3 al revistei. Vă numărăți printre puținii oameni valoroși care au dat un sens, o culoare vieții mele de până acum. Ați acordat încredere și atenție deosebită versurilor mele, iar acest fapt mă onorează și mă face să vă prețuiesc din tot sufletul.

Sunt încântată să-mi regăsesc fărâme de poveste printre poezii consacrate ai literelor românești, iar această seară de vineri rămâne, pentru mine, un vis frumos devenit realitate.

Vă mulțumesc pentru încurajarea pe care mi-ați acordat-o publicându-mi scrierile și vă rog, în măsura în care se poate, să-mi trimiteți câteva exemplare pe adresa Școlii Generale Nr. 29 din Timișoara, str. Ioan Slavici, nr. 51.

Cu recunoștință,

Mirela Hubali

O cronică din iarna 2010 – 2011

Continuatoare a „foii ilustrate pentru familie”, „Vatra”, înființată de I. Slavici, I. L. Caragiale și G. Coșbuc, în anul 1894, dar și a „Vetrei” reînființată în anul 1971, de strălucitu-i redactor-șef, Romulus Guga, revista de cultură, *Vatra veche* (Târgu-Mureș), serie nouă (din anul 2009 încoace, având ca redactor-șef pe distinsul și inimosul poet, Nicolae Băciut), anul III, nr. 1 (25), ianuarie, 2011 (ISSN 2066 – 0952), impresionează nu numai prin grafica-i de excepție, ci și prin valoarea estetică-literară a materialelor publicate, prin ținuta națională și europeană a acestora, prin respirația ozonată întru catharsis a întregului său cultural-valahic. De astă dată revista lui Nicolae Băciut surprinde Distinsul și Fidelul Receptor, în primul rând, prin materialele publicate la rubrica de *interviuri*: a) „*Vatra veche*” în dialog cu *Ioan Alexandru*: „*Conștiința păcatului este cea mai mare valoare a omului*” (intervievator: *Raia Rogac*); b) „*Vatra veche*” în dialog cu *Adrian*

Păunescu: „*În România, acum e o mișcare diavolească de sabotare a însemnelor creștine*” (intervievator: *Raia Rogac*); c) *Dialoguri cu Alexandra Wilson-Noica despre Constantin Noica* (intervievator: *Carmen Tania Grigore*); d) *Indicii jurnalistic: interviu cu prof. univ. dr. Ilie Rad* (intervievator: *Liliana Moldovan*). Compartimentul de *studii și eseuri* impune / încântă prin ținuta academică / universitară: *Acad. Mihai Cimpoi, Convorbiri despre valori*; *George Popa, Eminescu între autohtonie și universalitate* (conferință susținută la Academia Română – Filiala Iași, la 30 ianuarie 2010); *Marian Nicolae Tomi, Lucian Blaga între „ființa istorică” și „conștiința istorică”*; *Loredana Ionela Tuchilă, Cuvintele purtătoare de înțelepciune (elemente de paremiologie în opera lui Dumitru Radu Popescu)*; *A. I. Brumaru, Adaptabilitate și transfer sau Cu prepoziția înspre în era schimbării*. Cronici literare, recenzii, povestiri, poeme de calitate mai semnează în acest număr al revistei «*Vatra veche*»: *Carmen Ardelean, Adrian Botez, Nicu Caranica, Lucia-Corina Costea, Alexandra Onofrei, George Popa, Liviu Popescu, Aurora Ștef, Dumitru Toma* ș. a.

Prof. dr. Ion PACHIA-TATOMIRESCU

«Anuarul de martie» (Timișoara), VI, nr. 6 / 2011, pp. 63 – 73, «Cronica revistelor de cultură / literatură»)

Stimate domnule Nicolae Baciut, vă voi trimite câteva poezii, dacă veți considera că sunt publicabile vă rog să le publicați, alegându-le bineînțeles pe cele care merită. Nu știu care sunt formalitățile de plată. Cumpărăm revista sau este o cotizație? Vă rog să-mi spuneți.

Cu mulțumiri, M.R.Niculescu.

RONDELUL ÎNSERĂRII

Ne iartă, Doamne, de păcate
Și-apoi nu ne lăsa pierzării,
Furnici suntem în largul zării,
Rebeli în evuri încercate.

În pragul dezumanizării,
Prinși-n-al minciunilor lăcate,
Ne iartă, Doamne, de păcate
Și-apoi nu ne lăsa pierzării.

Ne-am rătăcit, dar Tu socote
Acum, la vremea înserării,
Că ne-om căi iar în Cetate
Ajunși, ne-om închina urmării.

Ne iartă, Doamne, de păcate.

RONDELUL PREDESTINĂRII IUBIRII

Predestinată să iubesc
Iubire, n-am găsit, vreodată,
Mi-a dat-o, mie, Domnul, toată?
Am s-o împart, cum e firesc.

Comoara ce mi-a fost lăsată
Oare-am știut să prețuiesc?
Predestinată să iubesc,
Iubire, n-am găsit, vreodată.

E-n firea-mi să mă iroiesc,
Cea hăruire-nluminată,
Cel nobil dar Dumnezeesc
Nu-l voi uita, predestinată
Am fost, pe lume, să iubesc.

Maria Niculescu

MAGDALENA CHIRILOV sau... Lacrima din spatele oglinzii

I-am descoperit opera pe internet, acest „rău necesar” al timpului nostru, unde există loc și cer pentru toată lumea și datorită căruia, pe lângă multe mizerii și moșcii ale unor frustrați, anonimi sau nu, poți afla lucruri noi, minunate, despre semenii din toate colțurile lumii.

Am avut, așadar, bucuria de a recunoaște, în „exil”, încă un artist român, pornit, din tinerețe, cu traista plină de visuri, și așezat undeva, pe glob. Am scris un editorial despre Magdalena Chirilov, intitulat „Lacrima din spatele oglinzii”, fără a-i dezvălui la vremea respectivă numele, datele biografice și titlurile lucrărilor, considerând relevantă „starea”, simptomatică pentru creatorul inteligent, profund marcat de faptul că rădăcinile, oricât le-ai răsuci, nu pot fi rupte. Fermecată de lucrările ei, intuind o personalitate complexă și o inteligență șlefuită în cele mai subtile laboratoare ale solitudinii meditative, i-am propus să o... „mediatizez” și, din vorbă în vorbă (pe internet), ne-am apropiat. În absența unui CV, mi-a povestit câte ceva despre sine..., întărindu-mi convingerea că El Dorado rămâne un vis... și că lacrima din spatele oglinzii este, totdeauna, cea mai amară din câte există!

„Despre mine nu prea știu ce ar fi interesant de știut... M-am născut în România, la București, sunt al doilea copil din cinci frați. Sunt plecată din țară de peste 40 de ani, sunt căsătorită, am doi băieți (26 și 20 de ani) și, din păcate, **nimeni din familia mea nu vorbește românește** (s.n.). Asta din cauză că, de la bun început, nu cunoșteam pe nimeni care să vorbească limba mea și am fost nevoită să vorbesc numai limba germană. **Faptul că am plecat de acasă nu a fost o hotărâre bună** - spun eu acum. **Am suferit foarte mult**

de dorul de familie și țară, și nervii mei s-au cam slăbit cu timpul (s.n.). Nu am avut și nu am aici pe nimeni, în afară de soțul și băieții mei. Este foarte greu să nu poți spune vreunei prietene ce ai pe suflet. De obicei, cu o prietenă vorbești despre toate, dar eu a trebuit să țin în mine.

Între timp, familia mea din țară a plecat în America, unde trăiesc acum toți. În fiecare an, fac tot posibilul să mă duc să-i văd. Tatăl meu a murit, din păcate, în România, și nu știu unde este înmormântat. Dacă citești proza mea „**Scrisoare spre valea umbrelor**”, acolo îl vei găsi pe tatăl meu. Iar în proza „**Reculegeri**” mă vei găsi pe mine, atât cât mai pot să-mi aduc aminte. **Frații și surorile mele din America au început, din păcate, să cam uite limba română, iar eu, de frică să nu o uit, scriu cu îndârjire, chiar dacă unii râd de mine** (s.n.). Familia mea de aici nu cunoaște nimic din ce scriu eu, este foarte dificil pentru mine să-mi pun gândurile pe hârtie fără să mă pot consulta cu cineva. Iar de lucrările mele în ceramică zâmbesc indulgenți, asta fiind un motiv să nu am așa încredere în ce fac. (...) Nu sunt ardeleană, sunt bucureșteancă get-beget, iar limba germană am învățat-o sau mai bine zis am prins-o din zbor aici, la Berlin. Nu știam o vorbă, la început, și umblam numai cu dicționarul în buzunar, dar mi-am cumpărat reviste pentru copii, cu Donald Duck și Asterix, și, după poze, mai mult am dedus ce scria, și, încet-încet, am învățat. A fost foarte greu pentru mine, fiindcă nici familiei mele din România nu vroiam să le spun că nu o duc bine, și, mai ales, nu mă puteam bucura de nimic pe deplin, gândindu-mă că surorile și frații mei nu au nimic. Am strâns bani, pe ascuns, ca să le mai trimit din când în când câte ceva și, după cum ți-am mai spus, lupta asta continuă mi-a slăbit mult nervii, pe timpul acela nesimțind asta.

Nu pot să spun că nu mă simt bine aici - după peste 40 de ani, ar fi culmea să nu mă simt ca acasă! - dar **dorul de țară a rămas, și ciudat este că, cu cât înaintez în vârstă, cu atât mi-e mai dor de țară și iubesc cu atât mai mult limba** (s.n.).

Asta-mi aduce aminte de Margareta Pâslaru, care a trăit mulți ani în

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, „DESPĂRTIRE”, „ÎN DANS”, „FLACĂRA UNIRII”, „CUPA BELȘUGULUI”

America, unde o are și pe fata ei, și care, acum, la bătrânețe, s-a întors definitiv în România. Ai dreptate, la Școala de muzică unde ai urmat, acel Mihai Chirilov e fratele meu, mai mare decât mine cu doi ani. El a mers la Școala de muzică, era împreună cu o fată care se numea pe vremea aceea Adriana Filip, și cu care s-a căsătorit mai târziu, având acum doi copii mari și patru nepoți. Ei au mers amândoi la Conservator, ca și tine, fratele meu având ca instrument principal fagotul, dar e un Dumnezeu la pian și orgă. A cântat mult în România, pe la Radio și mai știu eu unde, dar acum s-au mutat de mulți ani în America, rămânând cu Margareta Pâslaru foarte buni prieteni, și de la el știu de ea. Mama mea are 88 de ani și stă la una din surorile mele, în SUA, care și ea are 57 de ani.

Eu nu am strălucit cu studii, am făcut numai liceul, plecând apoi din țară, dar am lucrat puțin în România la un institut pentru protecția plantelor, lucru care mi-a folosit mai târziu aici, intrând, după ce am învățat limba, la o companie mare din Berlin. Acolo am rămas până la sfârșit, adică până m-am îmbolnăvit, nu știu dacă este ereditar, dar am suferit și mai sufar de mari depresii, nu mai am voie să lucrez, stau acasă și primesc pensie. Iau în fiecare zi medicamente (care-mi fac și nu bine) și sunt de 3 ani într-o terapie de care m-am saturat. La ora de față mă simt bine, mulțumesc lui Dumnezeu - am încercat de trei ori să rup cu viața, dar se pare ca Dumnezeu încă nu mă vrea. **Îmi transmit sentimentele în lucrările mele, pe care familia mea e clar că nu le înțelege, fiindcă ei sunt prea logici și prea cu picioarele pe pământ ca să înțeleagă. Din cauza asta nu am așa multă încredere în ce fac, dar s-a întâmplat să vadă cineva unele din ele și m-a întrebat dacă așa arată în mine, lucru la care am plâns** (s.n.).

Dragă Mariana, îți mulțumesc frumos că mi-ai scris așa de mult despre tine, mă simt atât de bine acum, după ce am aflat cine ești și cum ești. Nici nu crezi cât mă bucur că te-am cunoscut, am uitat să-ți spun că și eu iubesc animalele, avem un cățel răsfățat, este într-o fotografie pe blogul meu, am avut și un iepure foarte mare, mai mare decât cățelul, îl țineam la țară, unde-i construisem

un grajd, iar vecinii noștri îi dădeau în timpul săptămânii de mâncare, iar noi veneam vinerea cu pungile pline de verdețuri și se bucura ca un nebun. Îl plimbam prin grădină cu zgarda de gât și ne linge pe mâini și pe față, dar iarna asta se pare că a fost atât de grea, că l-am găsit mort în fața cuștii. Am plâns și, cu tot gerul, am reușit să-l îngropăm în grădină, unde i-am făcut, din ceramică, o cruce. Cam atât..., îmi place că iubești animalele. Băiatul meu cel mic este și el Rac, eu sunt Săgetător.

Ce pot spune de propunerea ta? Mă bucur nespun și mă simt și puțin jenată de atâta atenție. Nu sunt obișnuită, și să nu te superi pe mine dacă fac impresia că m-am speriat. Dar așa este de fapt, nu am fost niciodată băgată în seamă, și mi-a plăcut întotdeauna să stau în spate. Hai deocamdată să facem ce ai spus tu, în „Vatra Veche”! Nici nu știu unde este Târgu-Mureș, spre rușinea mea, nu prea cunosc România. Planurile tale sunt mai mult decât am visat vreodată și lasă-mă, te rog, să le rumeg mai întâi! Sigur că mi-ar place, dar cu cineva puternic ca tine lângă mine. (...) Am să-ți spun ceva, ce am observat la mine, fără să-mi dau seama de asta. **Observ că, de câte ori scriu și gândesc în limba română, mă schimb mental, adică mă întorc la anii când eram în țară, uit că am (...) și nici nu-mi vine să cred că am anii ăștia. La fel mi se întâmplă când o văd pe mama, deși am instinctiv grijă de ea, că este așa de bătrână... Mă simt totuși mică, așa cum eram acasă**” (s.n.).

Magdalena Chirilov este o artistă sensibilă, o persoană de mare delicatețe, care merită să fie cunoscută și apreciată în țara ei, pe care nu a uitat-o, cum nu și-a uitat limba, de dorul căreia scrie minunat, „cu îndârjire”, cum singură spune și după cum se poate constata!

Noua mea prietenă merita o soartă mai bună. Veți spune că se poate și mai rău. E adevărat, doar că, din fericire, nu suntem egali! Unii chiar sunt talentați!

MARIANA CRISTESCU

Foto: MAGDALENA CHIRILOV, “MAMA”, “CUPA NEVINOVĂȚIEI”, “MÂNGĂIERE”, “MADAME”

OCHIUL CICLOPULUI

MAGDALENA CHIRILOV, "SURPRINDERE"

O întrevvedere

Se întinseră la povești, suflând în spuza nopții, până ce focul se stinse. Mutra gazdei nu mai fusese îndestulată, de multă vreme, cu atâta atenție, așa că întâlnirea cu Jo o făcu să exulte. Așadar, nu locuia singură. O femeie-monument, evlavioasă și înduioșătoare prin alunecările ei între camere, hol și baie, rămânea veșnic, în lipsa Lucreției, de veghe în apartamentul acela răcoros, cu balconul orientat spre bulevard, pitită într-un scaun cu spătar înalt, în oaza sa, în celula sa de condamnată la un viitor improbabil. Jo își deschidea tinerețea necoaptă și generoasă, cu aripile ei de înger izgonit, spre universul pus sub lacăt al bătrânei doamne. Mami aștepta înfricoșătorul sfârșit, pe care se temea să-l numească moarte, în timp ce fiica ei purta interminabile discuții politice cu vecinul burlac de la etajul inferior sau pleca prin oraș, în vizite lungi și obositoare, uitând să mai dea pe-acasă. Dincolo de fereastră, Jo nu-și văzu decât

goliciunea și pustietatea. O surprinse mestecând cu lingurița în farfurioară.

- Cât de gustos poate fi eclerul ăsta! îi spuse Lucreția, cu un licăr pofticios în ochi. În masivitatea sa nesănătoasă, ocupa tot patul, ca un dop de grăsime în gaura mațului. Înghițea fiecare duminică, servindu-se de o mână scurtă și lată, care ținea loc de șervețel. Cu un gest sătul, Jo respinse oferta gazdei.

-O prăjitură nu îngrașă. Ei, hai, ia o bucatică. Nu mă refuza. Mami s-ar lăcomi de cum m-ar vedea, îi lătra gura, ca un câțel desfățat, surprins de soare într-o curte străină. Sper să te simți bine la noi.

- O, da, firește. Nu vă faceți griji. Problema e că mă acomedez mai greu. Am nevoie doar de câteva zile ca să-mi revin, fu răspunsul ei.

O altă seară, avea să-și deruleze orele plicticoase în aceeași manieră, cu singurul element în plus, mami, care se posta în fața televizorului, cu un pled sub șezut, surdă la palavrele fiicei și la mișcările ei sinuoase prin sufragerie. O deruta amestecul de simplitate și copilărie speriată, ce i se citea în fința troienită, însă mereu jovială, cu obraji dolofani și gura lătareată, de o sănătate cel puțin afișată sau păstrată sub cheie de fiica cea bună, care o cicălea să fie mai atentă cu regimul alimentar, după ce revenea din misterioasele sale escapade amoroase. Jo era nevoită să recunoască, din primele nopți petrecute în compania lor, că începea să înțeleagă psihologia unui om pur, nedestămat la cei nouăzeci de ani, pe care avea să-i împlinească în curând, un om care nu se plictisise de viață, nu obosise atât de mult, încât să-și fi dorit o dispariție fricoasă din rândul oamenilor. Mami ofta prelung, pierdută în nemișcare, savurând un iepuraș de ciocolată în patul din bucătărie, unde se așeza pentru o jumătate de zi, cu Lucreția, care naveta între cămară și frigider, pregătind masa de prânz. În scurtele pauze de odihnă, madam Galiș rumega bastonașe cu zahăr, ținând farfuria plină în dreptul pieptului, oprindu-se în ușa pentru a se convinge că mami era în regulă și nu trebuia să se alarmeze din orice.

MIRELA HUBALI

(Fragment din romanul „Scările”)

Director de onoare

MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I.Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Alexandru Jurcan, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra

Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Bianca Osnaga, Gheorghe Șincan, Victor Știr

Correspondenți : Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischhof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Adriana Yamane (Japonia) Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright© Nicolae Băciuț 2011 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

